Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
IX
D
20
NAPOLI

IX.
D
20.

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
IX
D
20
NAPOLI

DE
DISCIPLINA
ARCANI

CONTRA DISPVTATIONEM

ERNESTI TENTZELII

DISSERTATIO APOLOGETICA

PER

D. EMANVELEM A SCHELSTRATE

S. T. D.

BIBLIOTHECAE VATICANAE PRAEFECTVM,

ECCLESIAE ANTVERPIENSIS CANONICVM.

In qua agitur de diſciplina primitiuæ Eccleſiæ in occultandis præcipuis Catholicæ Religionis myſterijs, oſtenditurque, quo tempore cœperit. circa quæ & pro quibus obſeruata fuerit, quando deſierit, & quænam demùm ex illa deducantur pro ſoluendis quampluribus quaſtionibus circa fidei dogmata ab Hæreticis præterito ſæculo motis, & circa diſciplinam ac Hiſtoriam Eccleſiaſticam hoc tempore controuerſis.

ROMÆ, Typis Sac. Congregat. de Propagandâ Fide,
Anno M DC LXXXV.

SVPERIORVM PERMISSV.

CHRISTINAE
SVECORVM,
GOTTORVM, VANDALORVM
REGINAE

EMANVEL A SCHELSTRATE
Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus

Felicitatem.

AD Thronum *Tuum* accedit, *Regalis faſtigij decus eximium CHRISTINA*, pręſens de Diſciplinâ Arcani Diſſertatio Apologetica, quam vt *Regio Nomini Tuo* inſcriberem, fecit ſacræ antiquitatis argumentum, quod in eâ exponitur, & à *Ma-*

ieſtate Tua in ſummo pretio haberi, non vno, ſed pluribus indicijs cognoſcitur. Scribebat quondam Plinius Secundus: *Reuerere gloriam veterem, & hanc ipſam ſenectutem, quæ in homine venerabilis, in vrbibus ſacra eſt: ſit apud te honor antiquitatis*. Quod autem homo Gentilis antiquitati profanæ conuenire, ex profanâ Philoſophiâ cognouerat, hoc antiquitati Eccleſiaſticæ potiori iure deberi, *Maieſtas Tua* ex datâ ſibi diuinitùs ſapientiâ collegit; indeque tantus fuit apud *Te* honor illius, vt cæteris poſthabitis ſolam veteris Religionis gloriam æſtimandam eſſe iudicaueris. Non placuit *Tibi* hominis ſenectus, non vrbium vetuſtas, non potentiſſimi Regni antiquâ Religione deſtituti Nobilitas. Religionis Catholicæ antiquitas placuit, eamque vt ſolam ſacram eſſe, aliaque ſacra reddere, cognoueras, ſpretis terreni Dominij honoribus præ cæteris venerata es. Liceat mihi proinde hìc iterum Plinij verbis vti, & quibus ille Traianum allocutus eſt, paucis dumtaxat mutatis, *Maieſtatem Tuam* alloqui: intuenti namque mihi ſapientiam *Tuam*, minùs mirum videtur, quòd mortales, caducoſque

Lib. 8. epiſt. 24. ad Maximum.

Re-

Regni titulos aut deprecata ſis, aut temperaſti. Scis enim, vbi vera Principis, vbi ſempiterna ſit gloria, vbi ſint honores, in quos nihil flammis, nihil ſenectuti, nihil ſucceſſoribus liceat. Vrbes enim demolitur, Regnaque obſcurat obliuio; regnandi modum accuſat, carpitque poſteritas. Contrà contemplator Regni, & infinitæ poteſtatis domitor ac frenator animus ipsâ vetuſtate floreſcit, eiuſque memoria apud ſuccedentes ſibi mortalium generationes numquam interitura eſt. Et hæc ſunt, ex quibus ortum habuit prudentiſſimum in abijciendis Regni curis animi *Tui* iudicium, hiſque etiamnum innititur ſuſceptum ſemel de honorandâ Religionis antiquitate conſilium: poſtquàm enim ſeceſſiſti, tam firmiter animo *Tuo* inhæſit antiquæ Religionis amor, vt non ſolùm proprijs verbis & exemplo, ſed aliorum quoque ſtudijs eam in hunc vſque diem promoueri cures, ſuadeas, horteris. Huic verò ergà Religionem noſtram propenſioni *Tuæ* confiſus, præſentem Diſſertationem de antiquâ Eccleſiæ diſciplinâ, ex quâ non pauca fidei dogmata contrà Nouatorum errores illuſtrantur,

Ma-

Maieſtati Tuæ pergratam fore, exiſtimaui: cùmque non ita pridem de illâ actum fuerit in priuatis eruditorum congreſſibus apud *Regiam Tuam* inſtitutis, meque tum diſſerentem benignè audire dignata ſis, ſcribentem modó, & *Regij Nominis Tui* Patrocinium implorantem, fauore proſequi, vt ſpero, non dedignaberis.

PRAEFATIO
AD LECTOREM.

IAm ſæpiùs Amicorum litteris relatum erat, quòd Authore Erneſto Tentzelio contrà me in Germania editæ eſſent Diſputationes duæ, quarum prima verſatur circà diſciplinam arcani apud veteres Chriſtianos vſitatam, de qua nonnulla in Commentario ad Antiochenum Concilium ſcripſeram. Secunda verò circà duplicem Baptiſmum Conſtantini Magni, de quo in Antiquitate illuſtrata coniecturas quaſdam peritorum iudicio ſubieceram. Ex his duabus prima ab aliquo tempore ad manus meas peruenit, quam vt habui, ſtatim peruolui, & Authore Lutherano Lipſiæ 3. Ianuarij, anno 1683, editam agnoui. Diù mecum cogitaui, an reſponderem homini ſatis vrbanè pleriſque in locis mecum agenti, an verò inſiſtendo Cypriani veſtigijs, Viri à Religione noſtra alieni ſcripta contemnerem, & cum Doctore Gentium eos, qui foris ſunt, non curarem. Verùm maturo animo perpendens, quanti ponderis ſit argumentum, de quo homo extraneus mecum diſputare voluit, quanti momenti ſint, quæ exinde ad fidem & diſciplinam ſpectantia contrà Nouatorum errores conſequantur, reſpondendum eſſe ſuaſit multifaria potiùs argumenti vtilitas, quam vlla defenſionis meæ coràm publico neceſſitas.

Ar-

Argumentum, de quo agitur, circà Auguſtiſſimum Euchariſtiæ myſterium præſertim verſatur, quod in Commentario ad ſecundum Canonem Antiochenum, Catechumenorum, Iudæorum, & Infidelium oculis ac auribus olim occultatum fuiſſe, nonnullis antiquorum Patrum teſtimonijs oſtenderam. De hac verò antiqua Eccleſiæ diſciplina diſputationem inſtituit Erneſtus Tentzelius, & quam ego ab Apoſtolis cœpiſſe, & in occultandis tam Sacramentorum ritibus, quàm dogmatibus obſeruatam fuiſſe contendebam, ipſe poſt Apoſtolos ad finem ſecundi ſæculi ortum duxiſſe, & ad ſolos Sacramentorum ritus, non autẽ ad vlla Religionis noſtræ dogmata ſpectaſſe, voluit. Et hæc ſunt, quæ cùm vberiorem expoſitionem mereantur, hac Diſſertatione ex antiquorum monumentis illuſtranda ſuſcepi: cùmque monſtrauero, diſciplinam arcani ex Chriſti verbis ortum duxiſſe, & circà præcipua Catholicæ Religionis myſteria à temporibus Apoſtolorum fuiſſe obſeruatam, adiungam plura alia, quæ exinde ad fidem & diſciplinam ſpectantia conſequuntur.

Clamant Hæretici, nullum apud antiquos de ſeptenario Sacramentorum numero reperiri vel tractatum, vel teſtimonium: aſſerunt, ſacrarum Imaginum cultum canone 36. Illiberitano à Patribus Hiſpanis fuiſſe prohibitum: applaudunt ſibi Caluiniſtæ, quòd apud priſcos Eccleſiæ Patres mentionem figuræ, typi, imaginis, & ſymboli Corporis ac Sangui-

guinis Chriſti inueniant: putant Lutherani, nullum apud antiquos de Tranſubſtantiatione panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti extare teſtimonium, adduntque, ſacra Dona ſub panis nomine ab Occidentalis & Orientalis Eccleſiæ Patribus exponi conſueuiſſe: non deſunt demùm, qui cum Albertino publicam Corporis Chriſti expoſitionem in Templis, & circumgeſtationem in Proceſſionibus recenti hominum memoria inſtitutas eſſe, & in ea Latinos ab antiquo Eccleſiæ ritu diſceſſiſſe, volunt. Et hæc ſunt, quorum ſolutio pendet ex diſciplina arcani, ex qua monſtrabimus contrà Lutheranos & Caluiniſtas, Sanctos Patres à tractatibus de ſeptem Sacramentis olim abſtinuiſſe; Hiſpaniæ Epiſcopos can. 37. Illiberitano vetuiſſe, Imagines in parietibus Eccleſiæ depingi; figuram, typum, myſterium, aliaq; nomina non obeſſe veritati Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, neque frequentem panis mentionem facere contrà Tranſubſtantiationem; Euchariſtię demùm expoſitionem in Templis, & in Proceſſionibus circumgeſtationem ex hac diſciplina pendere, adeò vt ea dumtaxat ceſſante vſus exponendi publicè Sacramentum introductus ſit. Et hæc ſunt, quæ ex præſenti argumento deducuntur, præter alia quamplurima ad hiſtoriam & diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectantia, ob quæ controuerſiam de diſciplina arcani vlteriorem expoſitionem mereri, & præſentem Diſſertationem edendam eſſe cenſui, ſimulque Tentze-

lij diſputationi hac de re editæ breuiter reſpondere volui.

An verò ad alias Tentzelij diſputationes, quas contra omnia à me in poſterum ſcribenda ſe editurum, non obſcurè indicauit, reſponſurus ſim, nolim promittere. Non enim ſemper obiectiones ipſius verſabuntur circà argumentū, quod vlteriorem expoſitionem merebitur, prout nec meretur ſecunda eius Diſputatio de duplici Cōſtantini baptiſmo, in qua nihil omninò habet de teſtimonio D. Hieronymi, quod refutatione indigeat. Teſtimonium enim Diui Hieronymi, ex quo controuerſia de duplici Conſtantini baptiſmo ortum duxit, extat in eius Chronico his verbis: *Conſtantinus extremo vitæ ſuæ tempore ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo baptizatus in Arianum dogma declinat, à quo vſque in præſens tempus Eccleſiarum rapinæ, & totius Orbis eſt ſecuta diſcordia.* Duo ſunt in hoc teſtimonio, quæ difficultatem pariunt. Primò, quòd aſſeratur, Conſtantinum in fine vitæ ad dogma Arianum declinaſſe. Secundò, quòd hoc factum dicatur, cùm ab Euſebio Nicomedienſi baptizaretur. Ex quibus diù ante me Annalium Parens Baronius coniecit, quod colligi deberet. *Conſtantinum in Arianorum perfidia baptizatum, vel potiùs (ſi verum eſt, quod aſſerit) rebaptizatum. Arianos enim, baptizatos in fide Catholica, rebaptizare conſueuiſſe, exemplis mille ac teſtibus exploratiſſimum eſt.*

D. Hieronymus.

Baronius.

Ab hac difficultate, vt ſeſe extricaret Tentzelius,

tex-

textum Chronici Hieronymiani in dubium vocat : „Vnde enim conſtat, inquit, illa de Conſtantino in „Arianum dogma declinante non eſſe ocioſorum, „& maleferiatorum hominum additamenta, ſed ab „ipſo Hieronymo ſcripta? Quonam certo & infalli-„bili criterio genuina à ſuppoſititijs diſcernes? Vn-„de docebis, non eſſe hoc loco, & hac parte Chroni-„ci Hieronymiani factum, quod toties alibi?„ Petit Tentzelius ſibi monſtrari, vnde conſtet, corruptum non eſſe hoc loco Diui Hieronymi teſtimonium. Audiat itaque : illud ſic referunt omnes M. SS. Codices Scaligeri, qui nullius ſuppoſitionis hac in re meminit. Omnes Codices Belgici, quibus Aubertus Mireus in Chronici iſtius editione vſus eſt : viginti quinque Codices M. SS. Gallici, Hiſpanici, & Italici, & inter eos ſex Vaticani, quos Arnaldus Pontacus Epiſcopus Vazatenſis pro edendo D. Hieronymi Chronico adhibuit. His accedunt Codices Vrbino-Vaticani duo, & Palatino-Vaticani duo, id eſt omnes, qui in famoſiſſima totius Orbis Catholici Bibliotheca repoſiti Chronicon illud continent. Conſonat Codex manuſcriptus ante mille & centum annos exaratus, quem me quondam vidiſſe memini in Bibliotheca Patrum Henſchenij & Papebrochij, qui illum ex Germania pro aliquo tempore acceperant, in quo, vt in cæteris omnibus correctè ſcriptis, eadem verba reperiuntur, prout & ex antiquioribus M. SS. ea Marianus Scotus inſeruit Chroni- Tentzelius.

co ſuo ; quod autographum in Bibliotheca Palatino-Vaticana ſeruatur. Et diù ante Marianum Scotum Sanctus Proſper Epiſcopus Aquitanicus in Chronico integro per Philippum Labbeum tomo 1. M.SS.

D. Proſper. Codicum edito, vbi *Nepotiano & Facundo Conſulibus* legitur: *Conſtantinus extremo vitæ ſuæ tempore ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo baptizatus in Arianum dogma declinauit.* Ita D. Proſper, qui paulo poſt Hieronymum floruit, vt planè incredibile ſit, verba illa ocioſorum & maleferiatorum hominum additamenta eſſe.

Neque hæc ſola pro αὐθεντίᾳ textus Hieronymiani faciunt; plurimum namque confert, quod Author anonymus Codicis 1361. Vaticani habet in Chroni-

Cod. M.S. co Imperatorum: *Conſtantinus autem in extremo Vitæ ſuæ ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo baptizatus in Arianum dogma conuertitur. Heu proh dolor! Bono vſus principio, ſed fine malo.* Eadem habet Author Codicis 1348. qui pro titulo habet: *Chronica Iſidori, ſiuè quod eſt Verius: Sanctorum Auguſtini & Hieronymi.* Vixit Author huius Codicis anno 1020., qui non malè annotauit, ſimilia ſcripſiſſe S. Iſidorum Hiſpalenſem Epiſcopum, vtpotè de quo Carolus Magnus in epiſtola ad Elipandum Toletanæ Ciuitatis Epiſcopum inſerta Concilio Francofurdienſi:

Carolus M. *Exemplum mihi Conſtantini Imperatoris propoſuiſtis; cuius initium Beatum Iſidorum laudaſſe dicitis, & finem doluiſſe.* Eadem verba etiamnum reperiuntur in

Chro-

Chronico ipſius Iſidori Hiſpalenſis Epiſcopi, qui ante mille & plures annos in Hiſpania ſcripſit. Ex quo, alijſque ſuprà relatis abundè conſtat, nondum ſatisfactum eſſe difficultati, quæ ex Hieronymi Chronico exurgit.

Sed neque ſatisfecit Tentzelius, per dogma Arianum intelligens dogma de Filij Diuinitate, idque probans ex ipſius Hieronymi Chronico: „ Etenim, Tentzelius. „ inquit, dogma Arianum illis verbis indicatur: „ *à quo vſque in præſens tempus Eccleſiarum rapi-* „ *na, & totius Orbis eſt ſequuta diſcordia:* Nam, „ ait, quis hæc tribuerit dogmati de rebaptizatione, „ quatenus ab Arianis ſuſcipiebatur? Quis in hiſto- „ ria Eccleſiaſtica paululùm verſatus ignorat, erro- „ rem circa Filij Diuinitatem & propriè dictum Aria- „ norum dogma fuiſſe, & tot in vniuerſo mundo tur- „ bas concitaſſe? „ Ita Tentzelius, qui nullibi magis quàm hoc loco errauit. Supponit enim, relatiuum *quo* ad dogma reſpicere, non aduertens, à Diuo Hieronymo mentionẽ factam eſſe temporis, ad quod referendum erat. Scribit namq; Hieronymus, Conſtantinum ab Euſebio Nicomedienſi baptizatum fuiſſe extremo vitæ ſuæ tempore. Et de eo eſt, quod teſtatur, *A quo vſque in præſens tempus Eccleſiarum rapina & totius Orbis eſt ſecuta diſcordia.* D. Hieronymus. Et hæc ſufficiant de duplici Conſtantini baptiſmo, de quo ſatis ſuperque actum eſt in Antiquitate illuſtrata, vt iam ſcripta repetere minimè neceſſarium duxerim.

I N-

INDEX
CAPITVM ET ARTICVLORVM.

Caput I. Quòd diſciplina arcani non pro fidelibus, ſed pro Catechumenis, & non initiatis cbſeruata fuerit. pag. 5.
Caput II. Circà quanam diſciplina arcani olim obſeruari ſolebat? pag. 8.
Articulus I. Dogma de Sanctiſſimâ Trinitate olim occultatum fuiſſe, & quibuſnam? pag. 10.
Articulus II. Non vnum vel duo, ſed reliqua etiam Sacramenta non initiatis occultari conſueuiſſe. pag. 18.
Caput III. Quòd non ſoli Sacramentorum ritus, ſed etiam dogmata olim occultari conſueuerint. pag. 23.
Caput IV. Diſciplinam arcani ab ipſis Apoſtolorum temporibus in vſu fuiße. pag. 37
Articulus vnicus: Quòd plurimorum Antiquorum Patrum traditione conſtet, Chriſtum Matthæi 7. diſciplinam arcani obſeruandam propoſuiſſe. pag. 45.
Paragraphus I. Ex libris ſub nomine recognitionum editis. pag. 46.
§. II. Ex Operibus Dionyſij, quem tota Orientalis Eccleſia pro Areopagitâ habet. pag. 47.
§. III. Ex Tertulliano. pag. 49.
§. IV. Ex Origene Adamantio. pag. 54.
§. V. Ex D. Cypriano, & Zenone Veronenſi. pag. 56.
§. VI. Ex Iulio Primo, D. Athanaſio, & Synodo Alexandrinâ. pag. 58.
§. VII. Ex duobus Gregorijs, Nyßeno vno, Nazianzeno altero, ac D. Baſilio. pag. 61.
§. VIII. Ex D. Hieronymo, & pluribus, quos citat, Antiquis Patribus. pag. 65.
§. IX. Ex D. Epiphanio, & Sancto Cyrillo Hieroſoly-

lymitano. pag. 67.
§. X. Ex Ruffino Aquileienſi Preſbytero, & Gaudentio Brixienſi Epiſcopo. pag. 70.
§. XI. Ex D. Ambroſio, & Sancto Auguſtino. pag. 72.
§. XII. Ex D. Ioanne Chryſoſtomo. pag. 73.
§. XIII. Ex eodem Chryſoſtomo, Innocentio I. Palladio Helenopolitano, & Iſidoro Peluſiotâ. pag. 76.
§. XIV. Ex Cyrillo Alexandrino. pag. 78.
§. XV. Ex Sozomeno & Theodoreto. pag. 79.
§. XVI. Ex Ferrando Carthaginienſi Diacono, & Sancto Fulgentio Ruſpenſi Epiſcopo. pag. 80.
§. XVII. Quòd ſequatur ex horum Patrum teſtimonijs, diſciplinam arcani à Chriſto inſtitutam, & ab Apoſtolorum temporibus obſeruatam fuiſſe. pag. 82.
Caput V. De rationibus ex antiquitate deſumptis, quibus Tentzelius probare conatur, diſciplinam arcani duobus primis ſæculis obſeruatam non fuiſſe. pag. 85.
Articulus I. An ex Gentilium accuſatione de Thyeſteis epulis, quæ primo Eccleſiæ ſæculo cœpit, colligatur, diſciplinam arcani in vſu non fuiſſe? Ibidem.
Articulus II. An Sacræ Scripturæ Codices duobus primis ſæculis ab Ethnicis paſſim legi conſueuerint; & exinde colligatur, diſciplinam arcani tunc obſeruatam non fuiſſe? pag. 89.
Caput VI. De tempore, quo cœpit & desijt diſciplina arcani, quòd ex more dimittendi ſolemniter ab Eccleſiâ Catechumenos deduci poſſe, putatur. pag. 95.
Caput VII. De varijs ad dogmata & eruditionem Eccleſiaſticam ſpectantibus, quæ ex diſciplinâ arcani deducuntur. pagina 103.
Articulus I. Quòd rara apud veteres de myſterijs mentio fiat, & nulli de ſeptem Sacramentis tractatus ſcripti ſint, ex diſciplinâ arcani prouenit. Ibidem.
Articulus II. De Operibus Dionyſij Areopagitæ, quòd ex diſciplinâ arcani confirmationem accipiant. pag. 108.
Ar-

Articulus III. Cultus Imaginum in parietibus depictarum ex hâc diſciplinâ vetitus canone trigeſimo ſeptimo Illiberitani Concilij. pag. 122.

Articulus IV. Baptiſmum Conſtantini ante Nicænum Concilium Romæ à Sancto Silueſtro collatum fuiſſe, ex diſciplinâ arcani oſtenditur. pag. 125.

Articulus V. Antiqua Latinorum de azymis traditio ex diſciplinâ arcani confirmatur. pag. 136.

Articulus VI. Quòd ex diſciplinâ arcani plerique Patres de reali Corporis & Sanguinis Chriſti præſentiâ obſcuriùs loquuti fuerint, & figuram eſſe dixerint. pag. 141.

Articulus VII. Quòd nulla apud Antiquos de verbo tranſubſtantiationis, frequens econtra panis mentio fiat, ex diſciplinâ arcani prouenit. pag. 150.

Articulus VIII. Publicam Euchariſtiæ expoſitionem, & in Proceſſionibus circumgeſtationem recenter introductas nihil veritati myſterij officere, ex diſciplinâ arcani oſtenditur. pagina. 157.

Im-

Imprimatur, Si videbitur Reuerendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici.

I. de Angelis Archiepiſc. Vrbin. Viceſger.

DE mandato Reuerendiſſimi Patris Puteobonelli S. Apoſtolici Palatij Magiſtri vidi librum, cui titulus eſt, *De Diſciplinâ Arcani, &c. à D. Emanuele à Schelſtrate S. Th. D. & Bibliotheca Vaticanæ Præfecto* compoſitum, Viro quidem in primis docto, & aliorum Voluminum editione conſpicuo; nihilque in eo reperi, quod fidei Catholicæ dogmata, aut morum candorem labefactet, imò verò profundam eruditionem, quâ Hæreticorum argumenta refellat, & antiquæ Eccleſiæ myſterijs, ac Patrum oraculis illuſtrandis luculentam materiam præbeat. Quocircà ad Catholicorum in fide confirmationem, ad maiorem errantium confuſionem, ad nouum Authoris ornamentum ac decus, qui nec ſe ipſo minor in Opere paruo, & in æmulo vrgendo maior oſtenditur, publicâ luce plauſuque dignum exiſtimo. In Ædibus Sancti Silueſtri Montis Quirinalis 26. Septembris 1684.

D. Caietanus Paſſarellus C. R. S. Officij
in Hiſpaniâ Qualificator.

Imprimatur,

Fr. Dominicus Maria Puteobonellus
Sacri Apoſtolici Palatij Magiſter.

§§§

DISSERTATIO APOLOGETICA

De diſciplina arcani.

NOTA eſt Orbi Catholico controuerſia, quam à paucis annis de ſacro Euchariſtiæ myſterio mouit in Gallijs Claudius Miniſter reformatus. Editus erat Pariſijs libellus anonymus, quo oſtendebatur, omnes, qui à tempore Berengarij per diuerſas mundi Regiones diſperſi nomen Chriſtianum profeſſi erant, vnum idemque pro veritate Euchariſticâ ſenſiſſe. Aſſumpſerat hoc argumentum Author anonymus, vt fideles, cùm viderent doctrinam de præſentiâ reali Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiâ ab omnibus totius Orbis Eccleſijs receptam fuiſſe, abſque eo quòd vllum innouationis veſtigium apud Scriptores iſtorum, vel præteritorum temporum reperiretur, facili negotio concluderent, veritatem illam ex perpetuâ Eccleſiæ traditione ad nos deriuatam eſſe. Huius libelli occaſione Claudius calamum ſtrinxit, & vt argumentum eluderet, duo oppoſuit. Primò obiecit quamplurima Sanctorum Patrum loca, in quibus, cùm de Sacroſancto Euchariſtiæ myſterio ageretur, antitypi, typi, imaginis, figuræ, aliorumque verborum realem Corporis, & Sanguinis Chriſti præſentiam in ſpecie deſtruentium, mentio fiebat. Secundò negauit Chriſtianorum de hoc myſterio conſenſionem, dixitque, non ſolùm tranſubſtantiationem, ſed & ipſam præſentiam realem Græcis, alijſque Orientalibus Chriſtianis ignotam fuiſſe.

Egit hâc de re contra Claudium Miniſtrum Arnaldus Doctor Sorbonicus, qui non minori eruditione, quàm diligentiâ veritatem Catholicam propugnauit: perſcrutatus enim eſt antiquorum Patrum ſententias, & ſicubi obſcuriùs locuti videbantur, de illorum ſenſu egregiè cum Claudio diſputauit, omneſque difficultates ſoluere ſtuduit: plurimam inſuper operam nauauit in perquirendis Orientalium de fide ſententijs, vt ex ipſis Græcorum ſchiſmaticorum teſtimonijs conſtaret, quid Orientalis Eccleſia de præſentiâ reali Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiâ crederet, quid de tranſubſtantiatione panis in Corpus, & vini in Sanguinem ſentiret. Teſtimonia illa cùm Gallicè ſolùm, eaque non omnia ab Arnaldo typis edita eſſent, magno quondam ſtudio in Gallijs quæſiui, & ante tres circiter annos Pariſijs reperi autographa. Horum exſcribendorum copiâ mihi factâ ab humaniſſimo, & Doctiſſimo Viro Ioanne Mabillonio, illa Græco idiomate à Patriarchis, Metropolitis, Epiſcopis, & Clericis Orientalibus conſcripta Latinè conuerti, vt ea Græco-latina cum plurimis alijs Orientalium actis hucuſque ineditis typis mandarem. Monueram eá de re Lectorem in Commentario de Sacro Antiocheno Concilio, quod anno 1681. Antuerpiæ edidi. Ad Canonem namque ſecundum Antiochenum pag. 273. occaſione cuiuſdam teſtimonij Hieremiæ Patriarchæ Conſtantinopolitani ſcripſeram: *De cuius actis cum Lutheranis, ſi Deus nobis propitius ſit, & vlteriorem vitam cum incolumitate largiatur, alibi fuſiùs agemus*. Et ad Canonem 9. pag. 485. agens de Indulgentijs, adiunxeram: *De quibus omnibus fuſiùs nobis agendum eſt in ijs, quas de actis Orientalis Eccleſiæ contra Lutheri, & Caluini hæreſes paramus, diſſertationibus*.

In Comment. ad Conc. Antiochenum.

Et hæc ſunt, nec plura, quæ in Commentario de Antiocheno Concilio circa Opus, quod modò præ manibus

ha-

habeo, annotaui: ex paucis tamen illis Tentzelius me monere voluit in diſputatione ſuâ de diſciplina arcani, *ſe admodum deſiderare, ac ſummè neceſſarium eſſe, vt in diſſertationibus de actis Orientalis Eccleſiæ contra Lutheri, & Caluini hæreſes, quas in Concilio Antiocheno pag. 273. & 485. publicandas promiſi, Lutheranæ Eccleſiæ ſententiam à Reformatorum hypotheſibus probè diſtinguam, ſtatumque controuerſiæ rectè formem.* Non inquiram, quâ ratione, quo conſilio hæc monenda duxerit Tentzelius: indicauit enim ſufficienter, vulnus lethale, quod ex perpetuâ Orientalis, & Occidentalis Eccleſiæ conſenſione Caluiniſtis, & Lutheranis infligitur, à ſe minimè contemni, ideòque deſiderari, vt acta Orientalis Eccleſiæ contra Caluiniſtas edita nequaquam Lutheranæ Religionis hominibus opponam. Tentzelius.

Quod ſe deſiderare innuit Tentzelius, id etiam non rogatus facere decreueram: collectis namque actis Orientalibus, quæ poſt exortas Lutheri & Caluini hæreſes, vel edita, vel manuſcripta inueniri potuerunt, Lutherum à Caluino ſeparaui, opuſque in duos Tomos diuiſi, in quorum primo edam omnia illa, quæ ab ortu Lutheranæ hæreſeos contra illam ſcripſerunt Patriarchæ, Metropolitæ, Epiſcopi, & Græci ſchiſmatici. Vtque conſtet, hodiernam Græcorum Eccleſiam in dogmatibus cum Luthero controuerſis nihil noui ſapere, antiquorum Patrũ Orientalium teſtimonia adiungam, & ex perpetuâ Orientalis Eccleſiæ conſenſione contra Lutheranos ex Tertulliano concludam: *Illud eſſe Dominicum, & verum, quod eſt priùs traditum; illud erroneum, & falſum, quod eſt poſteriùs immiſſum.*

Dum autem pro fidei veritate ex actis Orientalibus demonſtrandâ operam omnem ſedulò impendo, non abs re feciſſe videbor, ſi cum Tentzelio de diſciplinâ arcani ex antiquis Patribus comprobandâ paucis antecedenter a-

gam, & præcipuum fidei dogma de præſentiâ reali, & tranſubſtantiatione panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti ab obiectionibus Nouatorum expediam. Quamuis enim, vt diximus, dogma Catholicum Arnaldus Doctor Sorbonicus illuſtrare conatus fuerit, labores tamen eius non parùm adiuuari poſſent, ſi complures Patrum ſententiæ, quas Caluiniſtæ, & Lutherani contra præſentiam realem, & tranſubſtantiationem adducunt, vnicâ obſeruatione ex antiquâ diſciplinâ arcani deſumptâ exponantur. Diſciplinam illam iam diximus conſtitiſſe in occultatione quorundam myſteriorum Religionis Catholicæ, eamque olim in vſu fuiſſe, ex tot Patrum teſtimonijs conſtat, vt Tentzelius ipſe id negare auſus non fuerit, ſed diſciplinam arcani in Eccleſiâ receptam fuiſſe, mecum admiſerit.

Nonnulla tamen ſunt, de quibus inter me, & Tentzelium differentia intercedit: quod enim ego in Commentario ad 2. Canonem Antiochenum pro ſolis Catechumenis, Iudæis, & infidelibus in vſu fuiſſe aſſerueram; ipſe, ac ſi pro fidelibus pariter, & infidelibus ſtatuiſſem, in diſputatione ſuâ oppugnat: quod ego non de Sacramentis ſolùm, ſed de alijs quoque Religionis Catholicæ myſterijs locum olim habuiſſe indicaueram; ipſe de duobus dumtaxat Sacramentis admittit: quod ego non de ritibus ſolùm, ſed de dogmate obſeruatum fuiſſe tradideram; ipſe de ſolis ritibus obtinuiſſe putat: quod ego ab Apoſtolorum temporibus cœpiſſe ſcripſeram; ipſe ad finem ſecundi ſæculi inchoaſſe exiſtimat: quod ego demùm contra Caluiniſtas, & Lutheranos facere docueram; ipſe contra Caluiniſtas, non verò contra Lutheranos vrgeri poſſe aſſerit. Hæc ſunt, de quibus potiſſimùm inter me, & Tentzelium quæſtio mouetur: cùmque in Commentario ad Antiochenum Concilium paucis tantùm verbis de illis

egerim; de ijs, quia plura notatu digna occurrerunt, hìc latiùs agendum erit.

CAPVT I.

Quòd diſciplina arcani non pro fidelibus; ſed pro Catechumenis, & non initiatis obſeruata fuerit.

SVppono ex dictis ſupra, diſciplinam arcani in nullo alio conſtitiſſe, quàm in occultatione rituum ſiue dogmatum, à Patribus olim obſeruatâ: neque Tentzeliũ cum cæteris Lutheranis diſciplinâ occultandi ritus Sacramentorum negare, ſed pro certò habere, eam aliquot ſæculis circa myſterium Euchariſtiæ in Eccleſiâ viguiſſe. Prima difficultas eſt, pro quibuſnam diſciplina illa inſtituta, obſeruataq; fuerit? Cùm enim ego in commentario ad 2. Canonem Antiocheni Concilij cap. 8. num. 1. innuiſſem, pleroſque Patres primis Eccleſiæ ſæculis nullam de Euchariſtiâ mentionem feciſſe, alios obſcuriùs, quàm par eſſe videtur, de eâ locutos fuiſſe; Tentzelius in diſputatione ſuâ ita mentem meam interpretatus videtur, quaſi pro omni hominum genere diſciplinam illam obtinuiſſe, omnique tempore, & caſu ita obligaſſe affirmaſſem, vt apud neminem ſanctorum Patrum vllum clarum de Euchariſtiâ teſtimonium reperiatur. Vnde numero vltimo ſuæ diſputationis contra me vrget: *Prætereundum non eſſe, diſciplinam arcani, quantacumque etiam eius in antiquâ Eccleſiâ fuerit obſeruatio, & cura, nihil tamen impediuiſſe, quominùs veritatem ſanctæ cœnæ claris apertiſque verbis Patres, & Doctores teſtati ſint.* Tentzelius.

Verùm non eam fuiſſe mentem meam, ex commentario ip-

ipſo ad Canonem 2. Antiocheni Concilij colligere potuit Tentzelius. Ibi enim teſtatus ſum, antiquiores locum Matthæi 7. de non dando ſanctum canibus, interpretatos fuiſſe *de non exponendis Chriſtianæ fidei ſanctioribus myſterijs niſi fidelibus*. Pro fidelibus itaque nullum erat arcanum, ſed pro infidelibus tantùm, & Catechumenis, vt docueram his verbis immediatè antecedentibus; *Ethnicorum hominum de myſterijs Catholicæ fidei ludibria adeò ſemper abhorruit Eccleſia, vt ne quidem conuertendis, quamdiù Catechumenorum nomen gerebant, vellet eſſe expoſita*. Inter fideles itaque, & infideles ante omnia diſtinguendum eſſe putaui, & cùm de occultato olim Euchariſtiæ myſterio egerim, non alijs, quam Gentilibus, Iudæis, & Catechumenis occultari debuiſſe, aſſerui, vt iuxta hoc principium intelligendum fuerit, quod de primitiuæ Eccleſiæ Patribus annotaui: *rarum, aut nullum apud pleroſque eorum de Sacrâ Euchariſtiâ reperiri teſtimonium*.

Commen. ad 2. Can. Antiocheni Concilij.

Scribebant plerumque antiqui Patres aduerſus impios Iudæos, perſecutores Ethnicos, & perfidos homines; & quò feruentiùs Chriſtianæ Religionis myſteria explorabant Gentiles, eò diligentiùs Patres illa occultabant, quòd ſibi ſequendum putarent graue illud Chriſti monitum: *non eſſe dandum ſanctum canibus, nec margaritas proijciendas eſſe ante porcos*. Scribebant quoquè non rarò ad Catholicos, ſed cum timore quodam, & formidine, quòd opera ad manus infidelium eſſent peruentura, & quantò magis eâ de re ſibi timebant, tantò rariùs de Sacramento Euchariſtiæ alijſque myſterijs agebant. Vnde rariora ſunt, & longè obſcuriora, quæ apud Patres in tractatibus contra Gentiles editis reperiuntur teſtimonia, vt patet ex Tertulliani Apologetico, Origene contra Celſum, Arnobio aduerſus Gentes, alijſque.

Matthæi 7.

Præclarum habemus huius diſciplinæ teſtimonium in Cy-

Cyrillo Hieroſolymitano, qui Catecheſes ſuas in duo genera diſtribuit, primumque illuminatis, ſecundum recens baptizatis inſcripſit: in prioribus, quia habitæ fuerunt coram Catechumenis, ne verbum quidem fecit de ſacramẽto Euchariſtiæ, alijſque myſterijs: in poſterioribus, quas myſtagogicas vocat, quia habitæ fuerunt coram ſolis baptizatis vel fidelibus, adeò clarè de myſterijs, & Euchariſtiâ præſertim locutus fuit, vt clariùs loqui non potuerit. Vnde & grauiſſimè monuit, Catecheſes ſuas cùm Catechumenis, & non initiatis omninò communicandas non eſſe, vt ex Cyrilli verbis infra ſuo loco referendis conſtabit. Inſigne quoque eſt teſtimonium, quod ex epiſtolâ Sancti Chryſoſtomi ad Innocentium Primum, & Palladio Epiſcopo Helenopolitano in vitâ Chryſoſtomi deſumitur: cum enim vterque egiſſet de tumultu in Eccleſiâ Conſtantinopolitanâ exorto, ſcribit Chryſoſtomus, *ſanctiſſimum Chriſti Sanguinem* coram non initiatis effuſum; Palladius verò nihil aliud, quàm *Symbola effuſa* tradit. Chryſoſtomi verba clara ſunt, & perſpicuè mentionem Sanguinis Chriſti faciunt, καὶ τὸ ἁγιώτατον αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐξεχεῖτο, *& ſanctiſſimus Chriſti Sanguis effuſus eſt*. Palladius autem obſcurè loquitur, agens namque de impio illo effuſore τὰ σύμβολα ἐκχέει, *Symbola*, inquit, *effundit*. Quid in cauſâ ſit, quòd vnus clarè, alter obſcurè loquatur; inquirant, qui velint: aliam ſanè non inuenient, quàm quòd Chryſoſtomus ſcribens ad Innocentium Primum fidelium Caput, & Paſtorem, nihil occultare debuerit: Palladius verò ſcribens hiſtoriam, Catechumenos, & infideles, ad quorum manus peruenire poterat, cauere voluerit.

Chryſoſtom. Epiſt. ad Innocentium I.

Palladius Helenopolitanus in vita Chryſoſtomi.

Poſſem centenis Patrum teſtimonijs hanc veritatem confirmare: ſed vt hæretici ipſi fatentur, & à Tentzelio laudatus Caſaubonus exercitatione 16. in Baronium: „ Quis ita hoſpes in Patrũ lectione, cui ſit ignota formula

Caſaubonus.

in

,, in mentione ſacramentorũ potiſſimum vſu trita, *ἴσασιν οἱ*
,, *μεμυημένοι norunt initiati, quod dicitur :* quæ formula in
,, vnius Chryſoſtomi homilijs, aut alijs ſcriptis, minimùm
,, quinquaginta locis poteſt obſeruari. Apud Auguſtinum
,, in Epiſtolis, in enarrationibus in Pſalmos, tractatibus
,, in Ioannem, homilijs ſiue ſermonibus, aut alijs ſcriptis
D. Auguſtin. ,, non multo rariùs. ,, Notum eſt illud Auguſtini tract. *96.* in Ioannem *: Catechumenis Sacramenta fidelium non produntur :* & illud magni eiuſdem Eccleſiæ Doctoris *: neſciunt Catechumeni, quid accipiant Chriſtiani.* Notum quoque eſt
Chryſoſtom. illud Chryſoſtomi homiliâ 72. in Matthæum : *Euchariſtiæ myſterium ..... initiati ſolummodò nouerunt.* Et illud Cate-
Cyrill. Hier. cheſis prioris ad baptizandos *: ſciunt initiati vim huius poculi, ſcietis vos quoque paulo poſt.* Centena ſunt, vt dixi, ſimilia Patrum loca, quæ ſuperfluum eſſet afferre, cum inter omnes conueniat, pro Catechumenis, Iudæis, & infidelibus diſciplinam arcani obſeruatam fuiſſe, non verò pro fidelibus ſeu baptizatis, quibus cuncta Religionis Catholicæ myſteria abſque vllâ verborum ambage exponi poterant.

CAPVT II.

Circa quænam diſciplina arcani olim obſeruari ſolebat.

GRauis videtur accuſatio, quâ Tentzelius in ipſo diſputationis ſuæ exordio reum me eſſe proclamat, quaſi nullum inter dogma, & ritum diſcrimen conſtituam, ſed omnia confundens, ceremonias pariter, ac fidei doctrinas primâ Eccleſiæ ætate abſconditas fuiſſe cõtendam. Ait proinde, prudentiùs monuiſſe Caſaubonum exer-

exercitatione 16. inter myſteria ſilenda non recenſendam eſſe doctrinam de Sanctiſſimâ Trinitate, aut Incarnatione Ieſu Chriſti, & ſimilia capita Euangelicæ prædicationis, ſed ſolùm Sacramenta Noui Teſtamenti, in quibus *cùm tria occurrant conſideranda , ſymbola ſignificantia , res ſymbolis ſignificata , & ritus celebrandorum Sacramentorum , veteres non adeò res in Sacramentis ſignificatas , & efficaciam illorum ſiluiſſe , quàm ſymbola ipſa , & ritus celebrandi , ac rituum cauſas .* Dicit, hanc Caſauboni annotationem ab alijs admitti, intelligens procul dubio non ſolos Lutheranos, ſed & Caluiniſtas , inter quos Albertinus lib. 2. diſputatione de reticentiâ myſteriorum illam fuſiùs probandam ſuſcepit. Caſaubonus.

Plura continet Caſauboni ſententia, quæ Patrum teſtimonijs, & antiquæ Eccleſiæ diſciplinæ aduerſantur. Habet enim de Sanctiſſimo Trinitatis myſterio , quòd omnibus etiam Gentilibus,& Catechumenis proponi conſueuerit. Statuit quoquè, ſolos Sacramentorum ritus, eorumque cauſas antiquitùs occultata fuiſſe; quæ duo diſciplinæ , ac traditioni Eccleſiæ repugnant, vt in hoc, & ſequenti capite fuſiùs videbimus , oſtendentes in priori , tam myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis , quàm omnia Sacramenta antiquitùs occultari conſueuiſſe : in poſteriori verò, non ſolos Sacramentorum ritus , eorumque cauſas, ſed dogmata quoquè infidelium & Catechumenorum auribus abſcondita fuiſſe.

ARTICVLVS I.

Dogma de Sanctiſſima Trinitate olim occultatum fuiſſe, & quibuſnam?

IN Commentario ad 2. Canonem Antiochenum citaueram inter alios pro confirmandâ diſciplinâ arcani Authorem perantiquum Recognitionum Clementis I. qui lib. 3. refert, Petrum in medio fratrum dixiſſe: *Nihil eſt difficilius, fratres mei, quàm de veritate apud permixti populi multitudinem diſputare. Quod enim eſt, omnibus, vt eſt, dici non licet, propter eos, qui malignè, & inſidioſè audiunt: fallere verò non expedit propter eos, qui ſincerè audire deſiderant veritatem. Quid ergo faciet, cui ad indiſcretum populum ſermo eſt? Occultet, quod verum eſt? Et quomodo inſtruet eos, qui digni ſunt? Sed ſi meram proferat veritatem his, qui ſalutem conſequi non deſiderent, illi, à quo miſſus eſt, iniuriam facit, à quo mandatum accepit, ne mittat verborum eius margaritas ante porcos, & canes, qui aduersùm eas argumentis, ac ſophiſmatibus reluctantes, ipſas quidem cœno intelligentiæ carnalis inuoluant, latratibus autem ſuis, & reſponſionibus ſordidis rumpant, & fatigent prædicatores Verbi Dei. Propter quod & ego in pluribus circuitu quodam verbi vtens, tentare nitebar, ne principalem de ſummâ Diuinitate intelligentiam minùs dignis auribus prædicarem.* „ Hæc Apoſtolorum Princeps Petrus, iuxta fidem antiquiſſimi Authoris Græci ex interpretatione Ruffini, qui ante mille trecentos & plures annos floruit, & prædictum Opus Latinum fecit.

Auctor Recognit. lib. 3.

Eadem ferè verba poſueram poſt teſtimonium Petro Apoſtolorum Principi tributũ: quòd licèt clarum ſit, nullâque expoſitione indigeat, plura tamen opponere voluit

Ten-

Tentzelius, errans inter alia, me huius Operis Authorem facere Clementem, contra id, quod in Antiquitate illuſtratâ docueram: quaſi verò hæc verba mea ex Commentario ad 2. Canonem Antiochenum ab ipſo Tentzelio relata: *Teſtimonium, quod æternitati conſecrauit Author perantiquus Recognitionum Clementis Primi;* mentem meam non ſufficienter expoſuiſſent; clarioribus namque verbis Authorem hunc contra Clementem diſtinguere non potueram. Neque obeſt, quòd teſtimonium illud agat non de occultando Euchariſtiæ myſterio, ſed dogmate potiùs de Deo obſcuritatibus inuoluendo, quod obijcit *planè contra mentem, & morem, vſumque eſſe Apoſtolorum, qui doctrinam ſalutarem de ſummâ Diuinitate claris, ac perſpicuis verbis in epiſtolis, & ſermonibus ſuis tradiderunt, ſcriptiſque mandarunt*. Rursùs enim impingit Tentzelius, & nullam inter fideles, & infideles differentiam conſtituit. Apoſtolos de indiuiduâ Trinitate claris, & perſpicuis verbis egiſſe in epiſtolis ſuis & ſermonibus, fateor conſtare ex Scripturis: ſed epiſtolæ illæ ad quoſnam ſcriptæ ſunt? Sermones illi coram quibus dicti fuerunt? Coram Gentilibus, an coram Chriſtianis? coram initiandis, an coram initiatis? Sanè de myſterijs ad neminem literas miſerunt Apoſtoli, quàm ad Chriſtianos, & fideles, vt infra videbimus: & licèt ſermones quandoque inſtituerint coram Hebræis, & Gentilibus, prioribus ſolùm myſterium indiuiduæ Trinitatis ex Veteri Teſtamento exponebant; coram poſterioribus verò cautiùs agebant, neque de Sanctiſſimâ Trinitate mentionem faciebant. Patent hæc omnia ex ipſis Apoſtolorum Actis à Sancto Lucâ conſcriptis: quamuis enim ibi videamus, Apoſtolos paſſim in Synagogis coram Iudæis prædicaſſe fidem in Chriſtum vnigenitum æterni Patris Filium; conſtat tamen, de Sanctiſſimâ Trinitate ſiluiſſe, quando agebant in foro coram

In Comm. ad 2. Cano. Antiochenum.

Tentzelius.

ram Gentilibus. Sic Paulus, & Barnabas Actorum 14. Lyſtris ſolam fidem in Deum annuntiauerunt; Paulus Actorum 17. in Areopago vnicum Athenienſibus ignotum Deum prædicauit; & Actorum 24. Cæſareæ coram Præſide Felice nihil præter fidem in Deum profeſſus fuit.

Hiſce ex Sacrâ Scripturâ demonſtratis, videndum eſt, an teſtimonium, quod in Recognitionibus Petro Apoſtolorum Principi tribuitur, moribus Apoſtolicis aduerſetur. Non dixit Petrus, doctrinam de Summâ Diuinitate fidelibus occultandam eſſe, ſed infidelibus, propter quos dicebat, *nihil difficilius eſſe, quàm de veritate apud permixti populi multitudinem diſputare*; nec ad indiſcretum populum clarè loquendum eſſe *propter eos, qui malignè, & inſidioſè audiunt*: cùm enim ſalutem conſequi non deſiderent, aduersùs veritatem argumentis, & ſophiſmatibus reluctando, eam quidem cœno intelligentiæ carnalis inuoluent, latratibus autem ſuis, & reſponſionibus ſordidis ſermonem interrumpent, & Prædicatores verbi Dei fatigabunt: propter quæ dictum eſt à Chriſto, ne ſermonem habens *mittat verborum eius margaritas ante porcos, & canes. Et ego*, inquit Petrus, *in plurimis circuitu quodam verbi vtens tentare nitebar, ne principalem de ſummâ Diuinitate intelligentiam minùs dignis auribus publicarem*. In his verbis quid eſt, quod repugnat moribus Apoſtolicis? Quid eſt, quod primitiuæ Eccleſiæ conſuetudini aduerſetur? Non fidelibus, ſed infidelibus ob rationes iam allatas occultanda erat principalis de ſummâ Diuinitate intelligentia, altiſſima de Trinitatis myſterio doctrina.

Quod Apoſtolorum Princeps Petrus, hoc Doctor Gentium Paulus fatetur ſeſe obſeruaſſe cum Corinthijs. Narrat Sanctus Lucas indiuiduus Pauli comes, eum veniſſe Corinthum, & Iudæis annuntiaſſe fidem in Chriſtum: Iudæis autem contradicentibus, ad Gentes ſeſe conuertiſſe,

adeò

adeò vt per annum, & ſex menſes prædicauerit Corinthijs verbum Dei. Hiſce autem ſuppoſitis, ſcribit Paulus in primâ ad Corinthios epiſtolâ cap. 3. *Et ego, fratres, non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus ſed quaſi carnalibus. Tamquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam: nondum enim poteratis.* Citaueram hæc Pauli verba ad 2. Canonem Antiochenum, & ſubiunxeram teſtimonium Clementis Alexandrini, qui lib. 5. Stromatum hæc ita interpretatur: *Cautionem, ne ſermones in vulgus exeant, docet hoc modo. Et ego, fratres, non potui loqui vobis tamquam ſpiritualibus, ſed tamquam carnalibus; tamquam infantibus in Chriſto lac vobis potum dedi, non cibum: nondum enim poteratis, ſed neque nunc poteſtis, adhuc enim carnales eſtis. Si ergo lac quidem eſt infantium: cibus autem perfectorum nutrimentum dictus eſt ab Apoſtolis, lac quidem intelligetur Catecheſis veluti primum nutrimentum animæ; cibus autem ſuſpiciens contemplatio, quæ ſunt ipſæ carnes, & ſanguis verbi: hoc eſt comprehenſio Diuinæ potentiæ, & eſſentiæ: Guſtate, & videte, inquit, quòd Chriſtus eſt Dominus.* Et hæc ſunt Clementis verba, quæ ego ad myſterium arcani facere, Tentzelius nihil ad illud conferre exiſtimat, aſſerendo: *ἐπίκρυψις, quam Paulo tribuit Clemens, non ritus ſed dogma, nec Sacramentorum doctrinam, ſed inſtitutionem de Deo reſpicit, quæ ad arcani diſciplinam nullo modo pertinent, vtpotè quæ in ſolis ritibus Sacramentorum conſiſtebat.*

1. ad Corint. 3.

Clemens Alexandrinus.

Tentzelius.

Benè habet, quod Tentzelius vel inuitus fateatur, ἐπίκρυψιν, ſiuè occultationem, de quâ iuxta Clementem loquitur Paulus, ad dogma ſpectare: ridiculum tamen eſt, quod addit, non Sacramentorum doctrinam, ſed inſtitutionem de Deo reſpicere, quaſi nihil præter Sacramenmenta antiquitùs occultandum fuiſſet. Clementis verba clara ſunt, dum aſſerit, Paulum cauiſſe, ne ſermones de ſummâ Diuinitate in vulgus exeant, quòd nimirùm myſte-

Clemens Alexandr.

ſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, ſiuè, vt loquitur, *comprehenſio Diuinæ potentiæ, & eſſentiæ* ad diſciplinam arcani, quod omnibus reuelandum non erat, ſpectaret. Quomodo Paulus ipſe cum Athenienſibus egerit, indicauimus ſuprà, de cuius ſermone audiendus eſt D. Ambroſius in Commentario ad caput 9. Lucæ: *Lege*, inquit, *ſermonem Apoſtoli apud Athenienſes habitum: qui ſi à primo deſtruere voluiſſet cæremonias Idolorum, ſermonem eius aures Gentilium reſpuiſſent. Ab vno igitur Deo operatore mundi incipit, dicens: Deus, qui fecit mundum, & cuncta, quæ ſunt in eo &c. Negare non poterant, vnum operatorem eſſe mundi, vnum Deum, vnum omnium Creatorem. Adiunxit, quòd Cæli, & terræ Dominus in manu factis non dignatur habitare. Deinde quòd intra auri, argentique caſſam materiem nequaquam veriſimile ſit artificio hominis vim Diuinitatis includi, erroris remedium docens eſſe ſtudium pœnitendi. Tunc venit ad Chriſtum, nec tamen Deum maluit, quam hominem nuncupare, dicens; In viro, quo definiuit, præbens omnibus fidem, ſuſcitans eum ab inferis. Qui enim tractat, debet audientium conſiderare perſonas, ne priùs irrideatur, quàm audiatur. Quando enim Athenienſes crederent, quia Verbum caro factum eſt, & de Spiritu Virgo concepit, qui irridebant, quia reſurrectionem audierant mortuorum? Tamen & Dionyſius Areopagites credidit, & alij crediderunt in virum, vt in Deum crederent. Quid intereſt, quo quiſque credat ordine? Non in principio perfecta quæruntur, ſed de principijs ad ea, quæ perfecta ſunt, peruenitur. Ergo tali Athenienſes informauit præcepto; talis nobis apud Gentiles ordo ſeruandus eſt. At verò cùm Iudæos alloquerentur Apoſtoli, ipſum Chriſtum eſſe dicebant, qui Propheticis nobis eſſet promiſſus oraculis: quem non priùs authoritate ſuâ Dei Filium nominabant, ſed virum probatum, virum iuſtum, virum à mortuis ſuſcitatum, illum virum, de quo dictum eſt, Filius meus es tu, ego hodie ge-*

D. Ambroſius.

genui te. Ita ergo & tu ad ea, quæ difficilè creduntur, authoritatem Diuini ſermonis adſciſce, & promiſſum eius aduentum Prophetarum voce deſigna . . . . . . Quòd ſi ad Sacramenta fidelium tendens Catechumenus imbuendus ſit; dicendum, quia vnus eſt Deus, ex quo omnia, & vnus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, non duos Deos eſſe dicendos: perfectum quidem Patrem, perfectum eſſe & Filium, ſed vnius Patrem & Filium eſſe ſubſtantiæ, Verbum æternum æterni Dei: non quod profertur, ſed quod operatur; ex Patre genitum, non voce editum. Hìc videbit, ni fallor, Tentzelius, quàm verè diximus ſuprà, Apoſtolos Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium non reticuiſſe coram Iudæis, qui illud in propheticis ſermonibus antiquitùs acceperant, ſed occultaſſe Gentilibus, vt Paulum coram Athenienſibus feciſſe probat Ambroſius; quinimò ipſis Catechumenis, quamdiù in primo audientium gradu erant, myſterium illud traditum non fuiſſe: notanda enim ſunt verba Ambroſij, *ad Sacramenta fidelium tendens Catechumenus*, quibus Catechumenos Competentes indicat, iiſque myſterium reuelandum eſſe innuit. Clariùs mentem ſuam exponit D. Ambroſius epiſtola 33. ad Marcellinam ſororem: *Poſt lectiones*, inquit, *& tractatum dimiſſis Catechumenis Symbolum aliquibus Competentibus in baptiſterijs tradebam.* Competentes, de quibus ibi Diuus Ambroſius, ſunt omninò Catechumeni mox baptizandi, quibus ante Baptiſmum de Sanctiſſimo Trinitatis myſterio conſtare debebat, quia *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti* baptizandi erant. Quamdiù autem baptiſmo proximi non erant, illius myſterij notitiam non habebant, quia illis tamquam paruulis in fide iuxta Apoſtolum lac, non ſolidus cibus competebat. Occultabatur itaque Catechumenis in primo gradu conſtitutis myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & ob illud, aliaque totum Symbolum, de

D. Ambroſius

quo antequam ageret Ambroſius, teſtatur ſe dimiſiſſe Catechumenos.

Sozomenus. Origenes. Neque hoc ſolùm in Occidente, ſed in Oriente quoquè vſu receptum fuiſſe, patet ex Sozomeno lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 19. vbi fatetur, ſe Symbolum Nicænum omittere, *Quia*, inquit, *veriſimile eſt, nonnullos, qui non ſunt initiati myſterijs, hunc librum perlecturos*. Colligitur quoquè ex Origene, qui libro 1. contra Celſum enumerans præcipua Religionis dogmata, quæ Symbolo contenta nemini occultantur, allegat Chriſti natiuitem, crucifixionem, & reſurrectionem, extremum iudicium, & futuræ noſtræ reſurrectionis myſterium. Neque vllam mentionem facit Sanctiſſimæ Trinitatis, quòd eius doctrina omnibus non ſit annuntianda. Rationem dat Gregorius Nazianzenus oratione 44. de Spiritu Sancto, vbi ſic loquitur: Οἱ τὸ Πνεῦμα Θεὸν νομίζοντες, ἔνθεοι καὶ λαμπροὶ τὴν διάνοιαν. Οἱ δὲ καὶ ὀνομάζοντες, εἰ μὲν εὐγνώμοσιν, ὑψηλοί. εἰ δὲ ταπεινοῖς, οὐκ οἰκονομικοί, πηλῷ μαργαρίτην πιστεύοντες. *Qui Spiritum Sanctum Deum eſſe cenſent, Diuini ſunt viri, & præclaro animo: qui verò etiam ita nominant; ſiquidem apud benè ſentientes verba faciant, ſublimis animi ipſi ſunt; ſin autem apud abiectæ mentis homines, ſatìs prudentes diſpenſatores non ſunt; qui margaritam luto credant.*

Gregorius Nazianzenus.

Putat quidem Caſaubonus, hanc occultationem à Gregorio Nazianzeno indicatam ad συγκατάβασιν condeſcenſionem, ſiuè diſpenſatiuam Patrum prudentiam ſpectare. Verùm cùm myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis ad dogma ſpectet, quod hæretici antiquitùs occultatum fuiſſe nolunt, lectoribus ſuis illudit Caſaubonus; ad diſciplinam enim arcani ſpectat iam allata admonitio Gregorij Nazianzeni, qui ſub abiectæ mentis hominibus procul dubio Catechumenos comprehendit: fideles enim myſte-

rium

rium Sanctiſſimæ Trinitatis, in quo baptizati erant, credere debebant; Catechumeni verò in primo gradu conſtituti illud ignorabant. Vnde Philotheus Patriarcha apud Caſaubonum de Baſilio, Nazianzeno, & Chryſoſtomo: *Credimus Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum eiuſdem gloriæ, in quibus conſummatur, & verbis, & rebus ipſis: ſcis hoc tu, qui es initiatus*. Et magnus Conſtantinopolitanus Epiſcopus Ioannes Chryſoſtomus homiliâ 40. in primam ad Corinthios epiſtolam expreſsè profeſſus eſt, ſe non audere loqui de formâ baptiſmatis, & Symbolo, quibus Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium exponitur: *Non audeo*, inquit, *propter eos, qui non ſunt initiati: ij enim expoſitionem nobis faciunt difficiliorem, vt qui nos cogunt, vel non apertè dicere, aut eis arcana enunciare. Sed tamen dicam, quoad eius à me fieri poterit, tectè & adumbratè: nam poſt myſticorum illorum, & terribilium verborum enuntiationem, & horrendas regulas dogmatum, quæ è Cœlo ſunt demiſſa, hoc quoquè in fine addimus, quando ſumus baptizandi, iubentes dicere: Credo in reſurrectionem mortuorum: & in hâc fide baptizamur*. Omnium demùm clariſſimè Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 6. agens de myſterijs ſymbolo contentis: *Hæc myſteria Sacramentaque nunc patefacit Eccleſia ei, qui ex Catechumenis excedit: nec moris eſt, Gentilibus exponere; non enim Gentili cuiquam de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto arcana myſteria declaramus, neque palàm apud Catechumenos de myſterijs verba facimus, ſed multa ſæpè loquimur occultè, vt fideles, qui rem tenent, intelligant, & qui non tenent, non lædantur*. Clariora ſunt hæc verba, quàm vt negari poſſint, vel in contrarium ſenſum detorqueri. Vt autem vlteriùs de eorum teſtimoniorum fide conſtet, dabimus infrà textum Græcum, ex quo Tentzelius ſuos errores, ſi velit, corrigere poterit; ſi nolit, ſaltem erubeſcere deberet.

Philotheus.

Chryſoſtom.

Cyrillus Hieroſolymit.

ARTICVLVS II.

Non vnum, vel duo, ſed reliqua etiam Sacramenta non initiatis occultari conſueuiſſe.

DE ſolo Euchariſtiæ myſterio occultando egeram in commentario ad 2. Can. Antiocheni Concilij, non quòd alia occultata fuiſſe negarem, ſed quòd iſtius Sacramenti ſub nomine Euchariſtiæ mentionem ibi factã repeririſſem. Tentzelius num. 2. ſuæ diſputationis de omnibus Sacramentis ex diſciplinâ Eccleſiæ olim occultatis acturus: *Arcani*, inquit, *ſeu myſterij nomine nobis propriè veniunt Sacramenta Noui Teſtamenti, quorum duo tantùm ſunt, Baptiſmus, & Euchariſtia*. Duo tantùm Sacramenta admittit, & quia ſola Sacramenta ex diſciplinâ arcani occultanda ſtatuerat, nihil aliud, quàm Euchariſtiam, & Baptiſmum occultata fuiſſe credebat. Paulò cautiùs locutus eſt Albertinus diſputatione de reticentiâ myſteriorum: *Dico*, inquit, *non ſolam Euchariſtiam, ſed alterum quoque Eccleſiæ Sacramentum, videlicet Baptiſmum, imò & ſi quid aliud Sacramenti appellatione lato ſenſu cohoneſtabatur, vt oleum, ex quo baptizati vngebantur, & Sacerdotum ordinatio, haud initiatis occultari conſueuiſſe*. Subodoratus eſt homo vafer, plura, quàm duo Sacramenta apud antiquos occultata fuiſſe, idque manifeſtiſſimè Caſaubonus exercitatione 16. monſtrauerat, hinc ea ſubdidit verba; *& ſi quid aliud Sacramenti appellatione lato ſenſu cohoneſtabatur*.

Tentzelius. Albertinus.

Non inquiremus hìc, quot Sacramenta antiquitùs admiſerit Eccleſia; hoc vnum oſtendemus, pluſquam duo Sacramenta occultaſſe. Clara ſunt Tertulliani verba in Apologetico cap. 7. *Ex formâ omnibus myſterijs ſilentij fides*

Tertullianus.

des adhibetur. Illud quoque Zenonis Veronenſis in Pſal. 126. *Conuentus Eccleſiarum ſiuè Templi, quos ad ſecretam Sacramentorum religionem ædificiorum ſepta concludunt, conſuetudo noſtra, vel Domum Dei ſolita eſt nuncupare, vel Templum*. Et illud Cyrilli Hieroſolymitani catecheſi 6. Οὐδ' τῶν μυστηρίων ἐπὶ κατηχουμένων λευκῶς λαλοῦμεν, ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις λέγομεν. *De myſterijs neque palàm apud Catechumenos verba facimus, ſed multa ſæpè loquimur occultè*. Et illud Chryſoſtomi in primam ad Corinthios homiliâ 16. *Eccleſia eſt arcanorum myſteriorum theſaurus, quæ foras efferre non licet*. Et illud Diui Auguſtini in Pſalmum 103. *Sacramenta verò occultantur illis*, nimirum paganis. Et vt alia omittam, illud Theodoreti in Num. interrog. 15. Ἀσήμως διὰ τοὺς ἀμυήτους περὶ τῶν θείων διαλεγόμεθα μυστηρίων, τούτων δὲ χωριζομένων σαφῶς τοὺς μεμυημένους διδάσκομεν. *Obſcurè propter non initiatos de myſterijs diſſerimus, his verò ſemotis perſpicuè initiatos docemus*. Hæc & plura reperiuntur apud antiquos Patres de Sacramentis in genere, quæ plerumque apud Græcos, & non rarò apud Latinos myſteria vocantur, vt ex ipſo nomine arcana non omnibus propalanda eſſe monſtraretur.

Zeno Veronenſis.

Cyrill. Hieroſol.

Chryſoſtomus.

D. Auguſtinus.

Theodoretus.

De Sacramentis in ſpecie varijs locis egerunt quoquè Patres. Et quidem de Baptiſmo habemus Theodoretum, in Diuinorum decretorum epitome, cap. 18. vbi agens de ſancto Baptismate adiungit: Ἀλλὰ μυστικωτέρων δεῖ λόγων ἐνταῦθα. *Verum hìc magìs myſtico ſermone opus eſt*. Cyrillum quoquè Alexandrinum libro 1. contra Iulianum, vbi profitetur, ſe relinquere ea, quæ ſunt altioris intelligentiæ circa baptiſma: Ἵνα τοίνυν μὴ εἰς τὰς ἀμυήτων ἐκφέρων ἀκοὰς τὰ κεκρυμμένα, προσκρούσαιμι λέγοντι τῷ Χριστῷ. *Ne ad profanorum aures arcana deferens offendam Chriſtum dicentem*. &c. Et Chryſoſtomum homilia 40. in priorem ad Corinthios agentem de Baptiſmo: *Volo quidem apertè id di-*

Theodoretus.

Cyrill. Alexand.

Chryſoſtomus.

dicere, non audeo verò propter eos, qui non ſunt initiati &c. Et hom.46. in Acta loquentem, de quibuſdam baptizatis, quos Diaconus inſtruebat: *ad eos diſſerebat; nihil autem, quàm quæ ad myſteria pertinebant, eos docebat,* Ὡς μηδὲ τοῖς ἀμυήτοις συγχωρεῖν παρεῖναι. *Adeo vt neque intereſſe permitteret non initiatos.* Gregorium denique Nazianzenum oratione 40. de Baptiſmo dicentem, quædam de myſterio ad vulgi aures efferri licitum eſſe, quædam verò occultè addiſci: ἃ

Gregorius Nazianzenus. καὶ κρύψεις παρὰ σεαυτῷ σφραγίδι κρατούμενα: *quæ etiam ipſa apud te ipſum occultabis baptiſmo obſignata atque retenta.* Plura ſunt hâc de re Patrum teſtimonia, quæ ex profeſſo omitto, ne in re à Tentzelio, cæteriſque omnibus admiſſâ diutiùs inhæream.

Neque laborandum eſt, vt Patrum teſtimonia de occultato olim Euchariſtiæ myſterio inquiramus, cùm in confeſſo ſit apud omnes illud Auguſtini in pſal. 103.

Auguſtinus. *Quid eſt, quod occultatum eſt, & non publicum in Eccleſiâ? Sacramentum Baptiſmi, Sacramentum Euchariſtiæ.* Ad Confirmationem itaque accedamus, de quâ Auguſtinus, ſeù Author antiquus ſermonis de Oleo Sancto in appendice ſermonum à Iacobo Sirmondo editorum: *Dimiſſis iam Catechumenis vos tantùm ad audiendum retinuimus; quia præter illa, quæ omnes Chriſtianos conuenit in commune ſeruare, ſpecialiter de cœleſtibus myſterijs locuturi ſumus, quæ audire non poſſunt, niſi qui ea donante iam Domino perceperunt.* Et infra ait: *ſolis baptizatis & fidelibus auditoribus committi.* Et interrogatus à Decentio Eugubino Epiſcopo Innocen-

Innocent. I. tius Primus reſpondet de formâ Confirmationis: *Verba dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quàm ad conſul-*

D. Baſilius. *tationem reſpondere.* Et Diuus Baſilius de Spiritu Sancto ad Amphilochium cap. 27. *Ipſam porrò olei inunctionem, quis ſermo proditus docuit?* Et infrà, hanc vnum ex arcanis ſilentio conſeruandis innuit: Ἃ γὰρ οὐδὲ ἐποπτεύειν ἔξε-

σι τοῖς ἀμυήτοις. *Quæ nec intueri fas eſt non initiatis.*

Agit illo loco D. Baſilius de *Euchariſtiâ*, *Baptiſmo*, *&* *Oleo*, vt in terminis fatetur Albertinus, qui hæc tria olim occultata fuiſſe admittit. Licèt autem Baſilius de alijs Sacramentis eo loco mentionem non faciat, exinde tamen non ſequitur, alia Sacramenta publicari potuiſſe: quin potiùs ſequitur ex fundamento Baſilij, alia olim ab Eccleſiâ occultata fuiſſe. *Quæ enim*, inquit, *nec intueri fas eſt non initiatis, non conueniebat horum doctrinam publicitùs circumferri ſcripto*. Conſtat autem clariſſimè ex Canone 4. Laodiceni Concilij de myſterio Ordinationis: περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐπὶ παρουσίᾳ ἀκροωμένων γίνεσθαι. *Quòd non oporteat ordinationes ſub conſpectu audientium celebrari*. Iſidorus Mercator vertit, *præſentibus Catechumenis*, quòd Catechumeni inter audientes eſſent. Vnde Caſaubonus exercitatione 16. „Ordinationem Epiſcoporum, & Presbyterorum inter Sacramenta vetus „Eccleſia poſuit propter impoſitionem manuum, & Spiritus Sancti inuocationem, & acceptionem. Quare „huius etiam formulas clàm habuit, & ſolis fidelibus „notas eſſe voluit Chryſoſtomus in poſteriorem ad Corinthios Homiliâ 18. Ὁ μέλλων χειροτονεῖν καὶ τὰς ἐκείνων „εὐχὰς καλεῖ, καὶ αὐτοὶ ἐπιψηφίζονται, καὶ ἐπιβοῶσιν, ἅπερ ἴσασιν οἱ μεμυημένοι. Οὐ γὰρ δὴ θέμις ἐπὶ τῶν ἀμυήτων ἐκκαλύπτεσθαι ἅπαντα. *Qui in Sacrum Ordinem coaptaturus eſt aliquem, fidelium preces exigit illo tempore: atque illi aſſenſu ſuo, quæ geruntur, comprobant, & acclamant illa, „quæ nota habent initiati. Nam apud eos, qui initiati non „ſunt, omnia retegere fas non eſt.* Quod de Ordine, hoc de Vnctione infirmorum dici poſſe videtur, cùm quod Baſilius ſcripſit de Chriſmate, hìc quoque locum habeat: *Ipſam porrò Olei inunctionem, quis ſermo proditus docuit?* Quis enim Sanctorum Patrum primis Eccleſiæ ſæculis de Sa-

Canon. 4. Laodicen.

Iſidorus Mercator.

Caſaubonus.

Chryſoſtom.

Baſilius.

Sacramento illo clarè coram Catechumenis, aut infidelibus locutus eſt? Quis verba formæ ſcripto tradidit? D. Auguſtinus quidem enarratione in Pſalmum 141. dicit, nos multa Sacramenta aliter atque aliter accipere: *Quædam*, inquit, *ſicut noſtis*, *ore accipimus*, *quædam per totum corpus accipimus*. Quibus verbis agit de Corpore & Sanguine Chriſti, quæ ore, & Baptiſmo ac Extremâ vnctione, quæ per totum corpus olim accipiebantur. Sicut autem de Sacramento Euchariſtiæ obſcurè tractat nihil aliud dicens, quàm *ſicut noſtis*; ita & de Extremâ vnctione, de quâ D. Hieronymus ad caput 14. Oſeæ, locuturus occaſione vocis *Oliuæ*, dicit, Oliuæ fructum eſſe, *quô vnguntur in agone certantes*. Obſcurè nimirùm de Extremâ vnctione agunt hi Sancti Patres, ante quos paucos Latinorum vel Græcorum reperies clarè eâ de re tractantes, cùm tamen Iacobus Apoſtolus in epiſtolâ ſuâ Catholicâ monuerit fideles, vt ſi quis infirmaretur, induceret Presbyteros Eccleſiæ, qui orarent ſuper eum, *vngentes eum oleo in nomine Domini*. Quòd fideles poſt tempora Apoſtolorum adimpleuiſſe, conſtat ex epiſtolâ Innocentij I. ad Decentium Eugubinum. Vnde ſi rariùs, aut obſcuriùs de hoc Sacramento locuti fuerint primitiuæ Eccleſiæ Patres, illius, ſicut cæterorum Sacramentorum, communis eſt ratio, quæ ex diſciplinâ arcani deſumitur. Et hoc planè eſt, quod Innocentius I. epiſtolâ citatâ docet, vbi poſt obſcuram de Sacramentis Confirmationis, Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, & Extremæ vnctionis doctrinam addit, ſe reſpondiſſe, prout potuit; reliqua verò, *quæ ſcribi fas non erat*, ſe ipſi præſenti edicturum.

Auguſtinus.

D. Hieron.

Iacobus Apoſtolus.

CA-

CAPVT III.

Quòd non ſoli Sacramentorum ritus, ſed etiam dogmata occultari olim conſueuerint.

MOnuerat Caſaubonus exercitatione 16. in Baroniũ: *Cùm in Sacramentis tria occurrant conſideranda, ſymbola ſignificantia, res ſymbolis ſignificata, & ritus celebrandorum Sacramentorum; veteres non adeò res in Sacramentis ſignificatas, & efficaciam illorum ſiluiſſe, quàm ſymbola ipſa, & ritus ac rituum cauſas.* Et quamuis propter Sacramentum Euchariſtiæ Caſaubonus dicere debuerat, non ſolùm res ſymbolis ſignificatas, ſed etiam *ſub eis contentas*, ac magnum eius verba errorem contineant, in eo quod negant, res in Sacramentis ſignificatas vel contentas olim occultari conſueuiſſe: eius tamen obſeruationem veriſſimam eſſe, clamat Albertinus, eamque nobis opponit Tentzelius in diſputatione ſuâ num. 2. & 8. vbi diſertis verbis aſſerit, arcani diſciplinam apud Orthodoxos in merâ rituum occultatione conſtitiſſe, ideòque hæreticos accuſatos olim fuiſſe, quòd *peſtilentiſſima ſua dogmata proloqui nefas putarent:* atque Diuum Irenæum lib. 3. aduersùs hæreſes capite 15. Valentini ſectatores damnaſſe, *quòd apud eos alia quidem in abſcondito, alia verò in manifeſto doceantur:* quin imò apud Tertullianum Orthodoxos ex hoc ipſorũ Silentio & latebris certiſſimam ſibi victoriam pollicitos fuiſſe, *quia quod tanto impendio abſconditur, etiam ſolummodò demonſtrare, deſtruere eſt.* Vnde concludit Tentzelius:

Caſaubonus.

Tentzelius.

D. Irenæus.

Tertullianus.

Tentzelius.

„ Omninò apertè & certè colligitur, ſilentium dogmatum
„ nec ad arcani diſciplinam apud Orthodoxos propriè
„ vmquam pertinuiſſe, nec ab Apoſtolis traditum, ſed à
„ Valentino, eiuſque ſectatoribus inuentum fuiſſe, qui

va-

,, vaniſſimi ſilendorum dogmatum magiſtri imperante ,, Adriano exorti ſunt, vt patet ex demonſtrationibus ,, Ioannis Pearſonij.

Antequam aliorum fundamenta proferam, viſum eſt, Tentzelij opinionem examinare, & quàm erronea ſit, oſtendere. Mirum namque videtur, hominem, qui antiquitatis ſtudioſus videri voluit, ignoraſſe, quod apud ipſas Philoſophorum ſectas diù antè Chriſti aduentum obſeruatum fuerit, vt profani procul à ſacris arcerentur, teſtante Iamblicho lib.2. de vitâ Pythagoræ, cap. 28. *Cum externis, & vt dicam profanis, ſi quandoque vſus ferret congrediendum eſſe, nequaquam ſua Sacra enunciabant, ſed per ſymbola & arcanas teſſeras obſcurè & latenter ſibi mutuò ſenſa mentis velut ænigmatibus ſignificabant.* Idem omninò teſtatur Clemens Alexandrinus lib.5. ſtromatum: *Non ſoli autem Epicurei, & Plato multa occultabant, ſed etiam Epicurei dicunt, quædam eſſe apud ſe arcana, & non permittere omnibus, vt ea ſcripta legant.* Et hæc quidem de profanis, & externis; de diſcipulis autem ſubiungit Clemens: *Quin etiam Stoici à Zenone primo quædam fuiſſe conſcripta, quæ non facilè permittunt legere diſcipulis, quorum non priùs fuerit factum ab ipſis periculum, an germanè & ſincerè philoſophentur.* Hæc Clemens Alexandrinus eo ipſo loco, quo ex Paulo probat, paruulis in fide notitiam de Religionis Catholicæ myſterijs tamquam lac tribuendam eſſe, quod illicò Catecheſim vocat, vt oſtendat, Chriſtianos ſuis diſcipulis ſeu Catechumenis non ſtatim omnia expoſuiſſe, ſed poſtquâm periculum ab ipſis factum erat, & ſolidioris cibi, ac altioris cognitionis capaces credebantur.

Iamblichus.

Clemens Alexandrinus.

Probauimus ſuprà ex Clemente Alexandrino, fideles dogma de Summâ Diuinitate ſeù Sanctiſſimâ Trinitate Catechumenis in primo gradu occultare debuiſſe; vt mirum in modum hallucinetur Tentzelius, qui eo titulo Secta-

ctatores Valentini ab Irenæo, & Tertulliano impugnatos fuiſſe exiſtimet, quod quædam arcana apud ipſos eſſent ad dogma ſpectantia. Dicit quidem Tertullianus de Valentini ſectatoribus, *Nihil magis curant, quàm occultare, quod prædicant*: ſed legenda ſunt, quæ in eodem contra Valentinianos libro addit, illos nimirum ſanctitatem noſtræ Religionis exterius præ ſe tuliſſe, occultè verò impudica profeſſos fuiſſe, Deoque ipſi affinxiſſe: *Sanctis nominibus, & titulis, & argumentis veræ Religionis, vaniſſima atque turpiſſima configurantes.* Et hoc eſt, quod dicit D. Irenæus lib. 3. cap. 15. hypocritarum eſſe, & hæreticorum, alia quidem in abſcondito, alia verò in manifeſto docentium: non autem quòd per hæc verba damnare voluerit vſum Eccleſiæ, quæ quorumdam auribus myſteria Religionis occultabat, alijs manifeſtò exponebat. Non enim alia, & alia docebat, ſed vnum idemque verbis obſcurioribus tegebat illis, qui nondum amplioris notitiæ capaces erant, & exponebat clarioribus pro ijs, qui capere poterant. Quo ſenſu Paulum Apoſtolum Corinthijs aliquando lac, non potum dediſſe, teſtis eſt Clemens Alexandrinus, qui ex Apoſtolico inſtituto deducit, cognitionem de Summâ Diuinitate omnibus ſtatìm credendam non eſſe. Id quoque eſt, quod Celſus apud Origenem *κρύφιον δόγμα doctrinam clancularìam* appellat, quam cum Chriſtianis obijceret, reſpondit Origenes contra eumdem lib. 1. non omnia Chriſtianæ Doctrinæ capita occultari, plura enim de Chriſti natiuitate ex Virgine, de eius quoque crucifixione & reſurrectione palàm prædicari. *Quòd verò quædam inſunt*, inquit, *quæ non communicantur quibuſuis: id non ſolùm doctrinæ Chriſtianæ proprium eſt, verùm etiam Philoſophicæ. Nam & illi exteriorem & penitiorem doctrinam habebant: & alij Pythagoram audiebant contenti ipſius auctoritate: alij diſcebant rationes non euulgan-*

Tertullianus.

D. Irenæus.

Origenes.

das in profanos nondumque purgatos. Quid in rem noſtram clariùs? Admittit Origenes κρύφιον δόγμα pro aliquibus Religionis noſtræ capitibus, & vſum Eccleſiæ ea occultandi contra Celſum tuetur, vt vel ex hoc manifeſtum ſit, non ritus tantùm, ſed & dogmata occultata olim fuiſſe.

Manifeſtum eſt, quod pro hâc Eccleſiæ diſciplinâ deſumitur ex Arnobio ſeniore argumentum. Hic enim libros ſeptem contra Gentes editurus, non diſputat cùm eis de Sanctiſſimæ Trinitatis myſterio, non exponit ritus baptiſmatis, non tradit dogma de Sacratiſſimo Altaris myſterio, ſed lib. 2. modum, quo inſtruendi ſunt infideles, attingit, vt nimirum ex animarum immortalitate doceantur ad notitiam veri Dei peruenire: *Tùm deinde feritate atque inhumanitate depoſitis, reſumant ingenia mitiora, vt ad illud, quod dabitur, eſſe poſſint parata*. Ad quæ verba Heraldus in Notis: „ Sic Catechumenorũ ordinem ſubindicat. His enim verbis: *Feritate atque inhumanitate depoſitis, reſumant ingenia mitiora*, regenerationem per Baptiſmum ſignificat: illis verò, *vt ad illud, quod dabitur, poſſint eſſe parata*, procul dubio ſignificat Euchariſtiam, quâ de re loquitur tamen vt Catechumenus obſcurè, & trepidè. Rationem addit infrà: Nam quod ait, *Illud, quod dabitur*, tranſlatum videtur à gentium myſterijs, in quibus dabantur quædam ſymbola & memoracula. Arnobius igitur, quia audierat, dari fidelibus panem & vinum, nec myſterij huius rationem ſatis cognitam habebat, idcircò hâc de re ita loquitur, vt confuſè tantum vidiſſe eum aliquid appareat, nihil adhuc diſtinctè„. Ita ferè Heraldus, qui rectè ſupponit, Arnobium, dùm hæc ſcribebat, fuiſſe Catechumenum. Quod autem adiungat, audiuiſſe, dari fidelibus panem & vinum, ex ipſo Arnobio non colligitur,

Arnobius. Heraldus.

tur, qui nullâ iſtorum factâ mentione generaliter dicit, *Quod dabitur*; ſignificans, ſe omninò neſciuiſſe, & gentibus proinde indicare non potuiſſe tàm ſymbola panis & vini, quàm Corpus, & Sanguinem Chriſti ſub illorum ſpeciebus contenta.

Poſt ſeptem libros Arnobij aduerſus gentes edi quondam ſolebat octauus, quo continetur dialogus inter Cæcilium Ethnicum, & Octauium, vnde *Octauius* inſcribebatur: quod non animaduertentes typographi, loco Octauij octauum legerunt, crediderüntque eſſe octauum Arnobij contra gentes librum. Verùm errorem typographorum ſubolſecit Franciſcus Balduinus, qui librum non octauum, ſed *Octauium* inſcriptum fuiſſe, ex dialogo ipſo collegit, & authorem fuiſſe non Arnobium, ſed Minutium Felicem, qui 60. annis ante Arnobium floruerat, ex Lactantio lib. 5. cap. 1. didicit, vbi: *Minutius Felix non ignobilis inter cauſidicos loci fuit. Huius liber, cui Octauius titulus eſt, declarat, quàm idoneus veritatis aſſertor eſſe potuiſſet, ſi ſe totum ad id ſtudium contuliſſet.* Apud hunc itaque authorem Tertulliano coætaneum obijcit Ethnicus non ſola occulta Chriſtianorum Sacra, vt putat Tentzelius, ſed occulta quoquè Religionis ipſorum dogmata. Ait proinde de gente Chriſtianorum; *Latebroſa & lucifugax natio in publicum muta, in angulis garrula.* Addit de infante farre contecto, & occiſo, cuius Chriſtiani *ſitienter ſanguinem lambunt, certatim membra diſpertiunt:* & tunc exclamat, *hâc fœderantur hoſtiâ*, innuens, ſe agere de incruento Chriſtianorum Sacrificio, quod cum Ethnici ignorarent, varijs fabulis ornatum cruentum ſomniabant. Concludit demùm, ſe multa conſultò prætèrire, *quæ aut omnia, aut pleraque omnium vera declarat ipſius prauæ Religionis obſcuritas. Cur etenim occultare, & abſcondere quidquid illud colunt, magnoperè nituntur, cum hone-*

Lactantius.

Cæcilius apud Minutiū Felicem.

ſta ſemper publico gaudeant, ſcelera ſecretò ſint? Cur nullas aras habent, Templa nulla, nulla nota ſimulacra? Numquam palàm loqui, numquam liberè congregari, niſi illud, quod colunt, & interprimunt, aut puniendum eſt, aut pudendum.

Plura ſunt, quæ Cæcilius Chriſtianis obijcit circa occultationem myſteriorum, ad quæ Octauius clarè reſpondere debebat, ſi poterat. At tantum abeſt, id feciſſe, vt ad primam obiectionem nihil aliud reponat, quàm: *Nec in angulis garruli, ſi nos audire publicè aut erubeſcitis, aut timetis.* Numquid de Sacrificio Chriſtianorum clariùs reſpondit, vt Gentilis obiectionem refutaret; dixitque, non cruentum eſſe, ſed incruentum, quo Chriſtus Dominus per Sacerdotem offertur Deo Patri, eiuſque corpus & Sanguis ſub ſpeciebus panis & vini ſumi à fidelibus? Tantum abeſt, id expoſuiſſe Octauium, vt ne verbum quidem de Chriſtianorum myſterio reuelarit, ſed ſimpliciter reſponderit: *Illum iam velim conuenire, quo initiari nos dicit, aut credit de cæde infantis, & ſanguine. Putas fieri poſſe, vt tam molle, tam paruulum corpus fata vulnerum capiat? Vt quiſquam illum rudem ſanguinem nouelli, & vixdum hominis cædat, fundat, exhauriat? Nemo hoc poteſt credere, niſi qui poſſit audere.* Et infra: *Nobis homicidium nec videre fas eſt, nec audire: tantumque ab humano ſanguine cauemus, vt nec edulium pecorum in cibis ſanguinem nouerimus.* Hæc ibi pro Chriſtianis Octauius, nullam Corporis & Sanguinis Chriſti per incruentum Sacrificium Deo Patri oblatorum, & ſub ſpeciebus panis & vini à fidelibus ſumptorum mentionem faciens, quòd hoc Chriſtianorum dogma vnum eſſet ex ijs, quæ occultanda erant Gentilibus. Quod autem de Euchariſtiâ, hoc de ſummæ Diuinitatis, ſeù Sanctiſſimæ Trinitatis myſterio obſeruauit cùm Cælio Octauius, ſolam vnius Dei noti-

Octauius apud Minut. Felicem.

tiam

tiam cum eo communicans, Trinitatis enim myſterium & Euchariſtiæ Sacramentum homini Gentili occultandum erat, vt vidimus ſuprà.

Complura ſunt Sanctorum Patrum teſtimonia, ex quibus luce clarius monſtrari poteſt, antiquam Eccleſiæ diſciplinam, non ſolùm in Symbolis Sacramentorum, eorumque ritibus, ſed etiam in rebus per ipſa ſignificatis ſeù contentis occultandis viguiſſe. Sed duo nobis hoc loco ſufficiant, quorum primum eſt celeberrimum illud totius Italiæ teſtimonium, quod Iulius Primus ſuo nomine ad Euſebianos tranſmiſit, & contra eoſdem vrget Magnus Alexandriæ Patriarcha Athanaſius apologiâ 2.: non ſolùm enim accuſant Euſebianos, quòd de calice & menſâ ſermonem habuiſſent in præſentia Præfecti, aſſiſtentibus tum Ethnicis & Iudæis, ſed quòd coram ijſdem præſentibus quoquè Catechumenis *quæſtionem de ſanguine & Corpore Chriſti habuiſſent*. Quæ his verbis totius Ægypti Epiſcopi in Synodicâ ad omnem ſub cœlo Eccleſiam deplorant: ***Coram Ethnicis hominibus quæſtiones de Eccleſiâ, de Calice, de Menſâ Domini, de Sanctis Sanctorum habuêre.*** Per *Sancta enim Sanctorum* intelligenda ſunt Sacramenta Corporis & Sanguinis Chriſti, quæ Gentilibus, Iudæis, Catechumenis occultanda, non publicanda erant. Vnde D. Epiphanius in Ancorato num. 57. acturus de verbis Chriſti, quibus Euchariſtiam conſecrauit, non eſt auſus Corporis Chriſti mentionem facere: ſed duabus vicibus formam repetens nihil aliud ſcripſit, quàm; *Hoc meum eſt hoc. Videmus enim*, inquit, *Saluatorem ipſum in manus accepiſſe, vt in Euangelio legitur, quòd à cœna ſurgens hæc acceperit, & gratias agens dixerit: Hoc meum eſt hoc.* Quòd Epiphanij teſtimonium dignum exiſtimaui, vt ſecundo loco hìc adijceretur, quia & panis, & Corporis mentionem prætermiſit, & ne Corpus Chriſti nominaret, ipſa

Iulius I.

Synodica Alexandr.

Epiphanius.

ipſa Scripturæ verba mutans, pronomen *Hoc* loco *Corporis* ſubſtituit.

Neque in contrarium faciunt teſtimonia D. Auguſtini ab Albertino allata, quibus Sanctus ille Eccleſiæ Doctor panis mentionem facere omiſit, vt ſæpè ad Iudæos loquens de Sacrificio Melchiſedech fecit, ſignanter verò ſermone 10. à Pariſienſibus edito: *Qui nouerunt Scripturas, ſciunt, quid protulerit Melchiſedech, quando benedixit Abraham. Non oportet, vt hoc memoremus propter Catechumenos; fideles tamen agnoſcunt.* Ex hoc enim, alijſque Auguſtini locis nihil aliud concluditur, quàm illum panis mentionem omiſiſſe ob figuram Euchariſtiæ, ſeù myſticam rationem, ob quam alij quoque Patres ſæpiùs eius mentionem omiſerunt: nullatenus tamen ſequitur, Corporis Chriſti mentionem coram Catechumenis factam fuiſſe, quin potiùs omitti debuiſſe. Si enim de pane, & vino à Melchiſedech Dauidi oblatis propter Catechumenos nihil dicendum erat, quia figura erant Corporis, & Sanguinis Chriſti; quantò magis de ipſo Corpore, & Sanguine Chriſti coram Catechumenis tacendum erat, cùm illa propriè eſſent, de quibus ne profanarentur, aut ludibrio non initiatorum exponerentur, cauendum erat. Vnde ipſe Auguſtinus tractatu 11. in Ioannem, agens de Catechumeno: *Interrogemus eum: Manducas Carnem Filij hominis, & bibis Sanguinem Filij hominis? Neſcit, quid dicimus.* Et iterum: *Neſciunt Catechumeni, quid accipiant Chriſtiani.*

Auguſtinus.

Obſtare quidem huic Diui Auguſtini teſtimonio videtur locus Irenæi apud Oecumenium, quem, teſte Arnaldo, opponunt Miniſtri his verbis: *Que les Payens ayant pris des eſclaues des Chreſtiens, qui n'eſtoient encore que Catechumenes, & les forçant de leur apprendre quelque choſe de ſecret touchant les Chreſtiens; ces eſclaues, qui n'auoient point d'autre*

Arnaldus tomo 3. perpet. fid. lib. 7. capite 2.

tre

tre moyen de les ſatisfaire, qu'en leur diſant, qu'ils auoient ouy dire a leur Maiſtre, que la Diuine Communion eſtoit le Corp, & le Sang de Ieſus Chriſt : & qui s'imaginoient, que c'eſtoit effectiuement de la Chair & du Sang, le dirent en effet ainſi a ceux, qui les preſſoient : & ſur cela les Payens perſuadez, que les Chreſtiens pratiquoient en effet, ce qui leur eſtoit impute par ces eſclaues, repandirent ce bruit parmy les autres Payens ; & tacherent par les tourmens, de le faire auoyer a Sanctus & a Blandine. Mais Blandine leur repondit auec vne liberte pleine de ſageſſe, comment ceux, qui s'abſtiennent par piete des viandes, qui leur ſeroit permis de manger, ſeroient-ils capables de faire ces choſes, que vous nous imputez? Locum hunc, prout apud Arnaldum reperitur, Gallicè retuli, quod in Oecumenio nec Latinè, nec Græcè reperire potuerim, & etiamſi reperijſſem, non magni tamen faciendum exiſtimaſſem.

Oecumenius adfertur, qui circa nonum, vel decimum ſæculum floruit, & ex Irenæo locum citauit, qui in eius Operibus non reperitur, ſed neque inter fragmenta Irenæi ex alijs Authoribus edita conſpicitur. Reperitur autem hiſtoria ab Oecumenio relata apud Martyres Lugdunenſes & Viennenſes in epiſtolâ ad Fratres per Aſiam conſtitutos, quam epiſtolam nobis ſeruauit Euſebius lib. 5. cap. 1. qui ibidem Irenæi, tamquam Lugdunenſis Epiſcopi meminit : & hoc in causâ fuiſſe exiſtimem, ſi verum eſt, quod Miniſtri ex Oecumenio adferunt, quòd Irenæo verba fidelium Lugdunenſium tributa ſint. Verba autem illa non conſonant ijs, quæ ex Oecumenio adferuntur, ſed longè diuerſa ſunt ; ita enim habet illorum epiſtola : Συνελαμβάνοντο δὲ καὶ ἐθνικοί τινες οἰκέται τῶν ἡμετέρων· ἐπεὶ δημοσίᾳ ἐκέλευσεν ὁ ἡγεμὼν ἀναζητεῖσθαι πάντας ἡμᾶς· οἱ δὲ κατ' ἐνέδραν τοῦ σατανᾶ, Fideles Lugdunen. apud Euſebium.

φο-

φοβηθέντες τὰς βασάνους, ἃς τοὺς ἁγίους ἔβλεπον πάσχοντας, τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τοῦτο παρορμώντων αὐτοὺς, κατεψεύσαντο ἡμῶν Θυέστεια δεῖπνα, καὶ Οἰδιποδείους μίξεις, καὶ ὅσα μήτε λαλεῖν, μήτε νοεῖν θέμις ἡμῖν, ἀλλὰ μὴ δὲ πιστεύειν εἴ τι τοιοῦτο πώποτε παρὰ ἀνθρώποις ἐγένετο. Τούτων δὲ φημισθέντων πάντες ἀπεθηριώθησαν εἰς ἡμᾶς. *Capti ſunt etiam quidam noſtrorū ſerui, qui Gentiles erant, quandoquidem Præſes nos omnes requiri palam iuſſerat. Qui Dæmonis impulſu cùm tormenta reformidarent, quæ Sanctos perpeti videbant, militibus ad hoc ipsū incitantibus, Thyeſteas quaſdam cœnas, & inceſtos Oedipi concubitus, & alia, quæ nec proloqui nobis, nec cogitare fas eſt, ac ne credere quidem ſuſtinemus, apud homines vnquam geſta fuiſſe, aduerſus nos ementiti ſunt. Hiſce autem euulgatis, omnes in nos vt feræ deſæuierunt.*

Ex his verbis colligitur, plura aliter omninò contigiſſe, quàm ex Oecumenio apud Arnaldum adferunt Miniſtri. Oecumenius enim fertur ſcripſiſſe ex Irenæo, ſeruos Chriſtianorum à Paganis captos, fuiſſe Catechumenos; cùm fideles Lugdunenſes apud Euſebium teſtentur, fuiſſe Gentiles. Apud Oecumenium dicitur, ſeruos illos confeſſos fuiſſe, quòd audiuiſſent à Domino ſuo, communionem eſſe Corpus, & Sanguinem Ieſu Chriſti: contra referunt Martyres Lugdunenſes, ſeruos illos militibus ad hoc ipſum eos incitantibus Thyeſteas quaſdam cœnas aduerſus nos ementitos fuiſſe. Non igitur Domini Chriſtiani ſeruis Catechumenis reuelarant myſterium, vel arcanū de Corpore, & Sanguine Chriſti, vt cum Miniſtris ex Oecumenio ſupponit Arnaldus; ſed ſerui Ethnici ex famâ de infanticidio apud Paganos ſparſâ Thyeſteas epulas Chriſtianis affinxerant. Quod autem additur apud Oecumenium, Paganos hoc ſeruorum teſtimonio incitatos maiorem perſecutionem mouiſſe contra Chriſtianos, illud idem adiungunt fideles Lugdunenſes in ſuâ epiſtolâ, pro exemplo adferentes marty-

rium

rium Blandinæ, quæ cùm à mane vſque ad veſperam tormentis reſtitiſſet, dixit: *Chriſtiana ſum, & nihil apud nos mali geritur.* Blandina.

Supradicta autem Blandinæ verba reperiuntur in Epiſtolâ apud Euſebium, non verò illa, quæ leguntur apud Oecumenium, & potius Bibliadæ alteri martyri Chriſtianæ, quàm Blandinæ conueniunt. Bibliades. De illâ enim habent ibidem fideles Lugdunenſes. *Sed & Bibliadem quandam ex eorum numero, qui Chriſti fidem abnegauerant, cum iam Diabolus à ſe abſorptam crederet, velletque inſuper damnationem illius cumulare blaſphemiâ, ad ſupplicium duxit, adigens eam, vtpote fragilem iam, & ignauam, impia de nobis proloqui. Verùm illa reſipuit inter cruciatus, ac veluti ex altiſſimo ſomno excitata eſt, præſente ſupplicio de æternæ gehennæ cruciatibus ipſam ſubmonente. Et contradicens impijs, Quî fieri poſſet, inquit, vt infantes comederent, quibus ne ſanguinem quidem animantium deguſtare licet? Abhinc Chriſtianam ſe eſſe confeſſa, in conſortium martyrum relata eſt.* Hæc Bibliades, ex cuius verbis clariſſimè patet, Gentilium calumniam fuiſſe de infanticidio, martyremque nihil aliud reſpondiſſe, quàm fieri non poſſe, vt infantes comederent, qui ne ſanguinem quidem animantium deguſtabant. Paucioribus verbis Blandina reſponderat, nihil mali apud Chriſtianos geri. Tàm vna, quàm altera diſciplinam arcani obſeruarunt: nihil de Corpore, & Sanguine Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini Paganis reuelarunt; ſed ad mortem & martyrium vſque ſummâ conſtantiâ, & conſpicuo exemplo myſterium occultarunt.

Hæc cùm ita eſſe, ex indubitato antiquitatis monumento conſtet, ad aliud argumentum ſeſe conuertit Caſaubonus, qui Ethnicos Corporis Chriſti notitiam habuiſſe, probat ex his verbis Maximi Madaurenſis epiſtolâ ad Auguſtinum: *Illud quæſo, vir ſapientiſſime, vti remoto fa-* Maximus Madauren.

 cun-

cundiæ colore, atque exploſo, quia cunctis clarus es, omiſſis etiam, quibus pugnare ſolebas, Chryſippeis argumentis; poſtpoſitâ paululùm dialecticâ, quæ neruorum ſuorum luctamine, nihil certi quicquam relinquere nititur: ipſâ re approbes, quis ſit iſte Deus, quem vobis Chriſtiani quaſi proprium vindicatis, & in locis abditis præſentem vos videre componitis. Ex his Maximi Madaurenſis in Africâ Philoſophi verbis, myſterium Euchariſtiæ quoad dogma notum fuiſſe Paganis, concludit Caſaubonus,, Ex huius, inquiens, miſeri Philoſophi verbis colligitur, non initiatos & Paganos notum habuiſſe, quòd Chriſtiani in ſuis conuentibus Deũ ſuum Chriſtum præſentem adorabant, & videbant, ſed rationem celebrandi Sacramenti ignoraſſe,,. Verùm neque hanc Caſauboni obſeruationem vllatenùs ſubſiſtere, ex ipſius Philoſophi verbis deducitur, qui ab Auguſtino quærit: Quis ſit iſte Deus, quem ſibi Chriſtiani quaſi proprium vindicabant, & in locis abditis vt præſentem colebant. Si Philoſophus ſciuiſſet, Chriſtum Deum à Chriſtianis in occulto coli, non quæſiuiſſet, eâ de re ab Auguſtino inſtrui: & ſi notitiam habuiſſet Corporis, & Sanguinis Chriſti, eius mentionem aliquam feciſſet. Aſſerit quidem Caſaubonus, eũ notitiam habuiſſe Sacramenti, ſed rationem Sacramenti celebrandi ignoraſſe. At hoc dicit Caſaubonus, non Philoſophus. Ad ſummum enim innuit in verbis à Caſaubono omiſſis, aliqualem de Sacrificio Chriſtiano famam ad aures ſuas perueniſſe, & forſan illam apud Gentes ſparſam de infanticidio, vnde publicas Gentilium *Hoſtias*, caſque *ſuaues* prædicat, vt eas Chriſtianorum hoſtijs opponat. Ad quæ D. Auguſtinus reſpondet epiſtolâ 44. & in noua editione 17. *Quòd vos publicè colitis Deos, nos autem ſecretioribus conuenticulis vtimur; primò illud abs te quæro, quomodo oblitus ſis Liberum illum, quem paucorum Sacratorum oculis committendum puta-*

Caſaubonus.

D. Auguſtin.

ta-

tatis. Hæc contra vltima Maximi verba, quibus notabat, profanos ad noſtra Sacra non admitti. Nunc Auguſtini reſponſum audire oportet ad priora, quibus Maximus tam anxiè de Deo illo Chriſtianorum inquiſiuerat, qui in occultis eorum Sacris adorabatur. Hæc enim, ſi Gentilibus publicare licuiſſet res ſub Sacramentorum ſymbolis contentas, conſiſtere debuiſſet in Corporis & Sanguinis Chriſti nudâ & clarâ expoſitione. At tantùm abeſt, eorum notitiam cum Maximo communicaſſe, vt Auguſtinus ne verbum quidem fecerit, ſed reſpondens, epiſtolæ ſuæ hoc modo finem impoſuerit: *Ad ſummam tamen, ne te hoc lateat, & in ſacrilega conuitia imprudentem trahat, ſcias, à Chriſtianis Catholicis, quorum in veſtro oppido etiam Eccleſia conſtituta eſt, nullum coli mortuorum, nihil denique vt numen adorari, quod ſit factum, & conditum à Deo, ſed vnum ipſum Deum, qui fecit, & condidit omnia.* Hæc Auguſtinus, nec plura. Vnde errant, qui Ethnicis non Sacramenta, ſed ritus ſolùm occultatos fuiſſe volunt.

Vnum eſt Theodoreti teſtimonium, quod præ cæteris vrget Albertinus, & hoc præſertim loco exponendum eſt. Cùm Theodoretus dialogo 2. diſputationem Orthodoxi cum Eraniſte proponens ageret de Sacramento Euchariſtiæ, introduxit Eraniſten hoc modo interrogantem: *Quî appellas donum, quod offertur ante Sacerdotalem inuocationem?* Et Orthodoxum ſic primò reſpondentem: Theodoretus. *Apertè dicendum non eſt: veriſimile enim, aliquos non initiatos adeſſe.* Tùm pacto inito, quòd reſponſio ænigmaticè fieret, orthodoxum ſecundò reſpondiſſe de pane ſubobſcuris hiſce verbis: *Cibum ex talibus ſeminibus.* Et de alterius ſymboli nomine interrogatum tertiò reſpondiſſe; *Commune & hoc nomen eſt potus ſpeciem deſignans.* Demùm cum Eraniſtes quæſiuiſſet: *Poſt Sanctificationem verò quomodo illa nominas?* liberè Ortodoxum

Albertinus. dixiſſe: *Corpus, & Sanguinem Chriſti*. Quid clarius? exclamat Albertinus, nam Theodoretus ſymbola occultauit, abſque vllo autem ſcrupulo nominauit Corpus, & Sanguinem Chriſti. Verùm nimìs altè clamat Albertinus, non ignorans, in eodem dialogo Sacramenta à Theodoreto non ſolùm Corpus Chriſti, ſed etiam *panem vitæ* nominari. Non ignorabat quoquè egregium Eminentiſſimi Cardinalis Peronij reſponſum, vtpote à ſe his verbis relatum:

Peronius. „ Quaſi verò idem Theodoretus, & poſtquam pro- „ feſſus eſſet, ſe ænigmaticè reſponſurum, non dixiſſet in

Theodoretus. „ primo dialogo; *Fructus vitæ expreſſus quomodo appella-* „ *tur? Appellatur vinum*. Et paulò poſt: *Sicut myſticum* „ *vitis fructum poſt Sanctificationem Sanguinem Dominicum* „ *appellamus, ſic veræ vitis Sanguinem vuæ Sanguinem no-* „ *minauit*. Et rurſus: *In traditione myſteriorum panem ap-* „ *pellauit Corpus, & quod mixtum erat, Sanguinem*. Quod „ igitur veteres Chriſtiani haud initiatis celabant, non „ erat, myſteria Euchariſtiæ ex pane & vino confici. „ Quod enim ſcandalum id potuiſſet afferre Ethnicis,

De Præſcriptionibus cap. 40. „ qui in myſterijs Mithræ panem offerebant, vt Tertul- „ lianus obſeruat, & in myſterijs Cereris panem & vi- „ num: vnde nonnulli eorum credebant, Chriſtianos ſuos

Auguſtinus contra Fauſtũ lib. 20. cap. 13. Perſius Satyr. 2. „ eſſe in Bacchi & Cereris adoratione? *Nonnulli*, inquit „ Sanctus Auguſtinus, *nos propter panem & calicem Cererem* „ *ac Liberum colere exiſtimant*. Perſius quoquè aiebat: *ad-* „ *moueant templis, & farre litabo*. Sed quod Chriſtiani ce- „ labant, quodque haud initiati abſque deriſionis & ſcan- „ dali periculo audire non poterant, erat, creaturam vi- „ lem & corruptibilem, qualis panis eſt, in formâ & na- „ turâ externâ panis remanentem, fieri Corpus Chriſti, „ & quidem non Corpus mortuum & inanimatum, ſed „ Corpus viuens, & animatum, & glorioſum, Corpus Di- „ uinitate repletum, Corpus Diuinum, Corpus Deificatum;

„ tum; denique fieri perſonaliter Deum, quemadmodum „ ait Hildebertus Cenomanenſis: *fit cibus hic ex pane caro, Deus ex elemento*. Illud eſt, quod haud initiati „ abſque deriſionis & ſcandali periculo audire non po„ terant „.

Hildebertus de myſterijs Miſſæ.

Conatur quidem ad iſta reſpondere Albertinus, ſed rationibus adeò friuolis, vt ponderari non mereantur. Admittit, duobus ſaltem locis Theodoretum, poſtquàm profeſſus eſſet, ſe ænigmaticè reſponſurum, myſticum vitis fructum & panem nominaſſe. Ex quibus apparet, Theodoretum in ſymboli occultatione totam arcani diſciplinam non conſtituiſſe, ſed quandoquè factâ panis mentione Corpus, & Sanguinem Chriſti tacuiſſe, quandoquè nominando Corpus & Sanguinem panis mentionem omiſiſſe. Rationem, cur quandoquè ipſorũ ſymbolorum mentio omiſſa fuerit, dedit Perronius ſuprà, qui rerum ipſarum ſub ſymbolis contentarum occultationem ſtrictiùs à Patribus obſeruatam fuiſſe innuit, afferens exemplum Tertulliani in ſecundo ad vxorem libro panis, non Corporis Chriſti mentionem facientis; Origenis contra Celſum de oblatis panibus loquentis; aliorumque teſtimonia omittens, quæ reperiri poterunt in ſermonibus Zenonis Veronenſis Epiſcopi, & aliorum Patrum operibus infrà citandis.

CAPVT IV.

Diſciplinam arcani ab ipſis Apoſtolorum temporibus in vſu fuiſſe.

DIſciplinam arcani à Chriſto Domino inſtitutam, ab Apoſtolis traditam, ab Eccleſiâ demùm poſt Apo-

Apoſtolorum tempora vſu continuo obſeruatam fuiſſe, ex varijs teſtimonijs oſtenderam in Commentario ad Canonem 2. Antiocheni Concilij. Dubitat eâ de re Albertinus in ſuâ Diſſertatione de myſteriorum reticentiâ ob teſtimonium Iuſtini Martyris, qui in Apologiâ pro Chriſtianis Antonino Ethnico Imperatori omnia Sacræ Euchariſtiæ arcana expoſuit: negat verò Tentzelius in diſputatione ſuâ num. 2. aſſerens, longè aliud ſcripta Apoſtolica primorum Eccleſiæ Patrum euincere, & numero 4. pro ratione adiungens, „Non eſſe aliquod pietatis Chriſtianæ myſterium, quod non perſpicuè à „Chriſto & Apoſtolis traditum fuerit.„ Conſtat Chriſtum (vt ait num. 11.) Ioannis 6. clarè de Euchariſtiâ locutum fuiſſe, Apoſtolos in Epiſtolis, vt Paulum ad Romanos & Corinthios, Euangeliſtas in Euangelijs & Actibus Apoſtolorum, non minùs de Baptiſmi, ac Euchariſtiæ doctrinâ, & ritibus clarè, & ſine omni inuolucro ſcripſiſſe. *Eumdem morem*, inquit, *in tradendis Religionis noſtræ myſterijs*, *obſeruarunt Viri Apoſtolici*; Ignatius in epiſtolâ ad Philadelphios, referens, quòd *vna ſit Caro Domini noſtri Ieſu Chriſti*, *& vnus Calix in vnionem Sanguinis ipſius*; Iuſtinus Martyr in Apologiâ 2. adeò clarè doctrinam, & ritus de Baptiſmo, ac Euchariſtiâ proponens, vt Gabriël Albaſpineus libro 1. obſeru. 13. eorum euidentiâ motus, *primi ſæculi Chriſtianos ſua lubentes myſteria annuntiaſſe* affirmet; Irenæus demùm Lugdunenſis lib. 4. aduerſus hæreſes, cap. 34. & lib. 5. cap. 2. non ſolùm de Corpore & Sanguine Chriſti clarè differens, ſed lib. 3. cap. 15. *fictorum*, *& prauè ſeducentium hypocrytarum molimini* acceptum ferens; *ſi alia quidem in abſcondito*, *alia verò in manifeſto doceantur*.

Tentzelius. Ignatius Martyr. Albaſpineus. Irenæus.

Hæc ſunt præcipua fundamenta, quibus nititur Tentzelij opinio, quæ cùm in multis deficiat, vel in illis

præ-

præcipuè, quòd nullam inter fideles & infideles diſtinctionem faciat, & Apoſtolica, Apoſtolicorumque Virorum pro fidelibus ſcripta confundat cum ijs, quæ pro infidelibus exarata ſunt, vel ad eorum manus deuentura timebantur: tùm etiam erroneè ſupponat, diſciplinam arcani in omnibus caſibus æquè obligaſſe, nullamque rationem dari potuiſſe, ob quam Catholici à reticentiæ diſciplinâ excuſarentur. Quàm deuia ſint hæc omnia, oſtendimus capite 1. huius Diſſertationis, vbi pro ſolis Catechumenis, Iudæis, & Gentilibus diſciplinam arcani inſtitutam fuiſſe monſtrauimus, & oſtendemus hoc capite, vbi, non ſemper, & vbique diſciplinam illam obſeruari debuiſſe, videbimus.

Grauiter monuerat Chriſtus Matthæi 7. *non eſſe dandum ſanctum canibus, neque margaritas proijciendas eſſe ante porcos:* quem locum ab antiquioribus de occultandis coram non initiatis Chriſtianæ Religionis myſterijs intellectum fuiſſe, in Commentario ad Antiochenum Concilium notaueram. Ad quæ Tentzelius numero 11. Matthæi 7.

» *Quis non videt, hæc nullo modo poſſe conſiſtere, quin imò* Tentzelius.
» *ſecum pugnare? Nam ſi mandatū Chriſti apud Matthæum*
» *de ſilentij diſciplinâ capiatur; quare Seruator ipſe eam*
» *obſeruare noluit in concione ad* * *Samaritanos, quæ poſt ſer-* **Capharnaitas*
» *monem in monte habitum inſtituta eſt, vt certè ex har-*
» *moniâ Euangelicâ liquet?* » Adeò monitum Chriſti de ſeruando arcano generaliter à nobis intelligi putat Tentzelius, vt iuxta mentem noſtram Chriſtum Ioannis 6. Capharnaitis arcanum manifeſtare non potuiſſe, credat. Verùm reſpondet pro nobis Auguſtinus, Chriſtum Ioannis 6. *Non dediſſe ſanctum canibus, qui capere non poterant, ſed eis, qui capere poterant, & ſimulauerant, quos propter aliorum immunditiam negligi non oportebat.* Aderant itaque concioni plures Chriſti ſequaces, diſcipuli, & Apoſto- D. Auguſtinus.

ſtoli omnes, illoſque inſtruxit de veritate Euchariſtiæ, præuidens, maius bonum ex fide illorum prouenturum, quàm ex infidelitate Iudæorum detrimentum. Sciebat quidem Chriſtus, Iudæos ad inuicem litigaturos, ſed non obinde Apoſtolos, & diſcipulos negligendos duxit: quin imò, vt eorum fidem probaret, & fideles ab infidelibus ſepararet, occaſionem illam de Euchariſtiâ loquendi arripuit, ſcandalumqne Iudæorum permiſit, vt fideles cauti redderentur, cognoſcerentque Apoſtoli, quàm rectè præmoniti erant, ne darent *ſanctum canibus, & proÿcerent margaritas ante porcos.* Matth. 7.

Quàm accuratè hæc conueniant ijs, quæ Chriſtus Dominus eiuſq; Apoſtoli ab initio obſeruarunt; patet primò ex eo, quòd eâ nocte, quâ Chriſtus tradebatur, myſterium illud in priuato cœnaculo coram ſolis Apoſtolis inſtituerit, ibidemque eos Sacerdotes creauerit, & incruentum Sacrificium in ſui commemorationem offerre præceperit. Dum Diſcipuli eum cognouerunt in fractione panis, quam Sacræ Euchariſtiæ communionem interpretatur D. Auguſtinus, non erant pluſquam duo, qui inclinato iam Sole menſæ Dominicæ accumbebant. Narrat Sanctus Lucas Act. 1. Apoſtolos poſt Chriſti in Cælum aſcenſionem adeò remotè à Iudæorum oculis orationes ſuas peregiſſe, vt referat, eos non ſolùm in cœnaculum introiſſe, ſed & aſcendiſſe in locum ſuperiorem, Actor. 2. ibique manſiſſe Apoſtolos, *qui omnes erant perſeuerantes vnanimiter in orationibus cum Mariâ Matre Ieſu, & fratribus eius.* Et hoc in loco myſticas Deo preces obtuliſſe tradit Heſychius. Poſt aduentum Spiritus Sancti, etiamſi Synagogam, & Templum pro oratione & concione adibant, numquam coram Iudæis offerebant, ſed teſte Lucâ Actorum 2. ver. 46. qui in Templo prædicabant, circa domos panem frangebant: *Erant*, inquit, *quo-*

quotidiè perdurantes vnanimiter in Templo, & frangentes circa domos panem. Quo loco nihil clarius, nihil expreſſius deſiderari poteſt pro occultatione Sacrificij & rituum, quam Apoſtoli primis naſcentis Eccleſiæ temporibus obſeruabant.

Neque obeſt, tam in Euangelijs, quàm in Pauli ad Corinthios, & Ignatij Martyris ad Philadelphienſes Epiſtolis claram de myſterijs mentionem fieri: notandum enim eſt, pro quibus, & ad quos ſcripta ſunt. Euangelia pro fidelibus ſcripta fuiſſe, videbimus infrà. Epiſtolam Pauli non ad Gentiles, ſed ad fideles ſcriptam eſſe, patet ex inſcriptione: *Omnibus, qui ſunt Romæ, dilectis Dei vocatis ſanctis.* Epiſtola quoque eius prima ad Corinthios inſcribitur: *Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Ieſu, vocatis ſanctis, cum omnibus, qui inuocant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in omni loco ipſorum, & noſtro.* Epiſtola item Ignatij Martyris ſcripta eſt ad Eccleſiam Philadelphienſem: vt mirum omninò non ſit, in his omnibus clarè mentionem fieri Sacræ Euchariſtiæ, vel myſteriorum Religionis Catholicæ. Ad Rom. 1. 1. ad Corint. 1.

Maiorem difficultatem habere videtur Apologia Iuſtini Martyris, quæ Antonino Pio Imperatori, eiuſque filijs, ac Romano Senatui oblata eſt. Cùm enim Romanum Senatum Gentilem tunc fuiſſe, Antoninum quoque cum eius filijs Paganos extitiſſe, certum ſit; oſtendi debet, quomodo ſaluâ diſciplinâ arcani tam clarè de Baptiſmi ritibus, & Euchariſtiæ Sacramentis tractare potuerit Iuſtinus. Fateor quidem, Gabrielem Albaſpineum Aurelianenſem Epiſcopum ex Iuſtini Martyris Apologiâ concluſiſſe, quòd *primi ſæculi Chriſtiani ſua lubentes myſteria enunciarint.* Verùm, quod vnum Iuſtinum feciſſe conſtat, cur alijs quoque Chriſtianis & licuiſſe, & in vſu fuiſſe dicendum ſit, videre non poſſum. Vi- Albaſpineus.

uebat Iuſtinus ijs temporibus, quibus Chriſtianorum nomen odio erat Gentibus, fama conuicijs lacerata, vita de occultis criminibus accuſata, ideòque continuo mortis periculo expoſita. Hanc infamiam, hæc crimina immeritò Chriſtianis tribui, oſtendere volebat Iuſtinus Philoſophus, cùmque id præſtare nequiret, niſi apertâ & nudâ Chriſtianæ Religionis expoſitione, diſciplinam arcani ſibi hoc caſu obſeruandam non eſſe credidit, ſed Antonino Imperatori, & Senatui Romano occulta & arcana Eccleſiæ myſteria patefecit. Peculiarem hanc Iuſtini rationem pro Chriſtianis coram Imperatore & Senatu Romano intercedendi non habuêre omnes Chriſtiani, neque omnes etiam iuſſu Imperatorum de Religione interrogati hanc ſibi licentiam aſſumpsêre. Conſtat enim ex Plinij Secundi relatione ad Traianum Imperatorem, ſe nihil aliud ex Chriſtianis cognoſcere potuiſſe, quàm ipſos conuenire ſolitos fuiſſe *ad capiendum cibum innoxium & promiſcuum:* additque, eo ſeſe magis neceſſarium credidiſſe, *ex duabus ancillis, quæ miniſtræ dicebantur, quid eſſet veri, & per tormenta quærere*; ſed nihil aliud inueniſſe, *quàm ſuperſtitionem prauam & immedicam*. Ex quibus meo quidem iudicio clariſſimè patet, Chriſtianos Aſiæ diſciplinam arcani coram Plinio II. Bithyniæ Proconſule adeò caſtè obſeruaſſe, vt ne quidem ex ancillis Chriſtianis per tormenta arcanorum publicationem extorquere potuerit. Quinimò Iuſtinus ipſe, poſtquam primâ ſuâ Apologiâ nihil apud Antoninum profeciſſet, in ſecundâ ad Marcum & Lucium eius filios nihil de Religionis noſtræ arcanis reuelauit, ſed altum de ijs ſilentium tenuit.

Plinius II.

Extat quidem Iuſtini Dialogus cum Tryphone Iudæo, in quo de myſterijs noſtræ Religionis agens, de Sanctiſſimâ Trinitate clariùs, de Euchariſtiâ verò obſcuriùs

riùs loquitur. Meminit panis & poculi Euchariſtici, ſicque obſcurioribus verbis myſterium exponit, quòd illud ex diſciplinâ Eccleſiæ Iudæis occultandum eſſet. Non ita tamen de myſterio Trinitatis, quod Iudæis, vt antè monuimus, exponi poterat. Clarè itaque de Trinitatis myſterio egit cum Tryphone; neque ita egiſſet, ſi Tryphon Gentilis & non Iudæus fuiſſet: Gentilibus enim, non verò Iudæis ex diſciplinâ Eccleſiæ occultari debebat. Neque adeò clarè de Sanctiſſimâ Trinitate fidelium mentem exponere ſolebat Iuſtinus, vt præ ſe ferre videtur Liber *de expoſitione fidei* inter Opera Iuſtini editus, de quo Bellarminus libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis diſertè ſcribit, ſe ambigere, an Iuſtini ſit: „ Primò, quia Veteres eius non meminerunt. Secundò, quia ſtylus videtur eſſe diuerſus à ſtylo Iuſtini. Bellarminus. „ Tertiò; quoniam multò apertiùs & diſtinctiùs differit „ de myſterijs Trinitatis, & Incarnationis, quàm Scriptores eius ſæculi facere ſolebant.

Quod de Iuſtino Martyre in occultando Euchariſtiæ myſterio Iudæis, hoc Lactantium Firmianum in libris ſuis Inſtitutionum obſeruaſſe pro Gentilibus, vel ex eo patet, quòd nullam mentionem faciat myſterij Euchariſtici, cùm tamen de ſingulis Religionis Catholicæ dogmatibus Symbolo contentis clariſſimè tractet. Vnum eſt hoc loco exponendum, quomodo in libris illis de Sacro Trinitatis myſterio agere non dubitauit? Conſideranti mihi integrum Lactantij Opus in ſeptem libros diſtributum, duæ potiſſimùm rationes occurrunt, quarum prima ſupponit, Lactantium verè Opus pro Gentilibus edidiſſe, ſed illo tempore, quo Arius dogma de Sanctiſſimâ Trinitate oppugnabat, & Romanum Imperium ſub Conſtantino Magno fidem amplexum erat. Hoc enim tempore, dum paſſim Gentiles ad fidem conuertebantur,

tur, & Arij hæreſis Trinitatis myſterium oppugnabat, putauit Lactantius, ſibi licitum eſſe, clariùs de myſterio illo agere, eiuſque veſtigia ex antiquis Philoſophorum ſcriptis oſtendere, quodque Gentilibus ipſis dogma illud non omninò ignotum fuerit, monſtrare. Lactantius namque ex antiquis Philoſophis vbique probat id, quod noſtris temporibus probandum ſuſcepit Steuchus Eugubinus libro de perenni Philoſophiâ, non Triſmegiſtum ſolum cum alijs Ægyptijs, ſed & Ethnicos ipſos, Trinitatem quamdam agnouiſſe; & hâc forſan ratione moti Tatianus, Athenagoras, & Lactantius crediderunt Trinitatis myſterium Gentilibus exponi potuiſſe, ſicut Iudæis (qui in Prophetarum oraculis illius notitiam acceperant) exponebatur. Secunda ratio ſupponit, libros illos non pro Gentilibus, ſed pro Catechumenis compoſitos fuiſſe; cùm illa omnia contineant, quæ Catechumenis ante Baptiſmum exponi ſolebant, ideòque ijſdem nomen *Diuinarum Inſtitutionum* datum fuiſſe. Quidquid autem ſit, certum eſt, poſt Lactantium diſciplinam arcani obtinuiſſe in Eccleſiâ, vt probauimus cap. 2. artic. 1. ſuprà. Vnde omiſſo vlteriori hâc de re tractatu, monſtrabimus contra Tentzelium, & alios Nouatores, diſciplinam arcani non in ſuppoſititijs dumtaxat Apoſtolorum operibus, ſed in genuinis quoque antiquiſſimorũ Patrum ſcriptis, tribui Chriſto Domino, velut Authori, adeò, vt à Saluatore noſtro inſtitutam, ab Apoſtolis Eccleſiæ traditam, & ab Eccleſiâ etiam duobus primis ſæculis obſeruatam fuiſſe, ijs Patrum teſtimonijs confirmaturi ſimus, quæ nemo prudens contempſerit; nemo, qui rectè ſapere velit, negare poterit.

ARTICVLVS VNICVS.

Quòd plurimorum antiquiorum Patrum traditione conſtet, Chriſtum Matthæi 7. Diſciplinam Arcani obſeruandam propoſuiſſe.

ALlatum ſupra Chriſti mandatum, quo Matthæi 7. ſtatuit, *Nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos*, ita ab antiquioribus intellectum fuiſſe ad canonem 2. Antiocheni Concilij notaueram, vt non exponerentur ſanctiora Chriſtianæ fidei myſteria, *niſi fidelibus*. Verba mea repetit Tentzelius num. 11. ſuæ diſputationis, & ait: *Falſum eſt, quod addit vir doctus, locum Matthai ab antiquioribus de occultandis Chriſtiana Religionis myſterijs explicari, quum diuerſos explicandi modos habeat, vt ex diſcrepantibus Patrum ſententijs conſtat.* Mirum eſt Tentzelij argumentum, quo dicta mea impugnat, cùm ego ipſe in Commentario ad Antiochenum Concilium varias Patrum interpretationes indicaſſem ſpectare ad participationem Sacræ Euchariſtiæ, vel eiuſdem aliorumque myſteriorum doctrinam, quæ tamquam Sancta canibus danda non eſſe, & tamquam margaritas ante porcos proijci non debere, Chriſtus Matthæi 7. grauiſſimè monuit, vt Sancti Patres interpretati ſunt. Id falſum eſſe dicit Tentzelius: mitioribus verbis vti potuerat, & certè præſtitiſſet: falſum enim dicit, quod verum eſſe, luce clariùs ex antiquiorum teſtimonijs patebit.

Matthæi 7.

Tentzelius.

§ I.

Ex Libris ſub nomine Recognitionum editis.

LIcèt Recognitionũ libri Clementi Primo immeritò tribuantur, eſſe tamen antiquiſſimi Authoris Græci, patet ex Ruffino, qui ſæculo quarto eas in Latinum ſermonem conuertit, ex cuius interpretatione libro 3. refertur, Petrum in medio fratrum dixiſſe: *Nihil eſt difficilius, fratres mei, quàm de veritate apud permixti populi multitudinem diſputare. Quod enim eſt, omnibus, vt eſt, dici non licet propter eos, qui malignè & inſidiosè audiunt: fallere verò non expedit, propter eos, qui ſincerè audire deſiderant veritatem. Quid ergo faciet, cui ad indiſcretum populum ſermo eſt? Occultet quod verum eſt? Et quomodo inſtruet eos, qui digni ſunt? Sed ſi meram proferat veritatem his, qui ſalutem conſequi non deſiderent, illi, à quo miſſus eſt, iniuriam facit, à quo mandatum accepit, ne mittat verborum eius margaritas ante porcos, & canes, qui aduerſus eas argumentis ac ſophiſmatibus reluctantes, ipſas quidem cœno intelligentiæ carnalis inuoluant, latratibus autem ſuis, & reſponſionibus ſordidis, rumpant & fatigent prædicatores verbi Dei. Propter quod & ego in plurimis circuitu quodam verbi vtens, tentare nitebar, ne principalem de ſummâ Diuinitate intelligentiam minùs dignis auribus publicarem.*

Libro 3. Recognitionum.

Clara ſunt huius Autoris verba, neque expoſitione vllâ indigent, quandoquidem locum Matthæi 7. de non mittendis margaritis ante porcos & canes interpretetur etiam de intelligentiâ ſummæ Diuinitatis non omnibus, ſed ijs, qui ſalutem conſequi non deſiderant, hoc eſt Ethnicis, & non initiatis ex mandato Chriſti occultandâ. Neque refert, Opus, ex quo hoc teſtimoniũ deſumptum eſt, ab alijs Periodum, Itinerarium, & Circuitum Petri, vel Clemen-

mentis nominari, falſoque Recognitionum titulo à librarijs ornatum eſſe, vt contendit Tentzelius, qui illud ſuppoſititijs ſcriptis disertè ab Athanaſio Alexandrino Patriarchâ, & Gelaſio Papâ accenſeri notauit. Non enim hìc diſputamus de Operis titulo, ſed ſub illo proferimus, ſub quo editum habetur. Non etiam contendimus, Opus illud Clementi Primo tribuendum eſſe, cum nobis hìc ſufficiat, ab vno ex antiquioribus ſcriptum eſſe, & in eo diſciplinam arcani, tamquam à Chriſto inſtitutam, & Apoſtolis obſeruatam tradi, hocque etiam genuinis antiquiorum Patrum operibus conſonum eſſe. Quòd autem Operis Auctor ex antiquioribus fuerit, ipſe Tentzelius admittit num. 12. ſuæ diſputationis: *Equidem non diffiteor,* inquit, *opus hoc perantiquum eſſe, & circà ſæculi ſecundi finem conſcriptum videri Blondello, Dallæo, & Alexandro, idque ab Origene in Philocalia cap. 22. & alibi, multiſque veterum memorari*. Conſtat quoquè ex verbis citatis, ab Authore diſciplinâ arcani Chriſto, & Apoſtolis tribui, & ex dicendis conſtabit, teſtimoniũ eius quoad hoc genuinæ antiquiorũ Patrũ traditioni conſonum eſſe. Tentzelius.

§ II.

Ex Operibus Dionyſij, quem tota Orientalis Eccleſia pro Areopagita habet.

FAcit pro diſciplinâ arcani Dionyſius lib. de Ecclеſ. Hier. c. 1. vbi Chriſtianæ Religionis myſteria expoſiturus, monet Timotheum: Ἀλλ' ὅρα, ὅπως οὐκ ἐξορχήσῃ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, εὐλαβηθήσῃ δὲ καὶ τὰ τοῦ κρυφίου Θεοῦ ταῖς νοεραῖς καὶ ἀοράτοις γνώσεσι τιμήσεις, ἀμέθεκτα μὲν αὐτὰ καὶ ἄχραντα τοῖς ἀτελέστοις διατηρῶν, ἱεροῖς δὲ μόνοις τῶν ἱερῶν μεθ' ἱερᾶς ἐλλάμψεως ἱεροπρεπῶς κοινωνῶν. Dionyſius. *Sed vide, ne explodas Sancta Sanctorum; quin potius arcana Dei venereberis, ac ſpi-*

ſpiritualibus inaſpectabilibuſque notionibus celebrandis, inacceſſa quidem profanis illa & intacta reſeruando, ſolis verò Sanctis cum ſacrâ quâdam, vti fas eſt, claritate res ſacras communicando. Similia planè habet libro de Cœleſti Hierarchiâ cap. 2. vbi monet Timotheum Pauli diſcipulum & Epiſcopum. Σὺ δὲ, ὦ παῖ, κατὰ τὴν ὁσίαν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχικῆς παραδόσεως θεσμοθεσίαν, αὐτός τε ἱεροπρεπῶς ἄκυε τῶν ἱερῶς λεγομένων, ἔνθεος ἐνθέων, ἐν μυήσει γινόμενος, καὶ τῇ κατὰ νοῦν κρυφιότητι τὰ ἅγια περιστείλας ἐκ τῆς ἀνιέρου πληθύος ὡς ἑνοειδῆ διαφύλαξον. οὐ γὰρ θεμιτὸν, ὡς τὰ λόγια φησὶν, εἰς ὕας ἀπορρῖψαι τὴν τῶν νοητῶν μαργαριτῶν ἀμιγῆ καὶ φωτοειδῆ καὶ καλλοποιὸν εὐκοσμίαν. *Tu verò, fili, iuxta Sanctam Hierarchicæ noſtræ traditionis ſanctionem, pro vt ſancta decet, audi, quæ ſacroſanctè proferuntur, ipſemet Diuinus Diuinâ doctrinâ factus, atque animi ſecreto ſancta recondens, tamquam vniformia, à profanâ multitudine conſerua: neque enim fas eſt, vt eloquia teſtantur, porcis proÿcere ſpiritalium margaritarum purum illum ac lucidum pulchrificumque adornatum.*

S. Maximus. Sanctus Maximus Græcorum Doctor eximius & Martyr glorioſiſſimus in Scholijs ad caput primum libri de Eccleſiaſticâ Hierarchiâ commentatur, res Diuinas myſticaſque profanis manifeſtandas non eſſe; *Quoniam*, inquit, *haud oportet ſancta profanis explanare, neque margaritas ſuibus proÿcere.* Quæ ſunt ipſa ferè verba Dionyſij, & tàm clarè pro diſciplinâ arcani à Chriſto inſtitutâ faciunt, vt cum ego teſtimonium Dionyſij in commentario ad 2. canonem Antiochenum protuliſſem, Tentzelius nihil habuerit, quod opponeret, niſi opera Dionyſij non eſſe Areopagitæ, ſed recentioris æui Authoris. Verùm, cùm Tentzelius numero 16. ſuæ diſputationis amplectatur Magdeburgenſes. Centuriatorum Magdeburgenſium iudicium, *hæc ſcripta quarto ſæculo confecta eſſe arbitrantium*, & ex ipſis Operibus conſtet, Authorem fuiſſe eruditiſſimum, & de

om-

omnibus Chriſtianorum myſterijs edoctum, illa hoc loco nobis ſufficiunt, vt eius tamquam vnius ex antiquioribus teſtimonio vtamur.

§. III.

Ex Tertulliano.

DE Tertulliani ſcriptis, cùm dubium nullum ſit, in ijs tamen diſciplinam arcani contineri, adeò certum eſt, vt ipſe Tentzelius id negare auſus non fuerit: numero namque 7. ſuæ diſputationis, poſtquam adduxiſſet locum ex libro de Præſcriptionibus, quo hæreticorum conuentus redarguens aſſerit, apud eos *incertum eſſe, quis Catechumenus ſit, quis fidelis: quòd pariter adeant, pariter audiant, pariter orent*: addit „ hæc „ad diſciplinam arcani ſpectare. Cuius rationem quo„que explicat Tertullianus in Apologetico . . . . vbi „Sanè Tertullianus diligenter, & accuratè perfecit, quæ „de more hoc delineauerat libro 1. aduersùs Nationes „cap. 7. „ Et quamuis „ ſint inter eruditos, qui hæc „Tertulliani loca ad ſilentij diſciplinam apud Ortho„doxos non ſpectare arbitrentur, omnibus tamen ex „æquo ponderatis facilè conſtabit, non poſſe Tertullia„ni verba proprio ſenſu & ſcopo conueniente intelli„gi, niſi illam diſciplinam apud Chriſtianos obtinuiſ„ſe, credamus. „

Tertullianus.

Tentzelius.

Egit itaque Tertullianus libro de Præſcriptionibus, libro ad Nationes, & in Apologetico aduerſùs Gentes de diſciplinâ arcani, idque ipſe Tentzelius, cùm clarè admiſerit, ampliùs negare non poterit. Siſtat itaque pedem, & non diſpliceat, ſe veritatem confeſſum fuiſſe.

Ex tribus namque illis Tertulliani locis ab eo indicatis clarè oſtendam, diſciplinam arcani à Tertulliano prolatam fuiſſe, non tamquam ſuo tempore nouiter inuentam, ſed tamquam ex Chriſti monitu, & Apoſtolorum ac Apoſtolicorum Virorum, qui ante Tertullianum in Eccleſiâ floruerant, traditione ad ipſum deriuatam. Primus Tertulliani locus deſumptus eſt ex libro eius de Præſcriptionibus hæreticorum, vbi contra

Tertullianus. Marcioniſtas: *Non omittam ipſius etiam conuerſationis hæreticæ deſcriptionem, quàm futilis, quàm terrena, quàm humana ſit, ſine grauitate, ſine authoritate, ſine diſciplinâ, vt fidei ſuæ congruens. In primis, quis Catechumenus, quis fidelis, incertum eſt. Pariter adeunt, pariter audiunt, pariter orant: etiam Ethnici ſi ſuperuenerint. Sanctum canibus, & porcis margaritas, licèt non veras, iactabunt.* Nullum omninò poteſt eſſe dubium, quin Tertullianus hìc agat de hæreticorum ſacris, in quibus admittebant ad auditionem & orationes myſticas Catechumenos, nec excludebant ſuperuenientes Ethnicos, id quod Tertullianus clamat eſſe contra diſciplinam, nimirùm Eccleſiæ, & authoritatem vtique Diuinam, cuius verba Mat-

Matthæi 7. thæi 7. *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos*, ab hæreticis contemni, cla-

Tertullianus. riùs teſtari non poteſt, quàm vltimâ ſuâ periodo: *Sanctum canibus, & porcis margaritas, licèt non veras, iactabunt.*

SecundusTertulliani locus, quem ad diſciplinam arcani facere in confeſſo eſt, extat libro 1. ad Nationes

Tertullianus. cap. 7. vbi agens de crimine infanticidij Chriſtianis ſolâ famâ inuſto, ſcribit contra Ethnicos: *Si quem tamen apud vos prudentiæ locum iniquitas reliquiſſet ad explorandam famæ fidem, vtique iuſtitia poſcebat diſpicere, à quibus potuiſſet fama in vulgus, & ita in totum Orbem*

da-

dari. Ab ipſis enim Chriſtianis non opinor, cùm vel ex formâ ac lege omnium myſteriorum ſilentij fides debeatur; quanto magis talium, quæ prodita non euitarent interim humanâ animaduerſione præſentaneum ſupplicium? Si ergo non ipſi proditores ſui, ſequitur vt extranei. Oro vos, extraneis vnde notitia? Cùm etiam iuſta & licita myſteria omnem arbitrij extraneum caueant. Dicebant Ethnici, Chriſtianos in ſuis Sacris admittere Thyeſteas epulas, idque famâ publicum eſſe. Opponit ſe Tertullianus, & reſpondet, nondum 250. annos à Chriſti Natiuitate, vel paſſione ad ætatem ſuam effluxiſſe, & nemini toto illo tempore ex fidelibus Thyeſteas illas epulas prodere, etiamſi veræ eſſent, licuiſſe, *cùm ex formâ ac lege omnium myſteriorum ſilentij fides debeatur:* neminem quoquè Ethnicorum teſtem oculatum eſſe potuiſſe, *cùm etiam iuſta & licita myſteria omnem arbitrij extraneum caueant*; ſeù (quod idem eſt) Chriſtiani Iudæis, Gentilibus, & non initiatis myſteria ſua ſemper occultauerint. An Tertullianus clariùs teſtari potuit, diſciplinam arcani ex perpetuâ traditione à Chriſto ad ſua vſque tempora obſeruatam fuiſſe in Eccleſiâ?

Tertius Tertulliani locus eſt in Apologetico aduersùs Gentes, vbi teſte Tentzelio „ diligenter & accuratè „ perfecit, quæ de more hoc delineauerat in libro ad- Tentzelius. „ uersùs Nationes. „ Oſtenſurus itaque Tertullianus, Chriſtianorum Sacra à crimine infanticidij aliena eſſe: Tertullianus. *Cenſus iſtius diſciplinæ*, inquit, *vt iam edidimus, à Tiberio eſt. Cum odio ſui cœpit veritas ſimul atque apparuit inimica eſſe. Tot hoſtes eius, quot extranei, & quidem propriè ex æmulatione Iudæi, ex concuſſione milites, ex naturâ ipſi domeſtici noſtri. Quotidiè obſidemur, quotidiè prodimur, in ipſis plurimùm cœtibus, & congregationibus noſtris opprimimur. Quis vmquam taliter vagienti infanti ſuperuenit?*

 Quis

Quis cruenta, vt inuenerat, Cyclopum & Sirenarum ora Iudici reſeruauit? Quis vel in vxoribus aliqua immunda veſtigia deprehendit? Quis talia facinora cùm inueniſſet, celauit, aut vendidit, ipſos trahens homines? Si ſemper latemus, quando proditum eſt, quod admittimus? Imò à quibus prodi potuit? Ab ipſis enim reis, non vtique, cùm vel ex formâ omnibus myſterijs ſilentij fides debeatur. Samothracia & Eleuſinia reticentur. Quantò magìs talia, quæ prodita interim etiam humanam animaduerſionem prouocabunt, dum Diuina ſeruatur? Si ergo non ipſi proditores ſui, ſequitur vt extranei. Et vnde extraneis notitia? Cùm ſemper etiam piæ initiationes arceant profanos, & arbitris careant? Hæc ex editione Rigaltij.

Iacobus Pamelius. Pamelius loco *piæ*, legit *impiæ initiationes*, & commentatur: „ Neque de ignorantiâ dubitandum, cùm om„nes initiationes, quibus ad myſteria cognoſcenda in„ſtruimur, procul arceant profanos, arbitros teſteſque „refugiant, præcipuè quæ Chriſtianis attribuuntur, quæ „cùm impiæ habentur, multò magìs animaduerten„dum, ne in lucem exeant, neque in pœnam. „ Audiat, Tentzelius, quàm clarè conſtet ex Tertulliano, Chriſtianæ Religionis myſteria, & inter illa Euchariſtiæ Sacramentum ab omni tempore occultatum fuiſſe non ſolis infidelium oculis, ſed etiam auribus.

Diſciplinam illam Eccleſiæ grauiter vrget idem Tertullianus in ſecundo ad vxorem libro cap. 4. & 5. probatqꝫ illicitum eſſe matrimonium Catholicarum mulierũ cum infidelibus ob diuerſa, quæ inde prouenirent, exercendæ Religionis impedimenta, & inter alia petit cap. 4.

Tertullianus. *Quis* (infidelis) *nocturnis conuocationibus, ſi ita oportuerit, à latere ſuo* (vxorem) *adimi libenter feret? Quis denique ſolemnibus Paſchæ abnoctantem ſecurus ſuſtinebit? Quis ad conuiuium illud Dominicum, quod infamant, ſine ſuâ ſuſpicio-*

cione dimittet? Cap. 5. *Sed aliqui ſuſtinent noſtra, nec obſtrepunt. Hoc eſt igitur delictum, quòd Gentiles noſtra nouerunt, quòd ſub conſcientiâ iſtorum ſumus, quòd beneficium eorum eſt, ſi quid operamur. Non poteſt ſe dicere neſcire, qui ſuſtinet: aut ſi cælatur, quia non ſuſtinet, timetur. Cum autem Scriptura vtrumque mandet, & ſine alterius conſcientiâ, & ſine noſtrâ preſſurâ operari Domino; nihil intereſt, in quâ parte delinquas, aut in conſcientiam mariti, ſi ſit patiens: aut in conflictatione tui, dum vitatur impatiens. Nolite, inquit, margaritas veſtras porcis iactare, ne conculcent eas, & conuerſi vos quoque euertant.* Matthæi 7. *Margaritæ veſtræ ſunt etiam quotidianæ conuerſationis inſignia. Quantò curaueris ea occultare, tantò ſuſpectiora feceris, & magìs cauenda Gentili curioſitati. Latebiſne tu, cùm lectulum, cùm corpuſculum tuum ſignas, cùm aliquid immundum * flantis explodis, cùm etiam per noctem exurgis oratum? Et non magiæ aliquid videberis operari? Non ſciet maritus, quid ſecretò ante omnem cibum guſtes? Et ſi ſciuerit, panem, non illum credet eſſe, qui dicitur.* Hæc ad vxorem ſuam Tertullianus, vt, ſi ea ſuperuiueret, ſecundis cum Ethnico nuptijs abſtineret, pro ratione vrgens, diſciplinam arcani obſeruari vix poſſe, quam tamen à Chriſto per hæc verba, *Nolite margaritas veſtras porcis iactare*, ait præceptam fuiſſe. Quin etiam à fidelibus obſeruari conſueuiſſe, probat ex eo, quòd ſecretò ante omnem cibum panem Euchariſticum à mulieribus Chriſtianis Gentilium matrimonio iunctis ſumi ſolitum fuiſſe, indicet: non ſine peccato demùm myſterium declarare potuiſſe, *Hoc erat namque delictum, quod Gentiles noſtra nouerant.* Quæ Tertulliani verba non ritus, ſed dogma ipſum reſpiciunt, vt conſideranti conſtabit.

* *flatus.*

§. IV.

§. IV.

Ex Origene Adamantio.

EOdem fermè temporé, quô deſijt in Africâ Tertullianus, cœpit in Ægypto Origenes Clementis Alexandrini auditor, ex quo eamdem de myſterio arcani diſciplinam in Eccleſiâ tam quoàd dogma, quàm quoàd ritus receptam fuiſſe, clarè oſtenditur. Nam cùm Celſus homo Ethnicus, & Chriſtiani nominis oſor eſſet: μετὰ ταῦτα περὶ τοῦ κρύφα Χριστιανοὺς τὰ ἀρέσκοντα ἑαυτοῖς ποιεῖν, καὶ διδάσκειν εἰπών· *cùm dixiſſet, Chriſtianos clàm quidquid ipſis libet vel facere, vel docere;* opponit ſe Origenes lib. 1. contra Celſum, & ſcribit: Εἶτ' ἐπειδὴ πολλάκις ὀνομάζει κρύφιον τὸ δόγμα, καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν ἐλεγκτέον, σχεδὸν παντὸς τοῦ κόσμου ἐγνωκότος τὸ κήρυγμα Χριστιανῶν μᾶλλον, ἢ τὰ τοῖς Φιλοσόφοις ἀρέσκοντα. Τίνα γὰρ λανθάνει ἡ ἐκ παρθένου γέννησις Ἰησοῦ, καὶ ὁ ἐσταυρωμένος, καὶ ἡ παρὰ πολλοῖς πεπιστευμένη ἀνάστασις αὐτοῦ, καὶ ἡ καταγγελλομένη κρίσις, κολάζουσα μὲν κατ' ἀξίαν τοὺς ἁμαρτάνοντας, γέρως δ' ἀξιοῦσα τοὺς δικαίους; Ἀλλὰ καὶ μὴν νοηθὲν τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως μυστήριον θρυλλεῖται γελώμενον ὑπὸ τῶν ἀπίστων. Ἐπὶ τούτοις οὖν λέγειν κρύφιον εἶναι τὸ δόγμα, πάνυ ἐστὶν ἄτοπον. Τὸ δ' εἶναί τινα οἷον μετὰ τὰ ἐξωτερικὰ, μὴ εἰς τοὺς πολλοὺς φθάνοντα, οὐ μόνου ἴδιον τοῦ Χριστιανῶν λόγου, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν Φιλοσόφων. παρ' οἷς τινὲς μὲν ἦσαν ἐξωτερικοὶ λόγοι, ἕτεροι δὲ ἐσωτερικοί. καὶ τινὲς μὲν ἀκούοντες Πυθαγόρου ὡς αὐτὸς ἔφα, ἄλλοι δ' ἐν ἀπορρήτῳ διδασκόμενοι τὰ μὴ ἄξια φθάνειν εἰς ἀκοὰς βεβήλους καὶ μηδέπω κεκαθαρμένας. *Deinde quoniam ſæpiùs nominat doctrinam clancularium: coarguendum eſt hoc quoquè; quando per totum Orbem notior eſt Chriſtianorum prædicatio, quam Philoſophorum placita. Quis enim Ieſum è Virgine natum & crucifi-*

Celſus apud Origenem.

Origenes.

cifixum ignorat? Quis reſurrectionem eius multis creditam, & denunciationem iudicij, redditurі pro dignitate pœnas peccatoribus, & iuſtis præmia? Quin & reſurrectionis futuræ myſterium vulgatum eſt, tametſi rideatur ab infidelibus. Quæ cùm ita ſe habeant, perabſurdum eſt, doctrinam hanc vocare clanculariam. Quòd verò quædam inſunt, quæ non annunciantur quibuſuis, id non ſolius Doctrinæ Chriſtianæ proprium eſt, verùm etiam Philoſophicæ. Nam & illi exteriorem, & penitiorem doctrinam habebant; & alij Pythagoram audiebant contenti ipſius authoritate; alij ſecretè diſcebant rationes non euulgandas in profanos, nondumque purgatos.

Præclarus eſt hic locus Origenis, ex quo conſtat, non ſolùm de ritibus, ſed de Religionis quoquè Chriſtianæ dogmatibus occultandis iuxta diſciplinam Eccleſiæ, prout occultata fuerunt Celſi temporibus. Enumerat Origenes Religionis Catholicæ dogmata, quæ palàm prædicabantur, vt Incarnationis, Paſſionis, & Reſurrectionis Dominicæ, extremi iudicij, & reſurrectionis noſtræ. Non loquitur autem de Sanctiſſimæ Trinitatis myſterio, non facit mentionem Sacramentorum Eccleſiæ, neque Sacramenti Euchariſtiæ, quòd illa eſſent ex ijs, quæ non communicabantur quibuſuis, adeòque circa quæ diſciplina arcani obſeruanda erat, prout de myſterio Euchariſtiæ tractaturus homiliâ 13. in Exodum diſertis verbis præmonuit: *Vereor enim, ne fortè, etiamſi Dominus reuelare dignetur alicui, ſicut fortè dignatur (de me enim non ſum auſus dicere) vereor, inquam, & valdè dubito, ſi inueniam auditores; & cum ita ſit, ne fortè ab eo, qui explanare conabitur, requirantur Dominicæ margaritæ, vbi, vel quomodo, vel ante quos mittantur.* Clarè reſpicit Origenes ad verba Chriſti Matt. 7. quibus vetuit, *dari ſanctum canibus, & margaritas proijci ante porcos.* Quæ cum ad Matth. 7. Euchariſtiam infideliũ auribus, & oculis occultandã præcipuè faciant, pergit eâdem homiliâ Origenes. *Videte, ſi* Origenes.

con-

concipitis; videte, ſi tenetis, ne fortè effluant, quæ dicuntur, & pereant. Volo vos admonere Religionis veſtræ exemplis. Noſtis, diuinis myſterijs intereſſe conſueſtis, quomodo cùm ſuſcipitis Corpus Domini, cùm omni cautelâ, & veneratione ſeruatis, ne conſecrati muneris aliquid dilabatur &c. Hæc ex verſione Ruffini, vel Hieronymi, quæ ad diſciplinam arcani facere, ipſe Tentzelius num. 1. ſuæ diſputationis fatetur.

§. V.
Ex D. Cypriano, & Zenone Veronenſi.

Diuus Cyprianus Cartaginienſis in Africa Epiſcopus & Martyr librum ad Demetrianum Africæ Proconſu-
Cyprianus. lem ſic incipit: *Oblatrantem te, & aduerſus Deum, qui vnus, & verus eſt, ore ſacrilego, & verbis impijs obſtrepentem frequenter, Demetriane, contempſeram.* Addit, ſe id non feciſſe ſine magiſterij Diuini & nominis authoritate, cùm inter alia ſcriptum ſit, *in aures imprudentis noli quidquam dicere, ne, quando audierit, irrideat ſenſatos ſermones tuos ... & ſanctum quoquè iubeamur intra conſcientiam noſtram tenere, nec inculcandum porcis, & canibus exponere, loquente Domino & dicente: Ne dederitis ſanctum canibus, neque miſeritis margaritas veſtras ante porcos, ne conculcent eas pedibus, & conuerſi elidant vos.* Lucidè reſpicit Cyprianus diſciplinam arcani, de quâ verba Matthæi 7. interpretatur, dicitque ad illam obſeruandam teneri fideles: *& ſanctum quoquè iubeamur intra conſcientiam noſtram tenere.* Vnde ipſe vnius Dei mentionem faciens, neque de Trinitatis myſterio, neque de Sacramentis Eccleſiæ quidquam ſcribit, ſed cuncta intra conſcientiam ſuam tenuit, & diſciplinam arcani ſeruauit.

Eamdem diſciplinam indigitauit Author antiquiſſimus

&

& doctiſſimus Zeno Veronenſis Epiſcopus, dum ſermone in Pſalmum 126. ſcribit: *Conuentus quidem Eccleſiarum, ſiuè Templi, quos ad ſecretam Sacramentorum Religionem ædificiorum ſepta concludunt, conſuetudo noſtra vel Domum Dei ſolita eſt nominare, vel Templum.* Sacramenta, quæ intra Eccleſiæ ſepta conficiebantur, ad ſecretam Religionem ſpectare docet Zeno Veronenſis, qui ſermone de continentiâ mulierem Chriſtianam à connubio cum infideli auertere ſtudet, ne *ſit proditrix Legis*, & rationem magis explicat: *Proponamus itaque, vt ſæpè contingit, in vnum ſibimet conuenire diuerſæ Religionis diem, quo tibi Eccleſia, illi adeunda ſint Templa. Quo genere vnuſquiſque ſuum Sacrificium procurabitis? quo ſumptu? quibus vaſis? quibuſue miniſtris? At ſi diſcretè fiunt iſta, nihil prodeſt: ex vno enim proficiſcendo & in vnum remeando, ſi non confuſione, vel errore fiunt vna; quid quòd illius Sacrificium publicum eſt, tuum ſecretum? illius à quouis liberè tractari poteſt, tuum etiam à Chriſtianis ipſis minimè conſecratis ſine ſacrilegio videri non poteſt.* Et ex hoc fundamento ſermone 9. de Paſchate pro illis, qui eodem die baptizandi erant, tam obſcurè loquitur de tribus Sacramentis, vt Zenonem ipſum diſciplinam arcani cum ijs adhuc ſeruare voluiſſe conſtet: *Denique Competentibus noſtris finitur hyems; hodie peccatorum oleo confecto lætabuntur; hodie eos etiam ver arridens diuerſos in flores diuerſo chariſmate rediturum eſt, cùm ſalubri vndâ perfuſi, limpidæ æſtatis meſſe gaudentes panem nouum cœperint manducare: quos autumnale quoquè non morabitur muſtum, quo repleti inebriatique feliciter Spiritus Sancti calore feruebunt.*

Zeno Veronenſis.

concipitis; videte, ſi tenetis, ne fortè effluant, quæ dicuntur, & pereant. Volo vos admonere Religionis veſtræ exemplis. Noſtis, diuinis myſteriis intereſſe conſueſtis, quomodo cùm ſuſcipitis Corpus Domini, cùm omni cautelâ, & veneratione ſeruatis, ne conſecrati muneris aliquid dilabatur &c. Hæc ex verſione Ruffini, vel Hieronymi, quæ ad diſciplinam arcani facere, ipſe Tentzelius num. 1. ſuæ diſputationis fatetur.

§. V.
Ex D. Cypriano, & Zenone Veronenſi.

Diuus Cyprianus Cartaginienſis in Africa Epiſcopus & Martyr librum ad Demetrianum Africæ Proconſu-
Cyprianus. lem ſic incipit: *Oblatrantem te, & aduerſus Deum, qui vnus, & verus eſt, ore ſacrilego, & verbis impiis obſtrepentem frequenter, Demetriane, contempſeram.* Addit, ſe id non feciſſe ſine magiſterij Diuini & nominis authoritate, cùm inter alia ſcriptum ſit, *in aures imprudentis noli quidquam dicere, ne, quando audierit, irrideat ſenſatos ſermones tuos ... & ſanctum quoquè iubeamur intra conſcientiam noſtram tenere, nec inculcandum porcis, & canibus exponere, loquente Domino & dicente: Ne dederitis ſanctum canibus, neque miſeritis margaritas veſtras ante porcos, ne conculcent eas pedibus, & conuerſi elidant vos.* Lucidè reſpicit Cyprianus diſciplinam arcani, de quâ verba Matthæi 7. interpretatur, dicitque ad illam obſeruandam teneri fideles: *& ſanctum quoquè iubeamur intra conſcientiam noſtram tenere.* Vnde ipſe vnius Dei mentionem faciens, neque de Trinitatis myſterio, neque de Sacramentis Eccleſiæ quidquam ſcribit, ſed cuncta intra conſcientiam ſuam tenuit, & diſciplinam arcani ſeruauit.

Eamdem diſciplinam indigitauit Author antiquiſſimus

&

& doctiſſimus Zeno Veronenſis Epiſcopus, dum ſermone in Pſalmum 126. ſcribit: *Conuentus quidem Eccleſiarum, ſiuè Templi, quos ad ſecretam Sacramentorum Religionem ædificiorum ſepta concludunt, conſuetudo noſtra vel Domum Dei ſolita eſt nominare, vel Templum.* Sacramenta, quæ intra Eccleſiæ ſepta conficiebantur, ad ſecretam Religionem ſpectare docet Zeno Veronenſis, qui ſermone de continentiâ mulierem Chriſtianam à connubio cum infideli auertere ſtudet, ne *ſit proditrix Legis*, & rationem magis explicat: *Proponamus itaque, vt ſæpè contingit, in vnum ſibimet conuenire diuerſæ Religionis diem, quo tibi Eccleſia, illi adeunda ſint Templa. Quo genere vnuſquiſque ſuum Sacrificium procurabitis? quo ſumptu? quibus vaſis? quibuſue miniſtris? At ſi diſcretè fiunt iſta, nihil prodeſt: ex vno enim proficiſcendo & in vnum remeando, ſi non confuſione, vel errore fiunt vna; quid quòd illius Sacrificium publicum eſt, tuum ſecretum? illius à quouis liberè tractari poteſt, tuum etiam à Chriſtianis ipſis minimè conſecratis ſine ſacrilegio videri non poteſt.* Et ex hoc fundamento ſermone 9. de Paſchate pro illis, qui eodem die baptizandi erant, tam obſcurè loquitur de tribus Sacramentis, vt Zenonem ipſum diſciplinam arcani cum ijs adhuc ſeruare voluiſſe conſtet: *Denique Competentibus noſtris finitur hyems; hodie peccatorum oleo confecto lætabuntur; hodie eos etiam ver arridens diuerſos in flores diuerſo chariſmate rediturum eſt, cùm ſalubri vndâ perfuſi, limpidæ æſtatis meſſe gaudentes panem nouum cœperint manducare: quos autumnale quoquè non morabitur muſtum, quo repleti inebriatique feliciter Spiritus Sancti calore feruebunt.*

Zeno Veronenſis.

§. VI.
Ex Iulio Primo, D. Athanaſio, & Synodo Alexandrina.

NOn parum facit ad quæſtionem à Tentzelio inſtitutam, quòd datâ per Conſtantinum Magnum Eccleſiæ pace, licèt aperta eſſent Chriſtianorum templa, & permiſſa pro incruento Sacrificio altaria, diſciplina tamen arcani cum tantâ ſollicitudine ſeruata fuerit, vt pro grauiſſimo crimine Euſebianis tributum ſit, quòd Ethnicis ad ſacra noſtra aditum fecerint, & de calice ac Euchariſtiâ coram Catechumenis, Iudæis, & infidelibus agere & loqui auſi ſint. Accuſatus Athanaſius, quòd per Macarium Preſbyterum fregiſſet Iſchyræ calicem, & Sanguinem Chriſti in terram fudiſſet, eius cauſam Euſebiani Mareote examinandam miſerant, & ex actis illis Marcote habitis collegerat Athanaſius: *vnum Catechumenum in examinatione ſui dixiſſe, ſe intùs cum Iſchyrâ fuiſſe, quo tempore Macarius Preſbyter Athanaſij eò, vt aiunt, ſe in eum locum immiſiſſet; alios ita examinatos pro teſtimonio dixiſſe, Iſchyram in cellulâ paruâ latuiſſe; alios, eumdem poſt oſtium ægrotum eodem tempore decubuiſſe, quo Macarius ſuperueniebat.* Et inquit Iulius Primus ad Euſebianos Antiochiæ congregatos: *Ex iſtis rationibus Athanaſij facilè colligebamus, fieri non potuiſſe, vt qui morbo poſt oſtium decumbebat, in ſacris conſtiterit, & oblationem confecerit, nec oblationem proponi potuiſſe, cùm intùs Catechumeni verſarentur, quibus intùs adhuc agentibus tempus oblationis nondum eſſe potuit.* Palàm confirmant D. Athanaſius, & Iulius Primus, Catechumenos ſacrificio adeſſe non potuiſſe, quòd illi ante oblationem dimitterentur, & eorum oculis myſterium Euchariſtiæ occultaretur.

D. Athanaſius apud Iulium I.

Iulius I. Epiſtola ad Orientales.

Nec

Nec ſolis eorum oculis, ſed etiam auribus occultari debuiſſe, oſtendit apud Iulium Primum magnus Athanaſius: accuſat enim Euſebianos, quòd in examine Mareotico noluerint admittere Presbyteros, Τὴν δὲ ἐξέτασιν γεγενῆσθαι περὶ ποτηρίου καὶ τραπέζης, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ παρόντων ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων. *Quæſtionem verò habitam fuiſſe de calice & menſâ in præſentiâ Præfecti, & eius cohortis, aſſiſtentibus tum Ethnicis, tum Iudæis.* Hæc Athanaſius Romæ exiſtens coram tribunali Sedis Apoſtolicæ deponebat. Audiat verò Tentzelius, quid Iulius Primus horum occaſione ad Euſebianos ſcripſerit: *Id principio*, inquit, *nobis incredibile videbatur, niſi ex ipſis actorum monumentis demonſtratum fuiſſet. Certè nobis magnæ admirationi fuit, vt etiamnum vobis eſſe puto. Atqui nè Presbyteris quidem adeſſe permittitur in myſterÿs, cùm tamen ipſi quoquè ſacrorum adminiſtri ſint. Iam quis non execretur, ſub externo Iudice præſentibus Catechumenis, & quod peius eſt, Ethnicis, & Iudæis Chriſtianiſmum blaſphemantibus, quæſtionem de Sanguine & Corpore Chriſti haberi? Hæc*, inquit, Athanaſius Apologiâ ad Imperatorem Conſtantinum, *Romæ Synodus per Iulium Romanum Epiſcopum* ſcripſit. Ex quibus verbis habemus, illa omnia à totius Italiæ Epiſcopis contra Euſebianos ſcripta fuiſſe, quæ eadem ipſis oppoſuerunt totius Ægypti Epiſcopi in Synodicâ ad omnem ſub cœlo Eccleſiam tranſmiſsâ, vbi: Καὶ τοὺς μὲν λειτουργοὺς, ἐκώλυον παρεῖναι, ἐπὶ δὲ τῶν ἐθνικῶν ἐξήταζον περὶ Ἐκκλησίας, περὶ ποτηρίου, καὶ τραπέζης, καὶ τῶν ἁγίων, καὶ τὸ δεινότερον, ἐθνικοὺς ἐκάλουν μάρτυρας, περὶ ποτηρίου μυστικοῦ ζητοῦντες. *Sacrorum igitur miniſtris excluſis, coram Ethnicis hominibus quæſtiones de Eccleſiâ, de calice, de menſâ Domini, de Sanctis Sanctorum habuère, & quod grauius eſt, Ethnicos in quæſtione de myſtico poculo in teſtes citauerunt.*

D. Athanaſius apud Iulium I.

Iulius I. Epiſtola ad Orientales.

D. Athanaſius.

Synodica Alexandr.

Clara hæc ſunt, nec vllâ expoſitione indigentia: tam

enim profanis oculis ritus, quàm auribus dogma de Euchariſtiâ, occultanda erant. Et ne ſomniet Tentzelius, Eccleſiâ hæc obſeruaſſe ex ſolo vſu diſciplinæ tunc dumtaxat receptæ, audiat iterum eoſdem Ægypti Epiſcopos, diſertis verbis fatentes, hanc diſciplinam obſeruari debuiſſe ex præcepto Chriſti, & Euſebianos, dum myſterium arcani prodiderunt, contra illud grauiter deliquiſſe: Καὶ οὐκ αἰσχύνονται, ταῦτα ἐπὶ Ἑλλήνων τραγῳδοῦντες τὰ μυστήρια. Δέον, ὡς γέγραπται, μυστήριον βασιλέως καλὸν κρύπτειν. καὶ ὡς ὁ Κύριος παρήγγειλε, μὴ δῶτε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Οὐ χρὴ γὰρ τὰ μυστήρια ἀμυήτοις τραγῳδεῖν, ἵνα μὴ Ἕλληνες μὲν ἀγνοοῦντες γελῶσι, κατηχούμενοι δὲ περίεργοι γινόμενοι σκανδαλίζωνται. *Nec pudet eos coram Catechumenis, & quod peius eſt, coram Ethnicis ita de myſterijs tragicari. Cùm oporteat, ſicut ſcriptum eſt, myſterium Regis celare, & vt Dominus præcipit, non eſſe ſancta porrigenda canibus, nec proijciendas margaritas ante porcos. Non enim fas eſt myſteria non initiatis prodere, ne per imperitiã ea ſubſannent; aut Catechumeni præ curioſitate ſcandalizarentur*. Ita ἁγία Σύνοδος ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συναχθεῖσα ἀπό τε τῆς Αἰγύπτου, καὶ τῆς Θηβαΐδος, καὶ Λυβίης, καὶ Πενταπόλεως τοῖς ἁπανταχοῦ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας Ἐπισκόποις, ita inquam ſcribit *Sancta Synodus Alexandriæ congregata ex Ægypto, Thebaide, Lybiâ, & Pentapoli omnibus vbique Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopis*; vt manifeſtius teſtimonium deſiderari non poſſit pro diſciplinâ arcani ex Chriſti præcepto obſeruandâ. Citaui illud in commentario ad 2. canonem Antiochenum, & adeò clarè quæſtionem dirimit, vt Tentzelius illud ſub ſilentio præterire maluerit, quàm proprium errorem detegere, vt ſuprà quoquè monuimus.

D. Athanaſ.

§. VII.

§. VII.

Ex duobus Gregorijs, Nyſſeno vno, & Nazianzeno altero, ac Diuo Baſilio.

DIſciplinam arcani poſt medium quarti ſæculi in Oriente obſeruatam fuiſſe, patet in primis ex Diuo Gregorio Nyſſeno oratione aduerſus eos, qui baptiſmum differunt, vbi de ſene Catechumeno: *Me tui pudet, quòd cùm conſenueris, adhuc eijciaris cum Catechumenis, tamquam inſipiens puellus, & qui arcana non poteſt celare, cùm dicendum ſit myſterium. Vnire populo myſtico, & arcanos diſce ſermones.* Extat oratio illa ad finem primi tomi Operum D. Gregorij Nyſſeni, qui ſupponit, non ritus ſolùm, ſed dogmata etiam occultata fuiſſe Catechumenis. D. Gregorius Nazianzenus Oratione 42. idem teſtatur de omnibus externis, ſeu non initiatis: Ὅτι μηδὲ ἐκφορα τοῖς ἔξω τὰ πολλὰ τῶν ἡμετέρων μυστηρίων. *Quoniam ne ad exteros quidem magna noſtrorum myſteriorum pars efferenda eſt.* Gregorius Nyſſenus. Nazianzenus.

Teſtantur duo Gregorij, Nazianzenus vnus, Nyſſenus alter, diſciplinam arcani ſuis temporibus viguiſſe: his accedit Magnus Baſilius Nyſſeni frater, & Nazianzeni in ſtudijs comes, qui illam diſciplinam ex Apoſtolorum traditione ad illa vſque tempora deriuatam fuiſſe aſſerit, ac pluribus tuetur. Libro namque de Spiritu Sancto ad Amphilochium cap. 27. dicit, dogmata & inſtituta, quæ in Eccleſiâ prædicantur, duplicia eſſe: *Quadam è doctrinâ ſcripto proditâ, quadam rurſus ex Apoſtolorum traditione* ἐν μυστηρίῳ *in myſterio, id eſt in occulto tradita recepimus.* Poſteriorum adfert exempla de ſigno Crucis, quo ſeſe muniebant Chriſtiani, deq; orationibus, quas ad Orientem verſi effundebant: tumque addit: Τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς Εὐχαριστίας, καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς Baſilius.

εὐλογ.

εὐλογίας, τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ Ἀπόστολος, ἢ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχὺν ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες. εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον. ἀπὸ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τί δὲ αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν; τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν, καλῶς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασώζεσθαι; Ἃ γὰρ οὐδὲ ἐποπτεύειν ἔξεστι τοῖς ἀμυήτοις, τούτων πῶς ἂν ἦν εἰκὸς τὴν διδασκαλίαν θριαμβεύειν ἐν γράμμασιν; *Inuocationis verba, quum conficitur panis Euchariſtiæ, & poculum benedictionis, quis ſanctorum in ſcripto nobis reliquit? Nec enim his contenti ſumus, quæ commemorat Apoſtolus, aut Euangelium: verùm alia quoquè & ante & poſt dicimus, tamquam multum habentia momenti ad myſterium, quæ ex traditione citrà ſcriptum accepimus. Conſeruamus autem aquam Baptismatis, & oleum vnctionis, prætereà ipſum, qui Baptiſmum accipit: ex quibus ſcriptis? nonne à tacitâ, ſecretâque traditione? Ipſam porrò olei vnctionem quis ſermo proditus docuit? Iam ter immergi hominem, vnde ex ſcripturâ hauſtum? Reliqua item, quæ fiunt in Baptiſmo, veluti renuntiare Satanæ, & Angelis eius; ex quâ ſcripturâ habemus? Nonne ex minimè publicatâ & arcanâ hâc traditione? nonne ex doctrinâ, quàm Patres noſtri ſilentio quieto, minimèque curioſo, ſeruarunt? Pulchrè quidem illi, nimirùm docti arcanorum venerationem ſilentio conſeruari. Nam quæ nec intueri fas eſt non initiatis, qui conueniebat, horum doctrinam publicitùs circumferri ſcripto?* Et infrà, exemplo deſum-

ſumpto ex veteri lege de non ingrediendo Sancta Sanctorum, niſi ſemel per annum, idque tantùm vni Sacerdoti licitum fuiſſe, ne res vſu trita contemptui exponeretur. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ οἱ τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξ ἀρχῆς διαθεσμοθετήσαντες Ἀπόστολοι καὶ Πατέρες, ἐν τῷ κεκρυμμένῳ καὶ ἀφθέγκτῳ τὸ σεμνὸν τοῖς μυστηρίοις ἐφύλασσον. οὐδὲ γὰρ ὅλως μυστήριον, τὸ εἰς τὴν δημώδη καὶ εἰκαίαν ἀκοὴν ἐκφερόμενον. *Ad eundem profectò modum, & qui in primordijs Eccleſiæ certos ritus præſcripſerunt Apoſtoli & Patres, in occulto, ſilentioque myſterijs ſuam ſeruauere dignitatem. Neque enim omninò myſterium eſt, quod ad populares ac vulgares aures effertur.*

Hæc ibi Magnus ille Baſilius Cæſaræenſis in Cappadociâ Exarchus, qui tàm diſertè myſteria Religionis Chriſtianæ non quoàd ritus ſolùm, ſed quoàd dogmata quoquè ex traditione Apoſtolicâ occcultata fuiſſe indicat, vt hæc verba eius nonniſi lectione indigeant: *Nam quæ nec intueri fas eſt non initiatis, quî conueniebat, horum doctrinam publicitùs circumferri ſcripto?* Inter illa, quæ Catechumeni, Iudæi, & infideles, ſeù (quòd idem eſt) non initiati, intueri non poterant, erat Sacrum Euchariſtiæ myſterium, de quo tàm clarè loquitur Sanctus Baſilius, vt Tentzelius ſatis apertè ſignificet numero 17. eum audiendum non eſſe, quòd nimis manifeſtè contra ſententiam ſuam ſtatuat, huius myſterij doctrinam publicitùs non fuiſſe circumlatam, ſed ob diſciplinam arcani ſolis fidelibus communicatam. Acceperat hoc Baſilius à maioribus, Maiores ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, vt patet ex interrogatione 25o. de loco Mathæi 7. *Quomodo det aliquis ſanctum canibus, aut quomodo margaritas proijciat ante porcos.* Ad quam in regulis breuioribus reſpondet Baſilius, Dominum hoc loco prohibere contumeliam, quâ Sacroſancta eius doctrina afficitur; quod dicit contingere, dum ijs, Apud Baſil.

ijs, qui ſunt extrà fidem, exponitur, quòd eam ſimul contemnendam arbitrentur, Καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐκείνων θρασύτερον ἡμῖν ἐπιχειρεῖν, καὶ οἱονεὶ ῥαπίζειν τοῖς ὀνειδισμοῖς, καὶ τοῖς ἐλέγχοις τὸν παραβαίνοντα. *Et ex illis ipſis anſam arripiant præſidentiùs nos inuadendi, & conuitijs, accuſationibusque violatorem veluti proſcindendi.* Quibus verbis ſatìs manifeſtè alludit ad doctrinam de myſterio Euchariſtiæ, ob quam Gentiles inuadebant Chriſtianos, eoſque conuitijs & accuſationibus proſcindebant.

Apage igitur cùm ſimili opinione, quâ Tentzelius neminem Baſilij dictis moueri debere innuit, quaſi *Baſilio cum alijs commune ſit*, quòd antiquas conſuetudines ſine certis documentis referat ad Apoſtolorum traditiones. Hæc enim ſomnia Tentzelij ſunt & ſuorum, tàm ſancto viro iniurioſa, cuius ſermonem *Apoſtolico ſale conditum eſſe*, ſcribit Gaudentius Brixianus, quem *inſtar Petri prædicaſſe*, *inſtar Pauli docuiſſe*, aſſerit Ephrem Syrus, quem *præfulgidum lumen vniuerſi orbis appellat* Theodoretus referens lib. 4. hiſtoriæ, eum tantæ ſanctitatis fuiſſe, vt cùm Valens Imperator litteris exilium eius continentibus ſubſcriberet, ne vnius quidem apicem elementi abſoluere potuerit, ſed contrito ter calamo manus eius concuſſa ſit, totaque contremuerit. Hanc pœnam tulit ille, qui inſidiabatur vitæ iſtius Patris, cuius ſcripta Tentzelius non minori audaciâ carpere, quàm temeritate erroris arguere auſus eſt.

Tentzelius.
Gaudentius.
Ephrem Syr.
Theodoretus.

§. VIII.

§. VIII.
Ex Diuo Hieronymo, & pluribus, quos citat, antiquis Patribus.

PRætereundus non eſt magnus Eccleſiæ Doctor Hieronymus, qui in Dalmatiâ ortus Romæ ſub Damaſo floruit, & ad hæc verba Matthæi 7. *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos*, notauit, quoſdam per porcos intelligere eos, qui necdum Euangelio crediderunt, & in luto incredulitatis, vitijſque verſantur, ac adiunxit: *Non conuenit igitur iſtiuſmodi hominibus citò Euangelicum credere margaritum: ne conculcent illud, & conuerſi nos incipiant diſſipare*. Scio quidem, per Euangelicum margaritum intelligi potuiſſe ab Hieronymo doctrinam Euangelicam, ſeu fidem noſtram. At ſi verba Chriſti Matthæi 7. generaliter interpretari poſſint de doctrinâ Religionis Chriſtianæ; quantò ſpecialiùs interpretanda ſunt de præcipuis Religionis noſtræ myſterijs, quorum vnum eſt Corporis & Sanguinis Chriſti Sacramentum, quod Diuus Hieronymus ex plurimorum antiquiorum Patrum ſententiâ à Paulo ipſo Iudæis hanc ob rem occultatum fuiſſe affirmat in Epiſtolâ ad Euagrium?

Matt. 7.

Hieronymus.

Propoſuerat Euagrius quædam de Melchiſedech ex Pauli ad Hæbreos epiſtolâ, vbi Apoſtolus poſt plura de Chriſto ait: *Qui appellatus à Deo Pontifex iuxta ordinem Melchiſedech, de quo nobis grandis ſermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum: etenim cum deberetis magiſtri eſſe propter tempus rurſus indigetis, vt vos doceamini, quæ ſunt elementa exordij ſermonum Dei. Et facti eſtis, quibus lacte opus eſt non ſolido cibo*. Hæc verò Apoſtoli verba, quibus indicatur, Sacerdotium Chri-

Ad Hebræos. 5.

ſti ſecundùm ordinem Melchiſedech multa continere ininterpretabilia ad dicendum, commentatur D. Hieronymus in reſponſo ad Euagrium: *Difficultatem rei in proœmio exaggerat dicens: Super quamultus nobis ſermo eſt, & ininterpretabilis; non quia Apoſtolus non potuerit id interpretari; ſed quia illius temporis non fuerit. Hebrais enim, ideſt Iudæis perſuadebat, non iam fidelibus, quibus paſſim proderet Sacramentum.* Audiat Tentzelius, & obſeruent hæretici, quomodò D. Hieronymus verba Apoſtoli interpretetur de Sacramento Corporis & Sanguinis Chriſti, quod ſub ſpecie panis & vini offertur in Sacrificio à Chriſto Domino inſtituto, propter quod Sacerdos dictus eſt ſecundùm ordinem Melchiſedech, vt aſſerit Hieronymus in ipsâ ad Euagrium epiſtolâ dicens, *quòd Melchiſedech pane & vino ſimplici, puroque ſacrificio Chriſti dedicauerit Sacramentum.* Et hoc Sacramentum eſt, circa quod, inquit Hieronymus, Paulus diſciplinam arcani ſeruauit; cum Iudæis enim agebat, quibus Sacramentum prodere non poterat. Et vt videant Hæretici, D. Hieronymum hæc omnia ex antiquiorum ſcriptis habuiſſe, ſubiungit. *Hæc legi in Græcorum voluminibus.* Græci autem, quorum ibi meminit, alij omninò eſſe non poſſunt, quàm quos eâdem epiſtolâ citauerat, & ſeſe peruoluiſſe fatetur, Origenem nimirùm, & eius ſectatorem Didymum. *Poſt quos*, inquit, *verti me ad Hippolytum, Irenæum, Euſebium Cæſaræenſem, & Emiſenum, Appollinarium quoquè noſtrum, & Euſtathium, qui primus Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus contra Arium clariſſimâ tubâ bellicum cecinit.* Hos & non alios Græcos legit de quæſtione ab Euagrio circà Melchiſedech propoſitâ Diuus Hieronymus, quorum nullus ob illa circà Melchiſedech ſcripta notandus eſt, vnde rectè ex ijs hauſit Hieronymus, quæ de diſciplinâ arcani ab Apoſtolo ipſo obſeruata fuiſſe tradit.

Hieronymus.

§. IX.

§. IX.
Ex Diuo Epiphanio, & Sancto Cyrillo Hieroſolymitano.

SAnctus Epiphanius Salaminenſis in Cypro Epiſcopus in fine libri 3. aduerſus hæreſes expoſiturus fidei Catholicæ Symbolum, dicit numero 2. Eccleſiæ dogmata ἀπίστοις ἀλλότρια *ab infidelibus aliena eſſe*: & vnico tantùm loco agens de Euchariſtiâ, tàm obſcurè loquitur de illo myſterio, vt diſciplinam arcani à ſe caſtiſſimè obſeruatam fuiſſe, appareat. In Ancorato namque numero 57. acturus de formâ conſecrationis Euchariſtiæ, non auſus eſt, eam integrè proferre, ſed ſtuduit Corporis Chriſti notitiam occultare. Ita enim ſcribit: Ὁρῶμεν γὰρ, ὅτι ἔλαβεν ὁ Σωτὴρ εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὡς ἔχει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι ἀνέστη ἐν τῷ δείπνῳ, καὶ ἔλαβε τάδε· καὶ εὐχαριστήσας εἶπε, τοῦτό μου ἐστὶ τόδε. Καὶ ὁρῶμεν, ὅτι οὐκ ἴσον ἐστὶν, οὐδὲ ὅμοιον, οὐ τῇ ἐνσάρκῳ εἰκόνι, οὐ τῇ ἀοράτῳ θεότητι, οὐ τοῖς χαρακτῆρσι τῶν μελῶν. Τὸ μὲν γάρ ἐστι στρογγυλοειδὲς, καὶ ἀναίσθητον, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν. Καὶ ἠθέλησεν χάριτι εἰπεῖν, τοῦτό μου ἐστὶ τόδε, καὶ οὐδεὶς ἀπιστεῖ τῷ λόγῳ. Ὁ γὰρ μὴ πιστεύων εἶναι αὐτὸν ἀληθινὸν, ὡς εἶπεν, ἐκπίπτει τῆς χάριτος, καὶ τῆς σωτηρίας. *Videmus enim, Saluatorem ipſum in manus accepiſſe, vt in Euangelio legitur; quòd à cœnâ ſurgens hæc acceperit, & gratias agens dixerit: Hoc meum eſt hoc. Atqui videmus æquale, illud non eſſe, nec ſimile; non ſuſceptæ carnis imagini, non diuinitati ipſi, quæ videri non poteſt, non membrorum lineamentis, acnotis. Illud enim rotundum eſt, & quod ad vim attinet, ſenſus expers: & nihilominus ex gratiâ pronuntiare voluit, hoc meum eſt hoc. Neque quiſquam eſt, qui ei ſermoni fidem non adhibeat: nam prout dixit, qui verum illud eſſe non credit, à gratiâ & ſalute prorsùs excidit.* Licèt hoc Opus ad Presbyteros, & Ec-

Epiphanius.

cleſiam Suedrorum conſcripſerit Epiphanius, non tamen auſus eſt clarè de Euchariſtiâ loqui, timens forſan, librum hunc ad infidelium, vel Catechumenorum manus, quibus myſterium illud occultari debebat, peruenturum.

Præclarum eſt eâ de re teſtimonium, quod poſteritati conſecrauit Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymitanus catecheſi 6. Ταῦτα τὰ μυστήρια νῦν ἡ Ἐκκλησία διηγεῖται τῷ ἐκ κατηχουμένων μεταβαλλομένῳ. Οὐκ ἔστιν ἔθος Ἐθνικοῖς διηγεῖσθαι. οὐ γὰρ Ἐθνικῷ τὰ περὶ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος διηγούμεθα μυστήρια. οὐδὲ τῶν μυστηρίων ἐπὶ Κατηχουμένων λευκῶς λαλοῦμεν, ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις λέγομεν ἐπικεκαλυμμένως, ἵνα εἰδότες οἱ πιστοὶ νοήσωσι, καὶ οἱ μὴ εἰδότες μὴ βλαβῶσι. *Hæc myſteria Sacramentaque nunc patefacit Eccleſia ei, qui ex Catechumenis excedit: nec moris eſt, Gentilibus exponere. Non enim Gentili cuiquam de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto arcana myſteria declaramus: neque palàm apud Catechumenos de myſteriјs verba facimus, ſed multa ſæpè loquimur occultè, ut fideles, qui rem tenent, intelligant, & qui non tenent, non lædantur.* Et præclariùs idem Cyrillus in præfatione: Ὅτι τοίνυν κατήχησις λέγηται, ἐὰν σε κατηχούμενος ἐξετάσῃ, τί εἰρήκασιν οἱ διδάσκοντες, μηδὲν λέγε τῷ ἔξω. Μυστήριον γάρ σοι παραδίδομεν, καὶ ἐλπίδα μέλλοντος αἰῶνος. Τήρησον τὸ μυστήριον τῷ μισθαποδότῃ, μή ποτέ σοι τις εἴπῃ, τί βλάπτῃ, ἐὰν κἀγὼ μάθω; Καὶ οἱ νοσοῦντες τὸν οἶνον ζητοῦσιν, ἀλλ᾽ ἐὰν ἀκαίρως δοθῇ, φρενῖτιν ἐργάζεται, καὶ δύο κακὰ γίνεται, καὶ ὁ νοσῶν ἀπόλλυται, καὶ ὁ ἰατρὸς διαβάλλεται. οὕτως ὁ Κατηχούμενος, ἐὰν ἀκούσῃ παρὰ πιστοῦ, καὶ ὁ Κατηχούμενος φρενιτιᾷ, οὐκ οἶδε γὰρ, τί ἤκουσε, καὶ ἐλέγχει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐκμυκτηρίζει τὸ λεγόμενον, καὶ ὁ πιστὸς ὡς προδότης κατακρίνεται. ἤδη δὲ σὺ μεθορίῳ ἕστηκας, βλέπε μοι, μὴ ἐκλαλήσῃς, οὐχ ὅτι οὐκ ἄξια λαλιᾶς τὰ λεγόμενα, ἀλλ᾽ ὅτι ἡ ἀκοὴ ἀναξία τοῦ δέξασθαι· ἦς ποτε καὶ σὺ Κατηχούμενος. οὐ διηγησάμην σοι τὰ προκείμενα, ὅταν τῇ πείρᾳ λάβῃς τὸ ὕψωμα τῶν διδασκομένων, τότε ἂν γνώσῃ ὅτι ἀνάξιοι οἱ Κατηχούμενοι

Cyrillus Hieroſolymit.

της

τῆς ἀκοῆς. *Cùm autem Catecheſis recitatur, ſi Catechumenus ex te quæſierit, Quid dicebant Doctores? Nihil dicas externo: Myſteria enim tibi, & ſpem futuri ſæculi tradidimus. Cuſtodi hoc myſterium retributori, nec vmquàm dicentem aliquem audi: Quid obeſt, ſi & ego didicero? Etiam ægroti vinum quandoque poſtulant, quod ſi intempeſtiuè illis detur, phreneſin conciliat. Et duo hinc naſcuntur mala: nam & æger interit, & Medicus malè audit. Sic & Catechumenus; ſi audiat myſteria à fideli, Phreneſim patitur, neſcit enim, quid audiuerit, & tamen arguit rem ignotam, dictaque irridet: fidelis verò tamquam proditor condemnatur. Iam ergo tu in finibus noſtris conſtitutus caue, ne quid effutias: non quòd digna non ſint narratione ea, quæ ibi dicuntur; ſed quòd indignus eſt ille audire, cui referes. Fueras & tu aliquandò Catechumenus, neque tamen propoſita myſteria tibi enarrabantur. Quando autem ſublimitatem eorum, quæ nunc traduntur, experientiâ didiceris, tunc planè intelliges dignos non eſſe Catechumenos, qui ea audiant.*

Habes hiſce rationem manifeſtam, cur Catechumenis, & non-initiatis occultata fuerint Chriſtianæ Religionis myſteria. Diſciplinam autem illam S. Cyrillus Hieroſolymitanus non ſolùm verbis indicauit, ſed exemplò quoquè comprobauit, diſtinguens ſuas Catecheſes in duo genera, quarum primum illuminatis, ſecùndum recèns baptizatis inſcripſit. In poſterioribus clarè de Sacramento Euchariſtiæ egit; in prioribus ne verbum quidem fecit, ſed ſolos Articulos Fidei expoſuit præmonens diſertis verbis. Τὰς τῶν φωτιζομένων κατηχήσεις ταύτας τοῖς μὲν τῷ βαπτίσματι προσερχομένοις, καὶ τοῖς τὸ λουτρὸν ἔχουσιν ἤδη πιστοῖς εἰς ἀνάγνωσιν παρεχόμενος μὴ δὸς τὸ σύνολον, μήτε Κατηχουμένοις, μήτε ἄλλοις τισὶ τοῖς μὴ οὖσι Χριστιανοῖς: ἐπεὶ τῷ κυρίῳ λόγον δώσεις, καὶ ἐὰν ποιῇς ἀντίγραφον, ὡς ἐπὶ κυρίου ταῦτα ἐκγράψον. *Catecheſes iſtas illuminatorum accedentibus quidem ab Baptiſmum,*

& his, qui hoc lauacrum habent, iam fidelibus, legendas exhibeas: Catechumenis verò, & alijs, qui non ſunt Chriſtiani, ne omninò dederis: alioquin redditurus es Deo rationem; rationem ſcilicet de dato ſancto canibus, & margaritis proiectis ante porcos, quæ Dominus in Euangelio vetuerat.

§. X.
Ex Ruffino Aquileienſi Presbytero, & Gaudentio Brixienſi Epiſcopo.

RVffinus Presbyter Aquileienſis, & Diuo Hieronymo contemporaneus ad Epiſcopi Laurentij inſtantiam Commentaria in Symbolum conſcripturus, præmittit, ſe
Ruffinus. non perfectorum exercitijs digna, *ſed quæ ad paruulorum in Chriſto, & incipientium librentur auditum*, exponere. Quo loquendi modo ſatìs indicat, Symbolum pro Catechumenis Competentibus exponi conſueuiſſe, non verò cæteris infidelibus, aut non initiatis, quòd in eo Sanctiſſimæ Trinitatis dogma traderetur. Vnde & expoſito Trinitatis myſterio: *Hæc nobis à Patribus tradita ſunt*, inquit, *quæ (vt dixi) opportunum viſum eſt, hoc in loco deſignare ad inſtructionem eorum, qui prima ſibi Eccleſiæ ac fidei elementa ſuſcipiunt*. Et hiſce rectè obſeruatis inquiri non debet, quid initio Commentariorum idem Ruffinus per hæc verba voluerit: *Sed iam nobis etiam de ipſis aliquid tractandum eſt margaritis, in quibus primo in loco fons, & origo omnium ponitur, cum dicitur, Credo in Deum Patrem*. Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, ſeu tres Perſonæ Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, erant *margaritæ*, de quibus Chriſtus dixerat
Matthæi 7. rat Matthæi 7. *Nolite margaritas veſtras proijcere ante porcos*. Et hùc alludit proculdubio Ruffinus iuxtà ſenſum Eccleſiæ illis verbis ab omni tempore tributum.

Quod

Quod de Trinitatis myſterio Ruffinus, hoc de Euchariſtiæ Sacramento Gaudentius Brixienſis Epiſcopus Catechumenis etiam Competentibus occultato, docet tractatu ſeu ſermone ſecundo habito in Vigilia Paſchatis coram regreſſis à fonte Neophytis: ibi enim ait, ſe ſequentibus diebus acturum de omnibus, quæ in Exodo præfigurata ſunt circà Paſcha: *Modò autem*, inquit, *eâ ſolùm de ipsâ lectione carpenda ſunt, quæ præſentibus Catechumenis explanari non poſſunt; & neceſſariò tamen ſunt aperienda Neophytis.* Illa autem, quæ ſolùm aperienda ſunt Neophytis, patet eſſe Corporis & Sanguinis Chriſti myſteria, de quibus ibidem adeò clarè Gaudentius loquitur, vt aſſerat, quòd Chriſtus *per ſingulas Eccleſiarum domos in myſterio panis & vini reficit immolatus, viuificat creditus, conſecrantes ſanctificat conſecratus. Hæc Agni Caro, hic Sanguis eſt, &c. Ipſe igitur naturarum creator & Dominus, qui producit de terrâ panem, de pane rurſus (quia & poteſt, & promiſit) efficit proprium Corpus, &c.* Hæc ſunt, quæ præſentibus Catechumenis explanari non poterant, quia illis occultanda erant, & ideò de his myſterijs illâ nocte agit, quia ſoli Neophyti tunc aderant, qui audire poterant, & inſtrui debebant. Sequentibus diebus de hoc myſterio clarè locutus non fuit Gaudentius, quia cum Neophytis aderant Catechumeni; vt innuit tractatu 5. de Exodo habito in hebdomade Paſchali: *Ordinem lectionis Exodi, vbi Lex celebrandi Paſchatis deſcribitur, idcircò præpoſteranimus, vt myſterijs reſeruandis debitæ reuerentiæ ordinem teneremus. Quia oportebat in illâ ſplendidiſſimâ nocte vigiliarum ſecundo tractatu, non dictorum ſequentia, ſed congrua Neophytis explanari, vt edendi Paſchalis Sacrificij diſciplinam rudes Neophyti diſcerent, inſtructi fideles agnoſcerent.*

Gaudentius.

§. X.

§. XI.

Ex Diuo Ambroſio, & Sancto Auguſtino.

QVòd diſciplinam arcani admiſerit Diuus Ambroſius patet ex lib. 1. Officiorum, cap. 50. vbi ſimilitudine deſumptâ ab arcâ Veteris Teſtamenti, quæ non omnibus patebat, dicit, eodem modo pluribus occultari Ambroſius. Religionis Catholicæ myſteria: *Non enim omnes vident alta myſteriorum, quia operiuntur à Leuitis, ne videant, qui videre non debent, & ſumant, qui ſeruare non poſſunt.* Et lib. 1. de Abraham cap. 5. *Græcè ἐγκρύφια dicuntur, hoc eſt abſcondita, eoquòd latere debeat omne myſterium, & quaſi operiri fidei ſilentio, ne profanis temerè diuulgetur auribus.* Pſal. 118. Et in Pſalmum 118. ad illa verba *In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi*, ſic commentatur D. Ambroſius: *Propterea ergo myſterium regis bonum eſt abſcondere.* D. Ambroſius. *Peccat enim Deo, qui commiſſa ſibi myſteria putauerit indignis eſſe vulganda. Periculum itaque eſt, non ſolùm falſa dicere, ſed etiam vera; ſi quis ea inſinuet, quibus non oportet.* Dicit, hoc vitium quadripartitum eſſe, & vltimo loco ponit loquacitatem incautam, de quâ explicat dictum Chriſti Matth. 7. Matthæi 7. *Nolite mittere margaritas veſtras ante porcos.* Quibus verbis indicat, diſciplinam arcani à Chriſto ipſo originem ſumere.

Quòd ſi hæc D. Ambroſius cenſuit de diſciplinâ arcani, mira videri non debent, quæ circa illam D. Auguſtinus eius auditor diuerſis locis docuit, & obſeruauit. Quotieſcumque enim coram Catechumenis prædicabat, vel Opera ſua ad manus eorum peruentura credebat, toties myſterium Euchariſtiæ eorum oculis & auribus occulta- Auguſtinus. bat, nihil aliud dicens, quàm *Norunt fideles*, vt conſtat ex

ſermone 4. de Iacob & Eſau, vbi agens de myſterio Euchariſtiæ, non auſus eſt dicere, Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti, ſed *Sacramentum, quod norunt fideles à tritico & vino.* Et Epiſtolâ 120. cap. 19. ad Honoratum Catechumenum: *Gratias agimus Domino Deo noſtro, quòd eſt magnum Sacramentum in Sacrificio Noui Teſtamenti, quod vbi, & quando, & quomodò offeratur, cùm fueris baptizatus, inuenies.* Et tractatu 12. ſuper Ioannem agens de mannâ: *Notū eſt, quod acceperunt Iudæi. Et neſciunt Catechumeni, quid accipiant Chriſtiani. Erubeſcant ergo, quia neſciunt: tranſeant mare rubrum, & manducent manna.* Plura ſunt eiuſmodi loca in Diuo Auguſtino, quæ probant, eum cum Ambroſio obſeruaſſe diſciplinam arcani. Sed cum nos præcipuè agamus de illis Patrum teſtimonijs, ex quibus etiam conſtat, diſciplinam illam ex traditione Apoſtolicâ ad nos deriuatam eſſe, veniamus ad Diuum Chryſoſtomum, cuius loca adeò clara ſunt, vt nemo de illis dubitare poſſit.

§. XII.

Ex Diuo Ioanne Chryſoſtomo.

SAnctus Ioannes Chryſoſtomus lib. 1. de compunctione cordis cap. 6. quæſtionem de diſciplinâ arcani his planè verbis ſibi proponit: Ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ἑξῆς. Μὴ δῶτε, φησὶ, τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ ῥίψητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Ἡμεῖς δὲ ὑπὸ κενοδοξίας, καὶ φιλοτιμίας ἀλόγου, καὶ τοῦτο τὸ πρόσταγμα ἀνεστρέψαμεν, ἀνθρώπους φθόρους, καὶ ἀπίστους, καὶ μυρίων γέμοντας κακῶν ἁπλῶς, καὶ ἀνεξετάστως εἰς τὴν τῶν μυστηρίων παραδεχόμενοι κοινωνίαν· καὶ Chryſoſtomus.

K πρὶν

πρὶν ἢ τῆς οἰκείας γνώμης δοῦναι βάσανον ἀκριβῆ, πάντα τὸν περὶ τῶν δογμάτων αὐτοῖς ἐκκαλύπτοντες λόγον, καὶ τὰ προπύλαια οὔπω δυνηθέντας ἰδεῖν, ἀθρόως εἰς τὰ ἄδυτα ἄγοντες. Διὰ γοῦν τοῦτο τῶν οὕτω τελεσθέντων τινὲς ταχέως ἀποπηδήσαντες, μυρία εἰργάσαντο δεινά; καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν ἄλλων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν τὴν φρικωδεστάτην ταύτην παραβαίνομεν ἐντολήν, ἡνίκα ἂν τῶν ἀθανάτων μυστηρίων δέῃ μεταχεῖν, μετὰ τῆς ἐγκειμένης ἡμῖν ἀκαθαρσίας τε, καὶ ἀναισχυντίας τοῦτο ποιοῦντες πολλάκις. *Sed videamus reliqua: Nolite, inquit, dare ſanctum canibus, neque proÿciatis margaritas veſtras ante porcos. Nos verò inanis gloriæ, & honoris cupidi contra hoc præceptum facimus, & homines deprauatos, infideles, & omni iniquitate repletos ſimpliciter, & ſine examine ad myſteriorum communionem admittimus; & priuſquam mentis propoſitum vel ſenſus capacitas à nobis rectè explorata ſit, totam dogmatum rationem ipſis reuelamus, & tumultuariè eis adyta pateſacimus, quos ne veſtibulum quidem intueri fas eſt. Propterea igitur aliqui ſic initiati ſtatim reſilierunt, & infinita operati ſunt mala. Neque ſolùm illi, ſed & vel ipſi terribiliſſimum illud præceptum tranſgredimur, quando immortalia illa myſteria participare oportet, idque cùm inſitâ nobis immunditiâ & impudicitiâ ſæpiùs facimus.* Ita verſio correſpondens textui Græco, quem ex duobus octingentorum annorum Codicibus M-SS. Vaticanis correximus, cùm apud Frontonem Duceum non ſolùm verſio Latina nimis corrupta eſſet, ſed & Græca lectio emendatione indigeret. Hæc autem hìc monere placuit, quia alijs locis, vbi textus Græcus corruptus non erat, & verſio Latina Græco correſpondebat, aliorum verſiones referre potiùs voluimus, quàm nouas exhibere. Notanda autem ſunt verba, quæ ex Diuo Ioanne Chryſoſtomo ſuprà retulimus, quibus adeo dilucidè

Matthæi 7.

di

diſciplinam arcani ex Chriſti Domini inſtituto repetit, vt clariùs non poſſit.

Nec eſt, quod D. Chryſoſtomo opponi poſſit; cùm quod verbis docuit, reipſa obſeruauerit, dimittens à Sacrificio profanos & Catechumenos, vt patet ex eius Liturgiâ, ipſiſque occultans Chriſtianæ Religionis myſteria, vt patet ex eius ſermonibus, vbi eùm de Euchariſtiâ agendum erat, nihil aliud dicere ſolebat, quàm *Norunt initiati*. De Sacro Baptiſmo præclarus eſt Chryſoſtomi locus homiliâ 40. in primam ad Corinthios epiſtolam: Καὶ βούλομαι μὲν σαφῶς αὐτὸ εἰπεῖν, οὐ τολμῶ δὲ διὰ τοὺς ἀμυήτους. οὗτοι γὰρ δυσκολωτέραν ἡμῖν ποιοῦσι τὴν ἐξήγησιν, ἀναγκάζοντες ἢ μὴ λέγειν σαφῶς, ἢ εἰς αὐτοὺς ἐκφέρειν τὰ ἀπόρρητα. πλὴν ἀλλ' ὡς οἷός τε ὦ, συνεσκιασμένως ἐρῶ. μετὰ γὰρ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν μυστικῶν ῥημάτων ἐκείνων, καὶ φοβερῶν, καὶ τοὺς φρικτοὺς κανόνας τῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατενεχθέντων δογμάτων, καὶ τοῦτο πρὸς τῷ τέλει προστίθεμεν, ὅταν μέλλωμεν βαπτίζειν, κελεύοντες λέγειν, ὅτι πιστεύω εἰς νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ ἐπὶ τῇ πίστει ταύτῃ βαπτιζόμεθα. μετὰ γὰρ τὸ ὁμολογῆσαι τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, τότε καθιέμεθα εἰς τὴν πηγὴν τῶν ἱερῶν ναμάτων ἐκείνων. *Et volo quidem apertè hoc dicere: non audeo autem propter eos, qui non ſunt initiati. Hi enim expoſitionem nobis faciunt difficiliorem, vt qui nos cogunt vel non apertè dicere, aut eis arcana enuntiare. Sed tamen dicam, quoad eius à me fieri poterit, tectè & adumbratè. Nam poſt myſticorum illorum & terribilium verborum enuntiationem, & horrendas regulas dogmatum, quæ è cælo ſunt demiſſa, hoc quoque in fine addimus, quando ſumus baptizandi, iubentes dicere: Credo in reſurrectionem mortuorum; & in hâc fide baptizamur. Poſtquam enim hoc confeſſi ſumus cum alijs, tunc dimittimur in fontem ſacrorum illorum fluentorum.* Ex quibus verbis conſtat de modo, quo Sancti Patrès myſteria Religionis noſtræ occultabant; & de Symbo-

 lo,

lo, quod ne quidem Catechumenis initio exponebant.

§. XIII.

Ex eodem Chryſoſtomo, Innocentio Primo, Palladio Helenopolitano Epiſcopo, & Iſidoro Peluſiota.

QVod ex Diuo Ioanne Chryſoſtomo audiuimus ſuprà, eum ſcilicèt accuratè diſciplinam arcani tamquam Chriſti inſtitutum & verbis probaſſe, & exemplo confirmaſſe, id ab inimicis ſuis obſeruari debuiſſe, paucis videndum eſt ex eius epiſtolâ, quam circa finem vitæ ſcripſit ad Innocentium Primum Romanum Pontificem, vbi perſecutionem contra ſe motam enarrat, & poſt mala à ſe perpeſſa vrget: Chryſoſtomus. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα εἱστήκει τὸ δεινὸν, ἀλλ' ἔνθα τὰ ἅγια ἀπέκειτο, ἐλθόντες οἱ στρατιῶται, ὧν ἔνιοι, καθὼς ἔγνωμεν, καὶ ἀμύητοι ἦσαν, πάντα ἐθεώρουν τὰ ἔνδον, καὶ τὸ ἁγιώτατον αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐν τοσούτῳ θορύβῳ, εἰς τὰ τῶν προειρημένων ἱμάτια ἐξεχεῖτο. *Neque hìc malum ſubſtitit: ſed vbi Sacra erant repoſita, irrumpentes, quorum aliqui, vt comperimus, ne initiati quidem erant, & viderunt omnia, quæ intùs erant; & ſanctiſſimus Chriſti Sanguis, vt in tanto tumultu, in prædictorum veſtes effundebatur.* Notanda ſunt verba illa, *ne initiati quidem erant, & viderunt omnia, quæ intùs erant.* Hæc enim tam grauia delicta cenſebantur quinto ſæculo, vt ex ijs peruerſitatem inimicorũ ſuorum Chryſoſtomus cognoſci potuiſſe, exiſtimarit.

Neque ſolum Chryſoſtomum eius opinionis fuiſſe, ſed & ipſum Innocentium Primum proditionem arcani auerſatum fuiſſe, non modò conſtat ex eius epiſto-

lis

lis in Orientem occaſione Chryſoſtomi tranſmiſſis, quibus iniquitatem aduerſariorum Chryſoſtomi ſeſe exhorruiſſe indicat, ſed præcipuè ex reſponſo eius ad Decentium Epiſcopum Eugubinum, vbi num. 3. agens de formâ Confirmationis, *Verba*, inquit, *dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quàm ad conſultationem tuam reſpondere*. Et numero 8. cùm egiſſet de Euchariſtiâ ſub verbo fermenti, & num. 7. de Sacramento Pœnitentiæ, & num. 8. de Extremâ Vnctione, fatetur, ſe reſpondiſſe, vt potuit: *Reliqua verò, quæ ſcribi fas non eſt, cùm adfueris, interrogati poterimus edicere*. Hæc enim cùm ad diſciplinam arcani facere Tentzelius ipſe innuat, & ab Innocentio Primo cum Epiſcopo Catholico obſeruata ſit, quid non ſentire debuit idem Pontifex de inimicis Chryſoſtomi, qui myſteria ſeu arcana non initiatis prodiderunt?

Innocentius Primus.

Audiuimus iam ſuprà ex Palladio Helenopolitano Epiſcopo in Dialogo de Chryſoſtomi vitâ, quòd Tragediam à Chryſoſtomo ad Innocentium relatam narraturus, ne quidem Corpus & Sanguinem Chriſti nominarit, ſed de milite Ethnico dixerit: Καὶ τῷ μὲν Διακόνῳ θρασέως ἐντιναχθεὶς, τὰ σύμβολα ἐξέχεε. *Et in Diaconum procaciter illiſus, ſymbola effudit*. In eâdem veneratione diſciplinam arcani habuit Iſidorus Peluſiota Palladio ferè contemporaneus, qui lib. 4. epiſt. 162. agens de Paſchali Communione: *Oportet igitur ſtudioſum eſſe*, inquit, *hoc eſt virtutis amantem eum, qui Diuinum & verum Paſcha dignè velit comedere*. Ἴσασι δὲ οἱ μύσται τὸ λεγόμενον, κατὰ τὴν τοῦ νομοθέτου πνευματικὴν διάταξιν. *Norunt autem, quod dicitur, illi, qui Sacris initiati ſunt, ſecundùm Legiſlatoris ſanctionem*. Quæ Iſidori verba expoſitione nullâ indigent.

Palladius Helenopolitanus

Iſidorus Peluſiota.

§. XIV.

§. XIV.

Ex Cyrillo Alexandrino.

NOtandum omninò eſt illud, quod Cyrillus Alexandrinus habet de diſciplinâ arcani ex Chriſti præcepto obſeruandâ. Libro enim 7. aduersùs Iulianum

Cyrill. Alexand.

ſcribit: Ἀρχὴ γὰρ συνέσεως ἡ πίστις. Καὶ ταύτην ἔχει τὴν εἰσβολὴν τὸ θεῖον ἡμῶν, καὶ σεπτὸν μυστήριον. Ἵνα τοίνυν μὴ εἰς τὰς τῶν ἀμυήτων ἐκφέρων ἀκοὰς τὰ κεκρυμμένα, προσκρούσαιμι λέγοντι τῷ Χριστῷ, Μὴ δῶτε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. *Fides enim intelligendi principium. Atque hunc aditum habet hoc Diuinum noſtrum, ſanctumque myſterium. Ne ergo ad profanorum aures arcana deferens offendam Chriſtum dicentem:*

Matthæi 7.

Ne detis ſancta canibus, neque proÿciatis margaritas veſtras ante porcos. Et paulò inferiùs: Ἔφην δ᾽ ἂν καὶ ἕτερα περὶ τούτων πλεῖστά τε ὅσα καὶ ἀληθῆ πληροφορῶν, ὅτι διὰ Μωσέως καὶ Προφητῶν προανετυποῦτο τὸ μυστήριον, καὶ οὐ νέον ἐστὶν, ἢ ἀρτιφανὲς, καὶ πρὸς ἡμῶν εὑρημένον, εἰ μὴ καθάπερ ἤδη προεῖπον, τὰς τῶν ἀμυήτων ἐδεδίειν ἀκοάς. Ἀεὶ γάρ πως γελᾶσθαι φιλεῖ τὰ δυσέφικτα τοῖς πολλοῖς, ὅτι μὴ τῆς ἑαυτῶν διανοίας τὸ ἀδρανὲς καθορῶσιν· ἃ δὲ ἦν ἄμεινον τοῦ παντὸς ἀξιοῦσθαι θαύματος, ταῦτα πεποίηνται παρ᾽ οὐδὲν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ πανάριστος οὑτοσί. *Plurima de his alia, veraque dicerem, certiſſimiſque argumentis probarem, myſterium eſſe per Moſem & Prophetas typicè declaratum, neque nouum illud eſſe, aut recens editum, & à nobis inuentum, niſi, vt anteà dixi, profanorum aures metuerem. Ferè enim rideri ſolent, quæ vulgò percipi nequeunt, quoniam ſuæ mentis imbecillitatem non vident, & quæ omni admiratione proſequi par eſſet, & nihili faciunt, ſicuti nimirùm iſte quoque vir egregius.* Hiſce Cyrilli teſti-

ſtimonijs nihil eſt, quod meritò opponat Tentzelius; ſed eſt, ſi ſapiat, quod reuereatur, & venerabundè admittat.

§. XV.

Ex Sozomeno, & Theodoreto.

CVm Sozomenus Hiſtoricus Græcus, qui tempore Theodoſij Iunioris Conſtantinopoli ſcripſit, ageret de Symbolo Nicæni Concilij fatetur lib. 1. cap. 20. Ὑπ' ἀρχῇ τὸ σύμβολον τῆς τότε συναρεσάσης πίστεως, ἀναγκαῖον ᾠήθην εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας αὐτὴν περὶ τούτων γραφὴν παραθέσθαι. εὐσεβῶν δὲ καὶ φίλων, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων. οἷα δὴ μύσταις καὶ μυσταγωγοῖς μόνοις δέοντα λέγειν καὶ ἀκούειν ὑφηγουμένων ἐπῄνεσα τὴν βουλήν. Οὐ γὰρ ἀπεικὸς καὶ τῶν ἀμυήτων τινὰς τήνδε τῇ βίβλῳ ἐντυχεῖν, ὡς ἔνι δὲ τῶν ἀπορρήτων, ἃ χρὴ σιωπᾶν ἀποκρυψαμένων. *Initio quidem exiſtimaueram, exemplum illius fidei ad veritatis demonſtrationem hic neceſſariò opponendum eſſe. Sed cùm quidam ex amicis, viri pij, & harum rerum notitiâ præditi ſuaſiſſent mihi, vt ea quidem, quæ à ſolis initiatis & Sacerdotibus dici, audirique fas eſt, ſilentio inuoluerem, eorum conſilium probaui. Quippè veriſimile eſt, quoſdam Sacramentis fidei noſtræ minimè initiatos, hunc librum lecturos eſſe. Verùm occultatis à me, quantum fieri potuit, arcanis, quæ reticenda ſunt, &c.* Quæ hoc Sozomeni teſtimonio continentur, adeò clara ſunt, vt nihil manifeſtiùs deſiderari poſſit. Sozomenus.

Conſonat Theodoretus, qui eodem tempore in Syriâ floruit, & anno 451. Sacro Chalcedonenſi Concilio interfuit: cùm enim Dialogo 2. cui titulus *Inconfuſus*, ageret de Sacramento Euchariſtiæ, introducit Eraniſtem in-

Theodoretus. interrogantem : *Quî appellas donum , quod offertur ante Sacerdotis inuocationem?* & Orthodoxum ſic reſpondentem : Οὐ χρὴ σαφῶς εἰπεῖν. εἰκὸς γὰρ τινὰς ἀμυήτους παρεῖναι. *Apertè dicendum non eſt; veriſimile eſt enim, adeſſe aliquos myſteriïs non initiatos*. Tùm aſſerit conueniſſe Eraniſtem: Αἰνιγματωδῶς ἡ ἀπόκρισις ἔστω : *Reſpondeatur ænigmaticè*; ſicque Orthodoxum reſpondiſſe : Τὴν ἐκ τοίων σπερμάτων τροφήν, *Cibum ex talibus ſeminibus*. Plura adduntur, quæ mirum in modum obſcura ſunt, ex profeſſo ſic dicta, vt oſtenderetur, etiam tunc diſciplinam arcani in vſu fuiſſe, quam Theodoretus in Proœmium Ezechielis ex Chriſti inſtituto obſeruandam eſſe inſinuat, dicens, Diuina myſteria auguſtiora eſſe, ideòque decere, vt ea *maiore cuſtodiâ digna cenſeamus*: Καὶ δεσποτικῶς εἰπεῖν, μὴ ῥίπτεσθαι τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, καὶ γὰρ εὐκαταφρόνητος τῷ ὄντι τῶν προχείρων ἡ κτῆσις. *Et vt Domini verbis vtar, non ſunt proïjciendæ margaritæ ante porcos, etenim reuera contemnitur eorum, quæ ſunt in promptu, poſſeſſio*.

§ XVI.

Ex Ferrando Carthaginienſi Diacono, & Sancto Fulgentio Ruſpenſi Epiſcopo.

EDidit aliquot abhinc annis Franciſcus Chifflетius inter Opera Ferrandi epiſtolam ipſius ad Sanctum Fulgentium de quodam famulo Æthiope, *qui*, inquit, *Dominorum fidelium diligentiâ Sacramentis Eccleſiaſticis imbuendus traditur. Fit ex more Catechumenus, poſt aliquantum nihilominus temporis propinquante ſolemnitate Paſchali inter Compe-* Ferrandus.

pe-

petentes offertur, ſcribitur, eruditur, vniuerſa quoquè Religionis Catholicæ veneranda myſteria cognoſcens atque percipiens, celebrato ſolemniter ſcrutinio per exorciſmum contra Diabolum vindicatur, cui ſe renuntiare conſtanter, ſicut hìc conſuetudo poſcebat, auditurus ſymbolum profitetur. Ipſa inſuper ſancti Symboli verba memoriter in conſpectu fidelis populi clarâ voce pronuntians, piam regulam Dominicæ orationis accepit: ſimulque iam & quid crederet, & quid oraret, intelligens, futuro baptiſmati parabatur, cùm ſubitò violentis inuaditur febribus. Addit, ipſum in extremo extrà ſe poſitum ſenſu & voce deſtitutum, fuiſſe baptizatum, & quærit primò, an rectè Baptiſmum ſuſceperit? Secundò quærit de illis, *qui cùm baptizati ſunt, praeueniente velociùs morte, carnem Domini manducare, & Sanguinem eius bibere non ſinantur.* Rationem dubij adiungit: *Nota quippè ſunt fidelibus Saluatoris verba dicentis: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habetis vitam in vobis.*

Repetit hæc omnia Sanctus Fulgentius epiſtolâ reſponſoriâ ad Ferrandum Diaconum, & hæc eius verba, *ſicut hìc conſuetudo poſcebat*, exponit: *Sicut Eccleſiæ Carthaginenſis, in quâ iam Deo propitio Diaconus militas, conſuetudo poſcebat.* Inſinuans, omnia illa à Ferrando relata, etiam tunc apud Charthaginenſem Eccleſiam totius Africæ primariam quoàd Catechumenos obſeruata fuiſſe, vt primùm in ordine Catechumenorum conſtituti de fide inſtruerentur; poſtea inter Competentes circà feſta Paſchalia adſcripti cætera Religionis Chriſtianæ dogmata, quæ myſteria vocat, edocerentur, & iam baptizandi Symbolum audirent, ac memoriter diſcerent, tum demùm piam regulam Dominicæ orationis acciperent. Nequè ante baptiſmum de Sacramento Euchariſtiæ quidquam audiuiſſe, patet ex Ferrando, qui verba Chriſti de eo agen- S. Fulgentius

Theodoretus. interrogantem : *Qui appellas donum , quod offertur ante Sacerdotis inuocationem?* & Orthodoxum ſic reſpondentem : Οὐ χρὴ σαφῶς εἰπεῖν. εἰκὸς γὰρ τινας ἀμυήτους παρεῖναι. *Apertè dicendum non eſt; veriſimile eſt enim, adeſſe aliquos myſteriјs non initiatos*. Tùm aſſerit conueniſſe Eraniſtem : Αἰνιγματωδῶς ἡ ἀπόκρισις ἔστω : *Reſpondeatur ænigmaticè ;* ſicque Orthodoxum reſpondiſſe : Τὴν ἐκ τοίων σπερμάτων τροφήν, *Cibum ex talibus ſeminibus*. Plura adduntur, quæ mirum in modum obſcura ſunt, ex profeſſo ſic dicta, vt oſtenderetur, etiam tunc diſciplinam arcani in vſu fuiſſe, quam Theodoretus in Proœmium Ezechielis ex Chriſti inſtituto obſeruandam eſſe inſinuat, dicens, Diuina myſteria auguſtiora eſſe, ideòque decere, vt ea *maiore cuſtodiâ digna cenſeamus :* Καὶ δεσποτικῶς εἰπεῖν, μὴ ῥίπτεσθαι τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, καὶ γὰρ εὐκαταφρόνητος τῷ ὄντι τῶν προχείρων ἡ κτῆσις. *Et vt Domini verbis vtar, non ſunt proijcienda margaritæ ante porcos, etenim reuera contemnitur eorum, quæ ſunt in promptu, poſſeſſio*.

§ XVI.

Ex Ferrando Carthaginienſi Diacono, & Sancto Fulgentio Ruſpenſi Epiſcopo.

Edidit aliquot abhinc annis Franciſcus Chiffletius inter Opera Ferrandi epiſtolam ipſius ad Sanctum Fulgentium de quodam famulo Æthiope, *qui*, inquit, *Dominorum fidelium diligentiâ Sacramentis Eccleſiaſticis imbuendus traditur. Fit ex more Catechumenus, poſt aliquantum nihilominus temporis propinquante ſolemnitate Paſchali inter Compe-*

Ferrandus.

petentes offertur, ſcribitur, eruditur, vniuerſa quoquè Religionis Catholicæ veneranda myſteria cognoſcens atque percipiens, celebrato ſolemniter ſcrutinio per exorciſmum contra Diabolum vindicatur, cui ſe renuntiare conſtanter, ſicut hìc conſuetudo poſcebat, auditurus ſymbolum profitetur. Ipſa inſuper ſancti Symboli verba memoriter in conſpectu fidelis populi clarâ voce pronuntians, piam regulam Dominicæ orationis accepit: ſimulque iam & quid crederet, & quid oraret, intelligens, futuro baptiſmati parabatur, cùm ſubitò violentis inuaditur febribus. Addit, ipſum in extremo extrà ſe poſitum ſenſu & voce deſtitutum, fuiſſe baptizatum, & quærit primò, an rectè Baptiſmum ſuſceperit? Secundò quærit de illis, *qui cùm baptizati ſunt, praueniente velociùs morte, carnem Domini manducare, & Sanguinem eius bibere non ſinantur.* Rationem dubij adiungit: *Nota quippè ſunt fidelibus Saluatoris verba dicentis: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habetis vitam in vobis.*

Repetit hæc omnia Sanctus Fulgentius epiſtolâ reſponſoriâ ad Ferrandum Diaconum, & hæc eius verba, *ſicut hìc conſuetudo poſcebat*, exponit: *Sicut Eccleſiæ Carthaginenſis, in quâ iam Deo propitio Diaconus militas, conſuetudo poſcebat.* Inſinuans, omnia illa à Ferrando relata, etiam tunc apud Charthaginenſem Eccleſiam totius Africæ primariam quoàd Catechumenos obſeruata fuiſſe, vt primùm in ordine Catechumenorum conſtituti de fide inſtruerentur; poſtea inter Competentes circà feſta Paſchalia adſcripti cætera Religionis Chriſtianæ dogmata, quæ myſteria vocat, edocerentur, & iam baptizandi Symbolum audirent, ac memoriter diſcerent, tum demùm piam regulam Dominicæ orationis acciperent. Nequè ante baptiſmum de Sacramento Euchariſtiæ quidquam audiuiſſe, patet ex Ferrando, qui verba Chriſti de eo agen-

S. Fulgentius

tia dicit *fidelibus nota*, vt diſtinguat hâc in re fideles ab infidelibus & Catechumenis, quod idem Sanctus Fulgentius comprobat reſponſioni ſuæ ſubiungens *Sermonem Beati Auguſtini Epiſcopi ante altare ad infantes de Sacramento*, qui incipit: *Hoc quod videtis in altari Dei, etiam tranſactâ nocte vidiſtis; ſed quid eſſet, quid ſibi vellet, quàm magnæ rei ſacramentum contineret, nondùm audiſtis. Quod ergo videtis, panis eſt & calix: quod vobis etiam oculi veſtri renuntiant. Quod autem fides veſtra poſtulat inſtruenda, panis eſt Corpus Chriſti, calix Sanguinis Chriſti.* Per infantes intelligit Sanctus Auguſtinus illos, qui præteritâ nocte baptizati erant, quos fatetur vſque tunc ignoraſſe tàm ritus, quàm dogma de veritate Euchariſtiæ, illaque Sanctus Fulgentius, ſuo tempore etiam Catechumenis occultata fuiſſe, indicat.

D. Auguſt.

§. XVII.

Quòd ſequatur ex horum Patrum teſtimonijs, diſciplinam arcani à Chriſto inſtitutam, & ab Apoſtolorum temporibus obſeruatam fuiſſe.

HAbes hìc antiquorum teſtimonia, ex quibus tàm clarè conſtat, diſciplinam arcani obſeruatam fuiſſe in Eccleſiâ, vt cùm quædam illorum in commentario ad 2. canonem Antiochenum attuliſſem, ipſe Tentzelius huic veritati obſtrepere auſus non ſit, ſed numero 17. ſuæ diſputationis apertè admiſerit. *Amplius ex Iulij Papæ Romani epiſtolâ ad Euſebianos, Baſilio de Spiritu Sancto cap. 17. Innocentij Primi epiſtolâ ad Decentium Eugubinum Epiſcopum*

Tentzelius.

pum, Epiphanio, Chryſoſtomo, aliȷ́ſque multa deſcribit, quæ diſciplinam arcani in Eccleſiâ horum ætate obſeruatam eſſe arguunt: nec à nobis negantur, qui circà extrema ſecundi ſæculi hunc morem apud Chriſtianos cœpiſſe, ac vſque ad ſextum ſæculum in occidentali Eccleſiâ permanſiſſe, ſuprà innuimus. Conuenit itaque inter me & Tentzelium de obſeruatâ arcani diſciplinâ, quam ipſe ad finem ſecundi ſæculi incœpiſſe errat, cum etiam illi, qui à fine ſecundi ſæculi de illâ ſcripſerunt, eam ex Apoſtolicâ traditione, & ipſis Chriſti verbis repetant. Probaui id ex indubitatis antiquiorum Patrum teſtimonijs, nimirùm ex D. Dionyſio, Tertulliano, Origene, D. Cypriano, Synodo Alexandrinâ, D. Baſilio, Ruffino, D. Hieronymo, S. Cyrillo Hieroſolymitano, Diuo Ambroſio, D. Ioanne Chryſoſtomo, Sancto Cyrillo Alexandrino, & Theodoreto Cyrenſi in Euphrateſiâ Epiſcopo, qui omnes vnanimi voce ex verbis Chriſti *de non dando ſanctum canibus*, & *non proȷ́ciendo margaritas ante porcos* diſciplinam arcani introductam fuiſſe aſſerunt. Quod ideò repeto, vt conſtet, quam inconſultè Tentzelius falſum eſſe ſcripſerit, locum Matthæi ab antiquioribus de occultandis Chriſtianæ Religionis myſterijs explicari.

Adiunxi ſupradictis Patrum teſtimonijs non quidem omnia, ſed aliquot Patrum loca, ex quibus licèt non habeatur, diſciplinam arcani ex Chriſti verbis ortum ducere; habetur tamen de Sacramentis, & præſertim de Euchariſtiâ à tertio ſæculo vſque poſt quintum ab vniuerſâ ſub cœlo eccleſiâ obſeruatam fuiſſe. Pro Româ & Sede Apoſtolicâ facit teſtimonium Innocentij Primi in epiſtolâ ad Decentium Eugubinum: pro Mediolano D. Ambroſius lib. 1. de Abraam, cap. 5. pro Aquileiâ Ruffinus commentario in Symbolum: pro Dalmatiâ D. Hieronymus epiſtolâ ad Euagriũ: pro Brixiâ D. Gaudentius ſermone II.

ad Neophytos: pro Veronâ Zeno eiuſdem Ciuitatis Epiſcopus ſermone de continentiâ: pro vniuerſâ demùm Italiâ Iulius Primus epiſtolâ ad Orientales Antiochiæ congregatos. Pro Carthagine Tertullianus Presbyter, & S. Cyprianus Charthaginienſis Epiſcopus, quorum primus in Apologetico contrà Gentes, & libro ad Nationes; ſecundus in Opuſculo ad Demetrianum Africæ Proconſulem diſciplinam arcani obtinuiſſe demonſtrant: pro Ruſpenſi Ciuitate Sanctus Fulgentius epiſtolâ reſponſoriâ ad Ferrandum Diaconum Carthaginienſem: pro Hippone Magnus Auguſtinus, ex quibus de totius Africæ conſuetudine coniectare licet. Pro Alexandriâ ex Clemente Alexandrino, & Origene eius diſcipulo, qui erudiendis Catechumenis præpoſiti diſciplinam arcani non ſolùm obſeruarunt, ſed obſeruandam quoquè docuerunt, vt patet ex Clementis lib. 5. ſtromatum, & Origene lib. 1. contrà Celſum: pro Sede Patriarchali Alexandrinâ D. Athanaſius Apologiâ II. & S. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus lib 7. aduersùs Iulianum: pro vniuerſâ item Ægypto Synodus Alexandrina in Epiſtolâ Encyclicâ ad omnes vbique Epiſcopos. Pro Hieroſolymis, & Paleſtinâ Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Epiſcopus in Catecheſium ſuarum præfatione: pro Cypro D. Epiphanius in Ancorato: pro Cyrenſi in Euphrateſiâ Ciuitate Theodoretus eiuſdem Epiſcopus Dialogo immutabilis: pro Antiochiâ totius Orientis Metropoli D. Ioannes Chryſoſtomus cum eſſet Presbyter Antiochenus in varijs ad populum ſermonibus: pro Ciuitatibus Nyſsâ, & Nazianzo duo Gregorij earumdem Epiſcopi: pro Cæſareâ Cappadociæ D. Baſilius eiusdem Antiſtes, & totius Ponti Exarchus locis ſuprà citatis. Pro Helenopoli Palladius: pro Conſtantinopoli Sozomenus, alijque cum Iſidoro Peluſiotâ, quorum teſtimonia conſultò omittimus, quia ex prædictis ſufficienter

ter conſtat de diſciplinâ arcani per totam ſub Cœlo Eccleſiam communi conſenſu receptâ. Ex quâ rectè, meo quidem iudicio, concluditur, eamdem diſciplinam ex Traditione Apoſtolicâ proueniſſe. Cum enim communis ille Eccleſiarum conſenſus ortum non duxerit ex decreto alicuius particularis, vel Generalis Concilij, ſed omnes per orbem Eccleſiæ eamdem diſciplinam obſeruarint, abſque eo quòd illa reperiatur certo quodam tempore cœpiſſe: dicendum eſt iuxtà regulam D. Auguſtini, hanc vnam eſſe ex ijs, quæ ex Traditione Apoſtolicâ ad nos peruenerunt.

CAPVT V.

De Rationibus ex antiquitate deſumptis, quibus Tentzelius probare conatur, diſciplinam arcani duobus primis ſæculis obſeruatam non fuiſſe.

ARTICVLVS I.

An ex Gentilium accuſatione de Thyeſteis Epulis, quæ primo Eccleſiæ ſæculo cœpit, colligatur, diſciplinam arcani in vſu non fuiſſe?

MIrum eſt fundamentum, ad quod Tentzelius numero 10. ſuæ diſputationis confugit, vt probet diſciplinam arcani primis Eccleſiæ temporibus non fuiſſe ob-

obſeruatam. Dicit namque, Gentiles tunc myſteriorum Catholicæ Religionis notitiam habuiſſe, nec occaſionem aliundè ſumpſiſſe nobis obtrectandi „ quàm ex publicâ „ Chriſtianorum doctrinâ, Chriſti Corpus & Sangui-„ nem in arâ Crucis mactatum & fuſum, cum pane & „ vino Euchariſtico diſtribui, & accipi, manducari, & „ bibi. Tunc illos Thyeſteas cœnas finxiſſe, vt in in-„ uidiam odiumque publicum Chriſtianos vocarent; „ inde à temporibus Tiberij, vt Tertullianus docet in „ Apologetico, hoc eſt ab Apoſtolis, vt exponit Alba-„ ſpineus lib. 1. obſeruat. 18. qui licèt malit originem „ calumniæ ex Agapis Chriſtianorum, quàm ex Eucha-„ riſtiâ deducere, non inficias tamen ire potuit, tem-„ pore Apoſtolorum Agapas fortè factas eſſe cum cele-„ bratione Euchariſtiæ, quod non prohibet, quin Eu-„ chariſtia huic impoſturæ colorem ac locum dederit. „

Tentzelius.

Mirum dixi Tentzelij fundamentum, cùm ex eo, quod Ethnici homines Thyeſteas epulas ſomniarint, non colligendum eſſet, habuiſſe Corporis & Sanguinis Chriſti notitiam, ſed craſſam potiùs ignorantiam, & vix notam habuiſſe veritatis vmbram. Quis enim dicet, illos notitiam habuiſſe Sacramenti Euchariſtiæ, & incruentum Chriſtianorum Sacrificium cognouiſſe, qui ſomniabant, puerum farre tectum aliorum innocentium puerorum ictibus fuiſſe confoſſum, membra diſcerpta certatim à præſentibus arrepta fuiſſe, & ſitienter ab ijſdem profuſum eius ſanguinem abſorptum fuiſſe, vt Gentilis Cæcilius palàm Chriſtianis tribuit apud Minutium Felicem? Hæccine eſt notitia myſterij Euchariſtiæ, an potiùs craſſa illius ignorantia? Mallem ſanè veritatem fateri, quòd Gentiles myſterium illud ignorauerint, quàm errare, dicendo, quòd notitiam illius habuerint.

Occultabant enim Chriſtiani Euchariſtiæ myſterium, & li-

& licèt vmbra quædam Gentilibus innotuiſſet, vnde crimen infanticidij Chriſtianis tribuebant, id tamen non Gentiles primùm ex manifeſtâ & publicâ Euchariſtiæ doctrinâ, vt putat Tentzelius, ſed Hæretici, qui occultis Chriſtianorum Sacris adfuerant, confinxerunt, vt de Simonis Magi diſcipulis teſtatur Euſebius lib. 4. hiſtoriæ, cap. 7. vbi ſcribit, Diabolum per Carpocratem, Baſilidem, Saturninum, & Menandrum, Simonis Magi diſcipulos ſeduxiſſe plurimos fidelium, & per illos *Gentibus à fide noſtrâ alienis amplam obtrectandi & calumniandi Euangelij materiam ſubminiſtraſſe; dum ab illis primùm orta infamia ad totius Chriſtiani nominis opprobrium diffunderetur.* Ταύτῃ δ᾽ οὖν ἐπιπλεῖστον συνέβαινε τὴν περὶ ἡμῶν παρὰ τοῖς τότε ἀπίστοις ὑπόνοιαν δυσσεβῆ καὶ ἀτοπωτάτην διαδίδοσθαι, ὡς δὴ ἀθεμίτοις πρὸς μητέρας καὶ ἀδελφὰς μίξεσιν, ἀνοσίαις τε τροφαῖς χρωμένων. *Atque hinc factum eſt,* inquit Euſebius, *vt abſurda quadam & impia de nobis opinio apud infideles tunc temporis ſpargeretur, quaſi nefario concubitu cum ſororibus & matribus miſceri, & execrandis dapibus veſci ſoleremus.* Audiat Tentzelius, vnde fabula ortum duxerit, & quibus authoribus Gentiles crimen infanticidij Chriſtianis tribuerint. Id enim factum non eſt ex publicâ Chriſtianorum de Sacramento Euchariſtiæ doctrinâ, ſed ex fidelium quorumdam peruerſorum calumniâ, ex ijs nimirum, qui dùm baptizati Sacris Chriſtianorum adfuerant, in hæreſim prolapſi diſciplinam arcani contemnebant, & Catholicis Thyeſteas epulas affingebant, vt, quos rationibus peruertere non poterant, gladijs Gentilium interimerent, & è medio tollerent.

Euſebius.

Hæc cum ita eſſe, antè 1350. annos teſtatus ſit Euſebius, qui cum pluribus tertij ſæculi Patribus conuerſatus eſt, multaque Apoſtolicorum virorum opera, quæ modò deperdita ſunt, perlegit: quâ ratione probabit Tentzelius

lius, Gentiles ex publicâ Catholicorum doctrinâ notitiam habuiſſe myſterij Euchariſtici, ſilentiumque, quod ego prætendo, meram illuſionem eſſe? Forſan ab Euſebio ad antiquiorem ſcriptorem appellabit, Tertullianum nimirùm Carthaginienſis Eccleſiæ Presbyterum, qui antè 1470. annos floruit in Africâ, & in Apologetico teſtatur, iam inde à temporibus Tiberij Thyeſteas epulas in inuidiam odiumque Chriſtiani nominis confictas fuiſſe? Fateor, diſcipulos Simonis Magi poſteriores fuiſſe Tiberio. At Simonem ipſum Tiberio æqualem fuiſſe conſtat: nihilque impedit, diſcipulos à ſuo magiſtro hanc calumniam didiciſſe; vt quod Euſebius de publicato per orbem crimine Adriani temporibus, quibus diſcipuli Simonis fideles ſeducebant, adſcribit, hoc de inuentâ per ipſum Simonem Magum calumniâ ſub Tiberij principatu Tertullianus collocare potuerit. Quæ licèt ita eſſent, nullatenùs tamen opinionem Tentzelij firmarent: Simon enim ille poſt Chriſti Aſcenſionem à Philippo Apoſtolo baptizatus fuit, & occultis Catholicorum Sacris ſæpiùs interfuit, vt non ex publicâ de Euchariſtiæ Sacramento doctrinâ, ſed ex occulti ritus proditione calumnia illa per profugum Catholicum, infamem hæreticum, præſtigiatorem, & Magum cœperit.

Origenes. Nec ab his diſſentit Origenes, quando teſtatur libro 6. contrà Celſum, *Quòd Iudæi Chriſtianæ doctrinæ initio ſparſerint rumorem, quòd eius ſectæ homines mactati pueri veſcerentur carnibus.* Licèt enim prima fronte videri poſſit, quòd Origenes loquatur de illis Iudæis, qui Ioannis ſexto interfuerant ſermoni Chriſti, quem de Euchariſtiâ publicè habuit in Synagogâ Capharnaumi; de illis tamen intelligi non poteſt Origenes. Capharnaitæ enim audiuerant Chriſtum loquentem de manducatione ſui Corporis, quod non pueri, ſed viri corpus erat, & nondùm ab eius

di-

ſcipulis manducabatur, vtpotè, quod ſolùm ante Paſſionem ſuam manducandum præbuit Apoſtolis. Aliunde itaque de infanticidio edocti ſunt Iudæi, & à quo alio, quàm à Simone Mago? Simon enim ille initio doctrinæ Chriſtianæ ad vomitum reuerſus, Thyeſteas epulas ſomniauit, ipſeque inter Iudæos dudū verſatus fuit. Ab ipſo itaque Iudæi edocti Chriſtianos de infanticidio accuſarunt, & rumorem eius rei etiam apud Gentes ſparſerunt. Potuerunt alij Apoſtatæ calumniam iſtam confirmare, & metu vel malitiâ infanticidium Catholicis affingere: vnde ad finem primi ſæculi Chriſtiani eâ de re coram Traiano Imperatore, & Plinio Bithyniæ Proconſule tamquam nocentes delati fuerunt, & ad ſæculi tertij initium Cecilius Ethnicus Octauio Catholico apud Minutium Felicem oppoſuit, Frontonem in theatris publicis crimen infanticidij Chriſtianis tribuiſſe. Ex quibus omnibus tantum abeſt probari, myſterium Euchariſtiæ illis temporibus publicè à Chriſtianis doceri conſueuiſſe, vt potiùs conſtet, diſciplinam arcani tunc obſeruatam fuiſſe, cùm inde Gentiles tam variè circa Chriſtianorum Sacrificium errauerint, & cœcutierint.

ARTICVLVS II.

An Sacræ Scripturæ Codices duobus primis ſæculis ab Ethnicis paſſim legi conſueuerint; & exinde colligatur, diſciplinam arcani tunc in vſu non fuiſſe.

CHriſtus ex hoc mundo diſceſſurus præceperat Apoſtolis, vt *euntes in mundum vniuerſum prædicarent Euangelium omni creaturæ*, idque Apoſtolos non ver- Marci 16.

bis ſolùm, ſed ſcriptis quoquè Euangeliorum Codicibus effeciſſe, num. 4. ſuæ diſputationis innuit Tentzelius, aſſeritque: „Nihil eſſe, cur dubitemus, Codices Euan-„geliorum, Actus Apoſtolicos, Paulique ad Romanos, „Corinthios, & cæteros Epiſtolas, quæ non aliter ac re-„liqua Noui Fœderis ſcripta ad communem Gentium „vſum tractationemque græco idiomate editæ erant, „à fidelibus pariter & Catechumenis fuiſſe lecta, & in „Paganorum manus haud rarò perueniſſe, quippè qui-„bus Baptiſmi non minùs ac Sanctæ Cœnæ doctrina & „ritus Apoſtolici clarè & ſine omni inuolucro tradun-„tur.„ Plura vt indubitata ſupponit Tentzelius, quæ non ſolùm dubia, ſed & erronea eſſe, oſtendi poſſunt. Vbinam enim inuenit ille, Noui Fœderis ſcripta ad communem Gentium vſum Græco idiomate edita, & à fidelibus pariter ac Catechumenis lecta fuiſſe? Monſtrauimus ſuprà, tam Euangelia, quàm Epiſtolas Apoſtolicas pro ſolis fidelibus ſcripta fuiſſe. Conſtat id de Pauli Epiſtolis ad ſolas fidelium Eccleſias ſcriptis, & apud ſolas fidelium Eccleſias legendis: *Cùm lecta fuerit apud vos epiſtola hæc*, inquit Paulus ad Coloſſenſes 4. *facite, vt in Laodicenſium Eccleſiâ legatur; & eam, quæ Laodicenſium eſt, vos legatis*. Et Epiſtolâ 1. ad Theſſalonicenſes circà finem: *Adiuro vos per Dominum, vt legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus*. Quæ de Epiſtoſtolis, eadem de Euangelijs dicenda ſunt, fatente Apoſtolo 2. ad Corinthios 8. Lucæ laudem eſſe *in Euangelio per omnes Eccleſias*: & clariùs teſtante Euſebio lib. 2. hiſtoriæ, cap. 15. de Marci Euangelio, quod Petrum ad Romanorum preces authoritate ſuâ comprobaſſe ait, *vt deinceps in Eccleſijs legeretur. Refertur id à Clemente in ſexto Inſtitutionum libro, cui teſtis etiam accedit Papias Epiſcopus Hierapolitanus*. Clara ſunt hæc teſtimonia, ex quibus pa-

Tentzelius.

Ad Coloſſenſes 4.
Ad Theſſalonicenſes 1.

2. Ad Corinthios 8.

Euſebius.

patet, tam Euangelia, quàm Epiſtolas Apoſtolicas, non ad communem Gentium vſum ſcriptas, & à Catechumenis ac infidelibus priuatìm lectas fuiſſe, ſed apud ſolas fidelium congregationes, ſiuè, vt loquitur Apoſtolus, *in Eccleſijs* legi debuiſſe.

Mandatum Apoſtolicum de legendis in Eccleſiâ ſacris Codicibus, obſeruatum fuiſſe primis ſæculis, conſtat ex Iuſtino Martyre Apologiâ 2. pro Chriſtianis, Dionyſio de Hierarchiâ Eccleſiaſticâ, cap. 3., & Tertulliano in Apologetico cap. 39. diſertis verbis atteſtantibus, fideles ad audiendas Scripturas conueniſſe, eamque ob rem Oratoria, aut Eccleſias adijſſe. Putant autem Eminentiſſimus Cardinalis Bona lib. 1. Rerum Liturgicarum, cap. 16. num. 1. Gabriel Albaſpineus Aurelianenſis Epiſcopus lib. 1. de Euchariſtiâ, cap. 5., & Chriſtianus Lupus varijs locis, Catechumenos duobus, aut tribus primis ſæculis non interfuiſſe Apoſtoli vel Euangelij lectionibus, Miſſamque eorum aliquot precibus, & Pſalmis conſtitiſſe; „Quibus abſolutis (inquit Cardinalis Bona ex Gabriele „Albaſpineo) voce Diaconi dimittebantur Catechu„meni, & alij, qui Miſſæ fidelium adeſſe non poterant. Card. Bona.
Ex quorum ſententiâ præclarè confirmatur id, quod nos obſeruauimus de Scripturis Noui Teſtamenti, ſeù Euangelijs, & Epiſtolis Apoſtolicis, ea nimirùm infidelibus & non initiatis adeò occultari conſueuiſſe, vt nequidem præſentibus Catechumenis legerentur in Eccleſijs.

Neque ſententia hæc ſuis rationibus deſtituta eſt, ſi quarumdam Prouinciarum, & Regionum conſuetudo aſpiciatur. Conſtat enim de Hiſpaniâ ex Concilio Valentino canone 1. Euangelia non vbique coram Catechumenis lecta fuiſſe; ita enim ſtatuit: *Hoc inter cætera cenſuimus obſeruandum, vt ſacroſancta Euangelia antè munerum illationem, vel Miſſam Catechumenorum in ordine* Concil. Valent. can. 1.

lectionum poſt Apoſtolum legantur, quatenùs ſalutaria præcepta Domini noſtri Ieſu Chriſti, vel ſermonem Sacerdotis, non ſolùm fideles, ſed etiam Catechumeni, ac pœnitentes, & omnes, qui ex diuerſo ſunt, audire licitum habeant. Sic enim Pontificum prædicatione auditâ nonnullos ad fidem attractos euidenter ſcimus. De Africâ licèt ſatìs conſtet, Apoſtolum & Euangelium coram Catechumenis lecta fuiſſe, eoſque, vt ex Auguſtino, Cypriano, & Tertulliano colligitur, tractatibus Epiſcoporum interfuiſſe; non conſtat tamen, admiſſos fuiſſe Iudæos, & Paganos; quin potiùs ante canonem 84. Concilij Carthaginenſis 4. eis prohibitum fuiſſe ingreſſum Eccleſiæ, ex his eiuſdem ca-
Can. 4. Concil. Carthag. 4. nonis verbis deducitur: *Vt Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſiuè Gentilem, ſiuè Iudæum vſque ad Miſſam Catechumenorum.* Putabant Albaſpineus & Bona, hunc canonem etiam Catechumenos reſpicere, cùm tamen nihil de Catechumenis ſtatuat, ſed potiùs Euangelium & Tractatum Epiſcoporum præſentibus Catechumenis lecta, ſiuè dicta fuiſſe ſupponat. De Paganis itaque, Iudæis, & Hæreticis Canon ſtatuit, poſthàc admittendos eſſe ad Eccleſiam, quod antecedenter in Africâ non fiebat, quia eos ad auditionem ſacrorum Codicum non admittebat.

Variam locorum conſuetudinem, quam in Occidente reperimus, etiam in Oriente locum habuiſſe, colligi poteſt ex duobus Canonibus Laodiceni Concilij, quo-
Can. 16. Laodicen. rum vnus ordine 16. ſtatuit: Περὶ τοῦ ἐν Σαββάτῳ Εὐαγγέλια μετὰ ἑτέρων γραφῶν ἀναγινώσκεσθαι. *Quòd in Sabbatis Euangelia cum alijs Scripturis legi conueniat.* Et alius or-
Can. 19. eiuſdem. dine 19. Περὶ τοῦ δεῖν ἰδίᾳ πρῶτον μετὰ τὰς ὁμιλίας τῶν Ἐπισκόπων, καὶ τῶν Κατηχουμένων, εὐχὴν ἐπιτελεῖσθαι. *Quòd oporteat ſeorſùm primùm poſt allocutiones Epiſcoporum, orationes ſuper Catechumenos celebrari.* Ex his enim Canonibus col-

colligere licet, ante Concilij Laodiceni tempora Catechumenos in quibuſdam Orientis locis neque Euangeliorum lectioni, neque Epiſcoporum tractatui interfuiſſe. Et quamuis Chryſoſtomus, & Baſilius iuxta hunc canonem ſtatuerint in ſuis Liturgijs, Apoſtolum & Euangelium ante Miſſam Catechumenorum legenda eſſe; hoc tamen non reperitur in Liturgiâ Iacobi Hieroſolymitani Epiſcopi & Apoſtoli, vtpotè in quâ ante Miſſam Catechumenorum ponitur. Εἶτα ἀναγινώσκεται διεξοδικώτατα τὰ ἱερὰ λόγια τῆς παλαιᾶς διαθήκης, καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ ἐπιδείκνυται ἡ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησις, τά τε πάθη, καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, ἡ εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνοδος, καὶ πάλιν ἡ δευτέρα αὐτοῦ μετὰ δόξης παρουσία. καὶ τοῦτο γίνεται καθ᾽ ἑκάστην ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ θείᾳ ἱερουργίᾳ. *Deinde leguntur fuſiſſimè oracula ſacra Veteris Teſtamenti, & Prophetarum; & Filij Dei incarnatio demonſtratur, paſſio, reſurrectio ex mortuis, aſcenſus in cælum, ſecundus prætereà aduentus eius cum gloriâ: atque id fit ſingulis diebus in Sacrâ & Diuinâ Miſſâ.* Liturgia Iacobi.

Notanda ſunt verba Liturgiæ, quibus ſupponitur, ex præſcripto Iacobi Apoſtoli ſola Veteris Teſtamenti & Prophetarum Oracula in Miſſâ Catechumenorum prælegi conſueuiſſe, adeòque Noui Teſtamenti codices Catechumenis occultatos fuiſſe. Quod autem de conſuetudine Hieroſolymitanæ Eccleſiæ pro Catechumenis obſeruauimus, hoc vniuerſali primitiuæ Eccleſiæ conſuetudine pro Ethnicis & Iudæis obſeruatum fuiſſe, probari poteſt ex trium primorum ſæculorum monumentis Eccleſiaſticis, vtpote ex quibus colligi poteſt, Gentiles & Iudæos ne quidem ad Miſſam Catechumenorum receptos fuiſſe, vt toto illo tempore à Sacrorum codicum lectione remoti fuerint. Vnde cum tempore Diocletiani fideles cogerentur tradere codices Sacros, etiam illi, qui metu mortis compulſi eos tradere auſi fuerunt, à communi fidelium cœtu ſepara-

ra-

rati, & pro traditoribus ac lapſis habiti ſunt. Extant Optati Mileuitani, & Sancti Auguſtini opera, ex quibus conſtat, quàm grauiter tulerit Eccleſia, Sacros codices ad manus infidelium fuiſſe delatos: patet quoquè, quibus cenſuris Eccleſia in traditores animaduerterit, quot difficultates & ſchiſmata eam ob rem ſubierit.

Refert D. Auguſtinus lib. 3. contrà Creſconium, cap. 27. acta Cyrthenſis Conciliabuli ſub Secundo Numidiæ Primate, totius ſchiſmatis Donatiſtarum Authore præcipuo, ſub quo Marinus ab Aquis Tibilitanis accuſatus de traditione codicum reſpondit: *Dedi Pollo chartulas, nam codices mei ſalui ſunt*. Et Donatus Calamenſis ſimili modo accuſatus reſpondit: *Dedi codices medicinales*. Sic nimirùm traditores illi Epiſcopi crimen excuſare conati ſunt, dicendo, ſe chartulas dumtaxat & codices medicinales dediſſe, quòd crimen traditionis codicum ſacrorum ipſimet erubeſcerent. Extant acta Munacij Felicis Diocletiano 8. & Maximiniano 7. Conſulibus in Eccleſiâ ipſâ Cyrthenſi conſcripta, ex quibus patet, Eccleſiam ſacros codices ſpeciali curæ Lectorum commiſiſſe. Indeque ad Felicem reſpondiſſe Paulum Cyrthenſem Epiſcopum: *Scripturas Lectores habent*; & Catulinum ac Marcuclium Subdiaconos ſimiliter dixiſſe: *Lectores habent codices*. Tantum abeſt, primitiuam Eccleſiam codices ſacros Gentilibus ſeù non initiatis communicaſſe.

Acta Cyrthenſis Conc.

Acta Munatij Felicis.

CA-

CAPVT VI.

De tempore, quo cœpit, & deſiit diſciplina arcani, quod ex more dimittendi ſolemniter ab Eccleſia Catechumenos deduci poſſe, putatur.

OPinatur Tentzelius num. 13. ſuæ diſputationis, non minùs ad diſciplinam arcani ſpectare dimiſſionem Catechumenorum à Sacrificio, quàm occultationem myſteriorum in ſermonibus: „ Hæc enim diſciplina, inquit, „ ita obſeruata fuit in Eccleſiâ, vt quoties præſentibus „ Paganis aut Catechumenis ad myſteriorum ritus diuer- „ terent in homilijs Doctores, ſtatim ſermonem abrum- „ perent ſolemni adiectâ formulâ: *Norunt fideles*: ſiuè „ ἴσασιν οἱ μεμυημένοι. Tum in ipsâ Euchariſtiæ celebra- „ tione procul eſſe iubebantur Gentiles paritèr ac Neo- „ phyti, Diacono exclamante: *Ite miſſa eſt*„. Poteſt itaque iuxta Tentzelium ex more dimittendi à ſacrificio Catechumenos ſtatui, quandonam diſciplina arcani cœperit in Eccleſiâ, pro vt de diſciplinæ iſtius deſuetudine ex prætermiſsâ Catechumenorum dimiſſione ſtatuit Eminentiſſimus Cardinalis Bona lib. 1. rerum Liturgicarum, cap. 16. De tempore itaque, quo Catechumeni ſolemni Diaconorum voce dimitti cœperunt ab Eccleſiâ, agendum eſt hoc capite. Vtque controuerſiæ finem imponamus, breuiter adiungemus, quo tempore ſolemniter ab Eccleſiâ dimitti deſierint; ſic enim de initio & fine vſitatæ apud Chriſtianos arcani diſciplinæ faciliùs conſtabit.

Tentzelius.

Ac primò quidem de tempore, quo cœpit ſolemnis Catechumenorum dimiſſio, non ego ille ſum, qui putem om-

omnes ritus Eccleſiaſticos fungi inſtar vnâ nocte creuiſſe, ac primò poſt aduentum Spiritus Sancti die ab Apoſtolis pro omni ſub cœlo Eccleſiâ inſtitutos fuiſſe. Noui namque Gregorij Magni ſententiam fuiſſe lib. 7. epiſtolâ 63. quòd *Apoſtoli ſolâ oratione Dominicâ oblationis hoſtiam conſecrarint:* & Honorium Auguſtodunenſem in gemmâ animæ cap. 86. eiuſdem ſententiæ fuiſſe, quam hiſce verbis exponit: *Miſſam Dominus Ieſus inſtituit, quando ex pane & vino Corpus & ſuum Sanguinem fecit, & memoriam ſui ſuis celebrare præcepit. Hanc Apoſtoli auxerunt, dum ſuper panem & vinum verba, quæ Dominus dixit, & Dominicam orationem dixerunt.* Atque hoc modo Apoſtolos poſt aduentum Spiritus Sancti aliquanto tempore ſacrificium obtuliſſe, facilè crediderim, & de illo intelligendum eſſe Lucam Actorum 2. vbi tradit, Apoſtolos *quotidie* fregiſſe *circa domos panem*, & fideles perſeueraſſe *in doctrinâ Apoſtolorum & communicatione fractionis panis & orationibus.* Nec puto, dimiſſos tunc fuiſſe Catechumenos, cum ſoli fideles, & baptizati adeſſent; Gentiles verò, Iudæi & Catechumeni omninò à ſacrificio excluderentur.

Gregorius Magnus.

Honorius Auguſtod.

Actorum 2.

Aliud quid eſt, dum cœpit augeri multitudo fidelium: illis enim creſcentibus cœperunt ipſi Apoſtoli Lectiones, preces, & ceremonias adijcere, quibus ſacrificij dignitas clariùs emineret, & maior ipſi veneratio conciliaretur, pietaſque fidelium, ac feruor Catechumenorum magìs accenderentur. De hoc ſacrificandi ritu, teſte Auguſtino, monuit Paulus Timotheum in I. ad eum epiſtolâ cap. 2. vbi vult *fieri obſecrationes, orationes, interpellationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt.* Hoc enim loco, inquit Auguſtinus epiſtolâ 59. ad Paulinum, per precationes intelligit Paulus eas, *quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequàm illud, quod eſt in Domini menſa*

1. ad Tim. 2.

Auguſtinus.

in-

incipiat benedici. Per orationes intelligit eas, *quas proferimus, cum benedicitur, & ſanctificatur, & ad diſtribuendum comminuitur, quam totam petitionem ferè omnis Eccleſia Dominicâ oratione concludit*. Per interpellationes intelligit Apoſtolus eas, quas Antiſtites adhibent, *cum populus benedicitur*: per Gratiarum verò actionem eam, *quæ cuncta concludit*. Quibus omnibus D. Auguſtinus ritus ſacrificandi ab Apoſtolis vſitatos deſcribit, de quibus etiam intelligendus videtur Chryſoſtomus, dum homiliâ 27. in primam ad Corinthios ſcripſit: *Cum ſacras illas cœnas accipiebant Apoſtoli, quid tum faciebant? Nonne in preces conuertebantur & hymnos? Nonne in ſanctas vigilias? Nonne in longam illam doctrinam & multæ Philoſophiæ plenam?* Et poſt Chryſoſtomum Proclus Conſtantinopolitanus libello de Diuinâ Liturgiâ clariùs affirmans: *Saluatore noſtro in cœlis aſſumpto, Apoſtoli, antequàm per omnem terrarum orbem diſpergerentur, conſpirantibus animis conuenientes ad integram orandum diem conuertebantur: & cum multam conſolationem in myſtico illo Dominici Corporis ſacrificio poſitam reperiſſent, fuſiſſimè, longoque verborum ambitu Miſſam decantabant*. Et ante Proclum, ac Chryſoſtomum D. Epiphanius hæreſi 79. *Petrus*, inquit, *& Andreas, Iacobus, & Ioannes, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, Thaddæus, & Iacobus Alphæi, & Iudas Iacobi, & Simon Cananæus, & Matthias in complementum duodecim electus, hi omnes electi ſunt Apoſtoli, per Orbem ſacram Euangelij functionem adminiſtrantes, vnà cum Paulo, & Barnabâ, ac reliquis, & myſteriorum inſtitutores cum Iacobo fratre Domini, & primo Hieroſolymorum Epiſcopo*.

Chryſoſtom.

Proclus.

Epiphanius.

Meminit Epiphanius Iacobi Apoſtoli, tamquam Liturgiæ inſtitutoris, extatque etiamnùm Liturgia eius nomine, quam licèt aliqui à poſterioribus auctam voluerint, in pleriſque tamen genuinum eſſe Iacobi Apoſtoli Opus,

nullatenùs dubitandum videtur. In hâc autem Liturgiâ Apoſtolicâ reperitur dimiſſio Catechumenorum, quam tam antiquam eſſe, ex alijs quoquè priſcorum ſcriptis confirmari poteſt. Author enim, qui tertio Chriſti ſæculo floruit, & Conſtitutiones Apoſtolicas edidit ſub no-

Conſtit. Clement. mine Clementis, libro 1. cap. 57. tradit: *egreſſis* poſt lectionem *Catechumenis, & pœnitentibus*, fideles Deum oraſſe. Libro autem 8. refert orationes ſuper Catechumenos, alioſque à Sacrificio dimitti ſolitos. Dionyſius item lib. de Hierarchiâ Eccleſiaſticâ cap. 3. poſtquàm egerat

Dionyſius. de Sacrarum Scripturarum lectione, *Eâ finitâ*, inquit, *ſacro ambitu arceantur Catechumeni, & cum ijs energumeni, ac pœnitentes, illis, qui Diuinorum aſpectu & communione digni ſunt, remanentibus*. Et Tertullianus libro de Præſcriptionibus hæreticorum aſſerens, contra authoritatem & vſum Eccleſiæ apud Hæreticos nullam inter

Tertullianus. Catechumenos & fideles eſſe diſtinctionem; *Pariter*, inquit, *audiunt, pariter orant*: quæ vltima verba notanda ſunt; indicant enim, Catechumenos ante orationes fidelium ab Eccleſiâ Catholicâ dimitti conſueuiſſe, & Marcioniſtas antiquiſſimos hæreticos, contrà quos ibi agit Tertullianus, grauiter deliquiſſe, non dimittendo ante orationem Catechumenos.

Meminit dimiſſionis Catechumenorum Concilium Laodicenum canone 19. quo ſtatuitur, poſt allocutiones Epiſcoporum ſeorsùm primò orationem ſuper Catechumenos celebrandam eſſe, & poſt hanc orationem Catechumenos ab Eccleſiâ dimittendos; quod ipſum ſolemni Diaconorum voce fieri conſueuiſſe, tam Baſilius Magnus, quàm Diuus Chryſoſtomus tradunt in Liturgijs: ibi

Liturgiæ Baſilij & Chryſoſtomi. enim leguntur verba Diaconi exclamantis: Ὅσοι Κατηχούμενοι προέλθετε, οἱ Κατηχούμενοι προέλθετε, ὅσοι Κατηχούμενοι προέλθετε. μή τις τῶν Κατηχουμένων. *Quotcumque Cate-*

te-

techumeni eſtis, recedite. Catechumeni recedite. Quicumque eſtis Catechumeni, recedite. Nè quis Catechumenorum (ſuperſit). Neque dubitari poteſt, quin Baſilij & Chryſoſtomi temporibus ſolemnis Catechumenorum dimiſſio per totam ſub cælo Eccleſiam in vſu fuerit: nam præterquam quòd ex prædictis teſtimonijs conſtet de Oriente, pro Occidente facit D. Ambroſius epiſtolâ 14. ad Marcellinam ſororem, vbi diſertis verbis ſcripſit: *Poſt lectiones atque tractatum dimiſſis Catechumenis.* Et D. Auguſtinus ſermone 237. de tempore: *Ecce poſt ſermonem fit Miſſa Catechumenis, manebunt fideles, venietur ad locum orationis.* Et Diaconi ſimiliter in Miſsâ: *Catechumeni recedant; ſi quis eſt Catechumenus, recedat.* Omitto reliqua iſtorum temporum teſtimonia, cùm de recepto tunc vſu dimittendi ab Eccleſiâ Catechumenos nulla poſſit eſſe controuerſia, & de hâc diſciplinâ generaliter per totam Eccleſiam receptâ, etiamſi non conſtaret ex antiquiorum teſtimonijs, dici poſſet iuxta regulam Auguſtini libro 4. de Baptiſmo, cap. 24. quod diximus ſuprà de diſciplinâ arcani: *Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec à Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolicâ traditum rectiſſimè creditur.* Et hæc quidem de tempore, quo Catechumeni dimitti cœperunt ab Eccleſiâ. Reſtat nunc, vt agamus de tempore, quo conſuetudo illa finem accepit.

D. Ambroſius

S. Auguſtin.

Tentzelius quidem non vno, ſed pluribus locis ſuæ diſputationis putat, diſciplinam arcani vſque ad ſextum ſæculum viguiſſe in Eccleſiâ. De quâ re facilè inter me & ipſum conueniet, cum Ferrandi Carthaginienſis Diaconi, & Sancti Fulgentij Ruſpenſis Epiſcopi teſtimonia ſuperiùs à nobis allata indicent, morem antiquum circa Catechumenos in Africâ ſeruatum fuiſſe initio ſexti ſæculi, quo floruerunt. Idem facilè credi-

derim de Galliâ, & ijs Orbis Romani Prouincijs, in quibus, cùm ſeriùs Idola deſtructa, & Paganorum Templa obſerata fuerint, diutiùs Pagani inuenti ſunt, qui ad fidem accedebant, & nomen ſuum inter Catechumenos dabant.

Supererant autem in Italiâ etiam quinto ſæculo, vt probari poteſt ex varijs antiquorum monumentis, & Scriptorum teſtimonijs, vnde & diſciplina arcani in Italiâ quinto ſæculo nondùm deſierat. Miſſa Romana, quæ ante Gregorium Magnum in vſu fuit, & in antiquiſſimo mille ducentorum annorum Codice Bibliothecæ Palatinæ ſub numero 493. continetur, diſtinguit Sabbatho Sancto inter orationes pro Neophytis, & Competentibus. Neophyti in oratione vocantur tyrones in fide; Competentes dicuntur mox baptizandi, vt ex hoc Codice conſtet, Romæ tunc morem ſeruatum fuiſſe, diſtinguendi Competentes à cœteris; quamuis autem nulla eorum mentio extet in Sacramentario Gregorij M. quod ſolorum infantium meminit, non obindè tamen diſtinctio illa omninò euanuit. In Ordine enim Romano, quem aliqui octauo ſæculo compoſitum fuiſſe volunt, præſcribitur, vt poſt tria ſcrutinia Catechumeni ab Eccleſiâ dimitti debeant, clamante Diacono: *Catechumeni recedant, ſi quis Catechumenus eſt, recedat, omnes Catechumeni recedant foràs*. Quæ diſciplina pro infantibus retenta ex aliâ circa adultos olim obſeruatâ ortum habuit. Vnde cùm iam nulli Romæ ſupereſſent Pagani, ſed omnes baptizandi filij Chriſtianorum, & infantes eſſent, adultorum ritum circa infantes retinere voluit Romana Eccleſia. Aliæ verò Eccleſiæ, quæ tardiùs ab Idolorum cultoribus liberatæ fuerunt, vnà cum infantibus adultos Catechumenos ad ſolemnem Paſchatis Baptiſmum ſeruarunt. Quarè Author anonymus in

Codex M. S. Biblioth. Vat. Palatinæ.

Ordo Romanus.

600. annorum Codice M. S. Bibliothecæ Palatinæ ſub numero 485. præmiſsâ formulâ epiſtolæ, quam Epiſcopus ad cunctos per Diœceſim Presbyteros mittere ſolebat, ſtatim agit de Catechumeno, quem ab audiendo vel inſtruendo dici aſſerit: *Catechumenus enim Gracè, Latinè Audiens vel Inſtructus dicitur. Fit enim hoc tempore, vel iſto eodemque ordine. Tertiâ hebdomadâ in Quadrageſima feriâ ſecundâ horâ tertiâ veniant ad Eccleſiam. Antequàm introeant, ſcribantur nomina infantum, & eorum, qui poſt ſuſcepturi ſunt, ab Acolyto.* Vbi notanda ſunt *& eorum*, hæc enim verba indicant, adultos, ſi qui inter Catechumenos nomina ſua dabant, eodem modo ſcrutinia ſubijſſe, & non niſi in gradu Competentium conſtitutos Symbolum, & Orationem Dominicam edoctos fuiſſe. Patet id clarè ex eiuſdem anonymi tractatu, vbi ſtatim ad interrogationem de differentiâ inter Catechumenum & Competentem reſpondetur: *Competens eſt, qui diligenter inſtructus fide, & attentè de credulitate imbutus, per traditam ſibi doctrinam Chriſtianitatis, & myſterium Symboli, & traditionem Orationis Dominicæ petit, & rogat, vt poſſit conſequi myſteria ſacri Baptiſmatis, & gratiam, & particeps fieri Sanctæ Eccleſiæ; & in ſeruitio cum fidelibus eſſe Chriſti. Vnde & à petendo Competentes vocantur.* Ex quibus apparet, etiam poſt conſcriptum Ordinem Romanum in alijs Eccleſijs Catechumenos, ſi qui adulti erant, à Competentibus diſtinctos fuiſſe.

M. S. Codex Bibliothecæ Palatinæ.

Putabat Eminentiſſimus Cardinalis Bona, lib. 1. rerum Liturgicarum, cap. 16. circà annum 700. in Eccleſiâ Latinâ antiquam quoàd dimiſſionem Catechumenorum diſciplinam deſijſſe. Hoc tamen in ijs Regionibus, vbi Paganiſmus ſeriùs extinctus eſt, in Galliâ nimirùm, & Germaniâ, locum non habuiſſe, conſtat ex Theodulpho primùm Abbate Floriacenſi, poſteà Aurelianenſi in Galliâ

Epi-

Epiſcopo, qui in libello de ordine Baptiſmi tempore Caroli Magni conſcripto cap. 9. diſertis verbis agens de adultis, ait: *Qui verò illius ſunt ætatis, vt rationem credulitatis ſuæ reddere poſſint, diligenti examine ſcrutandi ſunt, vtrùm veracitèr credant . . . . Hunc enim morem Eccleſia ſeruare conſueuit, vt per aliquod dierum ſpatium hi, qui in ſolemnitate Paſchali baptizandi ſunt, ſcrutentur*. Editum eſt hoc Opuſculum ab Hugone Menardo in notis ad Sacramentarium Gregorij Magni. Ex quo apparet, quoſdam ex non initiatis etiam tunc ſuperfuiſſe in Gallijs, qui adultâ ætate Baptiſmum petebant. Diſtinguit quoquè inter Catechumenos, & Competentes, & quid circà illos obſeruare conſueuerat Eccleſia, exponit. Vnde Amalarius Fortunatus Treuirenſis Epiſcopus lib. 3. cap. 36. ijſdem temporibus: *Conſuetudo noſtra eſt, vt Catechumenos repellamus ante Euangelium*.

Teodulphus Aurelian.

Amalarius Fortunatus.

Et hæc quidem de Catechumenorum, & Competentium diſtinctione, eorumdemq; ſolemni ab Eccleſiâ dimiſſione, clamante Diacono, vt *Catechumeni recederent*. Obſeruatus fuit mos ille in Eccleſiâ Latinâ vſque ad duodecimum ſæculum, vtpotè cuius meminit libro de Diuinis Officijs cap. 34. Ioannes Beleth, qui anno 1190. florebat.

Pro Eccleſiâ Orientali, quamuìs etiam-num Diaconus in Liturgijs altâ voce exclamet, vt *Catechumeni recedant*, extat teſtimonium Ioannis Zonaræ, qui in notis ad Concilium Laodicenum aſſerit, ſuo tempore, ſæculo nimirùm 12. quo florebat, miniſtros à ianuæ cuſtodiâ receſſiſſe: quòd ſcilicèt ex tunc nulli infideles, Catechumeni, alijque non initiati eſſent, qui ab Eccleſiâ dimitterentur. Quamuis autem veſtigia dimiſſionis Catechumenorum vſque ad 12. ſæculum in Oriente & Occidente appareant, non obindè tamen aſſerere vellem, diſciplinam arca-

cani tamdiù in vſu fuiſſe apud tractatores Eccleſiaſticos, adeò vt ob Catechumenos vel non initiatos obſcurè loquerentur in ſermonibus, vel præcipua Chriſtianæ Religionis myſteria ſub ſilentio præterirent in ſcriptis. Cùm enim poſt ſextum ſæculum rariores eſſent in Eccleſiæ Catholicæ Regionibus, qui myſteria prophanarent, vix vllum ex Patribus vel Scriptoribus inueniendum puto, qui prophanationis metu à clarâ & perſpicuâ de myſterijs noſtris doctrinâ abſtinuerit; facilèq; admiſerim, diſciplinam arcani in Oriente ad finem quinti ſæculi, in Occidente poſt medium ſexti in deſuetudinem abijſſe.

CAPVT VII.

De varijs ad dogmata, & eruditionem Eccleſiaſticam ſpectantibus, quæ ex diſciplina arcani deducuntur.

NOn vnum eſt, quod ex diſciplinâ arcani ſequitur corrollarium, ſed plura ſunt, eaque notatu digniſſima: vnde & ſub diuerſis titulis placuit ea omnium Lectorum meorum oculis proponere.

ARTICVLVS I.

Quòd rarò apud veteres de myſterijs mentio fiat, & nulli de ſeptem Sacramentis tractatus ſcripti ſint, ex diſciplina arcani prouenit.

SÆpè mecum cogitaueram, quid in causâ eſſet, quòd hiſce noſtris temporibus tàm frequens mentio fiat ſeptem

ptem Sacramentorum Eccleſiæ, & antiquitùs nulla fermè apud Patres eorum memoria reperiatur. Scio quidem, non Lutheranos ſolùm, ſed Caluiniſtas quoquè, hoc antiquorum ſilentium contra ſeptenarium numerum Sacramentorum adducere, & cum Patres frequenter agant de Baptiſmi, Euchariſtiæ, & Pœnitentiæ myſterijs, non plura, quàm duo, vel tria ad ſummum Sacramenta admittere. Verùm errare Nouatores, oſtendi in commentario de Eccleſiâ Africanâ, quam non duo, vel tria, ſed ſeptem omninò Sacramenta antiquitùs admiſiſſe, probaui diſſertatione 2. cap. 5. ex Tertulliano, Cypriano, Optato Mileuitano, & Sancto Auguſtino, qui varijs in locis, quamuìs rariùs ſubinde, & obſcuriùs, aliorum Sacramentorum mentionem faciunt.

Vnum hoc loco inquirendum ſuſcepi, quâ de causâ, quo conſilio antiqui Patres tot numero Sacramenta admittentes, & quotidie in Eccleſiâ adminiſtrantes, de ijs rariùs & obſcuriùs quandoquè locuti fuerint, nullumque tractatum de ſeptem Sacramentis poſterorum memoriæ conſecrarint? Si enim peruoluamus omnia antiquitatis monumenta; ſi perſcrutemur cuncta antiquiſſimorum Patrum ſcripta; ſi inueſtigemus ipſa Synodorum decreta: nullum tractatum, nullum librum, nullum decretum reperiemus, quod ante ſeptimum ſæculum egerit de ſeptem Sacramentis, eorumque ritus expoſuerit. E contrà verò poſt ſeptimum ſæculum non modò apud Latinos, ſed etiam Græcos frequens eorum memoria reperietur, cùm integri tractatus de illis compoſiti habeantur, nihilque tot ſcriptorum libris, totque Synodorum decretis æquè celebretur, quàm Theologica de ſeptem Sacramentis materia. Videri poſſunt apud Latinos ſcripta virorum ſanctitate vel doctrinâ celebrium, qui à tempore Caroli Magni floruerunt in Eccleſiâ; Scholaſticorum commenta-

ria

ria, qui poſt Sanctum Bonauenturam, & Diuum Thomam prodierunt vſque ad Concilij Tridentini tempora; Synodorum Prouincialium decreta, quæ poſt Tridentinum Concilium per omnem totius Occidentis Eccleſiam ſtatuta ſunt ab Epiſcopis; magna eorum pars circà doctrinam de ſeptem Sacramentis verſatur. Idem videre eſt poſt tempora Photij apud Græcos, cum in Oriente non defuerint, qui de ſeptenario Sacramentorum numero egerint. Habes Photium ipſum, qui in ſuâ Bibliothecâ ex Iobio Monacho: *Septem Sacroſancta Chriſti Eccleſiæ myſteria celebrat*. Habes Ephiphanium Græcum, qui in libello de Religione Chriſtianâ per Petrum de Monte Brixienſem Epiſcopum ante 240. annos Latinitate donato de ſeptem Sacramentis latiùs tractat. Habes Synodum Cypriam ſub Germano Amathuntis Epiſcopo celebratam, quæ illorum virtutem explicat. Habes Ioannis Palæologi Imperatoris Conſtantinopolitani profeſſionem, quòd ſeptem Sacramenta credat. Habes Symeonis Theſſalonicenſis dialogos de ſeptem myſterijs, in quibus diffuſiſſimè de eorum inſtituto, ritu, & effectu diſputat. Habes Gabrielem Philadelphienſem, qui in Opuſculo de ſeptem Sacramentis eorum materiam & formam aſſignat. Habes Gregorium Hieromonachum, Meletium Syrigum, alioſque Grecos recentiores, qui cum varijs Concilijs Conſtantinopoli & in Oriente habitis de ſeptem Sacramentis egerunt, prout latiùs patebit ex actis Orientalis Eccleſiæ contrà exortam præterito ſæculo Lutheri hæreſim breui, vt ſpero, in lucem à me edendis.

Photius.

Hæc cum ita ſint, quid in causâ eſſe potuit, quòd antiquiores illi Patres rariùs de Sacramentis egerint, nullumque de eorum numero tractatum ediderint? Dicunt quidem Hæretici, eos à commentario de ſeptem Sacramentis abſtinuiſſe, quòd numerum illum Sacramentorum

non admiſerint. Sed id ex Orientalis Schiſmaticæ, & Occidentalis Orthodoxæ Eccleſiæ ſententiâ facilè refellitur. Neque enim Orientales Schiſmatici cum Orthodoxis Latinis in vnam eandemque ſententiam ab octingentis annis conſpiraſſent, niſi illam à maioribus accepiſſent, prout accepiſſe patet ex raris illis antiquiorum teſtimonijs, quibus licèt non de omnibus ſimul, de omnibus tamen Sacramentis ſparſim egerunt, & obſcuriùs quandoque locuti ſunt. Alia itaque ratio ſubeſſe debet, quàm ſomniant Hæretici: & quænam obſecro alia, quàm illa de diſciplinâ arcani? Cùm tractatus eduntur de ſeptem Sacramentis, neceſſe eſt eorum ritus exponere; materiam & formam, quibus conficiuntur, determinare; dogma ipſum de omnibus ad Sacramentorum conſecrationem, & adminiſtrationem ſpectantibus minimè celare. Atqui hæc ſunt, quæ priſca Eccleſiæ diſciplina oculis & auribus Gentilium, Iudæorum, & Catechumenorum religiosè occultabat, quorum profanationem metuentes antiqui, ab ijs abſtinebant in ſermonibus, & ſibi cauebant, ne agerent in ſcriptis. Audiuimus ſuprà Sanctum Ioannem Chryſoſtomum, cùm de ritibus Baptiſmi, & verbis in adminiſtratione eius proferri ſolitis ageret, exclamaſſe in tractatibus ad populum: *Volo quidem apertè hoc dicere: non audeo autem propter eos, qui non ſunt initiati: ij enim expoſitionem nobis faciunt difficiliorem, vt qui nos cogunt vel non apertè dicere, aut eis arcana enuntiare. Sed tamen dicam quoad eius à me fieri poterit, tectè & adumbratè: nam poſt myſticorum illorum & terribilium verborum enuntiationem, & horrendas regulas dogmatum, quæ è cælo ſunt dimiſſa, hoc quoque in fine addimus, quando ſumus baptizandi, iubentes dicere: Credo &c.* Verba Græca dedimus ſuprà, ne quiſquam exiſtimaret, vel textum à nobis corru-

Chryſoſtomus.

ruptum, vel quidquam Chryſoſtomo affictum fuiſſe. Innocentius Primus Pontifex Sanctiſſimus interrogatus à Decentio Epiſcopo Eugubino de Sacramento Confirmationis, reſpondet; *Formæ verba dicerè non poſſum, ne magis prodere videar, quàm ad conſultationem reſpondere.* Et infrà: *Reliqua, quæ ſcribi fas non eſt, cùm adfueris, interrogati poterimus edicere.* Epiphanius in Ancorato agens de conſecratione Euchariſtiæ, vbi ad formæ verba peruenit, non eſt auſus ea proferre, ſed bis dixit: *Hoc meum eſt hoc:* omittens Corporis mentionem, vt ex loco ſuperiùs allato clariſſimè conſtat. Quòd Sanctus Auguſtinus præſentibus Catechumenis de Euchariſtiâ vix aliud dicere ſolitus fuerit, quàm *Norunt fideles*, audiuimus ex varijs locis ſuprà, quibus vnum hìc adiungere lubet ex commentario eius in Pſalmum 141. vbi aſſerit, multa Sacramenta aliter atque aliter accipi: *Quædam*, inquit, *ſicut noſtis, ore accipimus, quædam per totum corpus accipimus. Quia verò in fronte erubeſcitur &c.* vbi de pluribus Sacramentis agit: Confirmatione, quæ in fronte confertur; Corpore & Sanguine Chriſti, quæ ore accipiuntur; Baptiſmo, & Extremâ vnctione, quæ per totum corpus adminiſtrantur. Verùm cur Auguſtinus, tam obſcurè de illis Sacramentis loquitur? Cur clariùs ab eo non exponuntur? Notandum eſt verbum, *ſicut noſtis*, quo ſignificat, fideles ea nouiſſe, Catechumenos verò ignoraſſe, & ne ſcirent, ex profeſſo illis occultata fuiſſe.

Innocentius Primus.

Epiphanius.

Auguſtinus.

Præclaram horum omnium rationem dedit Baſilius Magnus libro de Spiritu Sancto ad Amphilochium: cum enim docuiſſet ritus Baptiſmi, & Confirmationis, verba conſecrationis Euchariſtiæ, ac Olei vnctionem ex tacitâ & minimè ſcriptâ traditione Apoſtolicâ obſeruari ab Eccleſiâ, adiungit: *Nam quæ nec intueri fas*

Baſilius.

eſt non initiatis, quî conueniebat horum doctrinam publicitùs circumferri ſcripto. Ex quiqus videre poſſunt Tentzelius, & eius ſequaces, nullum de Sacramentis tractatum publicatum fuiſſe à temporibus Apoſtolorum vſque ad Baſilium Magnum, ſed nec publicari rectè potuiſſe poſt Baſilium, quamdiu diſciplina arcani obſeruabatur in Eccleſiâ. Egit quidem Dionyſius de quibuſdam ritibus & arcanis myſterijs: ſed ſiuè Areopagitam dicas, qui temporibus Apoſtolorum floruit, ſiuè alium Authorem eſſe aſſeras, qui tertio vel quarto ſæculo ſcripſit, liber ipſius ob hæc arcana occultandus fuit, prout Author ipſe non ſemel, ſed ſæpiùs admonuit? Diſciplina itaque arcani in cauſâ fuit, quòd ſex primis Eccleſiæ ſæculis Sancti Patres, & Catholici Scriptores à tractatibus de Sacramentis abſtinuerint, rariùs & obſcuriùs de ijs ſcripſerint, & cùm numquam ex profeſſo materiam illam commentarijs ſuis illuſtrandam ſuſceperint, neque de eorum numero recenſendo ſolliciti fuerint. Aliud quid eſt poſt ſextum, & ſeptimum ſæculum: quia obſoletâ & extinctâ arcani diſciplinâ, nihil erat, quod Scriptores Eccleſiaſticos à commentario de Sacramentis arceret: vnde clarè de ijs eorumque ritibus, materiâ, & formâ egerunt, & Eccleſia ipſa ſeptenarium numerum in Concilijs contrà Nouatores hæreticos confirmauit.

ARTICVLVS II.

De Operibus Dionyſij Areopagitæ, quòd ex diſciplina arcani confirmationem accipiant.

VNa ex maioribus difficultatibus, quæ circa antiquorum Patrum ſcripta mouentur, eſt illa, quæ

ad

ad Opera Dionyſij ſpectat, quorum αὐθεντίαν non ſoli Lutherani & Caluiniſtæ, ſed plerique etiam Catholici negarunt, dicendo Opera illa non eſſe Pauli diſcipuli Athenis ad fidem conuerſi, ſed poſterioris æui Scriptoris, qui ſub Areopagitæ nomine latere voluit. Albertinus libro 2. de Sacramento Euchariſtiæ in Dionyſio, cap. 1. ſuſtinet, neminem eorum, qui primis quinque ſæculis vixerunt, vel tenuiſſimam illorum Operum mentionem feciſſe. Idem omninò ex Catholicis volunt Ioannes Morinus libro de ſacris Ordinationibus, & le Coinct. tomo 8. Annalium Francorum, qui putant, primam horum Operum mentionem factam eſſe à Seuerianis hæreticis in Collatione anno 532. Conſtantinopoli habitâ, ijſque proinde Hypatium Epiſcopum Epheſinum Catholicorum nomine reſpondiſſe: *Illa teſtimonia, quæ vos Dionysij Areopagitæ dicitis, vnde poteſtis oſtendere, vera eſſe, ſicut ſuſpicamini? Si enim eius erant, non potuiſſent latere B. Cyrillum. Quid de B. Cyrillo dico? Quando & Beatus Athanaſius, ſi pro certò ſciſſet eius fuiſſe, ante omnia in Nicano Concilio de conſubſtantiali Trinitate eadem teſtimonia protuliſſet. Si autem nullus ex antiquis recordatus eſt ea; vnde nunc poteſtis oſtendere, quòd illius ſint, neſcio.*

Collatio Conſtantinop. anno 532. habita.

Ex his Hypatij verbis ortum proculdubiò habuit opinio recentioris illius, cuius mentionem feci in commentario ad Concilium Antiochenum, pag. 197. referens, eum putaſſe, quòd Auctor Operum Dionyſij fuerit *natione Ægyptius profeſſione Monachus, Religione Seuerianus, ſexto Chriſti ſæculo natus.* Repetit hæc Tentzelius num. 16. & putat, me ſententiam de Operibus Dionyſij in Antiquitate illuſtratâ propugnatam infirmaſſe, cùm tamen eodem loco adiunxerim, quòd Parte II. Antiquitatis habuerim Dionyſium pro Pauli Apoſtoli Diſcipulo, & Auctorem

Operum certò Catholicum eſſe inſinuauerim. Quin imò tantùm abeſt, me vllatenùs recentioris opinione motum fuiſſe, vt cùm primùm illius ſcripta ad manus meas peruenerint, exclamarim, indignum eſſe Opuſculum, quod lucem videret, & non ſine ſtomacho ſummam hominis impudentiam admiratus fuerim. Et ſi verùm dicendum eſt, quis non mirabitur, Opera illa Hæretico tribui, quæ Sanctiſſimo Doctori, Apoſtolorum diſcipulo, & Epiſcopo Martyri à 1160. annis per omnem ſub cœlo Eccleſiam tributa fuerunt? Nolo hìc repetere, quæ Parte II. Antiquitatis illuſtratæ pro hac re adduxi Conciliorum Generalium, & Prouincialium, Romanorum Pontificum, & Sanctorum Patrum, Scriptorum Occidentalium, & Orientalium teſtimonia, cum indubitatum ſit, à temporibus Gregorij Magni omnes fermè Scriptores Catholicos Opera Dionyſij pro genuinis habuiſſe.

Quædam itaque in antiquitate illuſtratâ omiſſa hìc adiungere placuit, eaque præcipuè, quæ Opera Dionyſij antè ſextum ſæculum, quo Collatio Conſtantinopoli habita fuit, nota fuiſſe oſtendunt. Ac primò quidem inquirendum eſt, quid de Ioannis Chryſoſtomi teſtimonio, quòd ſermone vltimo, quem Græci Cygneum vocant, continetur, & in quo Dionyſius Areopagita ob cæleſtia proculdubiò, & Diuina ſcripta, οὐρανῶ πετεινὸς *volucris cœli* dicitur, ſentire debeamus. Si enim Albertino credimus, in ſermone illo fit mentio *Neſtorij*, adeòque Chryſoſtomi eſſe non poterit. Verùm vt mentem meã liberè de hoc ſermone aperiam, duo præſertìm in eo continentur, ex quibus de ætate Auctoris iudicare licebit. Primò continentur in eo Hæretici, & Imperatores, qui vſque ad tempus Auctoris fidem oppugnarunt. Secundò Sancti Patres, qui eam defenderunt. De poſteriorum numero in omnibus MSS. & editis codicibus ponitur Dionyſius, & *volucris cœli* di-

dicitur: in priorum catalogo iuxtà Albertinum *Neſtorius*, iuxtà Voſſium *Eunomius*, iuxtà Græcam editionem Henrici Sauilij *Eunomius*, & *Neſtorius* nominantur, quæ lectionum varietas hìc aliquam interpolationem factam ſignificat. Non ſolæ enim editiones variant in referendis Hæreticorum & Imperatorum nominibus, ſed etiam manuſcripta, vt conſtat ex tribus MSS. Bibliothecæ Vaticanæ. Vbi enim in editione Græco-Latinâ Frontonis Ducei habetur: Ποῦ Σίμων Μάγος ὁ πρῶτος ἐν αἱρέσει ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ πρόδρομος; ποῦ τὸ κακὸν τούτου γέννημα καὶ τῆς αὐτοῦ μανίας καὶ ἀσελγείας διάδοχος Μοντανός; ποῦ Μαρκίων; ποῦ ὁ Υάλης; ποῦ Μάνης; ποῦ Βασιλείδης; ποῦ Ἄρειος; ποῦ Νεστόριος; ποῦ οἱ καθεξῆς αἱρεσιάρχαι; ποῦ πάντες καθείλοντο; *Vbi Simon Magus in hæreſi primus, diſcipulus & præcurſor Antichriſti? vbi malus huius fœtus, & eius inſaniæ atque laſciuiæ ſucceſſor Montanus? vbi Marcion? vbi Valentinus? vbi Manes? vbi Baſilides? vbi Arius? vbi Neſtorius? vbi reliqui Hæreſiarchæ? vbi cuncti, qui veritati reſtiterunt?* Ibi in antiquiſſimo Codice 450. MS. Græco Bibliothecæ Vaticanæ poſt nomen Montani integra periodus adiungitur, cuius ne verbum quidem apud Frontonem Duceum habetur, & poſt Baſilidem ponitur: Ποῦ Νέρων; ποῦ Ἰουστινιανός; *vbi Nero, vbi Iuſtinianus?* Ex quibus patet, hunc locum omninò corruptum eſſe in Græco, & per aliquem ſciolum nomen Iuſtiniani inſertum fuiſſe. Codex ſanè 733. MSS. Græcus Bibliothecæ Vaticanæ habet: Ποῦ Νέρων; ποῦ οἱ ἄλλοι Βασιλεῖς καὶ δυνάσται; ποῦ Ἰουλιανός; ποῦ δὲ Ὠριγένης; ποῦ Ἄρειος; ποῦ Νεστόριος. *vbi Neron? vbi alij Imperatores & domini? vbi Iulianus? vbi verò Origenes, vbi Arius, vbi Neſtorius?* Et Codex 571. MS. Græcus Bib. Vat. Ποῦ Νέρων; ποῦ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης; ποῦ Ἄρειος; ποῦ Νεστόριος; ποῦ πάντες οἱ ἀντιταξάμενοι τῇ ἀληθείᾳ? *vbi Nero? vbi Iulianus transgreßor? vbi Arius, vbi Ne-*

D. Chryſoſtomus Sermone de Pſeudoprophetis, ſeù falſis Doctoribus, alias vltimo.

Cod. MS. Vatic.

Neſtorius? vbi reliqui aduerſantes veritati? Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, hunc locum, in quo mentio fit Neſtorij, corruptum eſſe in pluribus etiam MSS. Codicibus, & quædam nomina in aliquibus addita fuiſſe, quæ in alijs minimè reperiuntur: vt & nomen *Neſtorij* poſteriùs additum eſſe potuerit, & neceſſariò debuerit, ſi ſermo Diuo Ioanni Chryſoſtomo tribuatur, prout ei tribuunt omnes Codices MSS. Græci etiam Vaticani, inter quos codex 450 ante ſeptingentos annos exaratus fuiſſe videtur.

Neque quidquam officit, quòd apud Frontonem Duceum adiungitur poſt vltimum hæreſiarcham, qui in textu Grȩco *Neſtorius*, in Latino *Eunomius* dicitur, Ποῦ οἱ καθεξῆς αἱρεσιάρχαι; *vbi reliqui Hæreſiarchæ?* Codex enim MS. 450. Bibliothecæ Vaticanæ habet, vt Codex 572. Ποῦ πάντες οἱ ἀντιταττόμενοι τῇ ἀληθείᾳ; *vbi omnes aduerſantes veritati?* Qui loquendi modus non importat, Auctorem epiſtolæ Hæreticos Eunomio poſteriores citare voluiſſe, ſed vel coætaneos, vel etiam alios Hæreticos eius anteceſſores intelligere potuiſſe. Et ſanè vltimus Imperator, quem citat, eſt Iulianus, & vltimus antiquus Pater, quem Auctor in ſequentibus poſt Duos Gregorios Nazianzenum & Nyſſenum nominat, eſt Ephreem Syrus, qui ante tempora D. Ioannis Chryſoſtomi floruerunt omnes, vt veriſimile ſit, Chryſoſtomum eſſe Auctorem huius ſermonis, qui antè 800. annos ab Anaſtaſio Bibliothecario citatur pro hâc eâdem de Dionyſij Areopagitæ Operibus materiâ, idque his verbis epiſtolæ ad Carolum Caluũ inſertis. *Hunc*, ſcilicet Dionyſium Areopagitam, *Beatus Ioannes Chryſoſtomus* Πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ, *ideſt volucrem Cœli in vltimo ſermonum deſcribit*. Ex quibus habemus, ſermonem *de Pſeudoprophetis ſeù falſis Doctoribus*, qui vltimus dicitur, iam inde ab antiquiſſimis temporibus Chryſoſtomo tributum fuiſſe, adeòque antiqua MSS. exemplaria

Anaſtaſ. Biblioth.

ria

ria cum recentioribus hac in re conuenire.

Secundò, antiquos Eccleſiæ Patres ante initium ſexti ſæculi notitiam librorum Dionyſij habuiſſe, probari poteſt ex Operibus D. Gregorij Nazianzeni, qui quarto ſæculo ſcripſit, & Areopagitæ Opera nouit, vt præclarè obſeruauit vir in Græco verſatiſſimus Gulielmus Sirletus, cuius hac de re epiſtolam ex MS. Codice 6277. Bibliothecæ Vaticanæ hactenùs ineditam ſubnectimus Italicam cum Latinâ verſione.

Epiſtola Gulielmi Sirleti ad Cardinalem Sanctæ Crucis apud Tridentinum Concilium Sedis Apoſtolicæ Legatum.

IL Dioniſio di V. S. R.ma l'hò finito di riſcontrar con quel di Don Baſilio, e hò notato diligentemente, quanto in quello era. Hò reſo il ſuo al ſopradetto, e quel di V. S. R.ma ripoſto tra gli ſuoi libri. Certo hò hauuto gran piacer far queſta fatica, perche per corregerlo bene, me ſon forzato ſtudiarlo, & intenderlo, quando Iddio benedetto mi hà dato lume: & mi ſon molto più confermato, che quella Opera ſia di Dioniſio Areopagita, per-

OPera Dionyſij ad R.mā D. V. ſpectantia contuli cum Codice D.ni Baſilij, & diligenter notaui, quidquid in eo obſeruandum erat. Reddidi ſupradicto Baſilio Codicem ſuum, & veſtrum inter cœteros tuos libros collocaui. Placuit omninò labor adhibitus; ad Opera enim Dionyſij benè corrigenda, & pro lumine mihi diuinitùs conceſſo intelligenda, omne ſtudium adhibui: & magìs confirmatus ſum in opinione, quæ Opera illa Dionyſio Areo-

che hò veduto, che'l Nazianzeno non ſolo piglia le ſentenze, doue parla de medeſime materie, mà anche le parole ſteſſe; & queſto fà moltiſſime volte. E ſe no'l nomina, non importa, perche non ſuol nominar altro, che la Sacra Scrittura vecchia & nuoua. Mà con tutto queſto nella oratione del Natale dichiarãdo quel bel miſterio del dire tre volte *Sanctus*, e vna volta *Dominus Deus*, che ſe eſprime vna ſuſtantia e tre Perſone, moſtrò d'hauer preſa queſta intelligentia da Dioniſio Areopagita con queſte parole: Ὃ καὶ ἄλλῳ τινὶ τῶν πρὸ ἡμῶν πεφιλοσόφηται κάλλιστά τε καὶ ὑψηλότατα. Sì che ringratio V. S. R.ma, che tra l'altri beni è ſtata lei anche cauſa di farme far queſto, dico de ſtudiar il Dioniſio per hauerlo à correger. Non altro: me recommando à V. Signoria Reuerendiſſima, e prego Iddio, la conſerui in ſua gratia. Da Roma 25. di A-

pagitæ adſcribit. Vidi enim, quòd Gregorius Nazianzenus non ſolùm ſententias ſuas ex eo deſumpſerit, vbi loquitur de eâdem materiâ, ſed ipſiſſima quoque verba; idque non ſemel, ſed ſæpiùs fecerit. Neque refert, quòd eum non nominet; non ſolet enim citare authoritatẽ alicuius, præterquàm Scripturæ Veteris & Noui Teſtamenti. Accedit, quòd Oratione de Natiuitate Domini exponens inſigne Triſagij myſterium, quo dicitur tribus vicibus *Sanctus*, & vnâ *Dominus Deus*, ac exprimitur vna ſubſtantia cũ tribus Perſonis, ſignificat, ſeſe ſenſum illum accepiſſe à Dionyſio Areopagita hiſce verbis: *Quod & ab alio quodam ante nos ſapienter intellectum eſt, pulcherrimèque dictum, & altiſſimè*. Gratias proindè ago D. V. R.mæ, quod inter cætera author fuiſti, vt ſtuderem Dionyſio, dum corrigendi onus impoſuiſti. Non aliud: commendo me D. V. Reuerendiſſimæ

prile 1548.

Seruitor minimo
Di V. S. Reuerendiſſima
Gulielmo Sirleto.

mæ, & rogo Omnipotentem, vt te in gratiâ ſuâ conſeruet. Romæ 25. Aprilis 1548.

minimus famulus
D. V. Reuerendiſſimæ
Gulielmus Sirletus.

Placuit integram ferè Sirleti Epiſtolam hìc inſerere, quòd ex illâ conſtet, quàm incautè recentiores quidam in cenſuram Operum Dionyſij proruperint, eaque non niſi ſexto Chriſti ſæculo compoſita fuiſſe errarint. Gregorius enim Nazianzenus floruit ante finem quarti ſæculi, ante quod Opera Dionyſij extaſſe oportuit. Non ſolus enim Sirletus, ſed & Eminentiſſ. Cardinalis Perronius lib. 2. de Euchariſtiâ Author. 11., & lib. 3. de eâdem, cap. 11. per *alium*, quem citat Nazianzenus, intellexit cum Budeo *Dionyſium Areopagitam:* quod ipſum confirmant alij aſſerentes, locum à Nazianzeno citatum reperiri apud Dionyſium libro de Cœleſti Hierarchiâ, cap. 7. ſub finem. Allegat autem Iacobus Billius lib. 1. obſeruatione 23. alia loca Nazianzeni, quæ ex Dionyſio deſumpta eſſe, ex vtriuſque textus collatione demonſtrat. „ Nazianzenus, inquit, de Deo loquens, Ὅλον Billius.
„ ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν ἔχει τὸ εἶναι: Dionyſius autem cap. 5.
„ libro de Diuinis nominibus: Ὅλον ἐν ἑαυτῷ τὸ εἶναι συν-
„ ειληφώς. Eodem loco Gregorius Deum eſſe dicit πέ-
„ λαγος οὐσίας ἄπειρον καὶ ἀόριστον. Quæ verba non longè
„ remota ſunt ab his Dionyſij libro de Cœleſti Hierar-
„ chiâ, cap. 9. Θεαρχικοῦ φωτὸς ἄπειρόν τι καὶ ἄφθονον πέ-
„ λαγος . . . Quod autem ait Gregorius in oratione
„ de dogmate de vitæ puritate verba faciens: Ἀεὶ τὰς
„ θείας ἐμφάσεις καθαρὰς ἐν ἑαυτῷ φέρειν, οἷον ἔσοπτρον ἀκηλί-

„ δωτον Θεοῦ καὶ τῶν θείων ὂν &c. Id ſanè mihi à Dionyſio „ ſumpſiſſe videtur; is enim libro de Cœleſti Hierarchiâ „ his verbis vtitur: Σκοπὸς ἱεραρχίας ἐστὶ τὸ ἑαυτοῦ θιασώ- „ τας ἀγάλματα θεῖα τεῦξαι, ἔσοπτρα διειδέστατα, καὶ ἀκηλίδωτα „ δεκτικὰ τῆς ἀρχιφώτου ἀκτῖνος, Ac paulò inferiùs Hie- „ rarchæ munus eſſe: Δεῖ δὲ τὴν θείαν ἐνέργειαν ἐν ἑαυτῷ κατὰ „ τὸ δυνατὸν ἀναφαινομένην. „ Hæc pauca ex multis, quæ Iacobus Billius affert, cuius obſeruationum ſacrarum libri duo editi ſunt poſt epiſtolas Iſidori Peluſiotæ editionis Pariſienſis anno 1585.

Sunt quidem alij, qui cum Eminentiſſimo Cardinali Baronio D. Athanaſium in Dionyſij libros incidiſſe putent, quorum opinionem confirmat Petrus Halloix quæſtione 2. in vitam Dionyſij adducens locum Athanaſij è libro de communi eſſentiâ Patris, & Filij, & Spiritus S., vbi circà finem decantatam ab Areopagitâ Angelicorum Ordinum ſubordinationem ſeſe cognouiſſe refert, & deſumpta videntur ex libro Dionyſij de Cœleſti Hierarchiâ, cap. 7. Quinimò putat idem Halloix, librum de Diuinis nominibus non ignotum fuiſſe Clementi Alexandrino, cùm libro 4. Stromatum ſub finem imitari videatur ſimilitudinem ductam à naui ad ſaxum funibus alligatâ, quâ lib. de Diuinis nominibus cap. 3. vtitur Dionyſius, vt oſtendat, quomodò orationibus Deus ad nos trahatur. Et ne hactenùs dicta de Dionyſij Operibus tertio ſæculo cognitis fundamento deſtitui videantur, notanda ſunt verba Nicetæ Coloſſenſis, qui lib. 2. Theſauri Orthodoxæ fidei, cap. 15. teſtatur, Dionyſij Areopagitæ Opera adeò nota fuiſſe quibuſdam Patribus tertij ſæculi, vt Dionyſius Alexandrinus Cypriano coætaneus in ea commentaria confecerit. Verba Nicetæ

Nicetas. ſunt: *Dionyſius quoquè Alexandrinus ille Rhetor in Scholijs, quæ in ſibi cognominem Areopagitem edidit, ait, ingenitum*

apud

apud externos ſeù profanos Philoſophos omnem naturam ſignificare, quæ ſub aſpectum non cadit.

Mirum quibuſdam hoc videbitur, quod Nicetas teſtatur: nouum tamen non eſt, neque ab ipſo excogitatum, ſed à Sancto Maximo, qui quingentis annis ante Nicetam, & mille annis ante nos floruit, memoriæ traditum. Ita enim doctiſſimus ille Martyr in commentarijs ad librum Dionyſij Areopagitæ de Hierarchiâ Cæleſti, cap. 5. *Cur porrò, cùm Eccleſia tradat, omnes Sanctos Angelos vnius eſſe ſubſtantiæ, Diuus Dionyſius multas virtutes nominat?* Ὁ γοῦν μέγας Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπος, ὁ ἀπὸ Ῥητόρων, ἐν τοῖς Σχολίοις οἷς πεποίηκεν εἰς τὸν μακάριον Διονύσιον τὸν αὐτοῦ συνώνυμον, οὕτω λέγει, ὅτι ἀγέννητον εἴωθε καλεῖν ἡ ἔξω σοφία πᾶσαν ἀόρατον φύσιν, ὁμοίως δὲ οὐσίας τὰς ὑποστάσεις· κἀκ τούτου φησὶν, ὅτι καὶ παρὰ τῶν ἔξω εἴρηνται τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ αἱ τοιαῦται φωναὶ καταχρηστικῶς. *Magnus ille Dionyſius Alexandriæ Epiſcopus & Orator, in Scholijs à ſe in Beatum ſibi cognominem concinnatis notat, externam Philoſophiam ſolere naturam omnem inuiſibilem ingenitam vocare, vti & eſſentias ſuppoſita: atque hinc ait, abuſiuè voces iſtiuſmodi à Sancto Dionyſio fuiſſe vſurpatas.* Ex hoc loco Nicetas deſumpſit, quod de Dionyſij Alexandrini commentarijs in Areopagitam tradidit. Enimuerò Dionyſij cognominem eſſe Areopagitam, clariſſimè inſinuat Sanctus Maximus, qui Sancti Dionyſij Areopagitæ verba *De cæleſtibus eſſentijs* exponens, teſtatur, Dionyſium Alexandrinum dixiſſe: *abuſiuè voces iſtiuſmodi à Sancto Dionyſio*, nimirùm Areopagita, *fuiſſe vſurpatas.*

S. Maximus.

Dionyſius Alexandrinus.

Hæc cùm clariora ſint, quàm vt vllâ expoſitione indigeant, obijcit tamen Petrus Halloix, S. Maximum tantùm vno loco commentariorum Dionyſij mentionem feciſſe, neque veriſimile eſſe Dionyſium illum fuiſſe Di-

ui

uo Cypriano coætaneum. Si enim Dionyſius ille Scholiaſtem egiſſet, ſæpiùs, inquit Halloix, Scholijs eius in exponendo Dionyſio S. Maximus vſus fuiſſet. Huic autem obiectioni vt fiat ſatis, notandum omninò, S. Maximum allatum ſuprà locum non ex Dionyſij Alexandrini commentarijs, ſed ex alio poſteriore Patre deſumpſiſſe, ex Anaſtaſio nimirùm Sinaita, qui centum annis ante S. Maximum floruit, & ita libro, cui titulus, *Viæ Dux*, cap. 22. de Dionyſio Areopagitâ loquitur: Ὁ γοῦν μέγας Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπος ὁ ἀπὸ Ῥητόρων, ἐν τοῖς Σχολίοις, οἷς πεποίηκεν εἰς τὸν μακάριον συνώνυμον αὐτοῦ Διονύσιον, οὕτω λέγει, ὅτι ἀγεννήτους εἴωθεν καλεῖν ἡ ἔξω φιλοσοφία, πᾶσαν ἀόρατον φύσιν. Ὁμοίως καὶ οὐσίας τὰς ὑποστάσεις. Κατὰ τοῦτο φησὶ κατὰ τὸν ἔξω εἰρῆσθαι τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ αἱ τοιαῦται φωναὶ καταχρηστικῶς. „*At Magnus Dionyſius Alexandrinus Epiſcopus ex Oratorum numero in Scholijs, quæ ſcripſit in Beatum ſibi cognominem Dionyſium*, „*hæc habet*: „*Externa Philoſophia ingenitam appellare ſolet omnem naturam inaſpectabilem: ſimiliter & hypoſtaſes ſubſtantias. Et iuxta hoc, quod externi dicunt, ait, Sanctum Dionyſium talibus vocibus abuſum eſſe.* Ita habet textus Græcus ſuprà, quem ex Bibliothecâ Auguſtanâ primùm eruit Iacobus Gretſerus, & Ingolſtadij anno *1606.* edidit.

Anaſtaſius Sinaita.

Dionyſius Alexandrinus.

Auro contra æſtimandum eſt hoc teſtimonium Anaſtaſij Sinaitæ, quod an aliquis pro merito obſeruauerit, plurimùm dubito. Illud enim Cardinali Perronio ignotum fuit, cùm tamen maximi ponderis cenſendum ſit: eo namque tempore, quo Collatio Conſtantinopoli habita fuit, ipſe Anaſtaſius Sinaita non ſolùm Dionyſij Opera in authoritatem admiſit, ſed Areopagitæ tribui debere, irrefragabili quoquè Dionyſij Alexandrini teſtimonio commonſtrauit. Hunc enim Dionyſium, quem A-

le-

lexandrini Cognominem vocat, eodem loco Diuinum & Apoſtolicum, & eodem Opere *Pauli* diſcipulum vocat, vt apud ipſum Alexandrinus Dionyſium Areopagitam indigitat his verbis: Κ᾽ἀκ τούτου φησὶ καὶ τῶν ἔξω ἀρίων τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ αἱ τοιαῦται φωναὶ καταχρηστικῶς. *Et iuxta hæc, quod externi dicunt, ait, Sanctum Dionyſium talibus vocibus abuſum eſſe.* Hæc enim deſumpta ſunt ex Dionyſij Alexandrini Scholijs in Dionyſium Areopagitam, vt refert cum Anaſtaſio Sinaita Sanctus Maximus. Quòd autem Dionyſius Alexandrinus, cuius meminerunt ijdem Patres, ſit ille, qui temporibus Diui Cypriani floruit; conſtat primò ex eo, quòd cum Alexandrinum Epiſcopum dicant, nemo autem à Sancto Marco primo Alexandrinorum Epiſcopo vſque ad tempora Anaſtaſij Sinaitæ eius nominis Epiſcopus Alexandriæ ſederit, quàm Dionyſius Cypriano coetaneus. Conſtat 2. ex eo, quòd *Magnum* cognominent, quo cognomine diſtingui ſolet Dionyſius ille Alexandrinus ab alijs aliarum ciuitatum Epiſcopis, qui Dionyſij appellati ſunt, & virtute vel eruditione clarucrunt. Sic Diuus Baſilius epiſtolâ canonicâ ad Amphilochium, hunc Dionyſium Alexandrinum ſimpliciter vocat τὸν μέγαν Διονύσιον *Magnum Dionyſium.* Et Baſilius.
apud Euſebium lib. 7. hiſtoriæ cap. 1. Μέγας Ἀλεξανδρέων Ἐπίσκοπος Διονύσιος, *Magnus Alexandrinorum Epiſcopus* Euſebius.
hic *Dionyſius* dicitur.

Huius itaque magni Alexandrinorum Epiſcopi Commentaria in Dionyſium Areopagitam citat Anaſtaſius Sinaita, qui cum locum integrum ex illis referat, commentaria ipſa legiſſe, & penès ſe habuiſſe, neceſſe eſt. Et quamuis commentaria illa iam deperdita ſint, fragmenta tamen nonnulla in quibuſdam Bibliothecis ſupereſſe, indicauit Cardinalis Perronius, qui teſtatur libro 2. & 3. de Euchariſtiâ, ſe Venetijs in Bibliotheca Domini Lollini vi-

diſ-

diſſe catenam commentariorum in Dionyſium Areopagitam, & in eâ complura Dionyſij Alexandrini Scholia comperiſſe. Deſiderandum quidem fuiſſet, quòd libros Dionyſij, in quos Scholia Alexandrini eiuſdem nominis Epiſcopi extant, notaſſet Perronius, cùm ex illis certò conſtitiſſet, quænam Opera antè tempora Cypriani Dionyſio Areopagitæ tributa fuerint. Verùm cùm hoc à Cardinali Perronio factum non ſit, librum ſaltèm de Hierarchia Cæleſti Areopagitæ tribuendum eſſe, Scholium Alexandrini euincit, quod ex S. Maximo, & Anaſtaſio Sinaita adduxi ſuprà. Scholia illa quæſiui quidem in Bibliothecâ Vaticanâ; ſed cum ibi non ſint, minimè reperi: alia tamen inueni hactenùs inedita, Germani nimirùm Patriarchæ Conſtantinopolitani, quem in Dionyſij Areopagitam quoquè ſcripſiſſe, ignorabam.

Hæc cum ita ſint, inquirendum eſt, quid demùm in causâ ſit, quod tàm Areopagitæ Opera, quàm Dionyſij Alexandrini commentaria adeò paucis Patribus nota fuerint, vt vix eorum veſtigia apud antiquos reperiantur. Si enim Tentzelio & Albertino credamus, ex eo, quòd nec Euſebius, nec Hieronymus, nec Sophronius, nec Gennadius, qui veterum ſcripta diligentiſſimè inquiſiuerunt, mentionem vel tenuiſſimam illorum librorum fecerint, pro νοθείᾳ librorum Areopagiticorum concludendum eſt. Verùm quàm grauiter hi hallucinentur, oſtendit S. Maximus in præfatione ſuorum commentariorum, cum quo enumerare poſſem Opera antiquorum, quæ nec Euſebius, nec Hieronymus, nec Gennadius attulerunt, & tamen pro genuinis habentur ab omnibus. Aliam tamen rationem, eamque Dionyſij Operibus peculiarem reperio, ex diſciplinâ nimirùm arcani deſumptam, quam Anaſtaſius Bibliothecarius, alijque annotaſſe reperiuntur. Enimuerò ſi Dionyſij Opera peruoluamus, videbimus eum clariùs de

præ-

præcipuis Catholicæ Religionis myſterijs egiſſe, quàm vt *publicè ſcriptis circumferri*, vt Baſilij verbis vtar, *conueniebat*. Inueniemus eum manifeſtè egiſſe de Sanctiſſimâ Trinitate, Baptiſmi ritibus, Euchariſtiæ myſterijs, Sacris Ordinationibus, alijſque Sacramentis, quæ omnia iuxtà diſciplinam Eccleſiæ non minùs infidelium auribus occultanda erant, quàm oculis, vt mirum omninò non ſit, libros Dionyſij, quamdiù diſciplina arcani in Oriente vigebat, occultatos fuiſſe; quin potiùs mirùm eſſet, ſi primis quinque ſæculis paſsìm ad omnium manus perueniſſent.

Vt autem conſtet, quàm vera ſit noſtra obſeruatio, notanda ſunt ipſius Dionyſij verba, quibus initio libri de Hierarchiâ Eccleſiaſticâ ſtatìm Timotheum admonet: *Vide autem, ne Sancta Sanctorum enunties, ſed reuerearis ea potiùs, & quæ occulta Dei ſunt, cognitione mentis & animi in honore habebis & pretio: ita tamen, vt ea non tradas, & intacta nullo Sacramento initiatis conſerues. Solis verò Sacramento aliquo initiatis cum ſanctâ illuſtratione pro ſacrarum rerum dignitate communices*. Monet ſimiliter libro de cœleſti Hierarchiâ, cap. 2. *vt res ſacroſanctas obtectas à profanâ multitudine tueretur*. Hæc cum Dionyſius ipſe ſecundò monenda eſſe duxerit, Opera eius ſingulari causâ profanorum oculis & auribus occultata fuiſſe, credendum eſt. Idque in causâ fuit, quod vnà cum Dionyſij Areopagitæ Operibus ſcholia Dionyſij Alexandrini tamdiù latuerint, quam diù diſciplina arcani in Oriente obſeruata fuit, hoc eſt vſque ad initium ſexti ſæculi, poſt quod Anaſtaſius Sinaita floruit, qui nominatim, tàm Dionyſij Areopagitæ Opera, quàm Alexandrini commentaria publicè citauit. Dionyſius.

ARTICVLVS III.

Cultus imaginum in parietibus depictarum ex hac diſciplina vetitus canone 37. Illiberitani Concilij.

DAmnatum in Concilio Generali Septimo Iconoclaſtarum errorem renouauit præterito ſæculo Ioannes Caluinus, qui vt cultum imaginum conuelleret, lib. 5. inſtitut. cap. 11. adducit canonem 37. Illiberitanum, quo vetatur, ne picturæ in Eccleſiâ habeantur. *Placuit, picturas in Eccleſiâ eſſe non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.* Antiquiſſimum eſt hoc Illiberitanum Concilium, & ante redditam Eccleſiæ pacem ipſis perſecutionum temporibus à 19. ex omni Hiſpaniâ Epiſcopis, cum 36. Presbyteris celebratum: vndè nouiſſimè Hottingerus, qui in hiſtoriâ Eccleſiaſticâ ſcripſerat, cultum imaginum quarto ſæculo non fuiſſe in Eccleſiâ, parte primâ analectorum in appendice ad diſſertationem 8. canonem Illiberitanum ſuprà citatum contra imaginum cultum adducit.

Can. 37. Illiberit.

Neque difficultate hìc canon carere videbatur Cardinali Baronio, qui, cùm de ſynodo Illiberitanâ annotaſſet Tomo 1. ad annum 57. quòd Concilium illud in multis eſſe irritum, conſtaret ex ijs, quæ in eo ſinceris Eccleſiæ Catholicæ dogmatibus aduerſari videntur: ſubiungit, id præcipuè conſtare ex canone 36. contra cultum imaginum ſtatuto, quem ſpurium, & ab vno ex Claudij Taurinenſis diſcipulis ſuppoſitum fuiſſe, ſuſpicatur. Mitiùs cùm illo canone egit Cardinalis Bellarminus lib. 2. de imaginibus Sanctorum, cap. 8. notans, illo canone agi de imaginibus Dei, ſiuè Sanctiſſimæ Trinitatis: Deus enim, & Sanctiſſima Trinitas propriè colitur & adoratur. Illius autem

tem imagines olìm non fuiſſe in vſu, fatetur, probari poſſe ex D. Auguſtino, Euſebio, Lactantio Firmiano, & Origene, qui vltimus rationem reddit lib. 7. aduerſus Celſum, circà finem: *Vt qui Deum incorporeum, & inuiſibilem nullâ figurâ circumſcribimus*. Rationem hanc vlteriùs exponit Gabriel Albaſpineus Aurelianenſis in Galliâ Epiſcopus in commentario ad eumdem hunc canonem 37. Illiberitanum: „In picturis, inquit, & tabulis, non verò de ſignis aut ſtatuis hìc agitur, & de picturis quidem, non quibus Sancti & Martyres, ſed quibus Deus ipſe ipſaque Trinitas repræſentaretur: illi ſiquidem non adorantur. Vetant igitur Deũ in parietibus depingi, ne ſcilicet quem Gentilibus, ac Catechumenis immenſum, omnipotentem, inuiſibilem, æternum, incomprehenſibilem, ſpiritualem, corporis & materiæ expertem, & immunem prædicarent, eum ipſi Gentiles, & Catechumeni in ipſorum Eccleſijs lineis & coloribus circumſcriptum & comprehenſum cernerent. Ne igitur Diuini Numinis Maieſtas minueretur, & aliud de Deo depingeretur, quàm prædicarent, & quem ſupra homines extollerent, humanâ ſpecie depictum oculis obijcerent, vetant, ne in Eccleſiâ Dei imagines ſuſpendantur. Hæc ad Sanctorum imagines nullatenùs pertinent.„

Origenes.

Albaſpineus.

Rationem attingit Albaſpineus, quæ vlteriori commentario indiget, vt Patrum Hiſpanorum menti & ſententiæ congruat. Rectè notat Vir eruditus, canonem illum ſtatutum fuiſſe pro Catechumenis potiùs & Gentilibus, quàm pro fidelibus & Catholicis. Catholici enim ſcientes Deum ſub varijs olim figuris apparuiſſe, ex imaginibus Deum ſub illis formis repræſentantibus nullam falſam opinionem concepiſſent. Sed Gentiles, & Catechumeni audientes, Deum à Chriſtianis inuiſibilem,

& incorporeum prædicari, humanâ figurâ depictum videntes, alienum quid ab eius maieſtate concepiſſent: quinimò ignorantes myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis facilè ex picturis illis Patrem in figurâ ſenis, Filium in figurâ Viri, Spiritum Sanctum in figurâ Columbæ repræſentantibus, in notitiam Summæ Diuinitatis veniſſent, quam eis occultare ſtudebat Eccleſia. Et hoc eſt, quod Eminentiſſimus Cardinalis Bona lib. 1. Rerum Liturgic.

Card. Bona. cap. 16. voluit, cùm ſcripſit num. 2. canonis ſenſum *ex more iſtius ſæculi ſollicitè cauentis, ne Religionis noſtræ arcana infidelibus proderentur, æſtimandum eſſe*. Conſonat eruditus Mendoza in commentario ad eumdem ca-

Mendoza. nonem, *vt vel Chriſti humanitatem, vel Patris & Spiritus Sancti aſſumptam formam in parietibus depingi eo tempore Hiſpani Epiſcopi interdixerint; qui tunc nefas putarent, abſtruſiora Trinitatis myſteria publicari*. Omitto plura, quæ celeberrimus hic Author hâc de re adducit antiquorum teſtimonia. Ex ſuperioribus enim abundè conſtat, quantùm hoc myſterium Athenienſibus occultare ſtuduerit Paulus, & re ipsâ occultaſſe feratur Petrus Apoſtolorum Princeps & Coryphæus. Adduximus Clementem Alexandrinum, alioſque Patres, qui mori in Eccleſiâ recepto teſtimonium perhibuerunt, neq; myſterium Sanctiſſimę Trinitatis tantùm, ſed & Sacroſanctæ Euchariſtiæ præſertìm occultari conſueuiſſe, aſſeruerunt. Et hæc ſunt, quæ Patres Hiſpani in parietibus depingi vetuerunt, ne id, quod colitur & adoratur, ab irrumpentibus quandoque in Eccleſiam Gentilibus, & admiſſis quotidiè Catechumenis, in parietibus depictum cerneretur, & diſciplinâ arcani eo modo neglectâ, ſacratiora Religionis Catholicæ myſteria profanarentur, & non initiatorum ludibrio exponerentur. Atque hinc patet, Patres Illiberitanos nihil ſtatuiſſe contra

tra

tracultum imaginum, nihil quod Caluiniſtis fauet, poſterorum memoriæ reliquiſſe.

ARTICVLVS IV.

Baptiſmum Conſtantini ante Nicænum Concilium Romæ à S. Silueſtro collatum fuiſſe, ex diſciplina arcani oſtenditur.

NOn parua difficultas eſt, neque recèns mota, quæ de tempore & loco, quibus Conſtantinus baptizatus fuit, etiamnùm ſupereſt. Euſebius Conſtantino æqualis libro 4. de eius vitâ, cap. 61. & ſequenti, tradit, eum in fine vitæ Nicomediæ Catechumenum factum, baptizatumque fuiſſe. Cuius ſententiam apud Græcos ſecuti ſunt Socrates lib. 1. cap. 39. Sozomenus lib. 2. cap. 34. & Theodoretus lib. 1. cap. 32. apud Latinos verò D. Ambroſius ſermone de obitu Theodoſij, & Patres Ariminenſes in Synodicâ apud Hilarium in fragmentis. Alij contrà in Vrbe eum baptizatum fuiſſe à Silueſtro Papâ, probant ex antiquiſſimis eiuſdem Silueſtri Actis, & Conſtantini baptiſterium habent in teſtimonium, quod etiamnùm videre eſt in Vrbe ad Ædes Lateranas. Traditionem illam confirmant D. Athanaſius in vitâ S. Antonij quarto ſæculo, quinto ſæculo Seuerus Sulpitius, & magnus Auguſtinus, ſexto Gregorius Turonenſis, & Catalogus Romanorum Pontificum tempore Iuſtiniani Imperatoris conſcriptus; & vt vno verbo finiam, omnes ferè Scriptores tàm Græci, quàm Latini, qui à ſeptimo ſæculo per 800. an. ſequentes de Conſtantini baptiſmo egerunt.

Tam

Tam difficilis viſa ſemper fuit hæc antiquorum Scriptorum diſcrepantia, vt Onuphrius Panuinus in Annalibus Eccleſiaſticis hactenùs ineditis, & in Bibliothecâ Vaticanâ ſeruatis, maluerit variantium Patrum & Scriptorum ſententias adferre, quàm de ipsâ difficultate opinionem ſuam proponere; & ſeptingentis fermè ante Onuphrium annis Theophanes Scriptor Græcus ab Anaſtaſio Bibliothecario Latinitate donatus, controuerſiam illam, cùm ex teſtimonijs pro vtraque parte ſtantibus decidi commodè nequeat, ex Eccleſiæ diſciplinâ vitæ Conſtantini comparatâ ſoluendam eſſe iudicarit. Scribit itaque apud Anaſtaſium Bibliothecarium in Chronologiâ tripartitâ, Conſtantinum decimo octauo ſui Imperij anno vnà cum Criſpo eius filio à Silueſtro Romæ baptizatum fuiſſe; idque inter cætera probat ex diſciplinâ arcani tunc temporis vſu receptâ. *Si* Theophanes. *enim*, inquit, *non erat in Nicanâ Synodo baptizatus; ergo nec Diuinorum participator myſteriorum, nec orabat cum Sanctis Patribus, quod nequiſſimum eſt & dicere, & ſentire.* Præclara eſt hæc Theophanis Hiſtorici & Martyris obſeruatio, qui ex diſciplinâ Eccleſiæ Conſtantini vitæ comparatâ argumentum deſumit longè validiſſimum. Diſciplina enim Eccleſiæ arcebat Gentiles & Catechumenos à participatione myſteriorum: eos ab oratione fidelium excludebat: præcipua demùm Religionis Catholicæ arcana illis occultabat. Hæc autem, quomodo vitæ Conſtantini Magni poſſunt eſſe conſona? Quis dicet, Imperatorem fuiſſe excluſum ab orationibus fidelium? Quis admittet, totâ vitâ priuatum fuiſſe participatione myſteriorum? Quis credet, nullam habuiſſe arcanorum noſtræ Religionis dogmatum & rituum notitiam?

Scribit quidem Euſebius lib. 4. cap. 61. de vitâ Conſtan-

ſtantini, eum in fine vitæ manuum impoſitionem accepiſſe; & poſteaquàm Catechumenus factus eſt, Deo gratias egiſſe, quòd tempus baptiſmi tamdiù à ſe deſiderati adueniſſet, quo vnà cum fidelibus orare, & Sacrorum myſteriorum particeps fieri poſſet. Sed quomodo hæc vitæ Conſtantini anteactæ, & ab ipſo Euſebio deſcriptæ conſonent, haud videre poſſum. Aſſerit namque Euſebius libro 4. de vitâ Conſtantini, cap. 17. eum in palatio quamdam veluti Eccleſiam Dei conſtituiſſe, ac diligentiâ quidem & alacritate cunctis præiuiſſe; dominico die cum cæteris oraſſe; militibus Chriſtianis exercendi ſe ex more, inſtitutoque Eccleſiæ, tempus atque otium indulſiſſe; alijs nondùm Chriſtianis locum orationis extrà campum aſſignaſſe, & quomodo orarent, docuiſſe. Quæ omnia fideli, & Chriſtiano de myſterijs noſtræ Religionis plenè inſtructo conueniunt, non verò Gentili vel Catechumeno ab orationibus fidelium excluſo, & arcanorum noſtræ Religionis ignaro. Neque id diſſimulare potuit Euſebius, quandoquidem in terminis adiungat. Αὐτὸς δ' οἷά τις μύστης ἱερῶν ὀργίων. *Ipſe*, inquit de Conſtantino, *Sacrorum myſteriorum particeps fuit*. Quid clarius? quid in rem noſtram expreſſius? Sacrorum enim noſtrorum myſteriorum Gentilis particeps eſſe non potuit. Numerianus Imperator Antiochiæ aliud quid non deſiderabat, quàm Sacrificio Chriſtianorum, quibus plurimum faucbat, intereſſe. Sed obſtitit Babilas eiuſdem Ciuitatis Epiſcopus, qui maluit trucidari, & ſanguine ſuo noſtra Sacra ſigillare, quàm ipſa prodendo vitam redimere. Egit hâc de re Philoſtorgius in Excerptis apud Photium: & ſi Numerianum Imperatorem Eccleſia habere maluerit tyrannum, quàm ei prodendo myſteria, fautorem & amicum, credendumne eſt, diſciplinam relaxaſſe pro Conſtantino, eique Ethnico & Gentili arcana ſua prodidiſſe, & myſteriorum ſuorum

Euſebius.

rum participem effeciſſe?

Aliud quid refert Euſebius lib. 1. cap. 44. de vitâ Conſtantini, eum nimirùm frequenter Concilia Epiſcoporum congregaſſe, adiungens: *Nec dedignatus adeſſe & conſidere in medio illorum conuentu, cognitionis particeps fuit, ea, quæ ad pacem Dei pertinent, cunctis procurans.* Aſſerit alibi: *Sic in medio Nicæni Concilij conſediſſe, omniumque, quæ ibidem acta ſunt, participem fuiſſe:* Quæ iterum nec Catechumeno, nec infideli conueniunt. Nam teſte Sulpitio Seuero lib. 2. Conſtantius excluſus fuit à Concilio Mediolanenſi non aliam ob cauſam, quàm quòd Catechumenus eſſet; quòd nimirùm in Concilijs frequens mentio fieret de myſterijs, & arcanis Religionis Catholicæ, quæ non infidelium ſolùm, ſed & Catechumenorum oculis & auribus ex diſciplinâ iſtius temporis occultanda erant. Celebrabantur huiuſmodi myſteria à Patribus Nicæni Concilij, & agebatur in eorum congreſſibus de Religionis noſtræ arcanis, vt patet ex ipſis Nicæni Concilij canonibus, vbi de Sacris ordinationibus, de Corporis & Sanguinis Chriſti communione, alijſque dogmatibus, & ritibus infidelium, & Catechumenorum auribus occultandis quamplurima ſtatuta reperiuntur. Hæc autem quomodo Conſtantino adhuc Gentili prodidiſſent Patres Niceni? Quomodo Conſtantinus ipſe contrà Eccleſiæ diſciplinam audire & noſcere voluiſſet? Quomodo pijſſimus Imperator poſt Tyrium Conciliabulum cauſæ D. Athanaſij ſeſe immiſcuiſſet, qui ab Euſebianis accuſabatur de fracto calice & effuſo Chriſti Sanguine, quorum cognitionem adeò certum eſt Gentilibus, & Catechumenis non competijſſe, vt D. Athanaſius, tota Ægyptus in ſynodo Alexandrinâ, Iulius demùm primus cum Italiæ Epiſcopis vel hac ratione Euſebianos tamquam impios, & nefarios homines coram toto orbe traduxerint, quòd coràm Genti-

Euſebius.

ti-

tilibus & Catechumenis de fracto calice, & de profuſo Chriſti Sanguine tractare auſi fuiſſent. Habes horum omnium teſtimonia ſuperiori capite à nobis relata, ex quibus hactenùs dicta clariùs confirmantur, quàm vt vllâ arte eludi, vllâ ratione valeant negari.

Eo ipſo tempore, quo ſuperiora typis deſcripta erant, opportunè ad manus meas peruenit diſputatio Tentzelij de duplici Baptiſmo Conſtantini, in quâ ad argumentum ex diſciplinâ arcani pro Baptiſmo ipſius Romæ ſuſcepto deſumptum reſponſurus, nihil aliud præter verba & voces oppoſuit: ait namque, *ſe non immeritò* Tentzelius. *mirari, me potuiſſe hunc iterum mouere ſcrupulum, quem totiès à Theophane, Baronio, horumque pediſſequis iniectum, & à ſuis exemptum noueram.* Verùm quid ſi dicerem ego, quòd mirari ſatis non poſſim, eum argumento ex antiquâ Eccleſiæ diſciplinâ deſumpto nihil habuiſſe, quod opponeret, ſed vt vim eiuſdem declinaret, nos ad duos recentiores Scriptores remiſiſſe, Henricum ſcilicet Valeſium in Euſebium pag. 251. & 252. & Alexandrum pag. 754. Quoniam verò vltimus priorem imitatus fuit, verbaque ſua ex altero ferè deſumpſit, ſufficiet pro Tentzelij refutatione oſtendere, Valeſium nihil ipſius ſententiæ fauere.

Enimuerò cùm Tentzelius ex ſuo Schurzfleiſchio non reſpondere, ſed fontes reſponſionis potiùs indicare voluerit, ait *notiſſimum eſſe diſcrimen Catechumenorum* Tentzelius. *in veteri Eccleſiâ inſtitutum, quo alij rudiores, alij prouectiores in rebus fidei erant.* Priores ait Catechumenos, poſteriores Competentes vocatos fuiſſe, iuxtà illud Scholium ad canonem non 25. vti præſcribitur, ſed quintum Synodi Neocæſarienſis apud Harmenopulum in epitome ſect. 5. tit. 3. Δυο τῶν Κατηχουμένων εἰσὶ τάξεις, ἡ μὲν τῶν γόνυ Harmenopulus. κλινόντων, ἡ τελειοτέρα· ἡ δὲ τῶν ἀκροωμένων, ἡ ἀτελεστέρα. *Duo*

Catechumenorum erant ordines; vnus eorum, qui genufle-ctebant, perfectior ſcilicet; alter imperfectior eorum, qui audiebant. Et ex his putat ſolui poſſe, quidquid difficultatis ex Euſebio mouetur, dicendo Conſtantinum ab vno ordine ad alterum progreſſum eſſe, & ipſum non niſi in fine vitæ per ritum imponendæ manus perfectiorem Catechumenum euaſiſſe, idque voluiſſe Euſebium libro 4. de vitâ Conſtantini, cap. 61. cùm ſcripſit, Imperatorem genuflexum & humi procumbentem, veniam à Deo ſupplicem popoſciſſe, & manuum impoſitionem cum ſolemni precatione tunc primùm meruiſſe accipere.

Verùm quàm vana ſit Tentzelij obſeruatio, nihilque ad Euſebij contradictionem ſoluendam inſeruiat, oſtendendum eſt ex Henrici Valeſij notis ad hæc Euſebij

Euſebius. verba, cap. 6. lib. 4. Ἔνθα δὴ καὶ πρῶτον τῆς διὰ χειροθεσίας εὐχῶν ἠξιοῦτο. *Ibi verò manuum impoſitionem cum ſolemni*

Valeſius. *precatione primùm meruit accipere.* „ Id eſt, inquit Vale-„ ſius, tunc primùm factum eſſe Catechumenum: nam „ Catechumeni per manus impoſitionem fiebant ab Epi-„ ſcopo. „ Firmare id conatur ex Canonibus 6. Arelatenſi, & 39. Illiberitano, & pergit: „ De eodem ritu lo-„ cus eſt illuſtris apud Sulpitium Seuerum in Dialogo 2.

Sulpitius Seuerus. „ de miraculis S. Martini, cap. 3. *Poſtremò cuncti cater-„ uatim ad genua beati Viri ruere cœperunt, fideliter po-„ ſtulantes, vt eos faceret Chriſtianos. Nec cunctatus, in „ medio, vt erat, campo, cunctos impoſitâ vniuerſis manu „ Catechumenos fecit.* Idem in libro 1. *Nemo ferè,* inquit „ *ex immani illâ multitudine fuit Gentilium, qui non impo-„ ſitione manus deſideratâ in Dominum Ieſum relicto impie-*

D. Auguſtin. „ *tatis errore crediderit.* Auguſtinus etiam libro 2. de peccatorum remiſſione, cap. 26. *Non vniuſmodi eſt ſancti-„ ficatio: nam & Catechumenos ſecundùm quemdam modum*

ſuum

„*ſuum per ſignum Crucis & orationem manus impoſi-*
„*tionis puto ſanctificari.* Sed & Petrus Chryſologus
„ idem ſcribit in ſermone 52. *Hinc eſt quòd veniens ex*
„ *Gentibus; impoſitione manus & exorciſmis ante à Damo-*
„ *ne purgatur, & apertionem aurium percipit, vt fidei ca-*
„*pere poſſit auditum.* Sic etiam in ſermone 105. *Nam-*
„ *que vt incuruus peccatis Gentilis erigatur ad cœlum, priùs*
„ *à Gentili per impoſitionem manuum nequam Spiritus ef-*
„*fugatur.* His adiungendus eſt Simeon Metaphraſtes,
„qui in actis Sanctorum Martyrum Indis & Domnæ ita
„ſcribit de Cyrillo Epiſcopo: *Ille autem cùm moderatè*
„*diuinas ei cecinisſet Scripturas, & veneranda Chriſti Cruce*
„*eam obſignaſſet, tunc quidem eam facit Catechumenam.*
„ Denique Marcus in libro de vitâ Porphyrij Gazenſium
„ Epiſcopi: *Die ſequenti parentes mulieris & cognati eun-*
„*tes ad B. Porphyrium prociderunt ad eius pedes, petentes*
„*Chriſti ſignaculum. Beatus verò, cùm eos ſignaſſet, & fe-*
„*ciſſet Catechumenos, dimiſit illos in pace, præcipiens eis,*
„ *vt vacarent Sanctæ Eccleſiæ. Et paulò poſt cùm eos Ca-*
„*techeſi inſtituiſſet, baptizauit.* Ex his patet, Catechu-
„ menos non aliter, quàm per impoſitionem manus olim
„ in Eccleſiâ factos fuiſſe. Cùm igitur Conſtantinus tunc
„ primùm manus impoſitionem in Eccleſiâ accepiſſe di-
„ catur, conſtat, eum Catechumenum nondum fuiſſe. „

Petrus Chryſologus.

Metaphraſtes.

Marcus.

Hæc Valeſius illo ipſomet loco, ad quem nos remiſit Tentzelius, qui ex teſtimonijs Sulpitij Seueri, D. Auguſtini, Petri Chryſologi, Metaphraſtis, & Marci cognoſcere poterat, Catechumenos imperfectiores per manuum impoſitionem, & ſolemnes Eccleſiæ preces fieri conſueuiſſe, & conſequenter nihil ad concilianda Euſebij teſtimonia facere diſtinctionem Catechumenorum & Competentium. Si enim primùm in fine vitæ manuum impoſitionem cum ſolemni precatione Conſtan-

tinus accipere meruiſſet, vt ait Euſebius lib. 4. cap. 6. quomodo conciliari ſibi poteſt Euſebius lib. 1. cap. 32. vbi Conſtantinum diù anteà Catechumenum effectum
Euſebius. eſſe innuit, iuxtà hunc eius capitis titulum: Ὅπως κατηχηθεὶς Κωνσταντῖνος, τὰς θείας γραφὰς ἀνεγίνωσκε. *Quomodo Conſtantinus Catechumenus factus Sacras Scripturas legerit.* Qui titulus non ſolùm reperitur in omnibus editionibus, ſed etiam in M. SS. Codicibus Græcis, quibus Chriſtophorſonus, & Valeſius vſi ſunt, vti & in M. SS. Græcis Bibliothecæ Vaticanæ, quorum vnus ſanè antiquiſſimus eſt, & ſub num. 149. aſſeruatur. Neque dubium hâc de re moueri poteſt ex contextu eiuſdem capitis, cùm ibi Euſebius narret, Conſtantinum poſt cœleſtis Crucis viſionem ad ſe Sacerdotes accerſiſſe, qui eum de fide Incarnationis Chriſti inſtruxerunt, exindeque Diuinorum librorum lectioni Imperatorem vacaſſe. Quæ ſanè, vt de Catecheſi, ſiuè inſtructione ab Euſebio ſcripta ſunt, ita de Catechumenatu Conſtantini intelligenda eſſe, nemo eruditorum negare poteſt.

Ex his autem cùm maneat, Euſebium ſibi contradixiſſe, non nobis ſed Euſebio ipſi ſubiraſci potuit Schurzfleiſchius, qui in teſtimonio ad finem diſputationis per Tentzelium edito putat, Euſebium nihil de
Schurzfleiſch. veritate huius rei detrahere potuiſſe, pro ratione adiungens, „ quòd eo tempore hiſtoriam condiderit, quo „ multi erant ſuperſtites, qui & Conſtantinum & Con„ſtantini acta euentaque omnia familiaritèr norant re„prehenſuri Authorem, ſi tàm apertè & parùm verecun„dè falſum commemoraſſet. „ Quaſi verò Euſebius in ſolâ de Catechumenatu & Baptiſmo Conſtantini hiſtoriâ, & non etiam erraſſet in alijs, ob quæ Gelaſius Papa cum 70. Italiæ Epiſcopis ante mille & ducentos fermè annos in Synodo Romanâ hiſtoriam Euſebij Pamphyli in-

inter apocrypha reiecit his verbis: *Hiſtoria Euſebij Pamphyli apocrypha.* Synod. Rom.

Non illius ſanè authoritatis eſt Euſebius, vt vbi ſuum dumtaxat in rebus hiſtoricis teſtimonium adfert, oraculi inſtar habendus ſit, multo minùs in hâc de baptiſmo Conſtantini materiâ, in quâ à pleriſque Patribus receptus non fuit, cum eo ipſo tempore, quo Conſtantinus florebat, & antequam ad extremum vitæ peruenerat, totus terrarum orbis eum pro Chriſtiano Principe habuerit: patet id ex Ægypto, ad cuius ſolitudines fama huius veritatis peruenerat, teſtante magno Alexandrino Patriarchâ Athanaſio in vitâ D. Antonij, quod cum Antonius ad litteras Conſtantini Magni reſpondere ob humilitatem recuſaret: προτραπεὶς δὲ παρὰ τῶν Μοναχῶν, ὅτι Χριστιανοί εἰσιν οἱ Βασιλεῖς. *à Monachis*, inquit Athanaſius, *admonitus eſt, Principes illos Chriſtianos eſſe.* Athanaſius. Idem cum Athanaſio memoriæ tradidit Magnus Auguſtinus, qui cum Italiam perluſtraſſet, ad Africam reuerſus eſt, & contra Donatiſtas Conſtantini Imperatoris pietatem, & iuſtitiam vrgens, edicta ab illo tamquam Principe Chriſtiano profecta eſſe aſſerit epiſtolâ *162.* & *166.* Quâ in re Auguſtino conſonat Sulpitius Seuerus, qui in Gallijs ad finem quarti, & initium quinti ſæculi floruit, & Conſtantinum diù antè obitum Chriſtianum fuiſſe, pluſquàm ſemel indicauit. Et hi ſunt Authores, quos vulgari opinione deceptos non fuiſſe exiſtimem.

Scio quidem, nomen Chriſtiani latiùs patere, & ab Orientalibus in Concilio Conſtantinopolitano contra Macedonium ſub Theodoſio Imperatore anno 381. habito Catechumenis prioris gradus tributum fuiſſe, vt patet ex his canonis 7. verbis: *Primo quidem die ipſos Chriſtianos facimus, ſecundo Catechumenos, deinde tertio exorcizamus: . . . & ſic eos catechizamus, ſiuè initiamus, & curamus vt longo tem-* Can. 7. Concilij Gener. 7.

tempore verſentur in Eccleſiâ, & audiant Scripturas, & tunc eos baptizamus. Neque ignoro, ab Occidentalibus circà tempora Conſtantini Magni Chriſtianum nomen canone 39. Illiberitano Confirmatis dumtaxat tributum fuiſſe,
Can.39.Illib. cum eodem ſtatutum reperiatur: *Gentiles ſi in infirmitate deſiderauerint ſibi manum imponi, ſi fuerit eorum ex aliquâ parte vita honeſta, placuit eis manum imponi, & fieri Chriſtianos.* Quamuìs enim Valeſius loco ſuperiùs citato putauerit, per manus impoſitionem à Patribus Hiſpanis intellectam fuiſſe, quæ Catechumenis adhibetur, Albaſpineus tamen, & Mendoza in commentario eiuſdem canonis rectiùs intelligunt eam, quæ poſt baptiſmum in adminiſtratione Sacramenti Confirmationis conferebatur, & per quàm Chriſtianos fieri, Patres Hiſpani teſtati ſunt. Ex quibus ſanè colligitur, non vno eodemque modo Chriſtiani nomen acceptum fuiſſe; cum in Oriente Catechumenis, in Hiſpaniâ Confirmatis, per totam verò Eccleſiam communiter datum fuerit baptizatis; quo vltimo modo Conſtantinum apud D. Auguſtinum, & Sulpitium Seuerum Chriſtianum audiri potuiſſe, non ſolùm firmatur teſtimonijs Latinorum Gregorij Turonenſis in hiſtorijs Francorum, venerabilis Bedæ in Chronico, Hadriani primi epiſtolâ ad Conſtantinum Imperatorem & Irenem eius matrem, Elipandi Toletani Epiſcopi epiſtolâ ad Albinum Caroli magni magiſtrum, Anaſtaſij Bibliothecarij in Pontificali Romano, Hincmari Remenſis opuſculo 14. ad proceres regni pro inſtitutione Carlomanni, Adonis Viennenſis in Chronico ætate 6. Leonis Noni epiſtolâ 9. ad Michaëlem Imperatorem, aliorumque recentiorum Scriptorum: verùm etiam firmatur teſtimonijs Græcorum Theophanis Abbatis & Martyris in Chronologiâ tripartitâ per Anaſtaſium Bibliothecarium ex Græco tranſlatâ, Ioannis Zonaræ in hiſtoriâ, Georgij Cedreni in hiſtoria-

rum

rum compendio, Michaëlis Glycæ in annalibus, Nicephori Calliſti in hiſtoriâ Eccleſiaſticâ, & vt alios præteream, Conſtantini Manaſſæ in compendio chronico: qui omnes, Conſtantinum Romæ baptizatum fuiſſe, poſterorum memoriæ tradiderunt,

Notandum autem omninò eſt, ex ſupradictis authoribus Græcis, tres omninò Baptiſmum à Conſtantino ante Synodum Nicenam ſuſceptum voluiſſe, tum ex alijs rationibus, tum præſertìm ex diſciplinâ arcani deſumptis. Ita enim Theophanes in chronographiâ teſtatur, ſibi pro vero compertum eſſe, Conſtantinum à *Siluestro* baptizatum fuiſſe. Εἰ γὰρ οὐκ ἦν βεβαπτισμένος ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν Συνόδῳ, λοιπὸν οὐδὲ μεταλάμβανε τῶν θείων μυστηρίων, οὐδὲ συνήκετο τοῖς ἁγίοις πατράσιν, ὅπερ ἀτοπώτατόν ἐστι καὶ λέγειν καὶ φρονεῖν. *Nondùm enim luſtratus ſi Nicænæ interfuiſſet Synodo, ſanè neque Diuinorum myſteriorum, neque precum à Sanctis Patribus factarum particeps extitiſſet. Id verò dicere, nedùm ſentire, iniquiſſimum eſt.* Hæc Theophanes, qui Synodo generali 7. interfuit, vbi & Hadriani Primi de baptiſmo Conſtantini Romæ ſuſcepto epiſtola recepta, & actis inſerta fuit. Eadem vrget Michaël Glycas, qui circà annum 1150. floruit, & parte 4. annalium inter alia habet: Εἴγε καὶ μᾶλλον ἀδύνατον ἦν ἀκοινώνητον εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν Συνόδῳ. Πῶς γὰρ ἠδύνατο ἢ * συνεύχεσθαι, ἢ συλλειτουργεῖν αὐτοῖς, οὕτως ἔχων αὐτός. τὸ λέγειν οὖν καὶ φρονεῖν οὕτω περὶ τοῦ μεγάλου, καὶ λίαν ἐστὶν ἀτοπώτατον. *Immò fieri non potuit, vt Nicæno in Concilio baptiſmi expers ipſe foret. Quo enim pacto vel preces vnà concipere, vel ſacris adeſſe rebus poterat, nondùm baptiſmi particeps? Quapropter in hunc modum de viro maximo vel loqui, vel ſentire, prorsùs abſurdum fuerit.* Et poſt Michaëlem Glycam Nicephorus Calliſtus Patriarcha Conſtantinopolitanus lib. 7. hiſtoriæ, cap. 35. Εἰ γὰρ οὔπω τοῦ θείου μετεῖχε λουτροῦ, συνάγεται μηδ᾽ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν Συνόδῳ συνέρχεσθαι τοῖς πα-

Theophanes.

Mich. Glycas.

* συνέρχεσθαι.

Nicephorus.

πατράσι, καὶ τῶν θείων μυστηρίων αὐτοῖς κοινωνεῖν. Πῶς δὲ εὐλογίας ἐκείνοις κατηξιοῦτο, καὶ κοινῆς μετεῖχε τραπέζης, ὡς ἡ ἱστορία παρέδωκε. Quòd ſi enim nondùm ſacri lauacri particeps fuit, conſequitur, eum neque in Nicænâ ſynodo cum Patribus congreſſum eſſe, & cum eis Diuina myſteria non participaſſe. Quomodò verò aliter benedictione eorum dignus reputatus eſſet, & communis menſæ particeps fuiſſet, ſicuti hiſtoria tradit? Hæc Authores Græci, qui Conſtantinum non ſolùm Catechumenum, ſed etiam baptizatum fuiſſe, ex diſciplinâ arcani deducunt: quòd ſcilicet præcipua Religionis noſtræ myſteria, quæ coràm Conſtantino diſcuſſa, & preces ad diuinum cultum ſpectantes, ad quas eumdem admiſſum fuiſſe indicat Euſebius lib. 4. de vitâ illius, cap. 56. non ſolis Gentilibus, ſed Catechumenis quoquè occultari debuiſſe, conſtet ex hactenùs dictis.

ARTICVLVS V.

Antiqua Latinorum de Azymis traditio ex diſciplina arcani confirmata.

GRauis eſt controuerſia, quæ de pane azymo exorta eſt inter præcipuos noſtri ſæculi eruditos, quibuſdam cum Sirmondo & Eminentiſſimo Cardinali Bonâ perpetuum azymorum apud Latinos vſum impugnantibus; alijs cum Ioanne Mabillonio & Chriſtiano Lupo defendentibus. Et Cardinalis quidem Bona, vt opinionem ſuam de indifferenti azymi & fermentati apud Latinos vſu confirmet, aſſerit lib. 1. Rerum Liturgicarum, cap. 23. numero 16. ad eum comprobandum præteriri non debere Romanorum Pontificum Melchiadis, Siricij, & Innocentij decreta: Melchiadis nimirùm,

de

de quo hoc decretum refertur in eius vitâ: *Hic fecit, vt oblationes conſecratæ per Eccleſias ex conſecratu Epiſcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum.* Siricij, cui iſtud in Pontificali tribuitur: *Hic conſtituit, vt nullus Presbyter Miſſas celebraret per omnem hebdomadam, niſi conſecratum Epiſcopi loci deſignati ſuſciperet declaratum, quod nominatur fermentum.* Et Innocentij I. qui epiſtolâ ad Decentium Eugubinum, cap. 5. *De fermento, quod die Dominico per titulos mittimus, ſuperfluè nos conſulere voluiſti, cùm omnes Eccleſiæ noſtræ intrà Ciuitatem ſint conſtitutæ: quarum Presbyteri, quia de ipsâ propter plebem ſibi creditam nobiſcum conuenire non poſſunt, idcircò fermentum à nobis confectum per acolytos accipiunt, vt ſe à noſtrâ communione maximè illâ die non iudicent ſeparatos. Quod per parochias fieri debere non puto, quia non longè portanda ſunt Sacramenta, nec nos per cœmeteria diuerſa conſtitutis Presbyteris deſtinamus, & Presbyteri eorum conficiendorum ius habent atque licentiam.*

Melchiades. Siricius. Innocentius Primus.

Putabat Eminentiſſimus Annalium parens Baronius, hìc nullam mentionem de Euchariſtiâ fieri, ſed potius de eulogijs ſeu pane benedicto, quem fermentatum apud Latinos in vſu fuiſſe, non negauit. Verùm conuenit inter eruditos tàm illos, qui perpetuum azymorum apud Latinos vſum ſuſtinent, quàm alios, qui oppugnant, in iſtis decretis agi de primitiuæ Eccleſiæ conſuetudine, quâ Epiſcopus ad Vrbis Presbyteros, qui Sacrificio ipſius diebus Dominicis adeſſe non poterant, Sacramenta mittebat. Notat eruditus Lupus tomo 3. Conciliorum in reſponſis ad Michaelis Cerularij calumnias, primis Eccleſiæ temporibus ob paucitatem fidelium non fuiſſe in Ciuitatibus plures quàm vnam Eccleſiam, in Eccleſiâ vnum, non plura Altaria, & ad Altare illud, vnum, non plura Sacrificia eodem die fuiſſe oblata. Probat hæc

Lupus.

omnia ex varijs antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentis, & ex his oſtendit, vſum obtinuiſſe, quòd Epiſcopi diebus Dominicis in Eccleſiâ Sacrificium offerendo præſentem populum ex oblatis communicarent, ad abſentem verò ex oblatis conſecratis mitterent. Et hoc eſt, quod ait, Iuſtinum Martyrem in Apologiâ pro Chriſtianis teſtari, dum narrat, diebus Solis, ſeù Dominicis Sacramenta per Diaconos ad abſentes delata fuiſſe. Intelligit autem Lupus per abſentes non ſolùm infirmos & captiuos, ſed etiam Sacerdotes, qui Miſſæ Pontificali adeſſe non potuerant. Exponit de eâdem conſuetudine teſtimonium Irenæi Lugdunenſis in Galliâ Epiſcopi, qui in epiſtolâ ad Victorem Papam refert, ab ipſius Prædeceſſoribus ad diuerſarum Eccleſiarum Presbyteros, ſeù Epiſcopos Romam aduentantes Euchariſtiam tranſmiſſam fuiſſe.

Iuſtinus Martyr.

De hâc itaque conſuetudine intelligendum eſt Melchiadis decretum, quòd vbi plures ob multitudinem fidelium eſſent inſtitutæ Eccleſiæ, oblationes ex conſecratu Epiſcopi, diebus nimirùm Dominicis, dirigerentur. Et illud Siricij, quòd non ſolùm in Pontificali ab Anaſtaſio Bibliothecario conſcripto, ſed & in antiquo Romanorum Pontificum Catalogo tempore Iuſtiniani Imperatoris exarato, reperitur, vt nullus Presbyter Miſſas celebraret per omnem hebdomadam, niſi die Dominico conſecratum Epiſcopi ſuſcepiſſet. Hæc enim Innocentius Primus clariſſimè explicat in epiſtolâ ad Decentium Eugubinum loco ſuperiùs allato. Fatetur enim, die Dominico per titulos intra Ciuitatem conſtitutos conſecratum mitti conſueuiſſe, quod Acolythi ad Presbyteros, qui illâ die propter plebem ſibi creditam Sacrificio Pontificali intereſſe non potuerant, perferebant. Vocat autem Innocentius hoc ipſum conſecratum *Sacramenta*, negatque, ad cœmeteria extrà Vrbem conſtitu-

tuta deſtinanda eſſe; *Quia*, inquit, *non longè portanda ſunt Sacramenta*, quod de Corpore & Sanguine Chriſti intelligendum eſſe, vix negari poteſt.

Suppoſito itaque contrà Baronium, quòd antiqua hæc Romanorum Pontificum decreta intelligenda ſint de Sacrâ Euchariſtiâ, non ſtatim ſequitur, Romanam, aliaſque Occidentis Eccleſias in pane fermentato conſecraſſe. Quamuis enim id concludere videatur Eminentiſſimus Cardinalis Bona ex eo, quòd Sacramenta *fermentum* in decretis illis nominentur, notandum tamen, aliud quid eſſe fermentum, aliud quid ob certas rationes eo nomine appellari. Dicit Melchiades Papa de oblationibus ab Epiſcopo conſecratis, *quod declaratur fermentum*; Melchiades. & Siricius: *quod nominatur fermentum*. Quibus verbis Siricius. innuunt ijdem Pontifices, oblationes illas potiùs fermentum vocatas fuiſſe, quàm ex pane fermentato conſtitiſſe. Rationem ingenuè profeſſus eſt Iacobus Sirmondus in Sirmondus. diſquiſitione de azymo, cap. 5. vbi: „ Euchariſtiam hic „ conſtat fermentum ex eo dictam, non quòd ex pane „ eſſet fermentato, ſed quòd ipſa, quocumque ex pane „ fieret, Eccleſijs, ad quas mittebatur, fermenti vicem „ præſtaret, eiſque vnionis inter ſe vinculum eſſet, ſi„ cut fermentum maſſæ, cui commiſcetur. *O Sacramen-„ tum pietatis! O ſignum vnitatis! O vinculum charitatis!* Auguſtinus. „ ait Auguſtinus, in Ioannem tractatu 27. Quod ergo illi „ nomen congruentius potuit imponi, quàm vt fermen„ tum diceretur? „ Plura hâc de re habet Sirmondus, & plura à me dicta fuiſſent de hâc materiâ, niſi de illâ tractatum integrum Illuſtriſſimus Dominus Ciampinus de republicâ literariâ òptimè meritus pararet, vnde ab vberiori expoſitione hìc abſtinebo, quod ex dictis ſufficienter conſtet, mentionem fermenti in decretis Pontificum nihil facere contra antiquum azymorum apud Latinos vſum.

Vnum eſt, quod hoc loco paucis verbis inquirere lubet, quid in cauſâ ſit, quòd in decretis ſupradictorum Pontificum tam obſcurè agatur de Euchariſtiâ, vt diuinari quaſi oportuerit, an per fermentum Corporis & Sanguinis Chriſti Sacramenta intelligerentur? Potuiſſent Summi Pontifices claris terminis decernere, Euchariſtiam, quia fermenti inſtar fidelium vnionem fouet, ex conſecratu Epiſcopi ad abſentes Presbyteros tranſmitti debuiſſe. Verùm nihil horum dicit Melchiades, nihil exprimit Siricius, ſed ſub nomine fermenti totum Sacramentum comprehendunt, neque ipſemet populus aliud nomen, quàm fermenti ſacris donis tribuebat. Rationem horum ſollicitè inquirens aliam non inuenio, quàm ex diſciplinâ arcani deſumptam, ex quâ tàm Romani Pontifices in decretis, quàm fideles in colloquijs Sacramenta Euchariſtiæ ſub fermenti nomine occultabant. Præclarum habemus huius rei exemplum in Sancto Tharſicio, de quo ad 15. Auguſti habet Martyrologium Romanum: *Romæ viâ Appiâ Sancti Tharſicij Acolythi, quem Pagani cùm inueniſſent Corporis Chriſti Sacramenta portantem, cœperunt diſquirere, quid gereret: at ille indignum indicans porcis prodere margaritas, tam diù ab illis mactatus eſt fuſtibus & lapidibus, donec exhalaret ſpiritum: & reuoluto eius corpore ſacrilegi diſcuſſores, nihil Sacramentorum Chriſti in manibus aut in veſtibus inuenerunt.* Notat Baronius, hæc deſumpta eſſe ex actis S. Stephani Papæ & Martyris apud Surium extantibus, & addit Chriſtianus Lupus, Tharſicium Sacramenta ex conſecratu Epiſcopi portaſſe ad abſentes, qui maluit vitam cum morte commutare, quàm myſterium prodere; & cum myſterij occultatio per verba non profuiſſet, Deus ipſe inſigni miraculo diſciplinam Eccleſiæ, quam in occultando coram Ethnicis Sacramento obſeruare ſtudebat Tharſicius, comprobauit.

Martyrolog. Romanum.

AR-

ARTICVLVS VI.

Quòd ex diſciplina arcani plerique Patres de reali Corporis & Sanguinis Chriſti præſentia obſcuriùs loquuti fuerint, & figuram eſſe dixerint.

ERrorem, quem Berengarius ante octingentos annos contrà realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiâ præſentiam publicare cœpit, ante centum & quadraginta annos renouare auſus fuit Ioannes Caluinus, aſſerendo, Corpus & Sanguinem Chriſti nonniſi figuratè in Sacramento Euchariſtiæ adeſſe, & Chriſtum non corporaliter, ſed ſpiritualiter dumtaxat à fidelibus ſumi, fideque participari. Habet hunc errorem libro de inſtitutione Chriſtianæ Religionis, cap. 18. vbi diſſimulare non potuit, ad nouitatem iſtius ſententiæ omnem totius Occidentis Eccleſiam contra ſe commotam fuiſſe. *Scio*, inquit num. 23., *quàm odioſa mundo ſit hodie hæc ſententia*. Et infrà: *Neque tamen cauſam video, cur tam iniquis iudicijs recipiatur ſententia, quæ nihil in ſe habet, quod offendat . . . . certè Scripturis optimè conuenit. Nihil habet vel abſurdi, vel obſcuri, vel ambigui. A verâ pietate & ſolidâ ædificatione minimè abhorret. Nouam eſſe cauſantur; ſed falſum. Habet enim multa & firma veterum teſtimonia: quibus recenſendis ideò ſuperſedeo, quoniam à pijs & doctis Viris diligenter collecta ſunt. Ex eorum lucubrationibus petat, qui volet. Nolo enim rem actam agere.* Caluinus.

Hæc Caluinus, qui ex ſcripturis pauca, ex Patribus nihil in confirmationem ſui erroris protulit. Remittit

nos

nos ad alios ſcriptores, quos non Catholicos, ſed Hæreticos ipſius ſequaces intelligo. Quinam verò præcisè tempore Caluini eius errorem ex Patrum teſtimonijs ſcripto ſtabilire conati ſint, non adeò curiosè inquirere volui, cum ſufficiat, poſt eius tempora præcipuos ſectæ ipſius miniſtros, qui Carentoni propè Pariſios reſident, operam ſuam in colligendis Patrum locis collocaſſe, inter quos Morneus Pleſſeus, Edmundus Albertinus, & miniſter Claudius editis ſcriptis noti ſunt, ex quibus videre eſt, Caluiniſtas præſidium erroris ſui ſtatuiſſe in ijs Patrum teſtimonijs, quæ affirmant ſacra dona, ſignum, figuram, imaginem, typum, antitypa, ſymbolum, & myſterium Corporis & Sanguinis Dominici eſſe, & vocari. Edidit contra Morneum opus egregium Eminentiſſimus Cardinalis Perronius; & contrà Albertinum ac Claudium miniſtrum plures libros ſcripſerunt alij viri eruditi, qui ſingula Patrum loca expendendo eorum ſenſum indagarunt, & ex ijs Corpus & Sanguinem Chriſti realiter in Euchariſtiâ adeſſe, demonſtrandum ſuſceperunt. Quòd autem hæc Catholicorum ſtudia plurimùm iuuari poſſint ex diſciplinâ arcani, vel inde conſtat, quòd, vt ſuprà innuimus, Patres ſæpiùs veritatem Euchariſtiæ ex profeſsò ſub figuræ, imaginis, typi, ſigni, ſymboli, & myſterij nominibus occultauerint, adeò vt obſcura Patrum dicta, quæ Caluini ſequaces pro figurâ Corporis & Sanguinis Chriſti adferunt, nihil pro ipſis, ſed potiùs pro Catholicis realem præſentiam propugnantibus faciant, fatente ipſo Tentzelio in diſputatione ſuâ numero 1. quod mecum tam ipſe, Tentzelius. quàm ſui obſeruent; *Non contemnendum contra Caluinianos fundamentum tribuere tenebras, quas ipſi ingerunt: cum, quod piſcari conantur ex ſilentio aut obſcurâ Patrum loquelâ negatiuum argumentum, ad ipſum veritatis Euchariſticæ myſterium ſit ianua, & oſtium.*

De

De his, cùm inter nos conueniat, non eſt, quòd multùm eorum elucidationi inhæreamus: pauca proindè exempla attuliſſe ſufficiet. Caluinus lib. inſtitutionum, cap. 18. num. 31. pro figuratâ Corporis Chriſti præſentiâ nos remittit ad actus Apoſtolorum, *Habent*, inquiens, *Apoſtolicæ Eccleſiæ vſum, vbi fideles non in adoratione, ſed in fractione panis communicaſſe à Lucâ narrantur*. Verùm Lucam ſub illis verbis occultaſſe communionem Corporis & Sanguinis Chriſti, quam fideles ex diſciplinâ arcani communionem fractionis panis nominabant, diximus ſuprà. Albertinus lib. 2. de Sacramento Euchariſtiæ cap. 2. citat Dionyſium libro de Eccleſiaſticâ Hierarchiâ: „ *Ibi enim*, „ inquit, *non* tantùm obſeruat in genere, *nos ſignis ſenſibi-* „ *libus opus habere ad intelligibilium contemplationem*, ſed & „ in ſpecie panem & vinum Euchariſtiæ appellat *imagi-* „ *nes ac Symbola Chriſti*. Vnde conſequitur, illa non eſſe „ propriè Corpus & Sanguinem ipſius. „ Verùm, vt rectè obſeruauit Perronius, dicit Dionyſius, ea eſſe *venerabilia ſymbola, per quæ Chriſtus ſignificatur, & participatur*, quæ veritatem Catholicam de præſentiâ reali verbis, licèt obſcurioribus, explicant. Quod autem Dionyſius, ſiue illum cum Sirleto Areopagitam dicas, ſiue cum Albertino recentioris æui Patrem putes, illis temporibus vixerit, quibus diſciplina arcani viguit in Eccleſiâ, longè latèque ſuprà probatum eſt. Ex hâc autem diſciplinâ fieri potuit, quòd Author ille non adeò clarè de Sacramento Corporis & Sanguinis Chriſti locutus ſit, & ſacra dona, imagines, ac Symbola Chriſti vocare ſolitus fuerit. Vnde corruit, quidquid Albertinus ex Dionyſio obſeruauit.

Caluinus. Albertinus. Cap. 3. Cap. 4. Dionyſius.

Magnum Antiquitatis teſtimonium pro figuratâ Corporis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ præſentiâ ſe inueniſſe putarunt tam Morneus, quàm Albertinus & Claudius, quando apud Tertullianum lib. 3. contrà Marcionem

Tertullianus. nem hæc verba reperierunt: *Hoc lignum & Hieremias tibi inſinuat, dicturis prædicans Iudæis: Venite mittamus lignum in panem eius, vtique in corpus. Sic enim Deus in Euangelio quoquè veſtro reuelauit, panem corpus ſuum appellans, vt & hinc iam eum intelligas corporis ſui figuram pani dediſſe, cuius retrò corpus in pane Propheta figurauit, ipſo Domino hoc Sacramentum poſteà interpretaturo.* Et libro 4. contrà Marcionem: *Acceptum panem & diſtributum diſcipulis, corpus ſuum illum fecit, Hoc eſt corpus meum, dicendo, id eſt figura corporis mei: figura autem non fuiſſet, niſi veritatis eſſet corpus. Cæterùm vacua res, quod eſt phantaſma, figuram capere non poſſet. Aut ſi propterea panem corpus ſibi finxit, quia corporis carebat veritate; ergo panem debuit tradere pro nobis. Faciebat ad vanitatem Marcionis, vt panis crucifigeretur. Cur autem panem corpus ſuum appellat, & non magis peponem, quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens veterem fuiſſe iſtam figuram Corporis Chriſti, dicentis per Hieremiam: Aduerſus me cogitarunt, dicentes: Venite conijciamus lignum in panem eius, ſcilicet Crucem in corpus eius.* Hiſce Tertulliani locis, quæ Achillis inſtar habent Caluiniſtæ, iam dudum reſponderunt Perronius, alijque Catholici, oſtendentes, Tertullianum nihil aliud voluiſſe contrà Marcionem, quàm Chriſtum Dominum non figuram, non phantaſma, ſed verum corpus, veramque carnem aſſumpſiſſe, eiuſque typum in pane non phantaſtico, non apparente, ſed vero à Hieremiâ exhibitum; & hoc eſſe, quod Tertullianus voluit, panem figuram Corporis Chriſti dictum fuiſſe. Cæterùm ſi his locis Tertullianus obſcurè loqui viſus ſit, id mirum videri non debet, cum diſciplinam arcani totiès in ſcriptis ſuis commendauerit, vt non his ſolùm ſed alijs quoquè locis tectè, & obſcurè de veritate Euchariſtiæ loqutus fuerit, vt quando ſcribit, mulierem Chriſtianam interroganti de pane Eucha-

chariſtiæ Gentili reſpondiſſe, panem eſſe, quem comedit. Sciebat namque Tertullianus, ſanctum canibus dandum non eſſe, neque margaritas ante porcos proijci debere, ideoque deterret fœminam Chriſtianam à Gentilis connubio his verbis lib. 2. ad vxorem, cap. 5. *Non ſciet maritus, quid ſecretò ante omnem cibum guſtes, & ſi ſciuerit panem, non illum credet eſſe, qui dicitur.* Ex quo loco, vti & tribus alijs oſtendimus ſuprà, Tertullianum diſciplinam arcani, quam ab ipſis Apoſtolorum temporibus cœpiſſe teſtatus eſt, & vxori obſeruandam propoſuiſſe, & in ſcriptis ſuis obſeruaſſe, vt mirum non ſit, pleriſque in locis obſcuriùs, quàm par eſſe videtur, de Sacramento Euchariſtiæ locutum fuiſſe.

Albertinus lib. 2. in examine teſtimoniorum Origenis citat ſeptem loca ex varijs eius operibus pro figuratâ Corporis Chriſti in Euchariſtiâ præſentiâ, quorũ præcipua ſunt, cap. 15. in Matth. ad illa verba: *Non quod in os ingreditur, polluit hominem.* Vbi inter alia: *Proinde etiam in pane Domini tum vtilitas eſt dicendi, cum impollutâ mente, puràque conſcientiâ particeps eſt illius. Sic quoàd eſum per ſe attinet, nec ex hoc, quia non edimus de pane per verbum Dei & obſecrationem ſanctificato, fraudamur aliquo bono &c. . . . . . Cæterùm iuxta precationem, quæ illi acceſſit, proportione fidei ſit vtilis, efficiens, vt perſpicax ſit animus ſpectantis ad id, quod vtile eſt. Nec materia panis, ſed ſuper illum dictus ſermo eſt, qui prodeſt non indignè Domino comedenti illum. Et hæc quidem de typico, ſymbolicoque corpore.* Et ex homiliâ in Leuiticum 7. *Vbi verò tempus aduenit Crucis ſuæ, accipiens, inquit, Calicem, benedixit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens, Accipite, & bibite ex hoc: Vos, inquit, bibite, quia non acceſſuri eſtis ad Altare. Ipſe autem, tamquam acceſſurus ad Altare, dicit de ſe: Amen dico vobis, quia non bibam de generatione vitis huius, vſquequò bibam illud vobiſ-*

Matth. 15. Origenes.

biſcum nouum in Regno Patris mei. Et tomo 32. commentarij in Ioannem loquens de buccellâ intinctâ Iudæ datâ, quam ait Iudam fortaſſis non comediſſe, impediente Sathanâ, qui in eum intrauerat, eius vtilitatem, & ſubiungit: *Atque hoc modo non abſurdè dici poteſt, quemadmodum indignè comedens panem Domini aut poculum eius bibens, ad iudicium manducat & bibit, cùm vis vna melior in pane & calice propoſita ſit: in meliore conſtitutione, quod melius eſt, operans, deteriori condemnationem patiens: ſic buccella panis à Ieſu porrectâ, & ij, cui data eſt (Iudæ) & cæteris Apoſtolis his verbis: Accipite & manducate, eiuſdem generis erat* ὁμογενὴς ἦν, *ſed eis ſaluti fuit, Iudæ verò condemnationi; ita vt poſt fruſtum Satanas in eum intrauerit: Intelligatur autem panis & poculum à ſimplicioribus ſecundùm hanc communiorem Euchariſtiæ expoſitionem: ab ijs autem, qui profundiùs audire didicerunt, ſecundùm Diuiniorem de nutritorio veritatis verbo promiſſionem.*

Mirè hìc tripudiat Albertinus, & clariſſima in rem ſuam teſtimonia eſſe exclamat, quòd fruſti, quòd panis mentionem Origenes faciat, de Corpore verò & Sanguine ne quidem verbum habeat. Attamen ſi Albertinus rectè conſideraſſet vltima illa verba: *Intelligatur autem panis & poculum à ſimplicioribus ſecundùm communiorem Euchariſtiæ expoſitionem; ab ijs autem, qui profundiùs audire didicerunt, ſecundùm Diuiniorem de nutritorio veritatis verbo promiſſionem*: vidiſſet procul dubio, ſimpliciores ab ijs, qui profundiùs audire didicerunt, ab Origene diſtingui, neque alijs, quàm ſimplicioribus, inter quos Catechumenos quoquè reputandos eſſe cenſeo, de Euchariſtiâ locutum fuiſſe. Vnde cùm venit ad illa verba: *Accipite & manducate*, omittit formam conſecrationis, quâ panis mutatur in Corpus Chriſti: vti & dum

lo-

loquitur de Calice, refert verba Euangeliſtæ exceptâ formâ conſecrationis, quâ vinum in Sanguinem Chriſti mutatur. Erat nimirùm Origenes Clementis Alexandrini ſucceſſor in audiendis Catechumenis, coram quibus Euchariſtia erat *κρύφιον δόγμα*, vt audiuimus ex eiuſdem loco contrà Celſum: cui alia addidimus teſtimonia, ex quibus probauimus, eum quàm caſtiſſimè diſciplinam arcani obſeruaſſe; quod perlegenti eius commentaria & raram ſiuè vix vllam in genuinis eius Operibus de Corpore & Sanguine Chriſti mentionem reperienti, facilè conſtabit.

Adducit Albertinus lib. 2. teſtimonium Athanaſij ex eius tractatu in Euangelium, vbi Corporis Domini ſumptionem, ſpiritualem, non carnalem eſſe dicit. Verùm præterquam quòd hic tractatus Athanaſij eſſe negetur à pluribus, facilè reſponderi poteſt, Athanaſium, vel quiſquis Author eſt illius tractatus, noluiſſe per ſpiritualem manducationem aliud intelligere, quàm quòd ſub aliâ ſpecie Corpus & Sanguis Chriſti ſumantur à fidelibus, non verò quod *crudam carnem, crudumque ſanguinem*, vt cum Gaudentio loquar, ſumere debeamus. Rationem autem, cur Athanaſius illo loco ſatis obſcurè de Sacramento Euchariſtiæ tractauit, colligere licet ex Synodicâ Alexandrinâ, quam ſecundæ ſuæ Apologiæ inſeruit, vbi diſertis verbis dicitur, neceſſe eſſe, *Myſterium Regis celare*, nec oportere ea non initiatis prodere, *ne Ethnici ignorantes ea ſubſannent, aut Catechumeni curioſi facti ſcandalizentur*. Ex hâc enim diſciplinâ antiquitùs myſterium Euchariſtiæ occultari conſueuiſſe, ipſe Albertinus c. 2. non vno ſed pluribus antiquorum Patrum teſtimonijs comprobat.

Gaudentius ſerm. 2. de lect. Exodi.

Synod. Alexandrina.

Adducit eodem lib. 2. Albertinus quædam ex Cyrillo Hieroſolymitano, & Baſilio Magno, ſed adeò friuola,

vt vix reſponſione indigeant. Author enim Caluiniſta abutitur Lectoris patientiâ, & clariſſima antiquorum Patrum loca temerario auſu deprauat, & in ſenſum longè à mente illorum alienum detorquet. Facit Diuus Baſilius in quibuſdam locis mentionem panis, propoſiti doni, antityporum, & myſterij, rariſſimè verò Corporis & Sanguinis Chriſti: ſed quis ignorat Baſilij ſententiam de diſciplinâ arcani, quam ab Apoſtolorum temporibus adeò caſtè obſeruatam fuiſſe voluit, vt lib. de Spiritu Sancto cap. 27. teſtetur, neminem antiquorum verba conſecrationis ſcripto prodidiſſe? *Neque enim*, inquit, *decebat horum doctrinam publicitùs circumferri ſcripto, quæ nec intueri fas erat non initiatis*. Locum hunc Græcè dedimus ſuprà, vt nullo modo mirandum ſit, Baſilium pleriſque locis obſcurè de Sacramento Euchariſtiæ locutum fuiſſe. Neque panis, neque myſterij mentio quidquam facit ad errorem Caluini eiuſque ſequacium: vanus enim eſt Albertini conatus in vrgendis ſimilibus Patrum teſtimonijs, in quibus ſe ex profeſſo ob diſciplinam arcani obſcurè de myſterio Euchariſtiæ loqui profitentur, vti reipſa profeſſus eſt Epiphanius in Ancorato, quando agens de inſtitutione Sacramenti, dixit: quòd Saluator *ſurrexit in Cœnâ, & gratijs actis dixit: Hoc meum eſt hoc. Atque videmus, quòd æquale non eſt, neque ſimile, non imagini incarnatæ, non inuiſibili Diuinitati, non lineamentis membrorum, illud enim rotondæ formæ eſt, & quod ad facultatem attinet, ſenſus expers. Et voluit ex gratiâ dicere, Hoc meum eſt hoc*. Eo loco cùm Sanctus Epiphanius diſciplinam arcani ſeruarit, non eſt auſus verba conſecrationis proferre, neque Corpus Chriſti nominare, & tamen auſus eſt ex eo loco Albertinus concludere: *Apertiſſimè innuit Epiphanius, panem ſubiectum eſſe, de quo Dominus Corpus ſuum enunciauit.*

Baſilius M.

Epiphanius.

Albertinus.

Quid

Quid poſt hæc hærebimus in refutandis Albertini argumentis, quæ ex varijs Sanctorum Patrum locis formare conatus eſt, vt ex Gregorij Nazianzeni orat. 13. vbi *Antitypa pretioſi Corporis vel Sanguinis* nominantur: ex varijs Auguſtini locis, vbi Euchariſtia *Sacramentum panis & vini* dicitur: ex pluribus Cyrilli Alexandrini Operibus, vbi Sacramentum *Eulogia, & myſtica Eulogia* nuncupatur: ex Theodoreti Dialogo, cui titulus *Immutabilis*, vbi Calicem Dominici Sanguinis dicit *Myſticum vitis fructum*, Corpus verò *Frumentum* & *Symbolum* nominat? Cùm conſtet, hoc ipſo loco Theodoretum ex profeſſo obſcurè de Euchariſtiæ myſterio ſcripſiſſe; dùmque Dialogum inter Orthodoxum & Eraniſtem de hoc myſterio inſtitueret, dixiſſe, quòd inter illos primò conuenerit, quòd *myſterioſiùs* ſiuè obſcuriùs agent ob eos, qui *fortaſſe aderant myſterijs non initiati*. Quod Theodoretus Dialogo *Immutabilis* ex profeſſo occultandum ſuſcepit non initiatis, hoc plures Patres primis ſex ſæculis, quibus diſciplinam arcani viguiſſe audiuimus ſuprà, in ſuis tractatibus imitatos fuiſſe non dubitarim, vt vel ex hâc Eccleſiæ diſciplinâ complura Patrum, qui ſex primis ſæculis floruerunt, conſtet, teſtimonia ab Albertino, Morneo, & Claudio adducta nihil contra præſentiam realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiâ facere. Patres namque frequenter Euchariſtiam typum, figuram, ſymbolum, imaginem, myſterium dixerunt, non quòd Corpus & Sanguinem Chriſti in eâ contineri negarint, ſed quòd Catechumenis ſeù non initiatis ex diſciplinâ Eccleſiæ occultare eam voluerint.

Gregorius Nazianzenus. Auguſtinus.

Cyrillus Alexandrinus. Theodoretus.

AE-

ARTICVLVS VII.

Quòd nulla apud Antiquos de verbo Tranſubſtantiationis, frequenter econtra panis mentio fiat, ex diſciplina arcani prouenit.

MAgnum quid contra Catholicos inueniſſe putant, tàm Caluiniſtæ, quàm Lutherani, quòd nullam apud Patres Latinos de verbo Tranſubſtantiationis, nullam apud Græcos de nomine μετουσιώσεως memoriam extare reperiant. De hoc mirè gloriatur Albertinus libro 3. de
Albertin. Sacramento Euchariſtiæ ad ſæculum 12. *Tunc*, inquiens, *nouitium tranſubſtantiationis figmentum nouo nomine eò vſque non vocitatum illa cœpit commendari*. Et Tentzelius num. 1. ſuæ diſputationis, qui in eo potiſſimùm gloriatur, quòd Tranſubſtantiatio Patrum calculo planè deſtituta ſit, addens, à Lombardo ex malè intellectis veterum quorumdam locutionibus conſarcinatam eſſe. Poſſem hanc de voce Tranſubſtantiationis chronotaxim ex Patrum teſtimonijs facilè corrigere, & nomen ipſum non tàm recens eſſe, quàm ſomniant nouatores, oſtendere: verùm cum hic præcipuè de primis Eccleſiæ ſæculis agamus, quibus vel rara vel nulla iſtius vocis mentio reperiatur, ſilentij iſtius ratio inquirenda eſt.

Pro eo autem notandum, nullam hæreſim ante Berengarij tempora contrà Euchariſtiam ex profeſsò ortam fuiſſe, neque Sanctos Patres ante illa tempora de veritate Euchariſtiæ comprobandâ tractatus ex profeſſo edidiſſe, ſed cum diſciplina arcani ſex primis ſæculis viguerit, doctrinam de huius Sacramenti veritate & ritibus potiùs occul-

cultare ſtuduiſſe. Hinc autem proueniſſe credendum eſt, quòd rara, vel nulla de verbo Tranſubſtantiationis apud Antiquiores Eccleſiæ Patres reperiatur memoria. Cum enim ex vnâ parte diſciplina arcani vigeret, ex aliâ verò nulla hæreſis exorta eſſet, quæ cogeret Eccleſiæ defenſores veritatem huius myſterij funditùs inquirere, & particulatim exponere: hinc omninò factum eſt, apud Patres non reperiri integros tractatus ex profeſſo editos, in quibus diſputatur, quomodò in Sacramento Euchariſtiæ panis & vinum per conſecrationem tranſubſtantientur, an accidentia maneant ſine ſubiecto, & ſimilia, quæ poſt hæreſim Berengarij frequenter tractantur in Scholis, vt videre eſt in Antiquiorum & recentiorum Scholaſticorum Operibus.

Notandum ſecundò, Patres prioribus ſæculis in quibuſdam Operibus, & ſermonibus clarè locutos fuiſſe de horum myſteriorum veritate: Primò quando epiſtolas mittebant ad fideles baptizatos, vel fidelium Eccleſias, vt vidimus ſuprà de Pauli ad Corinthios, & Ignatij ad Philadelphienſes litteris; ſecundò cum Opera ſcribebant pro ſolis initiatis, quæ tamen ne ad manus non initiatorum peruenirent, ſummò ſtudio cauebant, vt patet ex Dionyſij operibus, & Cyrilli Hieroſolymitani, aliorumque zatrum ſcriptis: tertiò dum ſermones coram ſolis baptizatis habebant, quod vel in nocte Paſchatis, vel in vigiliâ Pentecoſtis, quando adulti baptizabantur, contingebat. Præclarum habemus hâc de re Cyrilli Hieroſolymitani teſtimonium Catecheſi 18. vbi agens de Catechumenis conſiſtentibus, ſic eos alloquitur. Περὶ μὲν οὖν τῆς παραδοθείσης ὑμῖν εἰς ἐπαγγελίαν ἁγίας καὶ Ἀποστολικῆς πίστεως, ὅσας ἐχώρει κατηχήσεις, διὰ τὴν τοῦ κυρίου χάριν εἰρήκαμεν ἐν ταῖς διεληλυθύσαις ταύταις τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέραις, οὐχ ὅτι ταῦτα μόνα εἰπεῖν ὀφείλομεν· πολλὰ γάρ ἐστι τὰ παραλειφθέντα, καὶ μείζο- Cyrillus Hieroſol.

ζο-

ζόνων ἴσως καὶ ὑπὸ τῶν καλλιόνων διδασκάλων νοούμενα· Ἐνεστώσης δὲ λοιπὸν τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἡμέρας, καὶ τῆς ὑμετέρας ἐν Χριστῷ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἀγάπης φωτιζομένης, διδαχθήσεσθε πάλιν τὰ πρέποντα Θεοῦ θέλοντος μεθ' ὅσης εὐσεβείας καὶ τάξεως εἰσιέναι χρὴ καλουμένους, Τίνος δὲ ἕνεκεν ἐπιτελεῖται ἕκαστον τῶν ἁγίων τοῦ βαπτίσματος μυστηρίων. μεθ' ὅσης δὲ εὐλαβείας καὶ τάξεως χρὴ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος πρὸς τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ προσέρχεσθαι θυσιαστήριον. καὶ τῶν αὐτόθι πνευματικῶν καὶ ἐπουρανίων ἀπολαβεῖν μυστηρίων, ἵνα τῆς ὑμετέρας ψυχῆς διὰ τοῦ τῆς διδασκαλίας λόγου, προφωτιζομένης, εἰς ἕκαστον γνωρίζηται τῶν ἐκ Θεοῦ δωρουμένων ὑμῖν χαρισμάτων τὸ μέγεθος. De traditâ namque vobis ad profitendum Sanctâ & Apoſtolicâ fide, quantum Catecheſis capere potuit, per Dei gratiam diximus, præteritis hiſce quadrageſimæ diebus. Non quòd ea tantùm dicere expediret: multa enim prætermiſſa ſunt, & meliùs fortè à bonis doctoribus intellecta. Inſtante autem deinceps Sancto die Paſchatis, & veſtrâ per lauacrum regeneratione, docebimus rursùs Deo volente ea, quæ conueniunt: quantâ cum reuerentiâ & ordine eò ingredi oporteat vocatos: cuiuſque causâ perficitur vnumquodque Sanctorum baptiſmi myſteriorum; & quantâ cum deuotione à baptiſmate ad Sanctum Dei accedendum eſt altare, atque his, quæ iſtic ſunt ſpiritualibus & cæleſtibus perfruendum myſterijs: vt anima noſtra per doctrinam & ſermonem illuminata, ab vnoquoque cognoſcatur à Deo vobis donatorum chariſmatum magnitudo,

Notanda ſunt hæc verba Cyrilli Hieroſolymitani, quibus indicat, ipsâ Paſchatis nocte ſeu vigiliâ Catechumenis reuelari conſueuiſſe arcana tàm baptiſmi, quàm Diuini altaris: quòd ante baptiſmatis & Euchariſtiæ ſuſceptionem de his myſterijs inſtruendi eſſent. Gaudentius Brixienſis Epiſcopus Cyrillo Hieroſolymitano coætaneus in ſermone, quem nocte ſeu vigiliâ Paſchatis habuit ad regreſſos è fonte Neophytos: *Modò*, inquit *ea ſolùm de*

Gaudentius.

ipsâ

ipsâ lectione carpenda ſunt, quæ præſentibus Catechumenis explanari non poſſunt, & neceſſariò tamen ſunt aperienda Neophytis. Et infrà adeò clarè de Euchariſtiæ myſterio loquitur, vt Tranſubſtantiationem ipſam his verbis exponat. *Paſcha eſt*, inquit, *Domini, hoc eſt Tranſitus Domini. Ne terrenum putes, quod cœleſte effectum eſt, per eum, qui tranſit in illud, & fecit illud ſuum corpus & ſanguinem. Nam quod ſuprà generaliter expoſuimus edenda de carne Agni, ſpecialiter in deguſtandis ſeruandum eſt iiſdem myſteriis Dominicæ Paſſionis: vt neque crudam carnem, crudumq; ſanguinem, ſicut Iudæus, eſſe putes, & reſpuas dicens: Quomodo poteſt iſte dare carnem ſuam manducare? Neque in ollâ cordis carnei, humoribus per naturam ſemper obnoxii, ipſum decoquas Sacramentum, commune illud ac terrenum eſſe exiſtimans, ſed vt per ignem Diuini Spiritus id effectum, quod annunciatum eſt, credas: quia, quod accipis, corpus eſt illius panis Cœleſtis, & ſanguis eſt illius Sacræ vitis. Nam cum panem conſecratum & vinum diſcipulis ſuis porrigeret, ſic ait: Hoc eſt Corpus meum: Hic eſt Sanguis meus. Credamus quæſo, cui credidimus. Neſcit mendacium veritas.* Et de hoc ſermone agens tractatu 5. dicit, ſe ordinem celebrandi Paſchatis in libro Exodi deſcriptum prępoſteraſſe in ſermonibus Paſchalibus, vt myſteriis exponendis debitæ reuerentiæ ordinem teneret. *Quia*, inquit, *oportebat in illâ ſplendidiſſimâ nocte vigiliarum, ſecundo tractatu, non dictorum ſequentia, ſed congrua Neophytis explanari; vt edendi Paſchalis Sacrificii diſciplinam rudes Neophyti diſcerent, inſtructi fideles cognoſcerent.*

Supponit vbique Sanctus Gaudentius, ſolâ nocte Paſchatis clarè expoſita fuiſſe, quæ ad Euchariſtiæ myſterium ſpectant: in reliquis autem ſermonibus Paſchalibus ſolùm de quibuſdam Euchariſtiæ figuris & ritibus actum fuiſſe. Quod ipſum ex ſeptem eius tractatibus ſeu ſermonibus Paſchalibus manifeſtè colligitur. An autem mos il-

le vbique Eccleſiarum receptus fuerit, haud facilè dixerim; conſtat namque ex Sancto Cyrillo Hieroſolymitano, Catecheſi 18. Hieroſolymis ſeptem integris diebus Paſchalibus Neophytos de myſterijs inſtructos fuiſſe. Sic enim loquitur: *Poſt ſanctum autem, & ſalutarem Paſchatis diem, in reliquis hebdomadæ diebus, poſt Synaxim, ad Sanctum Reſurrectionis Saluatoris locum congregati, Deo volente alias Catecheſes audietis, in quibus rurſus de vnoquoque eorum, quæ fiunt, cauſas diſcetis, atque tàm ex Nouo, quàm ex Veteri Teſtamento demonſtrationes accipietis. Primùm quidem de his, quæ ante baptiſmum proximè fiunt. Deindè quomodo mundati eſtis à peccatis per Dominum lauacro aquæ, in verbo: & quomodo Sacerdotalis appellationis Chriſti participes facti eſtis: & quomodo ſignaculum vobis datum eſt Spiritus Sancti: & de ijs, quæ fiunt in altari, Sanctis Noui Teſtamenti myſterijs. Quæ hinc capiet initium. Quod Diuinæ Scripturæ tradiderunt. Quæ iſtorum virtus. Et quomodo ad hæc accedendum; & quando, & quomodò ea habere opporteat.* Non ſolâ Paſchatis nocte, ſed poſt ipſum Paſchatis diem in reliquis hebdomadæ diebus rursùs exponebantur myſteria nouiter baptizatis, idque non in communi ſermone, qui habebatur poſt Euangelium inter Miſſarum ſolemnia, ſed poſt finitam ſynaxim in particulari cœtu nouiter baptizatorum: *In reliquis hebdomadæ diebus*, inquit Cyrillus, *poſt ſynaxim ad ſanctum Reſurrectionis Saluatoris locum congregati Deo volente alias Catecheſes audietis, &c.* Et ex hâc Hieroſolymitanæ Eccleſiæ conſuetudine colligitur, Cyrilli Hieroſolymitani Catecheſes myſtagogicas, quæ numero quinque extant, eſſe illas, quas hebdomadâ Paſchali habuit coram recèns baptizatis: vt mirum non ſit, Cyrillum Catecheſi myſtagogicâ 4. æquè clarè, ac Gaudentium ſuprà, de Tranſubſtantiatione locutum fuiſſe.

Cyrillus Hieroſolymit.

No-

Notandum inſuper, quoſdam Patres cautiùs egiſſe in epiſtolis ad ipſos Catholicos tranſmiſſis, vt patet ex epiſtolâ Innocentij Primi ad Decentium Eugubinum, cui ne quidem de formâ Confirmationis ſcribere voluit, ne myſterium arcani reuelaret; alios in operibus, quæ ad non initiatorum manus peruentura timebant, obſcuriùs de myſterijs Catholicæ Religionis egiſſe: omnes demùm primitiuæ Eccleſiæ Patres in ſermonibus coram Catechumenis, Iudæis, vel Gentilibus, qui ijs intereſſe ſolebant, myſteria occultaſſe. Et de his Patrum ſcriptis intelligenda omninò ſunt, quæ hâc Diſſertatione Apologeticâ de diſciplinâ arcani aſſeruimus: & deſumpta ex hiſce Patrum ſcriptis teſtimonia ſunt planè illa, quæ ex eâdem diſciplinâ contrà Lutheranos & Caluiniſtas, vt in commentario ad canonem 2. Antiochenum indicauimus, interpretationem accipiunt. Neque à vi huius argumenti ſeſe extricare poterunt Lutherani, quidquid Tentzelius in diſputatione ſua num. 1. argumentum illud potiùs Caluiniſtis, quàm Lutheranis tribui debere, contenderit. *Certè*, inquiens, *explicatio & argumenti conſtructio, quam ſubiungit, potiùs ad Mornai, Dallei, Aubertini, & ſimilium Scholam, quàm ad noſtram pertinet*. Et infrà: *Itaque manifeſtum eſt, quàm iniquè aduerſùs noſtram Eccleſiam pugnare ſoleat Schelſtratius, qui non minùs, quàm ipſe, obſeruamus, non contemnendum aduerſùs Caluinianos fundamentũ tribuere tenebras, quas ipſi ingerunt, cùm quod piſcari conantur ex ſilentio, aut obſcurâ Patrum loquelâ negatiuum argumentum, ad ipſum veritatis Euchariſticæ myſterium ſit ianua & oſtium.* Tentzelius.

Enimuerò, vbi hæc primùm in Tentzelio legeram, fateor, me non parùm admiratum fuiſſe hominis iudicium, quo Lutheranos à Caluiniſtis ſeparandos ſtatuit, cùm argumentum pro vtriſque faciat, & magìs contrà

Lutheranos, quàm Caluiniſtas vrgeat. Poſito enim, quòd complura Patrum teſtimonia obſcurè mentionem Euchariſtiæ facientia nihil probent contrà realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiâ præſentiam, quia veritatem illam ex diſciplinâ arcani occultare debebant, vt probauimus ſuprà, & admittit hoc loco Tentzelius; quis non videt, complura Patrum teſtimonia de pane, frumento, vino, & vite agentia, nihil facere contrà Tranſubſtantiationem, quam tamquam dogma magìs arcanum ex primitiuæ Eccleſiæ diſciplinâ occultare oportebat? Sanè ſi argumentum ex diſciplinâ arcani à me deſumptum faciat contra Mornei, Dallei, & Albertini ſententiam, quæ realem Corporis Chriſti præſentiam impugnat, negare non poteſt Tentzelius, quin contra Gerhardum, Meierum, & cœteros Lutheranos ſuos, qui Tranſubſtantiationem panis in Corpus, & vini in Sanguinem Chriſti negant, facere debeat.

Firmari hoc ipſum poſſet ex illis Patrum locis, in quibus panis mentio facta reperitur, quæ à Lutheranis non minùs contrà Tranſubſtantiationem, quam à Caluiniſtis contrà præſentiam realem Corporis Chriſti adferri ſolent. Quæ enim Lutherani de fractione panis ex Scripturâ vrgent pro impanatione, Caluinus contrà præſentiam realem allegat: & quæ Centuriatores Magdeburgenſes contrà Tranſubſtantiationem, pro ſolâ præſentiâ reali Corporis Chriſti in Euchariſtiâ adducunt Centuriâ 3. ex libro 4. Tertulliani contrà Marcionem; eadem ipſa audiuimus ſuprà Morneum, Albertinum, & Claudium pro ſolâ figuratâ Corporis Chriſti præſentiâ afferre. Ex quibus, vti ex alijs plurimis, colligitur, quòd, ſi teſtimonia Patrum ex diſciplinâ arcani contrà Caluiniſtas interpretationem accipiant, ex eâdem diſciplinâ contrà Lutheranos exponi poſſint, neque frequen-

tem

tem panis mentionem magìs officere Tranſubſtantiationi, quàm crebram figuræ appellationem præſentiæ reali, cùm ſicut vnum, ita & aliud à Patribus vſurpatum ſæpiùs fuerit ad occultandum ſacrum Euchariſtiæ myſterium.

ARTICVLVS VIII.

Publicam Euchariſtiæ expoſitionem, & in Proceſſionibus circumgeſtationem recenter introductas nihil veritati myſterij officere.

SOlent Hæretici coaceruare omnia illa, circa quæ aliquid noui ab Eccleſiâ Romanâ introductum putant: cùmque reperiant, non adeò antiquam eſſe Corporis Chriſti feſtiuitatem, quam nunc cum tantâ ſolemnitate celebrat Eccleſia, tam illam, quàm publicam Euchariſtiæ in Proceſſionibus circumgeſtationem nouitatis arguunt, ſcribente Albertino lib. 3. quòd *Vrbanus Quartus* anno 1264. ad reuelationes quaſdam fictitias, preceſque muliercularum Leodienſium feſtum cum octauis ſuis in honorem Sacramenti ſtatuerit, & ſuperaddiderit. Et infrà: quòd „ circà annum 1364. noua ergà „Sacramentum incœperit ſuperſtitio. Feſto enim, in„ quit, ante centum annos inſtituto, ab Vrbano Quinto „ addita eſt circumgeſtatio publica ad pompam: id v„ nicum videbatur tanto errori deeſſe, vt veluti curru „ triumphali deferretur.„ Hæc & multò plura Albertinus, qui ex ritibus circà Euchariſtiam nouiter introductis, contrà veritatem ipſius dogmatis à Romanâ Eccleſiâ traditi concludit.

Albertinus.

Ve-

Verùm quàm vana ſit hæc Albertini aliorumque Hæreticorum gloriatio, ex diſciplinâ arcani facilè oſtenditur. Adducit idem Albertinus teſtimonium Caſſandri in

Caſſander. conſultatione ad artic. 22. de circumgeſtatione dicentis: „Conſuetudo, quâ panis Euchariſtiæ in publicâ pompâ „conſpicuus circumfertur, ac paſsim omnium oculis „ingeritur, præter veterum morem & mentem, haud „ita longo tempore introducta & recepta videtur. Illi e„nim hoc myſterium in tantâ Religione & veneratio„ne habuerunt, vt non modò ad eius perceptionem, „ſed ne inſpectionem quidem admitterent niſi fideles, „quos Chriſti membra & tanti myſterij participatione „dignos eſſe exiſtimarent. Quare ante conſecrationem „Catechumeni, Energumeni, Pœnitentes, denique non „communicantes, Diaconi voce & oſtiariorum miniſte„rio ſecludebantur. „ Hucùſque Caſſander ab Albertino allatus, cuius ſupradictam ſententiam tantum abeſt Caluiniſtis aut Lutheranis prodeſſe, vt ipſorum intentum potiùs deſtruat, ideòque à Scriptoribus Catholicis, & nouiſſimè à Chriſtiano Lupo in Diſſertatione de Sanctiſſimi Sacramenti expoſitione confirmetur, fatente

Lupus. Lupo cap. 2. „Publicas cum Euchariſtiâ Proceſſiones „non cohæſiſſe cum diſciplinâ antiquæ Eccleſiæ. Iſta „namque diſciplina Sacroſanctam Euchariſtiam rigidiſ„ſimè abſcondebat, non Iudæis dumtaxat ac Gentili„bus, ſed etiam Catechumenis ac Pœnitentibus . . . . „Hæc igitur diſciplina nullatenus patiebatur Sacroſan„ctum Euchariſtiæ Sacramentum publicè exponi in a„pertis Baſilicis aut Oratorijs, longè minùs circumferri „per plateas. Plateæ enim tunc erant plenæ oculorum „& aurium, quæ Sacroſancta nec videre poterant, nec „audire: in omni Ciuitate erant Gentiles, Iudæi, Cate„chumeni, Pœnitentes. „ Et infrà cap. 9. „ Quòd ex-

„po-

„poſitio hæc primis Eccleſiæ ſæculis non fuerit, eſt „manifeſtum.„

Sic cum Lupo ſoquuntur Scriptores Catholici, neque antiquos Eccleſiæ ritus negant, neque nouiter introductos erubeſcunt, quòd ſciant veteris & recentioris Eccleſiæ diſciplinam ſuis rationibus inniti. Quòd vetus Eccleſia nullam ſollemnem feſtiuitatem Corporis Chriſti celebrarit, Corpus Chriſti publicè in proceſſionibus non circumtulerit, Euchariſtiam in apertis baſilicis aut oratorijs omnium oculis non expoſuerit, non ex eo prouenit, quòd publicum fidelium cultum non meruerit, ſed profanorum vilipenſioni, & non initiatorum ludibrio debuerit ſubduci. Quòd autem iuxtà recentiorem Eccleſiæ diſciplinam vſu receptum fuerit, Euchariſtiam publicè in templis exponi, in proceſſionibus circumferri, feſto ſolemni celebrari, meritò introductum fuit poſt Gentilium conuerſionem, Iudæorum ſeruitutem, Catechumenorum & pœnitentium abrogationem; horum enim metu introducta olim fuit diſciplina arcani, fueruntque Gentilium ludibria, & Catechumenorum ſcandala nubium inſtar ſplendidam Solis faciem obſcurantium: ſicut autem fugatis nubibus Solis faciem intuentur & mirantur mortales; ita extinctis Gentilibus & Catechumenis Sacroſanctum Chriſti Corpus, & Euchariſtiæ Sacramentum Solis inſtar mortalium oculis exponi debuit, vt mirarentur omnes infinitam Chriſti charitatem, quâ Genus Humanum complexus ſe ipſum præbuit.

Neque verum eſt, quòd ſomniant Nouatores, Eccleſiam cum ritu dogma mutaſſe, & cum publicâ Corporis Chriſti expoſitione & circumgeſtatione adorationis cultũ nouiter introduxiſſe. Nihil enim hâc in re Eccleſia mutauit, ſed ſolùm, quod ob diſciplinam arcani occultè à fidelibus fiebat, publicè faciendum eſſe inſtituit. Nota

eſt

eſt Gorgoniæ hiſtoria, quam eius frater Gregorius Nazianzenus in oratione de ipſius funere fuſiùs enarrat, quod nimirùm febre correpta ad altare domeſticum, vbi pretioſi Corporis vel Sanguinis Chriſti dona recondiderat, procubuerit adoratura, & inuocatura eum, qui ſuper altari honoratur. *Ad altare*, inquit Nazianzenus, *cum fide procumbit, eumque, qui ſuper ipſo honoratur, cum magno clamore inuocat*. Neque mirum videri debet, in altari illo domeſtico dona Corporis & Sanguinis Chriſti recondita fuiſſe à Gorgoniâ: erant enim illa, quæ fideles diebus Dominicis à Sacerdote accipiebant pro communione domeſticâ per hebdomadam ſumendâ. Nota quoquè eſt Cyrilli Hieroſolymitani admonitio Catecheſi 5. myſtagogicâ, quâ fidelem hortatur, vt calicem Sanguinis Chriſti accipiens, pronus inclinet, & adorationis cultum adhibeat. Plura ſunt antiquitatis monumenta, ex quibus de vſu primitiuæ Eccleſiæ conſtat circa adorationis cultum, circa quem nihil poſtremis temporibus innouauit, ſed mentem Antiquorum ſecuta Eccleſia, ſolam fidelium deuotionem excitare, & augere ſtuduit.

Nazianzenus.

INDEX

RERVM

Hàc diſſertatione contentarum.

A

AFricana Eccleſia quid obſeruauerit circà dimiſſionem Catechumenorum. pag. 92.

Albaſpinei ſenſus de canone 37. *Illiberitano vlteriùs exponitur,* pag, 123.

Albertini ſententia de occultandis ſolis ritibus Sacramentorum. pag. 9. *eiuſdem argumenta pro figurata Corporis Chriſti præſentia ſoluuntur ex diſciplina arcani* pag. 147. *eiuſdem error contrà publicam Euchariſtiæ expoſitionem, & in proceſſionibus circumgeſtationem ex diſciplina arcani correctus.* pag. 157.

Alexandrinæ Synodi teſtimonium pro obſeruanda ex Chriſti præcepto diſciplina arcani. pag. 60.

Ambroſij teſtimonium de obſeruata à Paulo diſciplina arcani pag. 14. *eiuſdem teſtimonia pro eadem diſciplina.* pag. 72.

Anaſtaſij Bibliothecarij teſtimonium de epiſtola vltima D. Chryſoſtomi. pag. 112.

Anaſtaſij Synaitæ teſtimonium pro operibus Areopagitæ ex Dionyſio Alexandrino. pag, 118.

Apoſtoli de myſterijs clarè egerunt cum Catholicis, obſcurè cum infidelibus & Iudæis pag. 11. *Iidem Euchariſtiæ myſterium initio Euangelij occultarunt.* pag. 40. *Iidem ritus pro Sacrificio inſtituerunt.* pag. 96.

Arcani diſciplina eſt occultatio quorumdam myſteriorum Religionis Catholicæ olim in Eccleſia vſitata. pag. 4. & 5. *Ipſis Apoſtolorum temporibus in vſu fuit.* pag. 83. *Quænam circà illam hac diſſertatione inquiruntur* pag. 4. & 5. *Pro ſolis infidelibus, Iudæis, & Catechumenis obſeruata fuit.* pag. 5. & 8. *Ratio, quare pro illis obſeruata fuerit* pag. 6. *Sexto ſæculo obſoleta & extincta fuit.* pag. 108. *Aequè contrà Lutheranos, ac Caluiniſtas facit.* pag. 156.

Arnobij teſtimonium pro diſciplina arcani. pag. 26. *Octauus liber poſt Arnobium edi ſolitus, non eſt Arnobij, ſed Minutij Felicis.* pag. 27.

Athanaſij teſtimonium pro diſciplina arcani. pag. 58.

Eiuſdem de Conſtantini ad fidem conuerſione. pag. 133.

D. Auguſtini teſtimonia de Melchiſedech non obeſſe diſciplinæ arcani, ſed eam potiùs commendare pag. 30. *Idem occultat Maximo Maudarenſi Religionis noſtræ arcana.* pag. 34. *Idem diſciplinam arcani obſeruauit in ſermonibus, & pluribus alijs locis obſeruandam fuiſſe indicat.* pag. 72. *eius ſermo ad infantes allatus à Sanctæ*

X Ful-

Fulgentio pag. 82. Eius ſententia de ordinatis per Apoſtolos Sacræ Miſſæ ritibus afferitur. pag. 96.

Azymorum controuerſia inter Latinos & quænam ſit. pag. 86.

B

Babylas Patriarcha Antiochenus arcet Numerianum ab Eccleſia, ne videat myſteria noſtræ Religionis. pag. 127.

Baptiſmi ritus & alia occultata olim fuerunt. pag. 19.

Baſilij teſtimonia pro diſciplina arcani ab Apoſtolis ſeruata. pag. 16. Eius loca clariora, quàm vt negari poſſint. pag. 63.

Berengarij error de Sacramento Euchariſtiæ. pag. 141.

Bibliades & Blandina duæ martyres Lugdunenſes diuerſæ. pag. 33.

Bibliotheca Vaticanæ codices citati pro correctione vltimi ſermonis Diui Ioannis Chryſoſtomi. pag. 111. ijdem pro Sirleti teſtimonio in fauorem operum Dionyſij. pag. 113. Iidem pro teſtimonio Euſebij de Catechumenatu Conſtantini Imperatoris. pag. 132.

Bonæ Cardinalis ſententia de dimiſſis antè Apoſtoli & Euangelij lectionem Catechumenis. p. 91. Eiuſdem opinio quoad dimiſſionis abolitionem. pag. 101.

C

Cæcilij figmentum de infanticidio ex Minutio adducitur. pag. 27.

Caluini errori de Sacramento Euchariſtiæ ab omnibus contradictum. p. 141. Eius ſequaces fundant ſe in obſcuris antiquorum Patrum locis, quæ ex diſciplina arcani interpretationem accipiunt. pag. 142.

Caſauboni teſtimonium de diſciplina arcani. pag. 8. Eiuſdem ſententia de ſolis ſymbolo & ritibus, non verò dogmatibus myſteriorum occultatis. pag. 9. & 23.

Catechumenorum & Competentium differentia. pag. 15. 101. 129.

Catechumeni per manuum impoſitionem olim facti. pag. 130. Ante Euangeliorum lectionem in multis locis dimiſſi. pag. 91. 98. Quando cœperint dimitti. pag. 95. & 99. Quouſque eorumdem ſolemnis ab Eccleſia dimiſſio obſeruata fuerit. pag. 99. & 130.

Chriſtiani nomen quotupliciter olim ſumptum. pag. 133.

Chriſtus Matthæi 7. diſciplinam arcani commendauit. pag. 39. teſtimonia Patrum pro loci iſtius interpretatione. pag. 83

Chryſoſtomi teſtimonium de occultando non initiatis ſymbolo. pag. 17. Varia eiuſdem loca pro diſciplina arcani. pag. 74. Eius aduerſarij ob tranſgreſſam diſciplinam accuſati. pag. 76. Eius ſententia de ordinatis per Apoſtolos Sacræ Miſſæ ritibus pag. 97. eiuſdem ſermo vltimus, Cygneus dictus, vbi mentio fit Dionyſij Areopagitæ, an verè ſit Chryſoſtomi. pag. 111.

Clemens Alexandrinus Pauli verba ad Corinthios de diſciplina arcani interpretatur. pag. 13.

Competentibus ſymbolum antè Baptiſmum exponebatur. pag. 15.

Confirmationis Sacramentum occultandum fuiſſe. pag. 20. & 77.

Conſtantinum Nicomediæ baptizatum fu-

fuiſſe, quinam Scriptores & Patres voluerint. pag. 125. *Quinam Patres & Scriptores voluerint eum Romæ baptizatum fuiſſe. pag.* 125. *&* 134. *Eum myſteriorum participem fuiſſe aſſerit Euſebius. pag.* 127. *in medio Conciliorum aſſediſſe, ibique arcanorum noſtræ Religionis notitiam habuiſſe, oſtenditur ex eodem. pag.* 128. *Ex his concluditur, nec infidelem, nec Catechumenum fuiſſe, ſed baptizatum antè Nicenum Concilium. ibid. Fuit Chriſtianus antè finem vitæ. pag.* 133.

Conſtitutiones ſub nomine Clementis editæ ab Authore antiquo. pag. 11.

Cypriani teſtimonium pro diſciplina arcani ex Chriſti verbis deducta. pag. 57.

Cyrilli Alexandrini teſtimonium pro eadem diſciplina arcani. pag. 78.

Cyrillus Hieroſolymitanus in catecheſibus ſuis diſciplinam arcani ſeruauit. pag. 7. *Gentilibus myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis occultari conſueuiſſe aſſeruit. pag.* 17. *Eius teſtimonia pro diſciplina arcani græcolatina. pag.* 68. *Rationem reddidit, cur arcana occultanda ſint. pag.* 69. *Quandonam clarè de myſterijs agi conſueuiſſe, aſſerat. pag.* 151.

D

Dionyſius Alexandrinus commentaria edidit in Areopagitam. pag. 117. *& ſeq.*

Dionyſij Areopagitæ teſtimonia pro diſciplina arcani ex Chriſti verbis deducta. pag. 47. *Dionyſij opera à quibus impugnata, & quam ob cauſam. pag.* 109. *Ab anonymo temerariè tribuuntur Monacho Seueriano, qui in Aegypto ſexto ſæculo vixit. pag.* 110. *Volucris Cæli à Chryſoſtomo vocatus ob ſcripta de Deo & Cæleſti Hierarchia: ibidem. Plura loca ex ijs deſumpſit Gregorius Nazianzenus. pag.* 115. *Alijs Patribus nota fuerunt. pag.* 116.

Dionyſij Areopagitæ opera occultata ex diſciplina arcani vſque ad initium ſexti ſæculi. pag. 120. *Publicata, cùm diſciplina arcani iam deſierat. pag.* 121.

E

Eccleſia tribus primis ſæculis non admiſit Iudæos aut Gentiles ad Miſſam Catechumenorum. pag. 93. *Eccleſiæ olìm non habebant niſi vnum altare. pag.* 137.

Epicurei quædam arcana apud ſe habebant. pag. 24.

Epiphanius non eſt auſus formam conſecrationis proferre. pag. 29. *Quia diſciplinam arcani obſeruabat. pag.* 67. *Aſſerit Miſſæ ritus ab Apoſtolis ordinatos fuiſſe. pag.* 97.

Epiſcopi olìm de ſuo ſacrificio mittebant ad abſentes. pag. 138. *Sub fermenti nomine myſterium occultabant. pag.* 140.

Euchariſtiæ veritas ex perpetua traditione ad nos deriuata. pag. 1. *Patrum loca contrà eam à Caluiniſtis oppoſita ex diſciplina arcani ſolutionem accipiunt. pag.* 143. *Eius myſterium ex diſciplina arcani occultari debuit. pag.* 20. *à Minutio Felice in Octauio occultatum. pag.* 28. *à Tertulliano ſub panis nomine abſconditum. pag.* 53.

Euchariſtiæ publica in Templis expoſitio & in proceſſionibus circumgeſtatio olìm ob diſciplinam arcani in vſu eſſe non poterat. pag. 158. *Poſt exoletam diſciplinam rectè in-*

inſtituta publica Euchariſtiæ adoratio . pagina. 159. & 170.

Euſebij Cæſareenſis authoritas quanti ponderis ſit de baptiſmo Conſtantini . pag. 133. *Idem ſecum pugnat in hiſtoria de baptiſmo Conſtantini. pag.* 132. *Eius hiſtoria Gelaſio primo , &* 70. *Epiſcopis apocrypha . pag.* 133.

Euſebiani olim accuſati ob non ſeruatam circà Euchariſtiam arcani diſciplinam . pag. 29.

Extremę vnctionis Sacramentum an olim occultandum fuerit ex diſciplina arcani . pag. 22.

F

Fermentum quid ſignificet in antiquis Romanorum Pontificum decretis . pagina. 137. *item* 130.

Ferrandi teſtimonium de conſuetudine Carthaginienſis Eccleſiæ in occultandis myſterijs pro Catechumenis . pag. 80.

Fulgentij Ruſpenſis Epiſcopi teſtimoniũ pro diſciplina arcani . ibidem.

G

Gallia quamdiu Catechumenos dimiſerit ab Eccleſia . pag. 102.

Gaudentij Brixienſis teſtimonia pro diſciplina arcani. pag. 71. *Teſtatur nocte Paſchatis coram ſolis initiatis clarè de Sacramentis actum fuiſſe. pag.* 152. *Non verò in cæteris ſermonibus Paſchalibus , quia aderant tunc Catechumeni . pag.* 153.

Gentiles dogmata ſua olim occultabant . pag. 24. *Et quare . pag.* 25.

Gorgonia Euchariſtiam ſuprà altare domeſticum adorauit . pag. 160.

Gregorio Nazianzeno nota fuerunt opera Dionyſij Areopagitæ. pag. 113. *Loca eius ex Areopagita . pag.* 115. *Eiuſdem admonitio de occultanda Spiritus Sancti notitia abiectæ mentis hominibus. pag.* 16. *Eiuſdem teſtimonium de occultandis noſtrę Religionis myſterijs . pag.* 61.

Gregorij Nyſſeni teſtimonium pro occultandis myſterijs . pag. 61.

H

Hæretici cur olim dogmata ſua occultarint. pag. 23. *à Tertulliano accuſati, quòd diſciplinam arcani circà Euchariſtiam non obſeruarint . pag.* 98.

Hieronymi teſtimonium pro diſciplina arcani ex Chriſti verbis deducta. pag. 65. *Oſtendit D. Paulum Hæbreis occultaſſe myſterium Euchariſtiæ. pag.* 66. *Citat plures antiquos Patres , quorum aliquos vt Sanctos colit Eccleſia . Ibidem*

Hieroſolymis per totam octauam Paſchatis inſtrui Neophyti de myſterijs ſolebant . pag. 154.

Hypatius Epheſinus primùm in collatione Conſtantinopolitana oppugnauit opera Dionyſij Areopagitæ , & quare . pagina. 109.

I

Iacobi Apoſtoli Miſſa Catechumenorum. pag. 93. *Ritus Liturgicos poſteritati conſecrauit . pag.* 97.

Illiberitani Concilij canon 37. *An damnet cultum imaginum . pag.* 122.

Imagines Sanctiſſimæ Trinitatis canone Il-

Illiberitano in parietibus depingi prohibita. pag. 123. *Id factum eſſe ex diſciplina arcani, oſtenditur.* pag. 124.

Innocentij Primi teſtimonium pro diſciplina arcani. pag. 77.

Iſidori Peluſiotæ teſtimonium pro diſciplina arcani. pag. 77.

Italia quinto ſæculo habuit Catechumenos. pag. 100.

Iulij Primi teſtimonium de occultando myſterio Euchariſtiæ non initiatis ex eiuſdem epiſtola deſumptum. pag. 58. & 59.

Iuſtinus Martyr qua ratione in prima pro Chriſtianis Apologia eorum myſteria reuelarit. pag. 41. *Iudæis myſterium Trinitatis reuelauit.* pag. 42.

L

Lactantius Firmianus myſterium Euchariſtiæ occultauit. pag. 43. *Eius inſtitutiones pro quibus ſcriptæ.* pag. 44.

Latini an aliquando in fermentato conſecrarint. pag. 136.

Lugdunenſium Martyrum locus de infanticidio & alijs criminibus Chriſtianis affictis. pag. 32.

M

Magdeburgenſes, quandonam opera Dionyſij ſcripta fuiſſe exiſtiment. pag. 48.

Maximi Madaurenſis in Africa Philoſophi verba, nihil faciunt contrà diſciplinam arcani. pag. 34.

Sancti Maximi martyris teſtimonium pro diſciplina arcani ex Chriſti verbis Matthæi ſeptimo. pagina 48. *Eius teſtimonium pro operibus Dionyſij Areopagitæ ex commentarijs Dionyſij Alexandrini.* pag. 117. *Cur tantum vno loco commentaria illa citarit.* pag. 118.

Miſſa Catechumenorum quid ſit. p. 91. *Cœpit temporibus Apoſtolorum.* pag. 95. *Quouſque durauerit.* pag. 99. & 103.

N

Neſtorij nomen vltimo ſermoni Diui Chryſoſtomi cum multis alijs ab aliquo ſciolo inſertum. pag. 111.

Numerianus Imperator ab Eccleſia prohibitus, ne videret arcana. pag. 127.

O

Octauius Minutij Felicis. pag. 27.

Oecumenij locus de Chriſtianis myſteria Religionis prodentibus exponitur, & plura falſa continere, ex epiſtola Martyrum Lugdunenſium oſtenditur. pag. 31.

Onufrij Panuini annales Eccleſiaſtici hactenus inediti. pag. 126.

Ordinis Sacramentum ex diſciplina arcani occultari debuiſſe. pag. 21.

Orientales, qui de ſeptem Sacramentis mentionem fecerunt. pag. 105. *Qui Baptiſmum Conſtantini Romæ ſuſceptum ex diſciplina arcani deduxerunt.* pag. 135.

Orientalis Eccleſiæ teſtimonia pro fide Catholica contrà Lutheranos & Caluiniſtas Pariſijs aſſeruata. pag. 2. *Quid in pleriſque locis ſeruauit circà Miſſam Catechumenorum* pag. 93. *Quandonam ab eorumdem ſolemni dimiſſione ceſſarit.* pag. 102.

Origenis teſtimonium contrà Celſum de occultatis olim quibuſdam myſterijs. pag. 25.

25. *Idem Græcolatinum cum aliis. pag. 54. Eius ſententia de Thyeſteis epulis. pag. 88. Eius loca contrà veritatem Euchariſtiæ adducta ex diſciplina arcani ſolutionem accipiunt. pag. 146.*

P

Palladij Helenopolitani teſtimonium pro diſciplina arcani. pag. 77.

Patres cur olim non egerint de ſeptem Sacramentis. pag. 105. Eorum loca à Caluiniſtis pro figurata Corporis Chriſti præſentia adducta, ex diſciplina arcani ſoluuntur. pag. 143. 149.

Paſchatis & Pentecoſtis Vigiliis clarè coram ſolis initiatis agebant de Euchariſtia. pag. 151. & 153.

Paulus Apoſtolus Trinitatis myſterium Athenienſibus, & Corinthijs abſcondit. pag. 12. & 14. Iudæis Corporis & Sanguinis Chriſti myſterium occultauit teſte Hieronymo. pag. 66.

Perronij teſtimonium de occultando Euchariſtiæ dogmate. pag. 36.

Petro Apoſtolo non malè tribuitur, quòd diſciplinam arcani circà Trinitatis myſterium obſeruari voluerit. pag. 12. verba eidem tributa ab Authore recognitionum. pag. 46.

Philothei teſtimonium de occultando non initiatis Trinitatis myſterio. pag. 17.

Procli teſtimonium de ordinatis per Apoſtolos Sacræ Miſſæ ritibus. pag. 97.

R

Recognitiones ſub nomine Clementis ab Antiquo Authore editæ, earumque locus pro diſciplina arcani. pag. 46.

Ritus Eccleſiaſtici quomodo, & quando pro Sacro Euchariſtiæ myſterio inſtituti ſint. pag. 96.

Romana Eccleſia an, & quomodo poſt quintum ſæculum dimiſerit à Miſſa Catechumenos. pag. 100.

Ruffini Aquileienſis teſtimonium pro diſciplina arcani. pag. 70.

S

Sacramentorum numerus, cur apud antiquos non reperiatur, vt apud modernos pag. 105. Eadem ex diſciplina arcani occultata fuiſſe. pag. 18. & 106. Quandonam clarè de iis loquebantur Patres. pag. 151.

Sacrificium ex pane & farre ab Ethnicis Mithræ, Baccho, & Cereri oblatum. pag. 36.

Scriptura Sacra pro fidelibus ſcripta. pag. 90. Legebatur in Eccleſia primitiuis temporibus. pag. 91. Seruabatur particulari cura à Lectoribus. pag. 94.

Simon Magus eiuſque diſcipuli Authores infanticidij Chriſtianis tributi. pag. 87.

Sirleti Cardinalis epiſtola de Operibus Dionyſij Areopagitæ Nazianzeno cognitis. pag. 113.

Sirmondi interpretatio de fermento Latinorum. pag. 139.

Sozomeni teſtimonium de diſciplina arcani pro ſymbolo. pag. 16. Idem Græcolatinum. pag. 79.

Stoici quædam dogmata ſuis diſcipulis occultabant. pag. 24.

Symbolum quibus Catechumenis, & quando expoſitum. pag. 15.

Ten-

T

Tentzelij errata circà diſciplinam arcani. pag. 4. Eius ſententia de occultatis ſolis Sacramentorum ritibus. pag. 9. & 13. Eius interpretatio de verbis Chriſti Matthæi 7. Refutata. pag. 45. & 23. Eius opinio de Thyeſteis epulis refellitur. pag. 86. Eius quoque ſententia de codicibus Sacræ Scripturæ paſſim lectis refutatur. pag. 90. Eiuſdem irritus conatus in liberando à contradictione Euſebio circà hiſtoriam de Conſtantini baptiſmo. pag. 129. Admittit, diſciplinam arcani Caluiniſtarum contrà Euchariſtiam argumenta euertere. pag. 142. Fruſtra conatur oſtendere, diſciplinam arcani nihil contrà Lutheranos facere. pag. 155. & ſeqq.

Tertulliani loca pro diſciplina arcani ex Chriſti verbis deducta. pag. 49. Eius locus de ligno in panem mittendo expoſitus. pag. 144.

Tarſicius maluit mori, quàm Sacramenta prodere. pag. 140.

Theodoreti teſtimonia ex dialogo II. An quidquam faciant contrà dogmatum occultationem. pag. 35. Eiuſdem teſtimonia pro diſciplina arcani. pag. 80.

Theophanis ſententia de Conſtantini Baptiſmo Romæ ſuſcepto ex diſciplina arcani. pag. 126.

Thyeſteæ epulæ ſunt figmentum Gentilium. pag. 86. Idem ex Minutio Felice pag. 28. Ex Martyrum Lugdunenſium epiſtola. pag. 32. Ex Tertulliano. pag. 51. Tempore Tyberij excogitatum. pag. 88.

Traditionis crimen, & quàm graue fuerit in Eccleſia. pag. 93.

Tranſubſtantiationis nomen non ita recens, vt ſomniant Hæretici. pag. 150. Antiquioribus Patribus cur non frequenter vſitatum. pag. 151

Trinitatis myſterium ab Apoſtolis occultatum fuit infidelibus, non tamen Iudæis. pag. 11. Occultatum Catechumenis ab Eccleſia. pagina 24. Prohibitæ eius imagines in parietibus Eccleſiæ depingi, & quare. pag. 124.

Z

Zenonis Veronenſis teſtimonia de occultatis myſterijs noſtræ Religionis. pag. 57.

FINIS.

ANT 1741171

3599

D 4s.

IX
D21

Digitized by Google